

σημειώσεις της στέπας #5

**αντιπολεμική πολιτική
συλλογική δράση**

για τη διεθνή του ανθρώπινου γένους

σημειώσεις της στέπας 5

(φωτό: Λεωνίδα Χαλκίδης)

σημειώσεις της στέπας #5 ★ εκδόσεις των ξένων
Ιούνιος 2022, Θεσσαλονίκη

Μεταφράσεις, επιμέλεια (όπου δεν σημειώνεται): Λία Γυϊόκα, Νίκος Νικολαΐδης, Σωκράτης Παπάζογλου.

Εικόνα εξωφύλλου: Sherry Millner - Φωτό οπισθοφύλλου: Λεωνίδα Χαλκίδης

Περιεχόμενα

Σημείωμα της έκδοσης	5
<i>ANTIJOB - Чёрный список работодателѝ</i> Ενάντια στον πόλεμο στην Ουκρανία	9
<i>Transnational Social Strike</i> Όχι στον πόλεμο. Για μια διεθνική πολιτική της ειρήνης	12
<i>Ζαπατιστική Επιτροπή Έκτη</i> Δεν θα υπάρχει τοπίο μετά τη μάχη	15
<i>E.A.S.T. (Essential Autonomous Struggles Transnational)</i> 8 Μαρτίου: Strike the war!	18
<i>clandestina</i> 9 θέσεις ως πρώτη αντίδραση στον πόλεμο στην Ουκρανία	20
<i>Ζαπατιστική Επιτροπή Έκτη</i> Κυριακή 13	24
<i>Αντιεξουσιαστές/-ριες για τη Διεθνή Αλληλεγγύη</i> Δώδεκα θέσεις για τον πόλεμο που βρίσκεται σε εξέλιξη	26
<i>Ανοιχτή Αντιπολεμική Συνέλευση</i> Δε θα πεθάνουμε, δε θα πολεμήσουμε, δε θα συμμετάσχουμε στους καπιταλιστικούς πολέμους!	29
<i>Αντιμιλιταριστές, ειρηνιστές, αντιρρησίες...</i> ... στηρίζουμε όσους αρνούνται να υπακούσουν στις εντολές του ρωσικού στρατού... ..	33
<i>Συνέντευξη με τον Jeremy Brecher</i> Ένα ελπιδοφόρο σημάδι σε σκοτεινούς καιρούς	35
<i>Διαρκής Συνέλευση Ενάντια στον Πόλεμο</i> 1st of May. Strike the War!	41
Ενημέρωση από τον Αναρχικό Μαύρο Σταυρό της Μόσχας	44
<i>Αναρχικός Μαύρος Σταυρός Μόσχας</i> Υποστηρίξτε τους ρώσους αντιπολεμικούς αιχμαλώτους	49
<i>Βλαντίμιρ Πλότνικοφ</i> Τα μαθήματα του Οκτώβρη	57

<i>Δημήτρης Μ. Μόσχος</i>	
Αυτή η βροχή δεν θα σταματήσει ποτέ	67
<i>Marko Tomaš</i>	
Οι ευγενείς αποστρέφονται την πατρίδα	79
<i>Sherry Millner</i>	
<i>Ο αναπνευστήρας δεν συμπεριλαμβάνεται.</i> Εικόνες ενός μολυσμένου κόσμου	81
<i>Νίκος Νικολαΐδης</i>	
Για τον καινούργιο κόσμο... ..	89
<i>Raúl Zibechi</i>	
Δύο σύντομα κείμενα για το κίνημα	95
Πολιτική Διακήρυξη της <i>Via Campesina</i>	100
<i>Abahlali baseMjondolo</i> : Επιθέσεις σε κομμούνα στη Νότια Αφρική	104
«Ambassade des Immigré.e.s»: <i>Ισοτητα ή τίποτα!</i>	106
<i>Σιαβάς Σαχάμπι</i>	
Ιράν: από τη Δημοκρατική Επανάσταση στην Ισλαμική Αντεπανάσταση ...	109
<i>Φάτιμα</i>	
Το λιβάδι	115
<i>Παιδαγωγική ομάδα Μικρό Δέντρο</i>	
Οργανώνοντας ένα παιδαγωγικό εγχείρημα για τα παιδιά με τα παιδιά ...	119
<i>Αρετή Μουσουλιώτη</i>	
Ιστορίες εκεί έξω, στη στέπα	135
<i>Ξένια Καλαϊτζίδου</i>	
Το φαντασιακό τέλος της ρωσικής λογοτεχνίας και η παγίδα της συλλογικής ευθύνης	140
<i>Χρίστος Μάης – Σωκράτης Παπάζογλου – Λουκής Χασιώτης</i>	
Παρισινή Κομμούνα: χώρος, εξέγερση και κοινοτική πολυτέλεια	147
<i>Λία Γυιόκα</i>	
Το κράτος υπό το πρίσμα του αντικρατισμού	159
<i>George Woodcock</i>	
Η ταυτοποίηση του Traven	167
<i>Tomás Ibañez</i>	
Η Rosa Nera και ο Μαρκ Τομσίν, ενωμένοι για πάντα στην ελευθεριακή εξέγερση δίχως τέλος	177

σημείωμα της έκδοσης

δεν έχει μείνει τίποτε από τη γη για τον μουζικό εκτός απ' τον ορίζοντα¹

1.

Από τις πρώτες στιγμές της εισβολής των ρωσικών στρατευμάτων στην Ουκρανία μάταιη η προσδοκία ακόμη και αξιόπιστων αποσπασματικών εικόνων, πόσω μάλλον «ενημέρωσης» ή «ρεπορτάζ» από τα πεδία των μαχών. Αν η μέθοδος συστηματικής στρέβλωσης στοιχείων μπρος σε έναν πληθυσμό που συνδέεται με το θέαμα των συγκρούσεων ως καταναλωτής, φορολογούμενος και ψηφοφόρος ανάγεται σε επιστήμη ήδη από τη ναπολεόντεια εποχή, αν αναπτύχθηκε στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, αποθεώθηκε στον δεύτερο και εκλεπτύνθηκε εντυπωσιακά κατά την επίθεση των ΗΠΑ στο Βιετνάμ, οι πόλεμοι μετά το 1989 συντελούνται υπό μια νέα, ακόμη πιο αστραφτερή αφάνεια. Όλες οι «ειδήσεις» είναι προνομιούχο μέρος του διαρκούς πολέμου, πόσω μάλλον των συμπυκνώσεών του, των μαζικά δολοφονικών συρράξεων του σημερινού κόσμου. Αυτό ήταν πάνω-κάτω το θέμα του προηγούμενου τεύχους, πριν από επτά χρόνια.

Ούτε [η Αγγελική] ούτε εγώ περιμέναμε ότι η πόλη μας ... θα ισοπεδωνόταν από βόμβες και πυραύλους. «Σε λίγες μέρες όλα θα τελειώσουν», μου έλεγε (...). «Μπορεί να μην έχουμε υπόγειο, αλλά έχω ετοιμάσει ένα δωμάτιο όπου μπορούμε να μείνουμε ασφαλείς (...）」²

Το τεύχος αυτό αποτελεί αμήχανη αλλά επείγουσα συνέχεια του προηγούμενου. Τα κείμενα του πρώτου μέρους αυτού του τεύχους αποτελούν ένα είδος χρονικού εν εξελίξει: Δεν προσφέρουν νέες πληροφορίες για τις στρατιωτικές συγκρούσεις, τα όπλα ή τον αριθμό των θυμάτων. Ούτε αποτελούν σταχυολόγηση ποικίλων αντιδράσεων εντός ενός «ευρέως πολιτικού φάσματος».

1. Мужики от земли один горизонт остаётся. Η φράση είναι από το φιλοσοφικό δυστοπικό μυθιστόρημα *Τσεβενγκούρ* του 1928, «λυρική σάτιρα» κατά τον Μαξίμ Γκόρκι, απαγορευμένο στη Σοβιετική Ένωση μέχρι το 1988. Ο συγγραφέας του *Τσεβενγκούρ* Αντρέι Πλατόνοφ διαγράφηκε από το ΚΚΣΕ το 1921 και περιγράφηκε ως «πράκτορας του εχθρού» από τον Στάλιν τη δεκαετία του 1930.

2. Ν. Σ., κάτοικος Μαριούπολης, ανάρτηση στο facebook, 26 Μαΐου 2022, μπφρ. Ξένιας Κалаϊτζίδου.

Είναι μία μικρή συλλογή από συγκεκριμένες και συντεταγμένες φωνές του εγχώριου και του παγκόσμιου αντιμιλιταριστικού κινήματος που αρθρώνονται, με περισσότερο ή λιγότερο κόστος (και με τεράστια απόσταση ανάμεσα στο περισσότερο και το λιγότερο κόστος), από τα τέλη Φεβρουαρίου 2022 έως αυτήν τη στιγμή. Οι αντιστάσεις με κόστος προσωποποιούνται έστω και απολύτως ενδεικτικά με τα 26 ονόματα κάποιων από τους πολλούς που συνελήφθησαν γιατί αποφάσισαν να δράσουν ξέροντας ότι «δεν νοείται συμμετοχή σε δράση διαμαρτυρίας χωρίς να ομολογήσεις ένα έγκλημα».³

Η Ζαπατιστική Επιτροπή Έκτη, αρνητές στράτευσης των πολέμων στην Αλγερία και άλλων πολέμων της Ευρώπης και των ΗΠΑ, ευρείες συνελεύσεις όπως η Transnational Social Strike και η EAST (Essential Social Struggles Transnational) καλούν σε συνάντηση των κοινωνικών αγώνων, συνδέουν τον αντιμιλιταρισμό με την 8 Μάρτη και την Πρωτομαγιά, αντιλαμβάνονται ότι οι πόλεμοι του κράτους και του κεφαλαίου δεν σταματούν από μόνοι τους. Τα «μαθήματα του Οκτώβρη» καταδεικνύουν πως το «καθεστώς Πούτιν» είναι γόνος και όχι αντίπαλος του ολοκληρωτισμού της αγοράς, ενώ το κείμενο «Αυτή η βροχή δεν θα σταματήσει ποτέ» καταλήγει πως ο πόλεμος είναι τόσο το αποτέλεσμα όσο και η λύση που συγκυριακά ο καπιταλισμός δίνει στα προβλήματά του, και αναδεικνύει την επιτακτικότητα της αντιπολεμικής πολιτικής ενάντια σε ένα σύστημα που πάντοτε έβλεπε τους ανθρώπους ως «κρέας για τα κανόνια».⁴ Στόχος της συμπάρεσης των φωνών αυτών σε έναν τόμο είναι ακριβώς να επαναληφθεί και να ξαναγίνει σαφές ότι όλες μαζί συνιστούν μια κατασταλαγμένη ενιαία στάση. Η στάση αυτή φέρει εντός της το πρακτικό ήθος και τον πολιτικό οραματισμό των διεθνιστικών κινημάτων των τελευταίων δύο αιώνων, αλλά και του κινήματος για την παγκόσμια δικαιοσύνη των τελευταίων 30 ετών.

Το πρώτο μέρος κλείνει με το ποίημα «Οι ευγενείς αποστρέφονται την πατρίδα» (2018) του βόσνιου Μάρκο Τομάς. Μια υπόμνηση από έναν πόλεμο στη γειτονιά μας που ξεχάστηκε.

3. Για ευνόητους λόγους, μόνο φωνές που υποστήριζαν τη συμμετοχή στον πόλεμο ήρθαν στη δημοσιότητα από την Ουκρανία. Εξαιρεση αποτελούν τα τρία *Γράμματα από την Ουκρανία* που δημοσιεύθηκαν στα γαλλικά στα μέσα με τέλη Μάρτη στην ιστοσελίδα <https://tousdehors.net> και μεταφράστηκαν σε πολλές γλώσσες (στα ελληνικά από το αντιεξουσιαστικό κομμουνιστικό εγχείρημα *Αντίθεση*).

4. Με την έναρξη του πολέμου σημειώθηκαν αλληπάλληλες επιθέσεις σε στρατολογικά γραφεία στη Ρωσία – σύμφωνα με την αφήγηση του ρωσικού καθεστώτος ήταν έργο κάποιας «πέμπτης φάλαγγας». Πρόσφατα, μετά την απόφαση του ουκρανικού επιτελείου να μεταφέρει στην πρώτη γραμμή του μετώπου του Ντονμπάς μονάδες εθελοντών της «εδαφικής άμυνας» από τις πόλεις (αυτούς που στις αρχές του πολέμου βλέπαμε να τους μοιράζουν καλάσνικοφ και να τους καλούν να φτιάξουν μολότωφ) άρχισαν να έρχονται πληροφορίες για λιποταξίες εθελοντών, σε μερικές περιπτώσεις μαζικές, αλλά και για επίθεση συγγενών εθελοντών της «εδαφικής άμυνας» σε στρατολογικό γραφείο.

2.

Το δεύτερο, σίγουρα πιο φωτεινό, μέρος ξεκινά με σειρά από κολλάζ της Sherry Millner (2021-22) από τις ΗΠΑ, που χειρίζονται την πανδημία από τη μια πλευρά και από την άλλη τα τουριστικά και αποικιοκρατικά μνημεία και τα αριστουργήματα της ζωγραφικής στα μεγάλα εθνικά μουσεία της Ευρώπης, ως αλληγορίες του σημερινού παραλογισμού, ενός παραλογισμού που τρέφεται ταυτόχρονα από τους ταξικούς αποκλεισμούς στην υγεία και από τις μνημονικές διαταραχές.

Κατόπιν παρουσιάζονται στιγμές της επαγρύπνησης και της δημιουργικότητας των κοινωνικών κινήματων ανά τον κόσμο, οι μόνες δυνάμεις που μπορούν να ανακόψουν την ορμή των αλλεπάλληλων κυμάτων του θανάτου (**Για τον καινούργιο κόσμο**). Κοινός τους άξονας η πεποίθηση ότι η μόνη λύση είναι να αλλάξουμε την πραγματικότητα με τα μέσα της πραγματικότητας: με γειτονιές για τις άστεγες και τους άστεγους, που θα διοικούνται από την αλληλεγγύη και την αλληλοπροστασία (**Abahlali baseMjondolo: Επιθέσεις σε κομμούνια στη Νότια Αφρική**), με κοινούς αγώνες ντόπιων και μεταναστ(ρι)ών όπου οι μετανάστ(ρι)ες θα έχουν τον πρώτο λόγο (**«Ambassade des Immigré.e.s»: ισότητα ή τίποτα!**), με δίκτυα ακτημόνων αγροτών που θα φροντίσουν την καλλιέργεια της γης και την τροφή και θα υπερασπιστούν την αυτονομία τους (**Πολιτική Διακήρυξη της Via Campesina**), με τη συλλογική οργάνωση των αναγκών της καλλιτεχνικής έκφρασης και της επικοινωνίας, της υγείας, της παιδείας και της αυτοάμυνας στην καθημερινότητα της αντίστασης (**Δύο σύντομα κείμενα για το κίνημα**).

3.

Στο τρίτο μέρος παρουσιάζονται κείμενα και σκέψεις που μας προσέφεραν διεξόδους και περάσματα συνομιλίας: ένα βιβλίο για την ιρανική επανάσταση και αντεπανάσταση, δυστυχώς τραγικά επίκαιρο και πάλι, (**Ιράν: από τη Δημοκρατική Επανάσταση στην Ισλαμική Αντεπανάσταση**), ένα ταξίδι Αφγανών από το Ιράν στην Ελλάδα, διαθλασμένο μέσα από το όνειρο, τον φόβο και την ελπίδα (**Το λιβάδι**), η κατάθεση της εμπειρίας ενός εγχειρήματος όπου η γνώση ως διαδικασία απελευθέρωσης αλλά και η ελευθερία ως προϋπόθεση της γνώσης είναι το διπλό ζητούμενο σε κάθε καινούργια εκπαιδευτική σχέση (**Ιστορίες από το Μικρό Δέντρο**), μια συλλογή «ρεαλιστικών» μικρών ιστοριών (**Ιστορίες εκει έξω, στη στέπα**), σκέψεις που συνδέουν τη βιομηχανία του πολέμου με την παραγωγή ενοχών στα θύματά της και περιγράφουν πώς, ιστορικά, τα ιδεολογήματα του εθνικισμού και του φιλελευθερισμού είναι ικανά μόνον είτε να σφετεριστούν είτε να απαξιώσουν τις ανθρώπινες παραδόσεις της λογοτεχνικής πράξης (**Το φαντασιακό τέλος της ρωσικής λογοτεχνίας και η παγίδα της συλλογικής ευθύνης**).

Ακολουθούν παρουσιάσεις έργων που πραγματεύονται τον επαναστατικό λόγο του 19ου και του 20ού αιώνα (**Παρισινή Κομμούνα: χώρος, εξέγερση και κοινοτική πολυτέλεια** και **Το κράτος υπό το πρίσμα του αντικρατισμού**) και ένα παλαιότερο κείμενο που σφράγισε μισόν αιώνα ερευνών σχετικά με τον επαναστάτη και συγγραφέα Β. Traven και την αινιγματική του βιογραφία (**Η ταυτοποίηση του Traven**).

Το τεύχος κλείνει με έναν χαιρετισμό από τον Τομάς Ιμπάνιεθ: Στις 5 Ιουνίου κλείνει ένας χρόνος από τον θάνατο του συντρόφου και φίλου Μαρκ Τομσίν (1950-2021).

4.

Δεν καταλαβαίνουμε πλέον ποιοι είμαστε. Φαντάσματα από την πόλη-φάντασμα.⁵

Καθώς κατρακυλάμε αφηρημένες και νευρικές στον αέναο ενεστωτικό χρόνο των ψηφιακών «προτιμήσεων» και «επιλογών», δεν είναι πλέον εύκολο να ξεχωρίσουμε μια μαρτυρία από ένα σενάριο. Ο μακρύς εικοστός αιώνας τελείωσε. Ήδη διανύουμε μια επόμενη φάση, για την οποία είμαστε ελάχιστα προετοιμασμένοι. Ψυχικές και πολιτικές εμπειρίες στη Δύση, νοητικά επιχειρήματα και ενσώματες αισθήσεις είναι ανάμικτα και θολά: Όχι μόνον επειδή το πολιτικό βιώνεται προσωπικά, αφού το προσωπικό είναι (πάντα) και πολιτικό, αλλά πολύ περισσότερο επειδή ιδιωτικός λόγος και δημόσιος λόγος έχουν ακυρωθεί, δεν υφίστανται πια ούτε ως αντίθετοι πόλοι, ούτε ως παράλληλες αφηγήσεις. Δεν μπορούν να επανεφευρευθούν τεχνητά: Όταν καταστρώνεται η συλλογική δράση, τότε αναδύεται και η γλώσσα που της ανήκει.

εκδόσεις των ξένων

5. Ν. Σ., κάτοικος Μαριούπολης, ανάρτηση στο facebook, 26 Μαΐου 2022, μτφρ. Ξένιας Καλαϊτζίδου.

Ενάντια στον πόλεμο στην Ουκρανία

24 Φεβρουαρίου 2022

Αυτός ο πόλεμος προκαλείται από τις συγκαλυμμένες επιδιώξεις των ρωσικών ελίτ. Αυτό προσπαθούν να αποκρύψουν όταν μιλάνε για το «εθνικό συμφέρον». Αλλά οι εργαζόμενοι/ες δεν έχουν και δεν μπορούν να έχουν κανένα συμφέρον από την καταπίεση του λαού στην Ουκρανία και στο Ντονμπάς. Τα συμφέροντά μας είναι η ειρήνη και η αξιοπρεπής εργασία, όχι ο πόλεμος με τους Ουκρανούς.

Πρόκειται για μια στρατιωτική επίθεση που ξεκίνησε από την κορυφή της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Ωστόσο, εμείς θα είμαστε αυτοί που θα υποστούν τις συνέπειες αυτής της απόφασης. Οι ολιγάρχες και ο πρόεδρος δεν θα επωμιστούν το βάρος των στρατιωτικών δαπανών. Τα παιδιά τους δεν θα πάνε στο μέτωπο, οι μισθοί τους δεν θα εξανεμιστούν από τον πληθωρισμό και την υποτίμηση του νομίσματος. Μας έχουν εξαπατήσει.

Το καθεστώς Πούτιν εκδικείται τώρα τον ουκρανικό λαό επειδή δεν θέλει να ζήσει κάτω από την μπότα του Ρώσου Τσεκιστή¹. Δάκρυα και φέρετρα περιμένουν και τις δικές μας μητέρες, αλλά οι βόμβες θα πέσουν στα κεφάλια των αδελφών μας εργαζομένων στην Ουκρανία. Το επιτρέψαμε να συμβεί, αλλά τώρα καθήκον μας είναι να το σταματήσουμε το συντομότερο δυνατό.

Σήμερα στις 7 το απόγευμα θα πραγματοποιηθούν αντιπολεμικές δράσεις σε πόλεις της Ρωσίας. Η ομάδα μας του antijob.net σας καλεί να συμμετάσχετε και να απαιτήσετε τον τερματισμό της στρατιωτικής επίθεσης.

(ANTIJOB - Για μια μαύρη λίστα των αφεντικών - Ρωσία)

1. Τσεκά, η σοβιετική μυστική αστυνομία από το 1917-1922 και οι διάδοχοί της: GPU, NKVD, KGB και η σημερινή FSB.

Όχι στον πόλεμο. Για μια διεθνική πολιτική της ειρήνης

24 Φεβρουαρίου 2022

Το κείμενο που ακολουθεί δημοσιοποιήθηκε στα αγγλικά από την πλατφόρμα Transnational Social Strike με την έναρξη της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία, μεταφράστηκε σε 19 γλώσσες (γαλλικά, ιταλικά, γερμανικά, ελληνικά, βουλγαρικά, κροατικά, ισπανικά, πολωνικά, ρωσικά, γεωργιανά, πορτογαλικά, ουκρανικά, μακεδόνικα, τουρκικά, σλοβενικά, τσέχικα, ρουμανικά, αζέρικα, ουγγρικά) και συνυπογράφηκε από περισσότερες από εκατό πολιτικές οργανώσεις, συλλογικότητες και συνδικάτα σε όλο τον κόσμο.

Η ρωσική επίθεση στην Ουκρανία φέρνει ανάμεσά μας τον πόλεμο

Τις περασμένες βδομάδες είδαμε την κλιμάκωση των εντάσεων μεταξύ των παγκόσμιων δυνάμεων. Μπροστά στα έκπληκτα μάτια όσων παλεύουμε να ανακτήσουμε τη ζωή μας μετά από δύο χρόνια πανδημίας. Είδαμε συγγενείς και φίλους να πεθαίνουν από την πανδημία και να υποφέρουν από κάτι που άλλαξε τις ζωές όλων μας. Εκεί που ελπίζαμε ότι η θλίψη που έφερε η πανδημία θα τελειωνε, ένας νέος πόλεμος μας υπενθυμίζει την επείγουσα ανάγκη να αγωνιστούμε συλλογικά για μια διαφορετική πολιτική.

Ο δημόσιος λόγος φαίνεται να μας αναγκάζει να πάρουμε μια θέση: είτε με τον ρωσικό ιμπεριαλισμό είτε με τον επεκτατισμό του ΝΑΤΟ και τον πρωταγωνιστικό ρόλο των ΗΠΑ. Υποτίθεται ότι πρέπει να πάρουμε το μέρος του ενός ή του άλλου εθνικισμού. Αλλά και τα δύο συστήματα οργανώνουν την εκμετάλλευση με διαφορετικά μέσα και μετατρέπουν τα σύνορα σε θανατηφόρα εργαλεία. Δεν είναι τυχαίο ότι η επαναστρατιωτικοποίηση των συνόρων συντελέστηκε πρώτα εναντίον των μεταναστών που αναζητούν μια καλύτερη ζωή. Δεν είναι τυχαίο ότι καμία δήλωση από όλες τις πλευρές δεν ασχολείται σήμερα με την πραγματική ζωή των ανθρώπων.

Βλέπουμε εδώ και χρόνια στημένες αντιπαραθέσεις, ενώ στην Ανατολική Ευρώπη και στις γειτονικές χώρες φιλοευρωπαϊκές, φιλονατοϊκές ή φιλορωσικές παρατάξεις και κόμματα προωθούν εξίσου την εφαρμογή νεοφιλελεύθερων

μεταρρυθμίσεων. Είδαμε αυτούς που υπερασπίζονται τη Ρωσία, να επιτίθενται ταυτόχρονα σε μέτρα πρόνοιας και δικαιώματα στους χώρους εργασίας. Είδαμε την ΕΕ να κρατά χώρες όπως η Ουκρανία και η Γεωργία στην αίθουσα αναμονής για τη διαδικασία ένταξης, ως υπηρέτριες των νεοφιλελεύθερων σχεδίων της. Είδαμε άνδρες και γυναίκες να πιστεύουν σε μια ευρωπαϊκή προοπτική ως άνοιγμα προς μια καλύτερη ζωή. Αλλά αυτό που έκαναν όλοι αυτοί οι παράγοντες δεν είναι τίποτα άλλο από το να προωθούν νεοφιλελεύθερες εκμεταλλευτικές, ρατσιστικές και πατριαρχικές πολιτικές, ενώ παράλληλα προσπαθούσαν να ενισχύσουν τους στρατούς. Τώρα φέρουν και την ευθύνη αυτού του δολοφονικού αποτελέσματος.

Βλέπουμε τώρα χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης να δηλώνουν έτοιμες να φιλοξενήσουν Ουκρανούς πρόσφυγες «για ανθρωπιστικούς λόγους». Η πολωνική κυβέρνηση, αφού πρώτα άφησε χιλιάδες μετανάστες από το Ιράκ, το Αφγανιστάν και τη Συρία να παγώσουν στα δάση στα σύνορα Πολωνίας-Λευκορωσίας υπό τα συνnéνοχα μάτια της ΕΕ, επιδιώκοντας τώρα να ικανοποιήσει τον σύμμαχό της τις ΗΠΑ, δεσμεύτηκε να φιλοξενήσει ένα εκατομμύριο πρόσφυγες από την Ουκρανία. Η πολιτική χρήση του ασύλου δεν τελειώνει ποτέ. Αλλά είναι εκατοντάδες χιλιάδες οι Ουκρανοί μετανάστες που ζουν ήδη στην Πολωνία, όπου απασχολούνται με άθλιους μισθούς σε αποθήκες, εργοστάσια και οικιακές εργασίες. Αντί να δράσει σοβαρά για την αποτροπή του πολέμου, η πολωνική κυβέρνηση, όπως και η ΕΕ, είναι έτοιμη να τον μετατρέψει σε μια ακόμη ευκαιρία να καλύψει τις ελλείψεις της σε εργατικό δυναμικό και να βγάλει κέρδη από τους πρόσφυγες και τους φτωχούς εργάτες.

Βλέπουμε αυτούς που ισχυρίζονται ότι βρίσκονται στην πρώτη γραμμή της «πράσινης μετάβασης» να προτάσσουν την επέκταση του ΝΑΤΟ και τις προοπτικές μελλοντικών δυτικών επενδύσεων πάνω από την ειρήνη. Βλέπουμε αυτούς που υποστηρίζουν άκρως ρυπογόνες στρατιωτικές επενδύσεις να γιορτάζουν το δολοφονικό τους πανηγύρι, θέτοντας σε κίνδυνο όχι μόνο τους ανθρώπους στην Ουκρανία αλλά και το ίδιο το μέλλον όλων μας. Αυτοί φταίνε που ο πόλεμος είναι εδώ.

Η πολιτική των κυρώσεων και ο οικονομικός πόλεμος είναι λιγότερο βίαιοι από τους βομβαρδισμούς, αλλά θα επηρεάσουν περισσότερο τους εργαζόμενους, τους μετανάστες, τις γυναίκες και τους άνδρες που ήδη αγωνίζονται να βγάλουν τα προς το ζην σε περιόδους πανδημίας και κρίσης. Η εισβολή στην Ουκρανία δεν είναι δημοφιλής στη Ρωσία και οι περισσότεροι είναι σε σύγχυση και αμηχανία, αναγνωρίζοντας την προοπτική να κριθούν κατά κάποιο τρόπο υπεύθυνοι για τις ενέργειες της κυβέρνησης Πούτιν, ενώ η αντίσταση στο αυταρχικό καθεστώς του Πούτιν αντιμετωπίζει τόσο πολλές προκλήσεις και ο αριθμός των πολιτικών κρατουμένων και των διαφωνούντων αυξάνεται. Η ρωσική εισβολή φέρνει την καταστροφή στην Ουκρανία, αλλά δεν υπάρχει κάποιος πιο «δημο-

κρατικός» τρόπος να διεξάγεται πόλεμος. Αυτό που βλέπουμε είναι μια γενική προσπάθεια επανασχεδιασμού των παγκόσμιων σχέσεων σε μια εποχή που η διεθνής δυναμική και τα κινήματα των ανθρώπων κλονίζουν τις ρίζες ενός σάπιου γεωπολιτικού συστήματος.

Στεκόμαστε μαζί με όλους/ες εκείνους/ες στην Ουκρανία που υποφέρουν από το ξέσπασμα του πολέμου. Στεκόμαστε στο πλευρό όλων εκείνων στη Ρωσία που αντιτίθενται στο καθεστώς Πούτιν. Στηρίζουμε όποιον/α αντιτίθεται στον πόλεμο από όλες τις πλευρές και λέμε ότι όλα τα στρατιωτικά και οικονομικά αμοιβαία αντίποινα πρέπει να σταματήσουν αμέσως. Η σφαγή πρέπει να σταματήσει καθώς και η περαιτέρω κρίση που διαφαίνεται πάνω από τη ζωή των εργαζομένων, των μεταναστών, των γυναικών και των ανδρών που αγωνίζονται για την καθημερινή τους ζωή. Ενώ οι εθνικιστές κηρύσσουν τις δράσεις τους στο όνομα των ταυτοτήτων και των συμφερόντων που μας κατακερματίζουν και μας καταπιέζουν, και οι δημοκράτες τροφοδοτούν περαιτέρω συγκρούσεις στο όνομα των κούφιων αξιών που υποστηρίζουν τη εμβάθυνση του κεφαλαίου στη ζωή όλων μας, εμείς καλούμε σε μια διεθνή πολιτική όλων των εργαζομένων, των μεταναστών, των γυναικών και των ανδρών για την ειρήνη, ενάντια σε αυτόν τον πόλεμο.

TRANSNATIONAL SOCIAL STRIKE PLATFORM

<https://www.transnational-strike.info/2022/02/24/no-to-war-for-a-transnational-politics-of-peace/>

Δεν θα υπάρχει τοπίο μετά τη μάχη

(Σχετικά με την εισβολή του ρωσικού στρατού στην Ουκρανία)

2 Μαρτίου 2022

Προς όσους υπέγραψαν τη Διακήρυξη για τη Ζωή:
Προς την εθνική και διεθνή Έκτη:
Σύντροφοι και συντρόφισσες, αδελφές και αδελφοί:

Μοιραζόμαστε μαζί σας το λόγο και τις σκέψεις μας γι' αυτό που συμβαίνει σήμερα στη γεωγραφία που ονομάζεται Ευρώπη:

ΠΡΩΤΟΝ: Υπάρχει μια επιθετική δύναμη, ο ρωσικός στρατός. Στο παιχνίδι υπάρχουν συμφέροντα του μεγάλου κεφαλαίου, και από τις δύο πλευρές. Αυτοί που υποφέρουν τώρα, από τις χίμαιρες των μεν και από τους ύπουλους οικονομικούς υπολογισμούς των δε, είναι οι λαοί της Ρωσίας και της Ουκρανίας (και ίσως σύντομα και οι λαοί και άλλων γεωγραφιών, κοντινών ή μακρινών). Ως ζαπατίστας δεν υποστηρίζουμε το ένα ή το άλλο Κράτος, αλλά εκείνους που αγωνίζονται για τη ζωή ενάντια στο σύστημα.

Όταν έγινε η πολυεθνική εισβολή στο Ιράκ (εδώ και 19 σχεδόν χρόνια), με επικεφαλής τον αμερικανικό στρατό, υπήρξαν κινητοποιήσεις σε όλο τον κόσμο ενάντια σε εκείνον τον πόλεμο. Κανείς λογικός άνθρωπος δεν πίστευε ότι το να αντιταχθεί κανείς στην εισβολή σήμαινε ότι τάσσεται στο πλευρό του Σαντάμ Χουσεΐν. Τώρα η κατάσταση είναι παρόμοια, αν και όχι η ίδια. Ούτε Ζελένσκι ούτε Πούτιν. Σταματήστε τον πόλεμο.

ΔΕΥΤΕΡΟΝ: Διάφορες κυβερνήσεις έχουν ταχθεί υπέρ της μιας ή της άλλης πλευράς, με βάση οικονομικούς υπολογισμούς. Το ανθρωπιστικό δεν παίζει κανένα ρόλο στις εκτιμήσεις τους. Για αυτές τις κυβερνήσεις και τους «ιδεολόγους» τους υπάρχουν επεμβάσεις-εισβολές-καταστροφές καλές και κακές. Οι καλές είναι αυτές που πραγματοποιούνται από όσους υποστηρίζουν και οι κακές είναι αυτές που διαπράττονται από τους αντιπάλους τους. Το χειροκρότημα στο εγκληματικό επιχείρημα του Πούτιν που δικαιολογεί τη στρατιωτική εισβολή στην Ουκρανία θα μετατραπεί σε ανάθεμα όταν, με τα ίδια λόγια, δικαιολογηθεί η εισβολή σε άλλους λαούς των οποίων οι επιλογές δεν είναι της αρεσκείας του μεγάλου κεφαλαίου.

Κάποιοι θα εισβάλουν σε γεωγραφίες για να τις σώσουν από τη «νεοναζιστική τυραννία» και κάποιοι άλλοι για να τελειώνουν με τα γειτονικά «ναρκο-κράτη». Και όλοι θα επαναλάβουν τα ίδια λόγια του Πούτιν: «θα αποναζιστικοποιήσουμε» (ή το ανάλογο) και θα αφθονούν οι «αιτιολογίες» περί «κινδύνου για τους λαούς τους». Και έτσι, όπως μας λένε οι συντρόφισσές μας στη Ρωσία: «οι ρωσικές βόμβες, οι ρουκέτες, οι σφαίρες πετούν προς τους Ουκρανούς και δεν τους ρωτούν για τις πολιτικές τους απόψεις και τη γλώσσα που μιλούν», αλλά το μόνο που αλλάζει είναι η εθνικότητα των μεν και των δε.

ΤΡΙΤΟ: Τα μεγάλα κεφάλαια και οι κυβερνήσεις τους στη «Δύση» έκατσαν με σταυρωμένα τα χέρια και παρακολούθησαν –και μάλιστα ενθάρρυναν– την επιδείνωση της κατάστασης. Στη συνέχεια, όταν η εισβολή ήταν σε εξέλιξη, περίμεναν να δουν αν η Ουκρανία θα αντισταθεί, κάνοντας τους υπολογισμούς τους για το τι θα μπορούσαν να κερδίσουν από το ένα ή το άλλο αποτέλεσμα. Καθώς λοιπόν η Ουκρανία αντιστέκεται, αρχίζουν να τείνουν χείρα «βοηθείας», εν είδει λογαριασμού που θα εισπραχθεί αργότερα. Ο Πούτιν δεν είναι ο μόνος που αιφνιδιάστηκε από την αντίσταση της Ουκρανίας.

Οι νικητές σε αυτόν τον πόλεμο είναι τα μεγάλα κονσόρτσιουμ όπλων και οι μεγάλοι καπιταλιστές που βλέπουν την ευκαιρία να κατακτήσουν, να καταστρέψουν/ανοικοδομήσουν εδάφη, δηλαδή να δημιουργήσουν νέες αγορές για αγαθά και καταναλωτές, για ανθρώπους.

ΤΕΤΑΡΤΟ: Αντί να στραφούμε σε αυτά που διαδίδουν τα μέσα ενημέρωσης και τα κοινωνικά δίκτυα των δύο πλευρών –και που αμφότεροι τα παρουσιάζουν ως «ειδήσεις»– ή στις «αναλύσεις» των, ξαφνικά αναρίθμητων, ειδικών της γεωπολιτικής και υπερασπιστών του Συμφώνου της Βαρσοβίας και του ΝΑΤΟ, αποφασίσαμε να αναζητήσουμε και να ρωτήσουμε εκείνους που, όπως και εμείς, επιμένουν στον αγώνα για τη ζωή στην Ουκρανία και τη Ρωσία.

Μετά από αρκετές προσπάθειες, η Ζαπατιστική Επιτροπή Έκτη κατάφερε να έρθει σε επαφή με τους συγγενείς μας στην αντίσταση και την εξέγερση στις γεωγραφίες που ονομάζονται Ρωσία και Ουκρανία.

ΠΕΜΠΤΟΝ: Συνοψίζοντας: αυτοί οι σύντροφοί μας, που επίσης υψώνουν τη σημαία του ελευθεριακού @, παραμένουν σταθεροί: σε αντίσταση όσοι βρίσκονται στο Ντονμπάς, στην Ουκρανία, και σε εξέγερση όσοι περπατούν και εργάζονται στους δρόμους και τη γη της Ρωσίας. Υπάρχουν άνθρωποι που συνελήφθησαν και ξυλοκοπήθηκαν στη Ρωσία επειδή διαμαρτυρήθηκαν κατά του πολέμου. Υπάρχουν νεκροί στην Ουκρανία που σκοτώθηκαν από τον ρωσικό στρατό.

Τους ενώνει (και μας ενώνει μαζί τους), όχι μόνο το ΟΧΙ στον πόλεμο, αλλά

και η άρνηση να «ευθυγραμμιστούν» με κυβερνήσεις που καταπιέζουν τους λαούς τους.

Μέσα στη σύγχυση και το χάος και στις δύο πλευρές, τους κρατάνε σταθερούς οι πεποιθήσεις τους: ο αγώνας τους για ελευθερία, η απόρριψη των συνόρων και των Εθνικών Κρατών τους και των αντίστοιχων καταπιέσεων που μόνο σημαία αλλάζουν.

Καθήκον μας είναι να τους υποστηρίξουμε στο μέτρο των δυνάμεών μας. Μια λέξη, μια εικόνα, μια μελωδία, ένας χορός, μια υψωμένη γροθιά, μια αγκαλιά –ακόμη και από μακρινές γεωγραφίες– είναι μια στήριξη που θα ενθαρρύνει τις καρδιές τους.

Το να αντιστέκεσαι σημαίνει να επιμένεις και να αντέχεις καιρό. Ας στηρίξουμε αυτούς τους συντρόφους στην αντίστασή τους, δηλαδή στον αγώνα τους για τη ζωή. Τους το οφείλουμε και το οφείλουμε και σε μας τους ίδιους.

ΕΚΤΟ: Για όλα τα παραπάνω, καλούμε την εθνική και διεθνή Έκτη –σύμφωνα με τους χρόνους του, τις γεωγραφίες και τους τρόπους του ο καθένας– να διαδηλώσει ενάντια στον πόλεμο και να υποστηρίξει τους Ουκρανούς και τους Ρώσους που αγωνίζονται στις γεωγραφίες τους για έναν κόσμο με ελευθερία.

Καλούμε επίσης σε οικονομική στήριξη της αντίστασης στην Ουκρανία σε λογαριασμούς που θα μας υποδειχθούν εν ευθέτω χρόνω.

Από την πλευρά της, η Επιτροπή Έκτη του EZLN κάνει το ίδιο, στέλνοντας λίγη βοήθεια σε όσους στη Ρωσία και την Ουκρανία αγωνίζονται ενάντια στον πόλεμο. Έχουμε επίσης ξεκινήσει επαφές με τους συντρόφους μας στη SLUMIL K'AJXEMK'OP (Ευρώπη) για τη δημιουργία ενός κοινού οικονομικού ταμείου για την υποστήριξη όσων αντιστέκονται στην Ουκρανία.

Ξεκάθαρα, φωνάζουμε και σας καλούμε να φωνάξουμε και να απαιτήσουμε: Έξω ο ρώσικος στρατός από την Ουκρανία!

-*-

Ο πόλεμος πρέπει να σταματήσει τώρα. Αν συνεχιστεί και αν, όπως προβλέπεται, κλιμακωθεί, τότε ίσως δεν θα υπάρχει κανείς να λογοδοτήσει για το τοπίο μετά τη μάχη.

Από τα βουνά του νοτιοανατολικού Μεξικού.
Subcomandante Insurgente Moisés. SupGaleano.
Επιτροπή Έκτη του EZLN.
Μάρτιος 2022.

E.A.S.T.
(Essential Autonomous Struggles Transnational)

8 Μαρτίου: STRIKE THE WAR!

3 Μαρτίου 2022

Σταματήστε τον πόλεμο στην Ουκρανία!

8 Μάρτη: καλούμε σε διεθνή φεμινιστική απεργία ενάντια στον πόλεμο!

Είμαστε εξοργισμένες με τη βάνουση επιθετικότητα του Πούτιν και του ιμπεριαλιστικού του πολέμου στην Ουκρανία. Γνωρίζουμε ότι αυτόν τον πόλεμο δεν τον θέλουν οι λαοί ούτε στην Ουκρανία ούτε στη Ρωσία – τον υποστηρίζουν μόνο οι κυρίαρχες ελίτ και οι καπιταλιστικές τάξεις, που επωφελούνται από αυτόν! Στεκόμαστε μαζί με όλες και όλους όσοι εναντιώνονται στην εισβολή του Πούτιν και με όλες και όλους όσοι ξεσηκώνονται ενάντια στον πόλεμο σε όλο τον κόσμο!

Ο πόλεμος είναι η πιο βάνουση μορφή πατριαρχικής βίας. Επιβάλλει ολοκληρωτικά την άποψη ότι οι άνδρες πρέπει να παίρνουν τα όπλα και να συμμετέχουν σε δολοφονίες, ξυλοδαρμούς, βιασμούς και άλλες βίαιες ενέργειες στο όνομα της «πατρίδας». Ο πόλεμος διεξάγεται πάντα σε βάρος όσων δεν έχουν εναλλακτικές λύσεις και δεν μπορούν να καταφύγουν σε ασφαλή μέρη. Οι γυναίκες, η LGBTQI+ κοινότητα, οι Ρομά, οι εργαζόμενοι/ες και οι μετανάστ(ρι)ες στην Ουκρανία ήδη υφίστανται τις άμεσες συνέπειες αυτής της στρατιωτικής εισβολής. Ο πόλεμος στην Ουκρανία είναι μια βάνουση επιδείνωση όλων των άλλων κρίσεων που έπληξαν τους ανθρώπους στην Ανατολική και Κεντρική Ευρώπη και αλλού: από την πανδημία έως την κατάρρευση ολόκληρου του τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, από τη μεγέθυνση της αναπαραγωγικής εργασίας που εκτελείται κυρίως από γυναίκες έως την αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας. Απαιτούμε άμεση κατάπαυση του πυρός και αποχώρηση των ρωσικών στρατιωτικών δυνάμεων από την Ουκρανία!

Ο πόλεμος εντείνει τις ακραίες εθνικιστικές λογικές και ενέργειες. Αναγκάζει τις εργατικές τάξεις και τους φτωχούς μίας χώρας να πολεμήσουν και να σκοτώσουν τις εργατικές τάξεις, τους φτωχούς και τους ευάλωτους μίας άλλης. Απαιτούμε από τις χώρες του NATO –ως στρατιωτικές δυνάμεις με καταστροφικές δυνατότητες που φέρουν ευθύνη για τις εντάσεις σε όλο τον κόσμο– να μην εμπλακούν αλλά να αποκλιμακώσουν τη στρατιωτική αντιπαράθεση. Ζητάμε αφοπλισμό και μείωση των δημοσίων προϋπολογισμών που διατίθενται για

στρατιωτικές δαπάνες. Ζητούμε την αξιοποίηση αυτών των ποσών για βασικές δημόσιες υπηρεσίες όπως η υγειονομική περίθαλψη, η στέγαση και οι βασικές υπηρεσίες κοινής ωφέλειας για όλους.

Ο πόλεμος κλιμακώνει τη ρατσιστική βία. Βλέπουμε ήδη πως ενώ η Πολωνία, η Ουγγαρία, η Ρουμανία και η Βουλγαρία έχουν δεσμευτεί να φιλοξενήσουν Ουκρανούς πρόσφυγες, οι προερχόμενοι από χώρες εκτός της ΕΕ μετανάστες και μετανάστριες που βρίσκονταν στην Ουκρανία και προσπαθούν να εγκαταλείψουν τη χώρα, εγκλωβίζονται στα σύνορα ή δέχονται επιθέσεις από εθνικιστές από την άλλη πλευρά των συνόρων, ενώ στα εξωτερικά σύνορα της Ευρώπης συνεχίζεται η γενική πολιτική των «επαναπροωθήσεων» και της βίας. Απαιτούμε ανοιχτά σύνορα για όλες και όλους όσοι δραπετεύουν από τον πόλεμο ή αναζητούν μια καλύτερη ζωή αλλού!

Το ξέσπασμα του πολέμου δείχνει για άλλη μια φορά και με τον πιο ακραίο τρόπο ότι, καθώς η εργασία μας είναι ζωτικής σημασίας αλλά απαξιωμένη και εκμεταλλεύομενη, οι ζωές μας παραμένουν αναλώσιμες

Ως Ε.Α.Σ.Τ. καλούμε γυναίκες, ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, εργαζόμενες/ους, μετανάστ(ρι)ες στην Ανατολική και Κεντρική Ευρώπη, στις χώρες που γειτνιάζουν στον πόλεμο και πέραν αυτών, καλούμε όλες και όλους όσοι αρνούνται αυτόν τον πόλεμο να διαμορφώσουμε μια ισχυρή αντίθεση σε κάθε ψευδή επιλογή μεταξύ βίαιων γεωπολιτικών σχεδίων και σε οποιαδήποτε περαιτέρω στρατιωτική κλιμάκωση. Δεν θα αφήσουμε αυτόν τον πόλεμο να μας διχάσει!

Ενάντια σε όλους τους εθνικισμούς, ενάντια σε όλα τα διεθνή παιχνίδια εξουσίας, χτυπάμε τον πόλεμο και κάθε νεοφιλελεύθερη, ρατσιστική και πατριαρχική βία. Ενάντια σε οποιαδήποτε υποχώρηση σε εθνικές δυναμικές, μόνο μια ισχυρή διεθνική φεμινιστική απεργία μπορεί να αποτελέσει την κατάλληλη απάντηση. Στις 8 Μαρτίου θα απεργήσουμε ενάντια στην πιο αποκρουστική μορφή βίας, τον πόλεμο. Στις 8 Μαρτίου σας καλούμε όλες σε μια διεθνική φεμινιστική απεργία ενάντια στον πόλεμο!

Στις 8 Μαρτίου απεργούμε: Σταματήστε τον πόλεμο τώρα!

Οι ζωές μας είναι απαραίτητες!

9 θέσεις ως πρώτη αντίδραση στον πόλεμο στην Ουκρανία¹

4 Μάρτη 2022, Θεσσαλονίκη

«Αν δεν μπορείς να έχεις και δίκιο και δύναμη, διάλεξε πάντα τη δίκιο και τη λογική και άφησε τη δύναμη στον εχθρό. (...) μπορούμε πάντα να αντλήσουμε δύναμη από το λογική και το δίκιο μας»

1. Υπάρχουν πολλοί τρόποι να μιλήσεις για τους καπιταλιστικούς πολέμους: διακρατικοί ανταγωνισμοί, μέσα για την καπιταλιστική επέκταση, λεηλασία και συσσώρευση μέσω υφαρπαγής, «δημιουργική καταστροφή» των παραγωγικών δυνάμεων και υποτίμηση του υφιστάμενου πλούτου, μέθοδοι για την επίτευξη κοινωνικής πειθάρχησης και συμμόρφωσης κ.λπ. Από την άλλη πλευρά, είναι αντιπαραγωγικό να μιλάμε για την καπιταλιστική πολεμική μηχανή χρησιμοποιώντας τον όρο «ιμπεριαλισμός».

2. Ο ιμπεριαλισμός δεν μπορεί να εξηγήσει πολλά. Πρώτα απ' όλα, δεν είναι ένας σαφής όρος και, το πιο σημαντικό, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την υποστήριξη αντικρουόμενων και αντίθετων απόψεων. Οι «αγώνες των λαών κατά του ιμπεριαλισμού» γρήγορα συνδέονται με την υπεράσπιση συγκεκριμένων εθνικών συμφερόντων. Μακροπρόθεσμα, ο «αντιιμπεριαλισμός» μετατρέπεται κάθε αγώνα κατά της εξουσίας και του κεφαλαίου σε κρατικές πολιτικές και κρατικά ή διακρατικά συμφέροντα. Κατά τη διάρκεια του (πρώτου) Ψυχρού Πολέμου, ο αντιιμπεριαλισμός χρησιμοποιήθηκε για εθνογενέσεις και «σοσιαλιστική» πρωταρχική συσσώρευση σε περιοχές στις ζώνες επιρροής της Σοβιετικής Ένωσης και της μαοϊκής Κίνας, κυρίως στην Αφρική. **Η αποαποικιοποίηση (συμπεριλαμβανομένης της αποαποικιοποίησης από τον καπιταλιστικό τρόπο σκέψης)** είναι μια εντελώς διαφορετική υπόθεση και δεν πρέπει να συγχέεται με τον αντιιμπεριαλισμό.

3. Η ύπαρξη ενδοκαπιταλιστικών ανταγωνισμών που μπορούν να κλιμακωθούν σε πόλεμο είναι μια προφανής πραγματικότητα, ιδιαίτερα σε έναν κόσμο που έχει εγκλωβιστεί σε μια παγκόσμια καθολική σπείρα χρέους ενώ ταυτοχρόνως εξα-

1. Αυτό το κείμενο γράφτηκε στις αρχές Μάρτη, στο πλαίσιο διαλόγου με συντρόφισσες και συντρόφους στα Βαλκάνια και αλλού. Δημοσιεύθηκε στα αγγλικά και στα σερβοκρατικά στον ιστότοπο της βαλκανικής αναρχικής επιθεώρησης *Antipolitika* <<https://antipolitika.noblogs.org/>>.

ντλούνται οι φυσικοί πόροι. Ο ενδοκαπιταλιστικός ανταγωνισμός, ειδικά όταν παίρνει τη μορφή ένοπλης σύγκρουσης, μπορεί να αποσταθεροποιήσει τις κοινωνίες και ορισμένους τομείς της οικονομίας, αλλά δεν αποσταθεροποιεί τον καπιταλισμό ως παγκόσμιο σύστημα. Στην πραγματικότητα, ο ανταγωνισμός αυτός ισχυροποιεί τον καπιταλισμό, δημιουργώντας μια νέα παγκόσμια ισορροπία του τρόμου.

4. Σε ένα διπολικό/πολυπολικό σύστημα, η ισορροπία έρχεται ως αποτέλεσμα της κατανομής ισχύος μεταξύ δύο (ή περισσότερων) αντιπάλων. Τις τραγικές συνέπειες αυτής της ισορροπίας τις βιώνουν οι πληθυσμοί μέσα στα εδάφη των αντιτιθέμενων διακρατικών συνασπισμών και πιο έντονα όσοι και όσες βρίσκονται στην περιφέρεια του καπιταλισμού. Η παγκόσμια καπιταλιστική πολεμική μηχανή μπορεί να επιτεθεί στους υπηκόους της ευκολότερα όταν αυτοί υιοθετούν και διαχωρίζονται σύμφωνα με ψευδείς διχοτομήσεις, ακόμη και αν αυτές μπορεί να φαίνονται ως απειλή για τη σταθερότητα του καπιταλισμού. Μόνο το κοινωνικό κίνημα μπορεί να απειλήσει τον καπιταλισμό και **μόνο ένα διεθνικό κοινωνικό κίνημα είναι σε θέση να σταματήσει την καπιταλιστική πολεμική μηχανή και τη νέα ισορροπία του τρόμου.**

5. Ο αρχικός «Ψυχρός Πόλεμος» (που στην πραγματικότητα ήταν ιδιαίτερα θερμός και έχει περιγραφεί σωστά ως ο τρίτος παγκόσμιος πόλεμος) χτίστηκε πάνω σε ανταγωνιστικές ιδεολογίες: ο λεγόμενος «ελεύθερος κόσμος» ενάντια στον λεγόμενο «κομμουνιστικό». Αυτή τη στιγμή εδραιώνεται ένας «νέος ψυχρός πόλεμος», χωρίς επαρκή χρόνο για την ιδεολογική επένδυση των στρατοπέδων του. Στο παρελθόν, ο κρατικός καπιταλισμός (τόσο στη σοβιετική όσο και στην κινεζική του εκδοχή) παρουσιαζόταν ως σοσιαλισμός. Σήμερα είναι σαφές σε όλες και όλους ότι η αντιπαράθεση διεξάγεται μεταξύ «καπιταλισμού και καπιταλισμού» (αυταρχικού νεοφιλελευθερισμού εναντίον νεοφιλελεύθερου αυταρχισμού, αν προτιμάτε). Έχει επιχειρηθεί κάποια ιδεολογική νομιμοποίηση του «νέου ψυχρού πολέμου» («αποναζιστικοποίηση της Ουκρανίας», «Vladolf Putler» κ.λπ.) αλλά η κατάσταση είναι ακόμα αρκετά ρευστή, οπότε πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί/ές για το πώς αρθρώνουμε τα επιχειρήματά μας, για να αποφευχθεί η παραγωγή περισσότερης σύγχυσης και στερεότυπων.

6. Το NATO αποτελεί τη στρατιωτική πτέρυγα του δυτικού καπιταλισμού εδώ και δεκαετίες, ήταν (και εξακολουθεί να είναι) ο πιο θανατηφόρος στρατιωτικός σχηματισμός στον κόσμο, όμως αυτή τη φορά ο επιτιθέμενος είναι κάποιος άλλος (που κατά ειρηνικό τρόπο χρησιμοποιεί και παλιά επιχειρήματα του NATO). Πρέπει επίσης να λάβουμε υπόψη ότι στα Βαλκάνια υπάρχει ισχυρό αντιNATOϊκό συναίσθημα και ρητορική τόσο στην ακροδεξιά όσο και στην πατριωτική αριστερά, ειδικά στην Ελλάδα και τη Σερβία. Πρόσφατα, το αντιNATOϊκό κόμμα της ριζοσπαστικής αριστεράς στη Β. Μακεδονία μετατράπηκε σε εθνικιστικό.

Λέμε δυνατά και καθαρά: **Όχι στον πόλεμο**. Ας μην επιτρέψουμε τα γνήσια αντιπολεμικά και αντιμιλιταριστικά συναισθήματα να θαφτούν κάτω από γεωστρατηγικές και ιστορικοπολιτικές αναλύσεις. **Ο μιλιταρισμός φέρνει πάντα τον θάνατο. Αυτή είναι μια αναντίρρητη πραγματικότητα.**

Πέρα από δράσεις αλληλεγγύης με όσες και όσους βιώνουν τη φρίκη του πολέμου και τις άμεσες συνέπειές του και με όσες και όσους διαδηλώνουν εναντίον του πολέμου που διεξάγεται από το «δικό τους» κράτος, πρέπει να οργανώσουμε και να υποστηρίξουμε διαδηλώσεις και κινητοποιήσεις ενάντια στην πολεμική μηχανή του κάθε κράτους, ενάντια στον μιλιταρισμό και τον εθνικισμό.

Επίσης, **δεν μπορούμε να μιλήσουμε κατά του πολέμου εάν δεν δρούμε κατά του πολέμου ενάντια στις μετανάστριες και τους μετανάστες** ο οποίος διεξάγεται από πολλά κράτη στην περιοχή μας (με καθοριστικό ρόλο του ελληνικού κράτους). Επιπλέον, στην περιοχή μας ο δρόμος προς τον πόλεμο στρώνεται επίσης από τον αντιτσιγγανισμό, τον ματσιισμό, την ομοφοβία, την πατριарχία, τον θρησκευτικό σκοταδισμό και κάθε απάνθρωπη ιδεολογία επιθετικότητας και υποταγής.

7. Τις τελευταίες μέρες [ενν. τελευταία εβδομάδα του Φεβρουαρίου 2022] έγινε πολύς λόγος για το ότι ο πόλεμος στην Ουκρανία θα έχει τη μορφή ενός blitzkrieg, φαίνεται όμως ότι θα είναι παρατεταμένος. Εάν ατονήσει και η απειλή ενός πυρηνικού πολέμου, οι «Ευρωπαίοι» θα μπορούν να αρχίσουν να χάνουν το ενδιαφέρον τους για τους θανάτους των ανθρώπων στην Ουκρανία (εφόσον δεν υπάρξει κλιμάκωση της βίας) και οι «αληθινοί πρόσφυγες» με τα γαλάζια μάτια και τα ξανθιά μαλλιά θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως φθηνή εργασία. Σε κάθε περίπτωση, οι «Ευρωπαίοι» θα έχουν πλέον περισσότερα πράγματα να τους ενώνουν, περισσότερα δηλαδή από το μίσος τους προς τους μετανάστες με σκούρο δέρμα και την ψευδαίσθηση του υψηλού πολιτισμού και της κουλτούρας: η ενοποίηση της Ευρώπης θα πραγματοποιηθεί μέσω μιας νέας, στρατιωτικοποιημένης κοινωνίας, για την «υπεράσπιση της ελευθερίας από τη νέα αυτοκρατορία του κακού». Οι περικοπές των κοινωνικών δαπανών και η υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου θα νομιμοποιηθούν πλήρως, πόσω μάλλον η βιαιότερη εκμετάλλευση και η εντατικοποίηση της λεηλασίας των φυσικών πόρων στην καπιταλιστική περιφέρεια.

8. Η πανδημία έχει μετατρέψει τον θάνατο σε κοινοτοπία (ειδικά σε περιοχές όπως τα Βαλκάνια, δηλαδή χωρίς επαρκές δημόσιο σύστημα υγείας), νέοι τρόποι κοινωνικού ελέγχου και καταστολής δοκιμάστηκαν στον πρώτο κόσμο (για τον υπόλοιπο κόσμο, ήταν «business as usual»). Η πανδημία αποτέλεσε ένα παγκόσμιο γεγονός, το οποίο ακολουθήθηκε από ένα ακόμα: την επιστροφή του πολεμικού καπιταλισμού στη Δύση. Ο πόλεμος δεν είχε σταματήσει ποτέ στον υπό-

λοιπο κόσμο. Αλλά τώρα έχει αναβαθμιστεί σε παγκόσμιο γεγονός, επειδή διεξάγεται κοντά στην καρδιά του παγκόσμιου καπιταλισμού. Και υπάρχει λόγος γι' αυτό. Οι ΗΠΑ και η Ρωσία είναι οι δύο μεγαλύτεροι παραγωγοί πετρελαίου. Με τα σημερινά επίπεδα παραγωγής, τα αποθέματα πετρελαίου της Ρωσίας επαρκούν για 21 χρόνια. Τα αποθέματα πετρελαίου των ΗΠΑ επαρκούν μόνο για 15. Είναι πιο επείγον από ποτέ να δημιουργήσουμε τα δικά μας παγκόσμια γεγονότα.

9. Τα Βαλκάνια, με τους πολέμους στη Γιουγκοσλαβία και τη μακρά μετάβαση από τον κρατικό καπιταλισμό στον καπιταλισμό της αγοράς, γνώρισαν ένα από τα πρώτα στάδια του «τέταρτου παγκόσμιου πολέμου» σε αυτόν τον πλανήτη. Ο εθνικισμός και ο μιλιταρισμός έχουν καταστρέψει τα Βαλκάνια πολλές φορές στο παρελθόν και φαίνεται ότι αυτό θα μπορούσε να συμβεί μια ακόμη φορά. Το 2014, μεγάλο τμήμα της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης συγκλονίστηκε από ταραχές κατά των πολιτικών λιτότητας, των ιδιωτικοποιήσεων και της ανεργίας, μια εκτεταμένη κοινωνική έκρηξη που αναπτύχθηκε πέρα από εθνικούς διαχωρισμούς. Ο εθνικισμός επιστρέφει στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, καθώς η αντιπαράθεση ΝΑΤΟ-Ρωσίας μεταφέρεται επίσης εκεί. Μερικά χρόνια πριν, η Αραβική Άνοιξη του 2011 απαντήθηκε με μια σειρά από πολέμους, ενώ, αν πάμε λίγο πιο πίσω, δύο μήνες μετά τη μεγαλύτερη κινητοποίηση του παγκόσμιου κινήματος για την κοινωνική δικαιοσύνη (Γένοβα, 2001), ξεκίνησε ο «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» (παρεμπιπτόντως, οι ηγέτες της G7 δεν είχαν κανένα πρόβλημα να καλωσορίσουν στη Γένοβα τον Βλαντιμίρ Πούτιν, ο οποίος είχε μόλις «θριαμβεύσει» στον αιματηρό δεύτερο πόλεμο της Τσετσενίας).

Είναι πιο επείγον από ποτέ να δημιουργήσουμε τα δικά μας παγκόσμια γεγονότα.

Το ξαναλέμε: η μόνη δύναμη που μπορεί να αντιπαρατεθεί στον νέο διπολικό κόσμο είναι το διεθνικό κοινωνικό κίνημα. *«Δεν είναι πολύ, αλλά είναι το μόνο που έχουμε»*. Πρέπει να χρησιμοποιήσουμε τη συλλογική μας νοημοσύνη, να αποφύγουμε τις πολεμικές και την αντιπαράθεση, να ενισχύσουμε όλα τα δίκτυα στα οποία συμμετέχουμε, να προσπαθήσουμε να τα επεκτείνουμε και να τα συνδέσουμε μεταξύ τους και να αναλάβουμε πρωτοβουλίες για οργάνωση κοινών ενεργειών, ξεκινώντας από τοπικό και περιφερειακό πλαίσιο και στη συνέχεια προχωρώντας σε παγκόσμιες δράσεις, με στόχο μια κοινωνική απεργία για τον αφοπλισμό της καπιταλιστικής πολεμικής μηχανής. Πρέπει να κινηθούμε προσεκτικά, αλλά γρήγορα, προτού όλοι οι λογικοί άνθρωποι στις δυτικές κοινωνίες² παραλύσουν λόγω της κοινοτοπίας του θανάτου.

2. Στον υπόλοιπο κόσμο, ο θάνατος είναι μια καθημερινή πραγματικότητα. Στεκόμαστε με δέος όχι μόνο απέναντι στους γενναίους ανθρώπους στη Ρωσία που αντιτίθενται στον πόλεμο, αλλά και για το κοινωνικό κίνημα στο Μεξικό, που υπάρχει και αντιστέκεται παρά τη βασιλεία της φρίκης του *Narcoestado*.

Κυριακή 13

9 Μαρτίου 2022

Προς την εθνική και διεθνή Έκτη:

Προς όσους/ες υπέγραψαν τη Διακήρυξη για τη Ζωή:

Προς τους έντιμους ανθρώπους σε όλο τον κόσμο:

Σε συνεννόηση και συμφωνία με ορισμένα άτομα, ομάδες, συλλογικότητες, οργανώσεις και κινήματα της SLUMIL K'AJXEMK'OP (Ευρώπη), οι ζαπατιστικές κοινότητες συμφώνησαν να καλέσουν σε κινητοποιήσεις και διαδηλώσεις ενάντια σε ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ, που βρίσκονται σε εξέλιξη σε διάφορες γωνιές του πλανήτη. Δεν είναι μόνο στην Ουκρανία. Είναι και στην Παλαιστίνη, στο Κουρδιστάν, στη Συρία, ενάντια στον λαό Μαπούτσε, ενάντια στους ιθαγενείς λαούς σε όλο τον πλανήτη, ενάντια σε τόσες πολλές χειραφετικές διαδικασίες που δέχονται επιθέσεις, διώξεις, δολοφονίες, αποσιωπήσεις, διαστρεβλώσεις.

Ανταποκρινόμενοι σε αυτό το κάλεσμα, συμφωνήσαμε να συμμετέχουμε στις κινητοποιήσεις της Κυριακής 13 Μαρτίου 2022, και να ακολουθήσουμε έτσι τις δράσεις ενάντια στους πολέμους που το σύστημα διαπράττει σε όλο τον κόσμο.

Προτείνουμε λοιπόν το ξεκίνημα μιας παγκόσμιας καμπάνιας ενάντια στους πολέμους του κεφαλαίου, όποια κι αν είναι η γεωγραφία τους. Να οργανώσουμε συναυλίες, συνανήσεις, φεστιβάλ, συγκεντρώσεις κ.λπ. Με δυο λόγια, οι τέχνες ενάντια στους πολέμους.

Καλούμε όλους τους έντιμους ανθρώπους, καλούμε ομάδες, συλλογικότητες, οργανώσεις και κινήματα στο Μεξικό και στον κόσμο να συμμετάσχουν – σύμφωνα με τον δικό τους χρόνο και τρόπο και διατηρώντας την ανεξαρτησία και την αυτονομία τους– στις δράσεις για να απαιτήσουμε τον τερματισμό των πολέμων, ξεκινώντας από την Κυριακή 13 του μηνός.

Από την πλευρά τους, μερικές χιλιάδες ζαπατίστας από τις ζαπατιστικές κοινότητες θα διαδηλώσουν την Κυριακή, 13 Μαρτίου 2022, στα καρακόλ και στις πρωτεύουσες των δήμων Σαν Κριστόμπαλ ντε λας Κάσας, Γιαχαλόν, Παλένκε, Οκοσίγκο, Λας Μαργκαρίτας, Αλταμιράνο και στις παράπλευρες κοινότητες.

Ενάντια σε όλους τους πολέμους:

όλες οι τέχνες, όλες οι αντιστάσεις, όλες οι εξεγέρσεις!

Από τα βουνά του νοτιοανατολικού Μεξικού.

Ζαπατιστική Επιτροπή Έκτη

Δώδεκα θέσεις για τον πόλεμο που βρίσκεται σε εξέλιξη

23 Μαρτίου 2022

Ο αγωνιώδης κόσμος μας έχει εισέλθει σε μια νέα εποχή θανάτου: μια νέα περίοδο πολέμων μεταξύ αυτοκρατοριών, η οποία έχει τη δύναμη να οδηγήσει στο τέλος του κόσμου.

Συγκεντρώσαμε αυτήν τη σύντομη λίστα ιδεών την 28η ημέρα της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία. Θα πρέπει να γίνουν κατανοητές ως συνεισφορές που προορίζονται να συζητηθούν, να διορθωθούν και κυρίως να τεθούν σε εφαρμογή χωρίς καθυστέρηση.

1. Επί του παρόντος, η εμπροσθοφυλακή του αντιπολεμικού κινήματος βρίσκεται στη Ρωσία, την Ουκρανία και τη Λευκορωσία. Έχουν σημειωθεί μεμονωμένες και συλλογικές διαμαρτυρίες σε δεκάδες πόλεις, καθώς και λιποταξίες, σαμποτάζ σιδηροδρομικών γραμμών στις οποίες μεταφέρονται στρατιωτικά οχήματα και επιθέσεις σε στρατολογικά γραφεία. Ακόμη και στα εδάφη που καταλήφθηκαν κατά τη ρωσική επέλαση, θαρραλέες διαμαρτυρίες των κατοίκων συνεχίζουν να αφηφούν την πολεμική μηχανή. Οι χιλιάδες άνθρωποι που συνελήφθησαν σε αυτές τις ενέργειες αξίζουν την προσοχή και την αλληλεγγύη μας.

2. Η Ρωσία και η Κίνα δεν βρίσκονται έξω από το πλανητικό σχήμα της καπιταλιστικής κυριαρχίας. Αν υποστηρίζαμε ότι αντιπροσωπεύουν ένα εμπόδιο στη νεοφιλελεύθερη ολοκλήρωση που ξεκίνησε από τη Δύση, θα υποστηρίζαμε ένα ψέμα.

3. «Ο καθένας ενάντια στον δικό του ιμπεριαλισμό» σημαίνει να στέκεσαι ενάντια σε κάθε ιμπεριαλισμό. Το να εστιάσουμε στο να προσδιορίσουμε το ποιος ξεκίνησε πρώτος τις εχθροπραξίες μεταξύ του ΝΑΤΟ και της Ρωσίας είναι παραπλανητικό και δεν ωφελεί όσες και όσους ενδιαφέρονται για τον διεθνισμό, την αλληλεγγύη μεταξύ των υποτελών τάξεων και την αυτοδιάθεση των λαών. Απορρίπτουμε κάθε προσέγγιση που λαμβάνει υπόψη μόνο τη λογική των κρατών.

4. Στόχος τόσο του ΝΑΤΟ όσο και του ΟΣΣΑ (Οργανισμός της Συνθήκης Συλλογικής Ασφαλείας, στρατιωτική συμμαχία Ρωσίας, Λευκορωσίας, Καζακστάν, Κιργιστάν, Αρμενίας και Τατζικιστάν) είναι να δομήσουν και να σταθεροποιήσουν την κυριαρχία τους. Και οι δύο είναι στρατιωτικοί σχηματισμοί που έχουν σχεδιαστεί για την αύξηση του ελέγχου και της καταστολής στους αντίστοιχους πληθυσμούς τους εμπλέκομενοι σε ανοιχτές συγκρούσεις, σε πολέμους δι' αντιπροσώπων (proxy wars),

συμμαχίες ή αντιπαλότητες. Χωρίς το NATO, η τυραννία του Πούτιν ανατρέπεται. Χωρίς τον Πούτιν, ο συνασπισμός του NATO καταρρέει.

5. Υπάρχει μια οντολογική και υλική διαφορά μεταξύ αυτών που κυβερνούν (συμπεριλαμβανομένων όσων ταυτίζονται με την κυβέρνησή τους) και εκείνων που υφίστανται τις επιλογές των κυβερνήσεων και το θανάσιμο φορτίο τους, αλλά που παρ' όλ' αυτά αυτοπροσδιορίζονται και ζουν σύμφωνα με την αρχή της ζωής — και πρέπει να δώσουν τον δικό τους αγώνα.

6. Πρέπει να τονιστεί ο ρόλος της Ρωσίας ως αντιδραστικού χωροφύλακα ενάντια στους ξεσηκωμούς και τις εξεγέρσεις στη Λευκορωσία (2019/2020), στο Καζακστάν (2022) και στο Κιργιστάν (2020). Αυτές οι γνήσιες κοινωνικές εκρήξεις εντός του μπλοκ της ρωσικής σφαίρας επιρροής «επιλύθηκαν» είτε με την επέμβαση των στρατευμάτων της Μόσχας είτε με την απειλή μιας στρατιωτικής επέμβασης (Κιργιστάν). Οι διεθνιστές πρέπει να έχουν τη ματιά τους σε εγρήγορση στις λαϊκές εξεγέρσεις και να μελετούν προσεκτικά τη δυναμική και τις οργανωτικές μορφές που εκφράζονται σε αυτές.

7. Όσο πιο δυνατή είναι η σιδηρά πυγμή, τόσο πιο πολύ δυσκολεύεται να πιάσει τι συμβαίνει. Η αλαζονεία του εισβολέα τον οδήγησε να μην μπορέσει να διανοηθεί ότι πάντα θα υπάρχουν άνθρωποι πρόθυμοι να υπερασπιστούν τον τόπο όπου ζουν. Η ουκρανική αντίσταση που αντικρίσαμε δεν ήταν αυτή του τακτικού στρατού ή των ακροδεξιών παραστρατιωτικών σχηματισμών (που έχουν στρατολογηθεί και χρησιμοποιούνται και από τις δύο εμπόλεμες πλευρές). Πρόκειται μάλλον, για αντίσταση όσων επέλεξαν να υπερασπιστούν, με κάθε μορφή και τρόπο, τις ζωές και τη γη τους, ή απλώς να κρατήσουν ανοιχτό το ενδεχόμενο για αυριανούς αγώνες.

8. Η δίνη του πολέμου της πληροφορίας είναι ένας μηχανισμός ακινησίας. Μέσα της πολλαπλασιάζεται η απολυτότητα των γεωπολιτικών ερμηνειών. Το να επευφημεί κανείς όσους συμμετέχουν στα γεγονότα χωρίς να χρειάζεται να αναλάβει κάποια υλική ευθύνη για τη θέση που ο ίδιος υποστηρίζει, αυτό αποτελεί προνόμιο της αστικής κοινωνικής ζωής και αντανακλά μια ευνοϊκή θέση εντός της κοινωνικής πυραμίδας. Ας βγούμε από το Twitter και το Telegram, ας κλείσουμε την τηλεόραση και ας επιστρέψουμε στις συναντήσεις και τις συζητήσεις στους δρόμους και τις πλατείες. Μόνο μιλώντας συλλογικά μπορούμε να παράγουμε μια κοσμοθεωρία που να εκφράζει τη δική μας πλευρά. Ο λευκός θόρυβος των δημοσιογράφων δεν «σκεπάζει» απλά τους υπόλοιπους ήχους, είναι εχθρός της διεθνιστικής αλληλεγγύης.

9. Κάτω από όλα τα σχόλια περί στρατηγικής, κάτω από όλο τον δημόσιο λόγο περί σύγκρουσης συμφερόντων των κρατών, αποκαλύπτεται η πραγματική φύση του πολέμου. Από τη μια, δολοφονίες, παιδιά που κρύβονται στα υπόγεια, οικογένειες που κοιμούνται κατά εκατοντάδες κάτω από γέφυρες, έλλειψη φαρμάκων, ρεύματος, ύπνου. Από την άλλη, μακριά από τις εμπόλεμες ζώνες αλλά εντός των συνόρων των κρατών που συμμετέχουν στον πόλεμο, βλέπουμε την αύξηση του κόστους ζωής, τη διανομή προϊόντων με δελτίο, την προπαγάνδα και την αύξηση της εσωτερι-

κής καταστολής. Αν αυτή είναι ήδη η πραγματικότητα για αμέτρητους πληθυσμούς σε όλο τον κόσμο, είναι μόνο επειδή η κοινωνία είναι οργανωμένη σε τάξεις και η κυριαρχία των άρχουσων τάξεων δομεί με απόλυτο τρόπο την «ειρήνη» της κοινωνίας.

10. Ο σημερινός πόλεμος δεν είναι σαν τους άλλους. Η αναζήτηση αντιστοιχιών και η σχετικοποίηση δεν λαμβάνουν υπόψη ούτε τη σοβαρότητα της κατάστασης ούτε την αλλαγή εποχής. Αυτός ο πόλεμος προετοιμάστηκε για τουλάχιστον 30 χρόνια. Η ύπαρξη πυρηνικών όπλων θέτει ολόκληρο τον πλανήτη σε κίνδυνο. Η δυσπιστία και η αδράνεια μπροστά στην πυρηνική καταστροφή δεν λαμβάνουν υπόψη το γεγονός ότι η Δύση δεν είναι πλέον κεντρικός παίκτης. Το να πιστεύουμε ότι οι ατομικές βόμβες δεν θα μπορούσαν ποτέ να πέσουν στη Ρώμη σημαίνει να βασιζόμαστε στην κοινή λογική και την καλή θέληση των κυρίαρχων τάξεων. Αποτυγχάνει να συνειδητοποιήσει τη διαφορά ανάμεσα σε εμάς και έναν πλούσιο καπιταλιστή: έχει να πάει αλλού. Εμείς όχι.

11. Ο θεσμικός αντιναζισμός και αντιφασισμός ήταν πάντα εργαλεία προπαγάνδας στην υπηρεσία των συμφερόντων των αφεντικών, όποιο κράτος και αν τους χρησιμοποιεί. Αυτό ισχύει ανεξάρτητα από το αν μιλούν για αποναζιστικοποίηση της Ουκρανίας ή για ανάσχεση της προέλασης του «νέου Χίτλερ» Πούτιν. Έχει ελάχιστη ή καθόλου σχέση με την ανθρώπινη αδελφότητα. Οι πόλεμοι, οι ιμπεριαλισμοί και η στρατιωτικοποίηση τους είναι απαραίτητοι: καμία προλεταριακή υποστήριξη του ενός ή του άλλου επιχειρήματος της πολεμικής προπαγάνδας δεν είναι αποδεκτή. Αντίθετα, μόνο η αλληλεγγύη και η συνέργεια μεταξύ των διαφόρων μορφών αντίστασης μπορούν να βελτιώσουν τις δυνατότητες του παγκόσμιου αγώνα ενάντια στον φασισμό. Μόνο μέσω της αλληλεγγύης και της συνέργειας μπορούμε να φέρουμε σε πέρας το συγκεκριμένο καθήκον μας να δημιουργήσουμε την πραγματική κατάσταση εξαίρεσης: την πραγματική ρήξη με την κοινωνική ειρήνη που επιτρέπει τον πόλεμο των αυτοκρατοριών και την καταστροφή του πλανήτη.

12. Η ανάπτυξη στρατηγικών για τον αγώνα και την αντίθεση στον πόλεμο προϋποθέτει την κατανόηση του συσχετισμού δυνάμεων που πραγματικά είμαστε σε θέση να δημιουργήσουμε και των ευκαιριών που είμαστε σε θέση να αξιοποιήσουμε στους τόπους όπου δρούμε. Εάν υπήρχε ένα κίνημα ικανό να το κάνει αυτό, θα ήταν επίσης σε θέση να κατανοήσει κατηγορηματικά τις ανάγκες των εκμεταλλευόμενων και να εφαρμόσει μια στρατηγική με στόχο τον προσδιορισμό των σωστών προτεραιοτήτων. Αντιθέτως, ο κύριος όγκος της συζήτησης μέσα στο εναπομείναν δυτικό επαναστατικό κίνημα σπάνια καταφέρνει να ξεπεράσει την αλλοτρίωση της περιθωριακής του θέσης και να σκιαγραφήσει μια προοπτική αντάξια της εποχής.

Αντιεξουσιαστές/ριες για τη Διεθνή Αλληλεγγύη

Internazionale Vitalista

<https://vitalista.in/2022/03/23/dodici-tesi/>

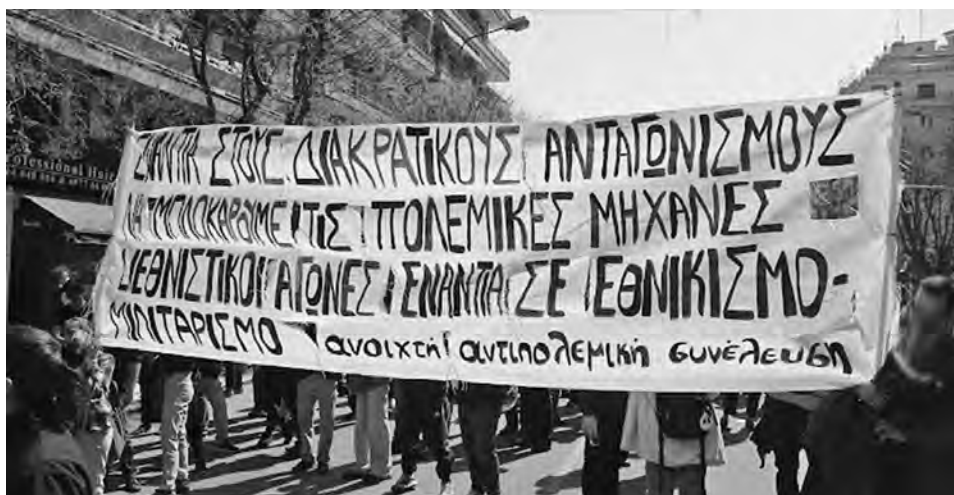
Δε θα πεθάνουμε, δε θα πολεμήσουμε, δε θα συμμετάσχουμε στους καπιταλιστικούς πολέμους!

Θεσσαλονίκη, 30 Μαρτίου 2022

Το παρόν χωράει όλο και λιγότερες/ους. Αυτή η διαπίστωση είναι τόσο προφανής, όμως συνειδητοποιούμε ξανά και ξανά την κυριολεξία της σε κάθε κρίση που ξεσπάει η μία μετά την άλλη, σε μια μη αντιστρέψιμη πορεία παρακμής του δυτικού και παγκόσμιου καπιταλισμού. Από κρίση σε κρίση, η ένταση του συναισθήματος ότι ο κόσμος δεν μας χωράει μεγαλώνει. Οικονομικές κρίσεις, κοινωνικές κρίσεις, «προσφυγικές κρίσεις», υγειονομικές κρίσεις, οικολογικές κρίσεις, κρίσεις ενέργειας και εφοδιαστικής αλυσίδας, πολεμικές κρίσεις, όλες μαζί συνθέτουν το παζλ ενός κόσμου, του οποίου η μορφή δεν θα θυμίζει σε τίποτα τα προνόμια και την ασφάλεια που συνήθισε να ζει κομμάτι του κορμού του δυτικού κόσμου.

Παράλληλα με την κρίση, που έχει μονιμοποιηθεί και κανονικοποιηθεί σε τέτοιο βαθμό ώστε να μοιάζει αξεδιάλυτη με την «ομαλότητα» της ζωής μας, από το 2008 και έπειτα έχει ανοίξει για τα καλά ένας κύκλος κοινωνικών εξεγέρσεων σε παγκόσμιο επίπεδο. Σε κάθε γωνιά του πλανήτη, μοιάζει να αρκεί μία σπίθα για να εκραγεί η κοινωνική δυσαρέσκεια σε συνθήκες που μπορεί να φάνταζε αδύνατον. Από την Αραβική Άνοιξη μέχρι τις ΗΠΑ, από τη Χιλή μέχρι το Μπαγκλαντές, από τα κίτρινα γιλέκα μέχρι το Καζακστάν, το φάντασμα των κοινωνικών εξεγέρσεων κυκλοφορεί σε όλο τον κόσμο, αλλάζοντας μορφές και αποκτώντας πολλές φορές άλλα (και ετερόκλητα) περιεχόμενα.

Όταν τα κοινωνικά κινήματα και οι εξεγέρσεις δεν καταφέρνουν να ξεπεράσουν τα όριά τους και επικρατούν οι πιο ρεφορμιστικές τάσεις τους, τότε υποχωρούν και ενσωματώνονται στο κεφάλαιο. Αυτή η ενσωμάτωση στην πρόσφατη ιστορία έχουμε δει να παίρνει διάφορες μορφές ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε κινήματος και χώρας. Όταν δεν καταστέλλονται από τις (δια)κρατικές δυνάμεις ασφαλείας και αποκατάστασης της τάξης, τους μηχανισμούς του στρατού και τα στρατιωτικοποιημένα τμήματα της αστυνομίας, όπως συνέβη πριν λίγους μήνες στο Καζακστάν (και δεν προκάλεσε τη δημοκρατική ευαισθησία της δυτικής φράξιας του κεφαλαίου), ή δεν επιλύεται η κοινωνική σύ-

Το μπλοκ της ανοικτής αντιπολεμικής συνέλευσης στην απεργιακή κινητοποίηση της 6 Απρίλη.

γκρουση μέσα από εθνικές σοσιαλδημοκρατικές λύσεις, τότε έρχονται αντιμέτωπα με την πιο πρωτοφανή μορφή βίας: τον πόλεμο. Με κορυφαία παραδείγματα την Ουκρανία και τη Συρία, αλλά και στη Λιβύη και αλλού, ο κοινωνικός ανταγωνισμός πήρε τη μορφή ένοπλου εμφυλίου πολέμου, καταλήγοντας τελικά σε σύγκρουση δύο ή περισσότερων αντίπαλων αστικών στρατοπέδων εξουσίας με τα κοινωνικά «μπλοκ» να αναζητούν την ένταξή τους στην αντίστοιχη περιφέρεια ασφαλείας και ανάπτυξης, με αποτέλεσμα πάνω σε αυτούς τους εμφυλίους πολέμους να ξεσπούν διακρατικοί πόλεμοι, δι' αντιπροσώπων ή και όχι. Η «επιστροφή» του πολέμου σε ευρωπαϊκό έδαφος, λίγο δίπλα από τις στρατιωτικοποιημένες ευρωπαϊκές μητροπόλεις, δεν είναι παρά ένα ακόμη σύμπτωμα της συστατικής σχέσης του καπιταλισμού με τον πόλεμο και τον милитарισμό, σε συνθήκες που αυτός ο πόλεμος δεν μπορεί πλέον να εξάγεται απλώς στην «περιφέρεια» χωρίς κυριολεκτικά να επιστρέφει στο «κέντρο» του.

Σε ό,τι αφορά τον εν εξελίξει πόλεμο στην Ουκρανία, με τη ρωσική εισβολή να αποτελεί την τραγική κλιμάκωση ενός πολέμου που διαρκεί χρόνια, είναι δεδομένο ότι δεν υποστηρίζουμε καμία από τις δύο πλευρές. Ούτε με τη Ρωσία ούτε με την Ουκρανία και το NATO. Αυτό όμως δεν αρκεί. Δε θα μπορούμε στη διαδικασία να μιλήσουμε τη γλώσσα της γεωπολιτικής: Είναι μια γλώσσα ξένη σε εμάς, μας αποξενώνει και, κυρίως, περιγράφει έναν κόσμο χωρίς κινήματα, χωρίς κοινωνικό ανταγωνισμό, χωρίς εξεγέρσεις, χωρίς τον απρόβλεπτο και χαοτικό παράγοντα ενός ωκεανού αποκλεισμένων που αγωνίζονται, διεκδικούν, ανατρέπουν. Εν ολίγοις, περιγράφει έναν κόσμο που δεν υπάρχει. Προτιμούμε να μιλάμε τη γλώσσα των κοινωνικών κινήματων, τη γλώσσα της κοινωνικής απελευθέρωσης.

Εκδήλωση της ανοιχτής αντιπολεμικής συνέλευσης (7 Απρίλη, στην Υφανέτ) με ομιλητές από Ρωσία και Ρουμανία, καθώς και από μέλη του Transnational Social Strike και του site «Our baba doesn't say fairy tales».

Οι μόνες πλευρές που βλέπουμε, και στις οποίες παίρνουμε θέση χωρίς να κρατάμε «ίσες αποστάσεις», είναι ένα παγκόσμιο σύστημα εκμετάλλευσης και κυριαρχίας από τη μία, το οποίο αφού επεκτάθηκε σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης εμφανίζεται πλέον πιο διασυνδεδεμένο από ποτέ, και από την άλλη, ένας τεράστιος πληθυσμός αποκλεισμένων, καταπιεσμένων, προλεταρίων, μεταναστριών σε όλο τον κόσμο. Σε αυτόν τον πόλεμο παίρνουμε θέση με την πλευρά των καταπιεσμένων. Θέλουμε να νικήσει η ζωή απέναντι στον καπιταλιστικό θάνατο που αφού απλώθηκε στην Αφρική και την «Ανατολή» επιστρέφει πάλι πίσω. Στους καπιταλιστικούς πολέμους και ανταγωνισμούς που ξεσπούν, επειδή για οικονομικούς, στρατιωτικούς και κοινωνικούς λόγους δεν είναι δυνατή η επικράτηση του ενός ή του άλλου μπλοκ σε έναν κόσμο του οποίου το καπιταλιστικό κέντρο βάρους έχει μετατοπιστεί από εκεί που παραδοσιακά βρισκόταν (τη Δύση), είναι δεδομένο ότι αυτά τα μπλοκ, ως πόλοι της ίδιας σχέσης που έχει επικρατήσει πάνω στα τσακισμένα σώματα των καταπιεσμένων παγκόσμια, θα εντείνουν τον «πόλεμο» στο εσωτερικό τους. Αυτό σημαίνει φυσικά, ακρίβεια, υποτίμηση της ζωής μας, εθνικισμό, милитарισμό, εν τέλει μια διαδικασία διαλογής ζώων που είναι άξίες να βιωθούν και πέταγμα όσων κρίνονται ανάξιες.

Μετά τη ρωσική εισβολή, που επέστρεψε το θέαμα και τη σκηνοθεσία του πολέμου στις οθόνες μας, πέρα από την εμφάνιση ενός υγιούς, αυθόρμητου, αντιπολεμικού αντανακλαστικού, έχει εμφανιστεί μια γενικευμένη σύγχυση γύρω από τον πόλεμο. Πέρα από την προφανή ευθύνη της μηντιακής παρουσίασης του πολέμου ως θέαμα προς κατανάλωση στη γενικευμένη σύγχυση που επικρατεί, πολλές αφηγήσεις μυστικοποιούν τις αιτίες του καπιταλιστικού πολέμου. Αναφερόμαστε στις

αντιλήψεις που βλέπουν τον πόλεμο: α) με τρόπο που προσωποποιεί τις αιτίες και αναφέρεται στην «παράνοια» του τάδε ή του δείνα ηγέτη, β) στο πλαίσιο της διαπάλης μεταξύ «ολοκληρωτισμού» και «δημοκρατίας», τονίζοντας την αξία της δεύτερης έναντι του πρώτου, ή γ) ως ενέργεια για την «αποναζιστικοποίηση» όπως αντίστοιχα τα προηγούμενα χρόνια ο δυτικός καπιταλισμός εφορμούσε για την «ειρήνη» και τη «δημοκρατία», δ) ως αποτέλεσμα των ενεργειών των «πολεμοχαρών γερακιών της Δύσης» και μόνο που σέρνουν τα «αδύναμα κράτη» σε έναν ακόμη πόλεμο (στο πλαίσιο ενός παραδοσιακού αντιιμπεριαλιστικού συγκειμένου). Στο διά ταύτα, πρόκειται για εν τέλει δύο αντιλήψεις που μας καλούν να συστρατευτούμε με το ένα ή με το άλλο μπλοκ. Κοινό χαρακτηριστικό και των δύο αντιλήψεων: Η απουσία οποιασδήποτε προοπτικής κοινωνικής απελευθέρωσης.

Εμείς, υποκείμενα που ζούμε και δρούμε στην Ελλάδα, εκκινούμε με τη διαπίστωση ότι ο δικός μας εχθρός βρίσκεται εδώ. Εχθρός μας είναι το ελληνικό κράτος, ο μιλιταρισμός, ο ελληνικός εθνικισμός. Το ελληνικό κράτος βρίσκεται σε πόλεμο τουλάχιστον την τελευταία εικοσαετία. Ο πόλεμος του ελληνικού κράτος εκτείνεται σε όλες εκείνες τις περιοχές που ξεκινούν από τη Μ. Ανατολή και την Αφρική και τελειώνουν στα Βαλκάνια και τις ελληνικές μητροπόλεις. Από τον πόλεμο στη Γιουγκοσλαβία μέχρι τους πολέμους σε Ιράκ, Αφγανιστάν, Συρία, Λιβύη, από τον έλεγχο του εναέριου χώρου των Βαλκανίων μέχρι τα στρατόπεδα συγκέντρωσης μεταναστριών και τις δολοφονίες στα σύνορα, το ελληνικό κράτος βρίσκεται σε πόλεμο σε εσωτερικό και εξωτερικό. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι με αφορμή τον πόλεμο στην Ουκρανία, τα think tanks του ελληνικού μιλιταρισμού έχουν επανεκκινήσει τη συζήτηση για τον ελληνοτουρκικό ανταγωνισμό. Είναι αυτό που κάνει εδώ και χρόνια το ελληνικό κράτος: Να παίρνει θέσεις μάχης στο εξωτερικό, πατώντας πάνω στα σώματα των καταπιεσμένων στο εσωτερικό.

Οι απαντήσεις που πρέπει να δοθούν είναι διεθνικές. Από το αντιπολεμικό και φεμινιστικό κίνημα στη Ρωσία, που δρα ενάντια στον πόλεμο στις πλέον αντιξοές, πολεμικές συνθήκες, μέχρι του ιταλούς λιμενεργάτες που αρνήθηκαν την αποστολή πολεμικού υλικού στην Ουκρανία. Πρώτα και κύρια, διότι για να σταματήσουμε τους καπιταλιστικούς πολέμους που εδώ και δεκαετίες δε φαίνονται να τελειώνουν, πρέπει να ξαναθέσουμε το ζήτημα της χειραφέτησης με κοινωνικούς όρους. Να δημιουργήσουμε τα διεθνικά δίκτυα και συνδέσεις που θα μπλοκάρουν τις πολεμικές μηχανές, τις πολεμικές επεμβάσεις, τις πολεμικές προετοιμασίες. Να δημιουργήσουμε τους όρους για να μπλοκάρουμε τις μηχανές του κέρδους που είναι ταυτόσημες με τις μηχανές του πολέμου. Αντιπολεμικές απεργίες, διεθνιστική αλληλεγγύη.

Δε θα πεθάνουμε, δε θα πολεμήσουμε, δε θα συμμετάσχουμε
στους καπιταλιστικούς πολέμους!

Αντιμιλιταριστές, ειρηνιστές, αντιρρησίες
από τη Γαλλία και από άλλες χώρες...

«στηρίζουμε όσους αρνούνται να υπακούσουν στις εντολές του ρωσικού στρατού»

4 Απριλίου 2022

Μαρτυρίες από τη Ρωσία μιλούν για ανυπακοή εντός του ρωσικού στρατού στην τρέχουσα σύγκρουση: Οι στρατιώτες λιποτακτούν. Οι πρώην λιποτάκτες, όσοι αρνήθηκαν να στρατευτούν στον πόλεμο της Αλγερίας και άλλους πιο πρόσφατους πολέμους, οι αντιρρησίες συνείδησης, οι αρνητές στράτευσης και οι αντιμιλιταριστές υποστηρίζουν όσους αρνούνται να καταταγούν σήμερα. «Στηρίζοντάς τους, στηρίζουμε και όσους αντιτίθενται στον Πούτιν και το καθεστώς του στη Ρωσία. [...] Θα πρέπει να γίνουν δεκτοί στη χώρα της επιλογής τους ως πολιτικοί πρόσφυγες!»

Στις 24 Φεβρουαρίου, ο ρωσικός στρατός εισέβαλε στο ουκρανικό έδαφος.

Έκτοτε, ο ουκρανικός πληθυσμός υφίσταται βομβαρδισμούς, πυρά πυροβολικού και τανκς, που σκοτώνουν, ακρωτηριάζουν και καταστρέφουν. Αντιστέκονται στις επιθέσεις του δικτατορικού καθεστώτος του Πούτιν. Όπως σε κάθε πόλεμο, τα πρώτα θύματα είναι οι άνθρωποι.

Οι μαρτυρίες μιλούν για ανυπακοή εντός του ρωσικού στρατού. Οι στρατιώτες λιποτακτούν. Πρέπει να τους προσφέρουμε την αλληλεγγύη μας! Έτσι θα στηρίζουμε και όσους αντιτίθενται στον Πούτιν και το καθεστώς του στη Ρωσία. Υποστηρίζουμε το δικαίωμα στην άρνηση στράτευσης σε όλες τις χώρες, σε όλες τις συνθήκες.

Πρώην λιποτάκτες, αρνητές στράτευσης από τον πόλεμο της Αλγερίας και άλλους πιο πρόσφατους πολέμους, αντιρρησίες συνείδησης, αρνητές στράτευσης, αντιμιλιταριστές, είμαστε αλληλέγγυοι στους αρνητές στράτευσης, τους αντιρρησίες και τους λιποτάκτες του ρωσικού στρατού που αρνούνται να συμμετάσχουν στον πόλεμο στην Ουκρανία. Πρέπει να γίνουν δεκτοί στη χώρα της επιλογής τους ως πολιτικοί πρόσφυγες!

Ακολουθούν οι πρώτες 47 και η τελευταία από τις 148 υπογραφές αντιρρησιών συνείδησης, αντιμιλιταριστών, συνδικαλισμένων στρατευμένων, αρνητών στράτευσης του πολέμου στην Αλγερία, φυλακισμένων και εξορισμένων για τη λιποταξία τους ή την άρνηση στράτευσης στον πόλεμο στην Αλγερία, τους αποικιο-

κρατικούς πολέμους της Πορτογαλίας, τους πολέμους στο Τσαντ και στο Βιετνάμ, μέχρι και τον πρώτο Πόλεμο στον Κόλπο.

1. André Bernard, insoumis à la guerre d'Algérie (1956), objecteur de conscience, incarcéré (1961-1963). **2.** Tony Orenco, objecteur de conscience, réfractaire à la guerre d'Algérie, incarcéré (1959-1963). **3.** Jacques Baynac, insoumis à la guerre d'Algérie, exilé (1960). **4.** André Gazut, déserteur à la guerre d'Algérie, exilé (1960). **5.** Jacques Pous, déserteur à la guerre d'Algérie, exilé (1960). **6.** Eric Pot, objecteur de conscience, réfractaire à la guerre d'Algérie, incarcéré (1960-1963) **7.** François Cerutti, insoumis à la guerre d'Algérie (1961), exilé, incorporé en 1965 après avoir fui le coup d'Etat de Boumedienne, incarcéré en 1966 après une mutinerie. **8.** Michel Hanniet, insoumis, réfractaire à la guerre d'Algérie, incarcéré (1961). **9.** Victor Savary, objecteur de conscience, réfractaire à la guerre d'Algérie (1961). **10.** Yves Bel, objecteur de conscience, réfractaire à la guerre d'Algérie (1961-1963). **11.** Didier Poiraud, objecteur de conscience, réfractaire à la guerre d'Algérie (1961-1963). **12.** Robert Siméon, insoumis à la guerre d'Algérie, incarcéré, (1961-1963). **13.** Pierre Sommermeyer, insoumis à la guerre d'Algérie, objecteur de conscience, incarcéré (1961-1965). **14.** Jorge Valadas, déserteur de la marine portugaise pendant la guerre coloniale (1961-1974), exilé et émigré en France depuis 1967. **15.** Americo Nues, déserteur de l'armée portugaise pendant la guerre coloniale (1961-1974). **16.** Jacques Millet, objecteur de conscience, réfractaire à la guerre d'Algérie (1962-1963). **17.** Philippe Girodet, réfractaire à la guerre d'Algérie, objecteur de conscience, incarcéré (1963-1965). **18.** Dan La Botz, objecteur de conscience américain à la guerre contre le Vietnam (1963-1975). **19.** Maurice Montet, objecteur de conscience, insoumis au service civil (1965), cofondateur du Bureau européen de l'objection de conscience. **20.** Alain Dugrand, objecteur de conscience (1965-1968). **21.** Philippe Pialoux, objecteur de conscience (1965-1968). **22.** Gérard Chenet, insoumis au service militaire, incarcéré (1966). **23.** Willi Hajek, objecteur de conscience, insoumis à l'armée de la République fédérale allemande, contre la guerre du Vietnam (1967). **24.** Dominique Arrivé, objecteur de conscience-déserteur (1967-1970). **25.** Bernard Baissat, service civil en coopération (1968-1970). **26.** Guy Dechesne, objecteur de conscience en Belgique (1968-1970). **27.** Yves Buisson, insoumis au service militaire (1969). **28.** Bernard Bulliard, antimilitariste, emprisonné pour « incitation de militaires à la désobéissance » (1969). **29.** Ed Hedemann, a refusé l'ordre d'incorporation dans l'armée des Etats-Unis durant la guerre contre le Vietnam (1969). **30.** Jean-François Pressicaud, objecteur de conscience (1967-1970). **31.** Alain Petit, objecteur de conscience, insoumis au service civil (1969-1971). **32.** John Braxton, emprisonné pour avoir refusé de coopérer avec le système de conscription des États-Unis, durant la guerre contre le Vietnam (1969-1975). **33.** Gaston Jambois, insoumis au service militaire, incarcéré (1970-1972). **34.** François Ménétrier, objecteur de conscience et de raison (1970-1972). **35.** Michel Auvray, objecteur au service militaire (1971), insoumis au service civil (1972). **36.** Bernard Macret, objecteur de conscience (1972). **37.** Gilbert Nicolas, renvoyeur de livret militaire (1972). **38.** Joël Vacher, insoumis au service militaire (1972-1976). **39.** André Rosevègue, soldat en uniforme au défilé du 1er mai 1973, 51e Régiment d'infanterie d'Amiens (1973). **40.** Jean-Marie Burgaud, comité de soldats du 1er Régiment de marche du Tchad (1973-1974). **41.** Bernard Cholet, syndicaliste aux armées, comité de soldats de la garnison de Landau, Allemagne (1973-1974). **42.** Jean-Luc Laurent, syndicaliste aux armées, comité de soldats GCR602 d'Achern, Allemagne (1973-1974). **43.** Jean Philippe Ternon, comité de soldats au 2e GCM de Saarburg, Allemagne (1973-1974). **44.** Robert Pelletier, comité de soldats (1973-1975), manifestation de Draguignan (1974). **45.** François Marchand, objecteur de conscience, insoumis au service militaire (1974). **46.** Daniel Pinós, insoumis au service militaire (1973-1981). **47.** Patrice Bouveret, objecteur de conscience, insoumis au service national (1974), co-fondateur de l'Observatoire des armements. [...] **148.** Daniel Guerrier, radié des cadres de réserve de la Marine pour appel à l'objection, l'insoumission et la désertion lors de la 1re guerre du Golfe (1991).

Συνέντευξη με τον Jeremy Brecher¹

ένα ελπιδοφόρο σημάδι σε σκοτεινούς καιρούς

15 Απριλίου 2022

Ο Jeremy Brecher, αμερικανός ιστορικός και ακτιβιστής, δραστηριοποιείται από τη δεκαετία του 1970 στους αγώνες και τις αναζητήσεις του αντιπολεμικού κινήματος, του εργατικού κινήματος και των κινητοποιήσεων για την κλιματική δικαιοσύνη. Ήταν από τους πρώτους που επεσήμανε την πολιτική αναγκαιότητα σύνδεσης περιβαλλοντικών ζητημάτων και εργατικών αγώνων. Σημαντική από αυτή την άποψη είναι η τριλογία του *Climate Insurgency* (2017). Τα γραπτά του κατά των εγκλημάτων πολέμου των ΗΠΑ (*In the Name of Democracy: American War Crimes in Iraq and Beyond*, 2005) και για την παγκοσμιοποίηση των κοινωνικών κινήματων (*Globalization from Below: The Power of Solidarity*, 2000 και *Global Village or Global Pillage: Economic Reconstruction from the Bottom Up*, 2001) περιέχουν πολύτιμες γνώσεις για να προσεγγίσουμε –όπως δηλώνει στη συνέντευξη– τον αναδυόμενο διεθνικό αγώνα και τη διεθνική πολιτική ειρήνης ενάντια στα κράτη και τους καπιταλιστές, ενάντια στα σύνορα, τις ιεραρχίες και τους πολέμους τους.

Η διεθνική πολιτική της ειρήνης θέλει να είναι κάτι περισσότερο από διεθνής αλληλεγγύη. Επιδιώκει να οικοδομήσει διεθνικές συνδέσεις που λέγοντας όχι στον πόλεμο, αγωνίζονται ταυτόχρονα ενάντια στις επιπτώσεις του στις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας εκατομμυρίων γυναικών και ανδρών, ατόμων LGBTQIA+, εργαζομένων, φτωχών, μεταναστ(ρι)ών και μη, όχι μόνο στην Ουκρανία και τη Ρωσία. Πιστεύετε ότι αυτή η επιδίωξη είναι ρεαλιστική ή θεωρείτε ότι πρέπει να δώσουμε προτεραιότητα σε μια ανάλυση σχετικά με την αναδιάρθρωση του γεωπολιτικού πλαισίου;

Αυτά τα δύο όχι μόνο δεν είναι αντίθετα, αλλά στην πραγματικότητα είναι συνηφασμένα.

1. Οι ερωτήσεις τέθηκαν από μέλη της πλατφόρμας Transnational Social Strike. Αρχική δημοσίευση: <https://www.transnational-strike.info/2022/04/15/a-hopeful-sign-in-dark-times-jeremy-brecher-on-the-transnational-politics-of-peace/>

Η «αναδιάταξη του γεωπολιτικού πλαισίου» είναι εξαιρετικά σημαντική, αλλά απρόβλεπτη, ρευστή, πολυεπίπεδη και δύσκολο να την επηρεάσεις. Δεν περιλαμβάνει μόνο κράτη, αλλά και άλλες πολιτικές δυνάμεις, συμπεριλαμβανομένων των αυξανόμενων φασιστικών και ρατσιστικών κινήματων.

Ένας ανώτερος διπλωμάτης στη διάσκεψη ειρήνης των Βερσαλλιών το 1919 είπε σε έναν καλλιτέχνη που ζωγράφιζε το πορτρέτο του: «Ξέρεις τι κάνουν, έτσι δεν είναι; Διαλέγουν πλευρές για τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο». Παρά τις πολυπλοκότητες, μεγάλο μέρος της τρέχουσας «αναδιάταξης του γεωπολιτικού πλαισίου» μπορεί να γίνει κατανοητό ως επιλογή πλευρών για τον Γ' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η διεθνική πολιτική της ειρήνης απαιτεί δύο αλληλένδετες απαντήσεις:

Πρώτον, πρέπει να περιγράψει αυτή την πραγματικότητα και να πείσει τους ανθρώπους να απορρίψουν τις διάφορες δυνάμεις που διαλέγουν πλευρές για τον Γ' Παγκόσμιο Πόλεμο, αντί να ταυτιστούν μαζί τους. Η πρωταρχική πραγματικότητα είναι ότι πρόκειται για έναν αγώνα μεταξύ μεγάλων δυνάμεων, στον οποίο μικρότερες χώρες όπως η Ουκρανία γίνονται πόνια. Για να παραφράσουμε τον Γκράμσι, τις φέρνουν σε μια κατάσταση όπου είναι υποχρεωμένες να παίξουν το παιχνίδι κάποιου άλλου, παρόλο που φυσικά πρέπει να προσπαθήσουν να παίξουν το δικό τους παιχνίδι.

Δεύτερον, οι άνθρωποι που υφίστανται τις επιπτώσεις αυτού του γεωπολιτικού ανταγωνισμού –οι εργαζόμενοι/ες, οι μετανάστ(ρι)ες, οι γυναίκες, οι φτωχοί/ές, οι φυλετικές, εθνοτικές και έμφυλες μειονότητες και άλλες ομάδες που υφίστανται καταπίεση και διακρίσεις σε όλον τον κόσμο– μπορούν να προστατευτούν μόνο οργανώνοντας τους εαυτούς τους διεθνικά ως μια ανεξάρτητη δύναμη, συμμαχώντας μεταξύ τους, θέτοντας αιτήματα στα κράτη και τους καπιταλιστές και δημιουργώντας αναχώματα που καθιστούν πιο δύσκολο για τις κυρίαρχες δυνάμεις να τους βλάψουν. Ο τερματισμός του πολέμου στην Ουκρανία είναι κομβικός για τα συμφέροντά τους. Μια διεθνική κινητοποίηση τέτοιου είδους μπορεί να υποστηρίξει το κίνημα για την ειρήνη όχι μόνο στη Ρωσία αλλά και στις ΗΠΑ και την Ευρώπη.

Συνοψίζοντας, η αυτοοργάνωση από τα κάτω για αυτοπροστασία και αυτοσυντήρηση αποτελεί ένα κρίσιμο μέσο για τον περιορισμό της παγκόσμιας καταστροφής που προκαλεί η «αναδιάταξη του γεωπολιτικού πλαισίου». Είναι δύσκολο να δούμε πώς αλλιώς θα μπορούσε να επηρεαστεί αυτό το πλαίσιο.

Τα ευρωπαϊκά κράτη και οι ΗΠΑ προσπαθούν να παρουσιαστούν ως πρωτεργάτες ενός δημοκρατικού διεθνισμού ενάντια στην επέλαση του αυταρχισμού του Πούτιν. Η βία του ευρωπαϊκού συνοριακού καθεστώτος και του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού με τις καταστροφικές επιπτώσεις του ιδιαίτερα στην Κεντρική

και Ανατολική Ευρώπη φαίνεται να διαγράφονται. Η επίκληση των δημοκρατικών αξιών από τις δυτικές κυβερνήσεις όχι μόνο δεν αποτελεί δέσμευση για διεύρυνση των κοινωνικών ή πολιτικών δικαιωμάτων, αντιθέτως γίνεται απλώς εργαλειακά με στόχο την όξυνση της αντιπαράθεσης των εμπόλεμων πλευρών. Μια διεθνική πολιτική της ειρήνης δεν μπορεί να περιορίζεται στο αναγκαίο αίτημα για τον τερματισμό των εχθροπραξιών ούτε στην έκκληση για δημοκρατία. Πώς μπορούμε να αρθρώσουμε έναν λόγο που να λαμβάνει υπόψη αυτές τις αντιφάσεις εντός και εκτός του πολέμου;

Το πρώτο βήμα για μια τέτοια συζήτηση είναι να προσδιορίσουμε τον πόλεμο στην Ουκρανία ως μέρος των σε εξέλιξη παγκόσμιων κινήσεων για κυριαρχία. Για τις ΗΠΑ, αυτό σημαίνει μια παγκόσμια κυριαρχία, στην οποία ολόκληρος ο κόσμος θα είναι η «σφαίρα επιρροής» τους. Φιλοδοξεί να εφαρμόσει το «Δόγμα Μονρόε» σε ολόκληρο τον κόσμο. Για τη Ρωσία, σημαίνει κυριαρχία στην παραδοσιακή σφαίρα επιρροής της στην Ανατολική Ευρώπη, καθώς και ρόλο στη Μέση Ανατολή και αλλού. Για την Κίνα, σημαίνει αύξηση της οικονομικής της ισχύος σε όλον τον κόσμο, με σχετικά χαμηλό κίνδυνο στρατιωτικής εμπλοκής (θα αφήσω σε άλλους/ες καλύτερα ενημερωμένους/ες από εμένα τον προσδιορισμό του/των ρόλου/ων της Ευρώπης σε αυτήν την «αναδιάρθρωση»).

Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο, είναι ίσως εφικτή η διατύπωση ενός δημόσιου λόγου στον οποίο όλοι οι μεγάλοι διεκδικητές της εξουσίας θα θεωρούνται «εχθροί της ανθρωπότητας» και των πολλών συγκεκριμένων ομάδων από τις οποίες συγκροτούμαστε. Αντίθετα, όλες και όλοι όσοι και όσες αγωνίζονται να περιορίσουν και τελικά να τερματίσουν την καταστροφή μπορούν να θεωρηθούν φίλες, σύμμαχοι και σύντροφοι.

Έχουν υπάρξει έντονα επικριτικές φωνές από την Ουκρανία, εναντίον ενός τμήματος της δυτικής αριστεράς, το οποίο αγνοούσε για χρόνια όσα συνέβαιναν στην Ανατολή και τώρα ερμηνεύει την κατάσταση στο πλαίσιο του αντιαμερικανικού αντιιμπεριαλισμού ή του δημοκρατικού ευρωπαϊσμού, με αναλυτικά εργαλεία και θέσεις που δεν είναι πλέον κατάλληλα για το παρόν. Τι μας αναγκάζει αυτός ο πόλεμος να δούμε και ποια πρότυπα και ερμηνευτικά μοντέλα μας αναγκάζει να εγκαταλείψουμε;

Επιτρέψτε μου να ξεκινήσω με την κατάσταση στις ΗΠΑ και με το πλαίσιο έξω από την αριστερά. Ένα σημαντικό μέρος της εθνικής ηγεσίας των ΗΠΑ και ένα τμήμα της δεξιάς βλέπει τον πόλεμο στην Ουκρανία ως μια ευκαιρία για να αυξήσει την παγκόσμια κυριαρχία των ΗΠΑ. Περιγράφουν δημοσίως έναν παρατεταμένο πόλεμο ως μέσο για την αποδυνάμωση της Ρωσίας και την υπονόμηση του καθεστώτος Πούτιν και για την παράλληλη επέκταση της οικονομικής, στρατιωτικής και πολιτικής ισχύος των ΗΠΑ στην Ανατολική Ευρώπη. Ένα άλ-

λο τμήμα της δεξιάς υποστηρίζει τη λευκή ρατσιστική αυταρχική πολιτική του Πούτιν. Ο περισσότερος απλός κόσμος αντιδρά κυρίως στο γεγονός της ρωσικής επιθετικότητας και στην καταστροφή που προκαλεί στους/τις Ουκρανούς/ές.

Το μεγαλύτερο μέρος της αμερικανικής αριστεράς έχει καταδικάσει τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, επισημαίνοντας επίσης την προκλητική και αναξιόπιστη συμπεριφορά των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ από το 1989. Ένα μικρό τμήμα, πολλοί από τους οποίους κάποτε αντιμετώπιζαν τη Σοβιετική Ένωση ως ηγέτη των παγκόσμιων «προοδευτικών δυνάμεων», αρνούνται να χαρακτηρίσουν την επίθεση της Ρωσίας ως εισβολή και τη δικαιολογούν με βάση την επεκτατικότητα του ΝΑΤΟ, τη φιλοξενία ναζί στην Ουκρανία και την πρόταση της αντίστασης στον ιμπεριαλισμό των ΗΠΑ, αδιαφορώντας για τις προφανείς ρατσιστικές, ιμπεριαλιστικές και φασιστικές τάσεις του ρωσικού καθεστώτος.

Στον αντίθετο πόλο, ένας σημαντικός αριθμός αριστερών έχει τρομοκρατηθεί τόσο πολύ από τη ρωσική επιθετικότητα και βαναυσότητα και έχει εμπνευστεί τόσο από την ουκρανική αντίσταση, που αγνοούν ή αρνούνται τον ρόλο των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ στην πρόκληση της εισβολής και υποστηρίζουν μια εκτεταμένη στρατιωτική υποστήριξη της Ουκρανίας. Επιστρέφουν επίσης σε ένα είδος «αμερικανικού εξαιρετισμού» με διπλά μέτρα και σταθμά: αποδοκιμάζονται οι φρικαλεότητες που διαπράττονται από Ρώσους και άλλους «ξένους», αλλά λησμονούνται το Μάι Λάι, η Φαλούτζα και οι 78 ημέρες βομβαρδισμών της Σερβίας.

Αυτό που λείπει σε μεγάλο βαθμό από όλες τις πλευρές είναι η ανάλυση αφενός της παγκόσμιας τάξης ως ένα αλληλεπιδραστικό σύνολο και αφετέρου του συστήματος των εθνών-κρατών και των υπερδυνάμεων ως σύνθεση ανταγωνιστικών στοιχείων που αλληλωθούνται στην αμοιβαία καταστροφή. Στην εποχή του Ψυχρού Πολέμου, είχε σταδιακά εδραιωθεί η αντίληψη ότι οι αντίπαλες πυρηνικές δυνάμεις ήταν στην πραγματικότητα μέρος ενός διαδραστικού συστήματος το οποίο θα μπορούσε οποιαδήποτε στιγμή να τεθεί εκτός ισορροπίας και να οδηγήσει στον πυρηνικό Αρμαγεδδώνα. Η τότε πολιτική της αποκλιμάκωσης και ο μερικός πυρηνικός αφοπλισμός ήταν εν μέρει αποτέλεσμα αυτής της συνειδητοποίησης. Χρειαζόμαστε μια παρόμοια συστημική κατανόηση της σημερινής παγκόσμιας κρίσης.

Ο πόλεμος στην Ουκρανία είναι ένας πατριαρχικός πόλεμος γιατί ισχυροποιεί με τις βόμβες όλες τις ιεραρχίες στις οποίες εναντιωνόμαστε. Οι άντρες πρέπει να είναι στρατιώτες και να αποδεικνύουν πολεμώντας ότι είναι αληθινοί πατριώτες και αρσενικά. Οι διεμφυλικές γυναίκες δεν μπορούν να φύγουν από την Ουκρανία επειδή οι συνοριοφύλακες τις αντιμετωπίζουν ως άνδρες. Οι γυναίκες αντιμετωπίζονται ως αδύναμα και ανίσχυρα όντα που χρήζουν προστασίας και οι εκατοντάδες χιλιάδες μετανάστριες που εγκαταλείπουν την Ουκρα-

νία πιθανότατα θα απασχοληθούν ως υποτιμημένο εργατικό δυναμικό σε τομείς κοινωνικής αναπαραγωγής και στην οικιακή εργασία. Με ποιον τρόπο θα μπορούσε μια διεθνική πολιτική ειρήνης να αντιπαρατεθεί στις πατριαρχικές και έμφυλες ιεραρχίες που ενισχύονται από τον πόλεμο;

Οι συγκεκριμένες επιπτώσεις του πολέμου στην Ουκρανία στις γυναίκες και η όξυνση του δομικού σεξισμού θα αρκούσαν για να ζητάμε άμεση κατάπαυση του πυρός. Είναι λόγοι που συνηγορούν υπέρ σοβαρών διαπραγματεύσεων και κατά της επιδίωξης ενός «μακροχρόνιου πολέμου» και μιας «ολοκληρωτικής νίκης επί της Ρωσίας και του Πούτιν».

Οι γυναίκες είναι πιθανό να διαδραματίσουν κεντρικό ρόλο σε έναν αναδυόμενο διεθνικό αγώνα ενάντια στον επεκτεινόμενο πόλεμο για την παγκόσμια κυριαρχία. Μια από τις κρίσιμες πρώτες φάσεις της παγκοσμιοποίησης των κοινωνικών κινημάτων που συνέβη στις τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα ήταν η ανάδυση ενός παγκόσμιου γυναικείου κινήματος. Οι γυναίκες βρίσκονται στην πρώτη γραμμή των κινημάτων του 21ου αιώνα, στις ΗΠΑ και σε μεγάλο μέρος του υπόλοιπου κόσμου, συμπεριλαμβανομένων του κινήματος για το κλίμα, του Black Lives Matter, των δικαιωμάτων στην κοινωνική αναπαραγωγή και των LGBTQ+ δικαιωμάτων. Οι πρώτες αντιστάσεις στη Ρωσία ενάντια στον πόλεμο στην Ουκρανία οργανώθηκαν σε μεγάλο βαθμό από γυναίκες. Όλα αυτά διαπερνώνται από την κατανόηση των δεσμών που συνδέουν τις γυναίκες ως υπερβάσεις των εθνικών και άλλων συνόρων και ιεραρχιών.

Έχει υποστηριχθεί ότι αυτός ο πόλεμος σηματοδοτεί το τέλος της παγκοσμιοποίησης. Ποιοι πιστεύετε ότι θα είναι οι μακροπρόθεσμοι μετασχηματισμοί αυτού του πολέμου για τους οποίους πρέπει να προετοιμαστούν οι διεθνικές πολιτικές ειρήνης;

Είναι ακόμα πολύ νωρίς για να αξιολογήσουμε τις επιπτώσεις του πολέμου στην Ουκρανία. Οι τρέχουσες συμμαχίες και αντιπαραθέσεις είναι απλά τάσεις, δεν είναι οριστικές. Μας περιμένουν ακόμη πολλές εκπλήξεις.

Η παγκοσμιοποίηση είναι εγγενώς ασταθής. Όπως έγραψα στο *Globalization from Below* το 2002, για το τι θα ακολουθούσε: «Θα μπορούσε να είναι ένας πόλεμος όλων εναντίον όλων, η παγκόσμια κυριαρχία από μια ενιαία υπερδύναμη, μια τυραννική συμμαχία παγκόσμιων ελίτ, η παγκόσμια οικολογική καταστροφή ή κάποιος συνδυασμός τους».

Ο πόλεμος της Ουκρανίας δείχνει πόσο συνυφασμένη έχει γίνει η παγκόσμια οικονομία και πόσο μεγάλο χάος δημιουργείται όταν τμήματά της –π.χ. τα χρηματοοικονομικά, τα τρόφιμα, η ενέργεια, τα logistics, η υγεία– αποπαγκοσμιοποιούνται ακόμα και εν μέρει. Αν και θα υπάρξει άφθονος οικονομικός εθνικισ-

σμός –χρησιμοποιώντας την κρατική εξουσία για να μεγαλοποιήσει τον ένα ή τον άλλο οικονομικό παράγοντα– θα είναι εξαιρετικά δύσκολο να επιστρέψουμε σε πλήρεις και σχετικά αυτόνομες εθνικές οικονομίες. Είναι πολύ πιο πιθανό να οδηγηθούμε σε ένα υψηλό επίπεδο οικονομικής σύγκρουσης και χάους.

Στον αγώνα που θα προκύψει, διάφορα κράτη και άλλοι παράγοντες πιθανότατα θα προσπαθήσουν να «παρατάξουν» τμήματα του πληθυσμού για να στηρίξουν τα οικονομικά τους συμφέροντα έναντι άλλων. Για να αντιμετωπιστεί αυτό, είναι ζωτική η ανάπτυξη ενός διεθνικού οράματος των κοινών συμφερόντων μεταξύ των απλών ανθρώπων.

Η διεθνική πολιτική της ειρήνης πρέπει να δράσει βραχυπρόθεσμα, ενόψει του επείγοντος του πολέμου, αλλά πρέπει επίσης να είναι σε θέση να δώσει στον εαυτό της μια αυτόνομη, πιο μακροπρόθεσμη προοπτική. Πώς πιστεύετε ότι μπορούν να συνδυαστούν αυτές οι δύο διαστάσεις;

Η αφετηρία τόσο για τις βραχυπρόθεσμες όσο και για τις μακροπρόθεσμες προσπάθειες είναι να επισημανθεί η παρόρμηση κρατών, καπιταλιστών και εθνικών και διεθνικών ελίτ για αμοιβαία καταστροφή. Αυτό περιλαμβάνει τη βραχυπρόθεσμη ανοησία της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία. Περιλαμβάνει τη δυτική ανοησία της καταστρατήγησης της δυνατότητας σοβαρών διαπραγματεύσεων και της επιδίωξης ενός «μακροχρόνιου πολέμου» παρά τις επανειλημμένες εκκλήσεις της ουκρανικής κυβέρνησης για μια διευθέτηση μέσω διαπραγματεύσεων. Περιλαμβάνει την ταχεία επέκταση των πυρηνικών οπλοστασίων και την αυξανόμενη προθυμία να διατυπώνονται απειλές για χρήση πυρηνικών. Περιλαμβάνει τη συνεχιζόμενη αύξηση της απειλής μιας Ημέρας της Κρίσης λόγω της κλιματικής αλλαγής.

Η εμφάνιση μιας «διεθνικής πολιτικής της ειρήνης» είναι ένα από τα λίγα ελπιδοφόρα σημάδια σε αυτούς τους σκοτεινούς καιρούς. Επειδή είναι διεθνική, είναι σε θέση να προσδιορίζει ως πρόβλημα όχι μόνο τη μία ή την άλλη χώρα ή ηγέτη, αλλά την κλυδωνιζόμενη παγκόσμια τάξη πραγμάτων και τα συστήματα (εθνών-κρατών, αγορών, εταιρειών, ορυκτών καυσίμων, κ.λπ.) που τη συνθέτουν. Ταυτόχρονα, μια διεθνική πολιτική ειρήνης είναι σε θέση να υποστηρίξει την αντίσταση στις άμεσες επιπτώσεις του πολέμου στην Ουκρανία στους ανθρώπους όχι μόνο στην Ουκρανία αλλά σε όλο τον κόσμο.

Διαρκής Συνέλευση Ενάντια στον Πόλεμο

1st of May. Strike the War!

Αντιπολεμική πρωτομαγιά, για μια Διεθνική Πολιτική για την Ειρήνη¹

21 Απριλίου 2022

Καθώς ο πόλεμος στην Ουκρανία συνεχίζεται, εμείς, οι γυναίκες, οι άνδρες, τα ΚΛΟΑΤΚΙ άτομα, οι μετανάστ(ρι)ες και οι εργαζόμενοι/ες από όλη την Ευρώπη και πέραν αυτής καλούμε σε αντιπολεμική απεργία την 1η Μάη. Θέλουμε να επανακτήσουμε την 1η Μάη που έχει μετατραπεί σε μια τυπική διαδικασία και να την καταστήσουμε ημέρα αγώνα των εργατ(ρι)ών, των μεταναστ(ρι)ών και των φεμινιστριών, για μια διεθνική πολιτική ειρήνης. Είναι η ώρα να ενωθούν διεθνικά οι δυνάμεις εκείνων που αρνούνται αυτόν τον πόλεμο και εκείνων που πληρώνουν το τίμημα αυτής της στρατιωτικής επίθεσης στην Ουκρανία, στη Ρωσία και οπουδήποτε αλλού. Ας κάνουμε αυτή την Πρωτομαγιά όχι απλά μία μόνο ημέρα δράσης, αλλά την αφετηρία συνένωσης δυνάμεων, για να αντιταχθούμε στις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις του πολέμου, για να ενισχύσουμε τη διεθνική μας οργάνωση.

Είμαστε ενάντια στον πόλεμο στην Ουκρανία που καταστρέφει το παρόν και το μέλλον εκατομμυρίων ανθρώπων. Οι βιασμοί, οι φόνοι και ο θάνατος συνοδεύονται από αυξανόμενο αυταρχισμό και ολική στρατιωτικοποίηση. Είμαστε στο πλευρό εκείνων που δραπετεύουν από τον πόλεμο και εκείνων που οργανώνονται ενάντια σε όλη αυτή τη φρίκη. Απεργούμε ενάντια στον πόλεμο γιατί η απεργία ήταν ιστορικά το εργαλείο που χρησιμοποίησαν οι εργαζόμενοι για να αντιταχθούν στους πολέμους, επειδή είναι ο τρόπος με τον οποίο εκατομμύρια νέες και νέοι αγωνίζονται ενάντια στην κλιματική αλλαγή, επειδή είναι ο τρόπος με τον οποίο εκατομμύρια γυναίκες σε όλο τον κόσμο αγωνίζονται ενάντια στην πατριαρχία.

1. Η Διαρκής Συνέλευση Ενάντια στον Πόλεμο δημιουργήθηκε στις 20 Μαρτίου σε διαδικτυακή συνέλευση που έγινε με πρωτοβουλία της Transnational Social Strike. Στη συνέλευση συμμετείχαν 150 άτομα από Ουκρανία, Ρωσία, Πολωνία, Γεωργία, Βουλγαρία, Τσεχία, Ρουμανία, Ουγγαρία, Ελλάδα, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιταλία, Σλοβενία, Μολδαβία, Γερμανία, ΗΠΑ καθώς και από άλλες χώρες. Το κάλεσμα σε διεθνική αντιπολεμική πρωτομαγιά αποφασίστηκε στη δεύτερη διαδικτυακή συνέλευση της Διαρκούς Συνέλευσης Ενάντια στον Πόλεμο (9 Απρίλη) και δημοσιοποιήθηκε στις 21 Απρίλη, στα ρωσικά, ουκρανικά, αγγλικά, ιταλικά, γαλλικά, γερμανικά, βουλγαρικά και ελληνικά. Το κοινό σύμβολο των διεθνών κινητοποιήσεων ήταν οι 3+5 αστερίσκοι (*) με τους οποίους οι διαδηλωτές στη Ρωσία αντικαθιστούν το σύνθημα «Нет войне» (όχι στον πόλεμο) που είναι πλέον παράνομο.

Αυτός ο πόλεμος είναι απλώς το τελευταίο επεισόδιο στην αθλιότητα. Κανένας από αυτούς που βρίσκονται στην εξουσία δεν είναι πρόθυμος και ικανός να μας προσφέρει αυτό που χρειαζόμαστε. Ούτε το αυταρχικό καθεστώς του Πούτιν, που καταστρέφει την Ουκρανία, καταπιέζει αυτές/ούς που αντιτίθενται στον πόλεμο στη Ρωσία και εκθέτει ολόκληρους πληθυσμούς στις συνέπειες του πολέμου. Ούτε οι ΗΠΑ ή το ΝΑΤΟ, καθοριστικοί παράγοντες στη διαμόρφωση και την επιβολή της παγκόσμιας τάξης που βασίζεται σε αυτοδικαιωνόμενες αξίες, στην επεκτεινόμενη βαρβαρότητα και στους ασταμάτητους πολέμους. Ούτε η ΕΕ και τα κράτη-μέλη της που απαντούν στον πόλεμο αυξάνοντας τις στρατιωτικές δαπάνες και μετατρέποντας τις ειρηνευτικές συνομιλίες σε άθλια προπαγάνδα. Όλοι αποδεικνύονται τόσο κοντόφθαλμοι και ανεύθυνοι όσο σε όλες τις κρίσεις των τελευταίων ετών: στην οικονομική κρίση, στην κλιματική, την προσφυγική, την πανδημία. Αντιμετώπισαν τους μετανάστες ως πiónια και σήμερα χρησιμοποιούν με τον ίδιο τρόπο όσες και όσους υφίστανται τον πόλεμο, ενώ ολόκληροι πληθυσμοί είναι εκτεθειμένοι στις συνέπειες των οικονομικών κυρώσεων, συμπεριλαμβανομένης της τεράστιας έλλειψης τροφίμων στον Παγκόσμιο Νότο. Για αυτούς, ο πόλεμος είναι άλλη μια δικαιολογία για να διαλύσουν την κοινωνική πολιτική, να περιορίσουν τους μισθούς και να αυξήσουν το κόστος ζωής, ενώ υπάρχουν βιομηχανίες που κερδοσκοπούν από τον πόλεμο και την παράτασή του. Ενόψει του πολέμου, η κοινωνική ασφάλιση για την οποία αγωνιστήκαμε αντιμετωπίζεται για άλλη μια φορά ως ανούσια πολυτέλεια, που θυσιάζεται στον βωμό της «υψηλής πολιτικής».

Απεργούμε για τις γυναίκες και τα παιδιά που φεύγουν από τον πόλεμο στην Ουκρανία, που τώρα τους υποδέχονται, αλλά σύντομα θα τοποθετηθούν στον πάτο της αγοράς εργασίας, πάνω ακριβώς από τις εκτός ΕΕ μετανάστριες και μετανάστες. Είμαστε στο πλευρό όλων των μεταναστ(ρι)ών που μετακινούνται για μια καλύτερη ζωή και συγκρούονται με το ρατσιστικό ευρωπαϊκό συνορια-

κό καθεστώς και την άγρια εκμετάλλευση. Αυτός ο πόλεμος έδειξε ότι μπορούμε να υποδεχτούμε εκατοντάδες χιλιάδες προσφύγισες και πρόσφυγες. Αυτό δεν παρουσιάζοταν ως εφικτό για τους ανθρώπους στο Αφγανιστάν, τη Συρία, το Ιράκ, που σφαγιαστήκαν σε βαθμό γενοκτονίας χωρίς καν να το αντιληφθεί η συνείδηση των ευρωπαίων. Η διεθνική μας πολιτική ειρήνης αγωνίζεται για άδεια παραμονής χωρίς προϋποθέσεις για όλες και όλους όσοι/ες θέλουν να εισέλθουν στην ΕΕ ή σε οποιαδήποτε άλλη χώρα και να αποφασίσουν πού και πώς θα ζήσουν.

Απεργούμε για τις γυναίκες που μετατρέπονται σε λεία των κατακτητών. Ο πόλεμος είναι η πιο σκληρή εκδήλωση της βίας ενάντια στην οποία αγωνίζονται παντού οι γυναίκες και τα lgbtqi+ άτομα. Ακόμα και όταν οι γυναίκες περνούν τα σύνορα της Ουκρανίας, βρίσκονται αντιμέτωπες με περιορισμούς στο δικαίωμα έκτρωσης, συναντούν ατιμωρησία για τις εναντίον τους επιθέσεις και προθυμία εκμετάλλευσης της υποτιμημένης εργασίας τους κοινωνικής αναπαραγωγής. Η διεθνική μας πολιτική ειρήνης παλεύει ενάντια στην πατριαρχική βία σε όλες της τις μορφές και ενδυναμώνεται από τη φεμινιστική απεργία, των γυναικών που αντιστέκονται στην Ουκρανία και της ρωσικής φεμινιστικής αντιπολεμικής αντίστασης, ενάντια στη μεταχείριση των γυναικών ως σεξουαλικών θηραμάτων, ως μητέρων του έθνους ή ως φθηνών αναλώσιμων εργατριών.

Στεκόμαστε στο πλευρό των εργαζομένων που αγωνίζονται στην Ουκρανία ενάντια στον πόλεμο και ενάντια στα αφεντικά τους που χρησιμοποιούν τον πόλεμο για να αυξήσουν την παραγωγή και να παρακρατήσουν τους μισθούς τους. Είμαστε στο πλευρό των οδηγών, των καθηγητ(ρι)ών και των φοιτητ(ρι)ών στη Ρωσία που υψώνουν τη φωνή τους ενάντια στον πόλεμο, στο πλευρό των μεταναστ(ρι)ών που εξασφαλίζουν με τους χαμηλούς μισθούς τους την επιβίωση ολόκληρων οικογενειών που έχει διαταραχθεί από τον πόλεμο και τις οικονομικές κυρώσεις.

Λέμε όχι στην πολιτική του πολέμου και την κούφια διπλωματία που είναι εμποτισμένη με μια νοοτροπία αποικιοκρατική: επιλέγουμε τη διεθνική μας πολιτική της ειρήνης, για να οικοδομήσουμε ένα κίνημα που διαπερνά τα μέτωπα του πολέμου και συνδέει τους αγώνες μας πέρα από τα σύνορα, για να πολεμήσουμε για εκείνες τις μάχες που αξίζει να δοθούν.

Αυτό είναι ένα κάλεσμα για να απεργήσουμε παντού ενάντια στον πόλεμο!
Αυτό είναι ένα κάλεσμα σε συλλογικό αγώνα ενάντια στον πόλεμό τους!
Καλούμε όλες και όλους την πρωτομαγιά που έρχεται να κάνουμε τη διαφορά.

Διαρκής Συνέλευση Ενάντια στον Πόλεμο
[https://www.transnational-strike.info/2022/04/21/
1st-of-may-strike-the-war-for-a-transnational-politics-of-peace/](https://www.transnational-strike.info/2022/04/21/1st-of-may-strike-the-war-for-a-transnational-politics-of-peace/)

Ενημέρωση

από τον Αναρχικό Μαύρο Σταυρό της Μόσχας

2 Μαΐου 2022

Οι δυνατότητες για κινητοποιήσεις στη Ρωσία ήταν ήδη σημαντικά περιορισμένες πριν από την πανδημία και τα τελευταία δύο χρόνια, από τον Μάρτιο του 2020 έως τη ρωσική επίθεση στην Ουκρανία, οι διαδηλώσεις στους δρόμους είχαν απαγορευτεί με το πρόσχημα της πανδημίας του Covid. Υπήρξαν διαδηλώσεις κατά των διώξεων εναντίον του ηγέτη της αντιπολίτευσης Αλεξέι Ναβάλνι, καθώς και για κάποια άλλα ζητήματα αλλά κατέληξαν σε μαζικές συλλήψεις. Ωστόσο, υπήρχε ελευθερία του λόγου στα κοινωνικά δίκτυα, λειτουργούσαν κάποια σχετικά ελεύθερα μέσα ενημέρωσης και οι αρχές έκαναν παραχωρήσεις σε ορισμένες περιπτώσεις τοπικού χαρακτήρα κινητοποιήσεων, όπως για την υπεράσπιση χώρων πρασίνου ενάντια στην αποψίλωση των δασών.

Μετά την έναρξη του πολέμου ξεκίνησαν στη Ρωσία διαμαρτυρίες με κάθε διαθέσιμο μέσο: μαζικές διαδηλώσεις στους δρόμους, ατομικές διαμαρτυρίες με μηνύματα σε παράθυρα και μπαλκόνια, σε κάρτες, σε ρούχα (σήματα της ειρήνης ή άλλα αντιπολεμικά σύμβολα ή σύμβολα της Ουκρανίας), μεμονωμένες πικετοφορίες, καλλιτεχνικές δράσεις και υποβολές αιτημάτων. Σε δεκάδες επαγγελματικούς κλάδους συγκεντρώθηκαν δεκάδες χιλιάδες υπογραφές από εργαζόμενους/ες του κάθε τομέα με εκκλήσεις να σταματήσει ο πόλεμος. Αλλά το κράτος εφάρμοσε νέα κατασταλτικά μέτρα για να καταστείλει τις διαμαρτυρίες: άμεσες ποινές φυλάκισης, πρόστιμα και κατηγορίες για κακουργήματα, για τους πιο γελοίους λόγους. Τον Μάρτιο, τα μεγαλύτερα αντιπολιτευτικά μέσα έκλεισαν και επιβλήθηκε λογοκρισία στα περιφερειακά ΜΜΕ. Περισσότερα από 200 μέσα δεν λειτουργούν όπως πριν. Τα εναπομείναντα μέσα ενημέρωσης απειλούνται με εκκαθάριση, επομένως είτε σταματούν να αναφέρονται στον πόλεμο είτε απλώς αναπαράγουν τα προπαγανδιστικά στερεότυπα.

Μεταξύ 24 και 28 Φεβρουαρίου συνελήφθησαν περισσότερα από 6.440 άτομα σε αντιπολεμικές ενέργειες. Μερικοί από τους συλληφθέντες ήταν περαστικοί, που έτυχε να βρεθούν στο σημείο των διαδηλώσεων και συνελήφθησαν χωρίς να φέρουν σύμβολα ή πλακάτ. Τα δικαστήρια λαμβάνουν αποφάσεις για υποθέσεις πλημμελημάτων εντός 3-10 λεπτών: απλώς συμπληρώνουν τα στοιχεία των κατηγορούμενων σε χαρτιά με πρότυπα για πανομοιότυπες ποινές. Κατά

τον πρώτο μήνα των διαδηλώσεων, συνελήφθησαν περισσότερα από 15.000 άτομα και τα δικαστήρια εξακολουθούν να χειρίζονται τις υποθέσεις. Οι ιστότοποι Mediazona¹ και OVD-Info² καταγράφουν τις αντιπολεμικές δράσεις.

Από τις 5 Μαρτίου έχει τεθεί σε ισχύ ο αποκαλούμενος «πόλεμος κατά των fake news». Αυτός ο νόμος απαγορεύει τη «διάδοση ψευδών πληροφοριών», την «απαξίωση του ρωσικού στρατού» και την «έκκληση για οικονομικές κυρώσεις». Οι πιθανές συνέπειες για τους παραβάτες είναι πρόστιμα από 100.000 έως 1,5 εκατομμύριο ρούβλια (1.000-15.000 ευρώ), ή ποινές φυλάκισης έως 3 ετών ή έως 10 ετών, σε περίπτωση που η πράξη θεωρηθεί πολιτικά υποκινούμενη. Δημοσιογράφοι, ακτιβιστές και τυχαίοι πολίτες που δημοσιεύουν ειδήσεις για τον πόλεμο διώκονται σύμφωνα με αυτόν τον νόμο. Απαγγέλλονται κατηγορίες για «βανδαλισμό» για γκράφιτι, οι οποίες μπορούν να επισύρουν ποινή φυλάκισης έως και 3 ετών. Οι επαναλαμβανόμενες συλλήψεις σε δράσεις διαμαρτυρίας τιμωρούνται με πρόστιμα 300.000 ρούβλια (3.000 ευρώ), που είναι περίπου 3 φορές ο μέσος μισθός στη Μόσχα, όπου οι μισθοί είναι σημαντικά υψηλότεροι από ό,τι σε άλλες περιοχές.

Στα σχολεία, οι δάσκαλοι αντιμετωπίζουν πρωτοφανή πίεση σε σχέση με την κάλυψη θεμάτων που σχετίζονται με την «ειδική επιχείρηση» και για τις συζητήσεις με τους μαθητές στο πλαίσιο των μαθημάτων. Τον Φεβρουάριο-Μάρτιο τα σχολεία λάμβαναν κατά μέσο όρο δύο ή τρία πακέτα με προπαγανδιστικό υλικό με την υποχρέωση να κάνουν προπαγανδιστικά μαθήματα. Αρκετοί δάσκαλοι που αρνήθηκαν να οργανώσουν αυτά τα μαθήματα ή εξέφρασαν αντιπολεμικές ιδέες, απολύθηκαν ή αναγκάστηκαν να παραιτηθούν. Κάποιοι χρειάστηκε να μετακομίσουν στο εξωτερικό λόγω απειλών για διώξεις³. Ένας δάσκαλος από την Πένζα αντιμετωπίζει κατηγορίες σε βαθμό κακοουργήματος για «απαξίωση του ρωσικού στρατού» λόγω των συναισθηματικών του σχολίων στην τάξη για τους λόγους των οικονομικών κυρώσεων κατά της Ρωσίας.

Στα μέσα Μαρτίου, δύο νοσοκόμοι συνελήφθησαν κατηγορούμενοι ότι έγραψαν το σύνθημα «Ο πόλεμος είναι το ρέκβιεμ της κοινής λογικής», καθώς και για άλλα αντιπολεμικά γκράφιτι. Οι ακτιβιστές βρίσκονται σε κατ' οίκον περιορισμό. Μετά από απειλές κατά των συγγενών τους, αμφοτέρω όμοιολόγησαν. Στη Ρωσία, δεν είναι δυνατό να δηλώσεις συμμετοχή σε δράση διαμαρτυρίας χωρίς να ομολογήσεις ένα έγκλημα. Στη ρωσική δικαστική πρακτική, δεν είναι δυνατό να αναλάβουμε την ευθύνη χωρίς ομολογία και «μεταμέλεια». Δηλαδή, δεν είναι δυνατόν να δηλωθεί στο δικαστήριο, ότι «το έκανα, αλλά δεν το θεωρώ έγκλη-

1. <https://zona.media/article/2022/04/14/mz50>

2. <https://ovd.news/news/2022/02/24/akcii-v-podderzhku-naroda-ukrainy-i-protiv-voyny>

3. <https://novayagazeta.ru/articles/2022/03/11/oni-ne-vidiat-v-nas-liudei>

μα ούτε θεωρώ τον εαυτό μου ένοχο». Εξαιτίας αυτού, οι ακτιβιστές αρνούνται πάντα να ομολογήσουν, στον βαθμό που αυτό είναι εφικτό^{4,5}.

Στο Κασίμοφ της περιοχής Ριαζάν, ένας δημοσιογράφος από τη Μόσχα και ένας ντόπιος κάτοικος κατηγορούνται για βανδαλισμό επειδή έγραψαν με σπρέι «Πούτιν φύγε» σε ένα άγαλμα του Λένιν. Οι συλληφθέντες βασανίστηκαν⁶ για να τους αναγκάσουν να ομολογήσουν. Οι ντόπιοι κομμουνιστές δεν διαμαρτυρήθηκαν για το γκράφιτι. Στην αστυνομική ανάκριση, οι κατηγορούμενοι δήλωσαν ότι τα γκράφιτι που έκαναν είναι τέχνη του δρόμου και είναι καθαρή φαντασία της αστυνομίας ότι είχαν ανατρεπτικό περιεχόμενο.

Στα τέλη Μαρτίου, λόγω της αυξανόμενης καταστολής, οι συλλογικές αντιπολεμικές δράσεις μειώθηκαν αισθητά. Άρχισαν να κυριαρχούν μεμονωμένες μορφές διαμαρτυρίας – γκράφιτι σε τοίχους και φράχτες, καθώς και καλλιτεχνικές μορφές διαμαρτυρίας. Συνεχίζονται οι αστυνομικές έρευνες με κατηγορίες για κακουργήματα λόγω «ψευδών πληροφοριών» για τις πιο ασήμαντες υποθέσεις και υπάρχει τεράστια έλλειψη δικηγόρων για τα ανθρώπινα δικαιώματα που να είναι πρόθυμοι και ικανοί να εργαστούν για αυτές τις περιπτώσεις.

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων διαδηλώσεων, έγιναν συλλήψεις ανθρώπων που απλά κρατούσαν πλακάτ με τις λέξεις «Ειρήνη» ή «Όχι», ή απλά λευκά κομμάτια χαρτιού ή πλακάτ όπου η λέξη «πόλεμος» (война) είχε αντικατασταθεί από 5 αστερίσκους (*****), ακόμα και με αποσπάσματα από τη Βίβλο και το Σύνταγμα ή επειδή κρατούσαν μπαλόνια με χρώματα της ουκρανικής σημαίας. Μετά τον παραλογισμό των συλλήψεων η αστυνομία συνέταξε κατηγορίες για «απαξίωση του ρωσικού στρατού». Οι συλλήψεις κατέληξαν σε πρόστιμα ή σύντομες ποινές φυλάκισης. Από τις 16 έως τις 18 Απριλίου, σε διάφορες πόλεις της Ρωσίας, συνελήφθησαν περισσότερα από 100 άτομα που συμμετείχαν σε ατομικές πικετοφορίες.

Δράσεις όπως η αλλαγή σε ένα κατάσταση των ετικετών των τιμών των προϊόντων με πληροφορίες σχετικά με τον αριθμό των νεκρών στην Ουκρανία μπορούν να οδηγήσουν σε διώξεις για πλημμέλημα ή κακούργημα. Αυτή τη στιγμή υπάρχουν πληροφορίες για δύο τέτοιες έρευνες για κακουργήματα⁷.

Ο αναρχικός Μαύρος Σταυρός της Μόσχας συνεργάζεται με πρωτοβουλίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα και φοιτητικά κινήματα για να υποστηρίξει όσες και όσους έχουν αντιμετωπίσει καταστολή. Δεν κοινοποιούμε πάντα πληροφορίες σχετικά με συγκεκριμένους ακτιβιστές τους οποίους υποστηρίζουμε, καθώς η υποψία συμμετοχής σε μια «πολιτική κοινότητα» μπορεί να οδηγήσει σε πιο σο-

4. https://newstula.ru/fn_895585.html

5. <https://zona.media/news/2022/03/19/tula>

6. <https://zona.media/news/2022/04/13/erzhkov>

7. <https://zona.media/news/2022/04/14/ekb>

βαρές κακουργηματικές κατηγορίες εναντίον των υπόπτων. Σε ορισμένες περιπτώσεις, συγγενείς των συλληφθέντων εμποδίζουν τις προσπάθειές μας να επικοινωνήσουμε με τους προφυλακισμένους ή με όσους βρίσκονται σε κατ' οίκον περιορισμό.

Υποστηρίξαμε ώστε να φύγουν από τη Ρωσία δύο vegan ακτιβιστές, που μοίραζαν φυλλάδια στο μετρό. Έγινε έρευνα στις κατοικίες τους και ανακαλύφθηκε ανατρεπτικό υλικό. Καθώς αυτοί οι ακτιβιστές συμμετείχαν σε πολλές δράσεις, αποφάσισαν να εγκαταλείψουν προσωρινά τη Ρωσία. Επιπλέον, καθώς τους τελευταίους δύο μήνες λάβαμε μεγάλη οικονομική ενίσχυση από αλληλέγγυους, διαθέσαμε μέρος της στη φοιτητική εφημερίδα *Doxa*, που πληροφορεί για τις αντιπολεμικές διαδηλώσεις⁸. Η *Doxa* πλήρωσε τα πρόστιμα κάποιων από τους συλληφθέντες, που βρίσκονται σε κακή οικονομική κατάσταση. Διαθέσαμε επίσης ένα ποσό για ένα διαδικτυακό πρότζεκτ, το οποίο παρέχει μια ιστοσελίδα για ανώνυμη αλληλογραφία με πολιτικούς κρατούμενους.

Έχουμε πληρώσει για δέματα με τρόφιμα για τον ακτιβιστή καλλιτέχνη Πάβελ Κρίσεβιτς, ο οποίος βρίσκεται ήδη 9 μήνες στις φυλακές Μπούτυρκα⁹ λόγω των δράσεών του κατά της καταστολής.

Ο Εβγένι Καρακάσεφ, αναρχικός από την Κριμαία, έχει ήδη περάσει περισσότερα από τρία χρόνια στη φυλακή, έχοντας καταδικαστεί για την πολιτική του δράση και τώρα, ενώ βρίσκεται στη φυλακή, κατηγορήθηκε επίσης για «απαξίωση των ενόπλων δυνάμεων της Ρωσικής Ομοσπονδίας», που είναι πλημμέλημα. Η διοίκηση της φυλακής ισχυρίζεται ότι εξέφρασε αρνητική γνώμη για τη «ρωσική ειδική επιχείρηση» παρουσία στελεχών της διοίκησης. Είναι η πρώτη περίπτωση που ο νέος αυτός ποινικός νόμος εφαρμόζεται εντός της φυλακής. Επιπλέον, οι αρχές θέλουν να στείλουν τον Καρακάσεφ σε μια ακόμη πιο σκληρή φυλακή ως «διαρκή απειλή κατά της πειθαρχίας στη φυλακή». Ο Αναρχικός Μαύρος Σταυρός της Μόσχας παρείχε στον Καρακάσεφ έναν δικηγόρο για να εμποδίσει αυτήν την απόπειρα των σωφρονιστικών αρχών.

Ο Αναρχικός Μαύρος Σταυρός της Μόσχας στέλνει επίσης δέματα τροφίμων σε έναν από τους κατηγορούμενους για «προετοιμασία χουλιγκανισμού» στη Μόσχα. Δύο άνδρες συνελήφθησαν στο κέντρο της Μόσχας, κοντά σε μια αντιπολεμική δράση. Σύμφωνα με την εισαγγελία, είχαν βόμβες μολότοφ. Ο άλλος κατηγορούμενος μεγάλωσε σε ίδρυμα και δεν έχει δικηγόρο. Δεν έχουμε ακόμη λεπτομερείς πληροφορίες για αυτή την υπόθεση, και υπήρξαν μόνο λίγες πληροφορίες στα μέσα ενημέρωσης¹⁰.

8. <https://t.me/s/doxajournal>

9. https://memohrc.org/ru/news_old/akcionistu-pavlu-krisevichu-prodlili-arest-eshchyo-na-polgoda

10. https://memohrc.org/ru/news_old/na-dvoih-zaderzhannyh-na-akcii-6-marta-zaveli-ugolovnoedelo-o-huliganstve

Υποστηρίζουμε επίσης την Αναστασία Λεβάσοβα, η οποία καταδικάστηκε σε 2 χρόνια φυλάκισης επειδή έριξε μολότοφ προς το μέρος αστυνομικών την πρώτη ημέρα της ρωσικής επίθεσης κατά της Ουκρανίας στις 24 Φεβρουαρίου 2022. Η διεύθυνσή της στη φυλακή είναι Levashova Anastasiya Mikhaylovna, 1999 g.r. ul. Shosseynaya 92, SIZO-6 109383 Μόσχα, Ρωσία. Γράψτε όλα τα μηνύματα στα ρωσικά, για παράδειγμα με το Google Translate, καθώς επί του παρόντος οι επιστολές σε άλλες γλώσσες εκτός από τα ρωσικά γίνονται πολύ σπάνια δεκτές στις ρωσικές φυλακές.

Περισσότεροι από 300.000 άνθρωποι έχουν εγκαταλείψει τη Ρωσία λόγω απειλών σύλληψης, άρνησης να πληρώσουν φόρους ή να πάνε στον στρατό. Ανάμεσά τους, υπάρχουν πολλοί αντιεξουσιαστές/ριες. Πολλοί/ές από όσους/ες μετανάστευσαν εξακολουθούν να υποστηρίζουν ακτιβιστές στη Ρωσία, για παράδειγμα όσους αντιμετωπίζουν κυρώσεις επειδή εξέφρασαν αντιπολεμικές απόψεις στους χώρους εργασίας τους. Το Antijob.net παρέχει νομική υποστήριξη για παρόμοιες υποθέσεις <https://antijob.net/class_war/support-fund>.

Συνεχίστε να υποστηρίζετε τους κρατούμενους στη Ρωσία!

Μπορείτε να βρείτε τις διευθύνσεις επικοινωνίας όλων των κρατουμένων στη Ρωσία που υποστηρίζονται από εμάς εδώ: <https://wiki.avtonom.org/en/index.php/Category:Currently_imprisoned_in_Russia> και οδηγίες για οικονομική ενίσχυση εδώ: <<https://wiki.avtonom.org/en/index.php/Donate>>. Εάν θέλετε να υποστηρίζετε οικονομικά συγκεκριμένο κρατούμενο ή υπόθεση, επικοινωνήστε μαζί μας για να σας φέρουμε σε επαφή με το δίκτυο υποστήριξης του κρατούμενου ή της υπόθεσης.

Τα στοιχεία επικοινωνίας μας είναι:

e-mail: abc-msk@riseup.net

web site: <http://www.avtonom.org/abc>

Twitter:

http://twitter.com/abc_moscow (Αγγλικά)

http://twitter.com/a4k_moscow (Ρωσικά)

FaceBook:

<http://www.facebook.com/abcmoscow> (Αγγλικά)

<http://www.facebook.com/pages/Anarhiceskij-Cernyj-Krest-Moskva/146337378727567> (Ρωσικά)

Υποστηρίξτε τους ρώσους αντιπολεμικούς αιχμαλώτους

24 Μαΐου 2022

Οι ακόλουθοι κρατούμενες και κρατούμενοι έχουν φυλακιστεί για αντιπολεμικές διαμαρτυρίες ή απόψεις. Προέρχονται από διαφορετικές ιδεολογικές αφετηρίες, αλλά συμφωνούν στην εναντίωση στη ρωσική επίθεση κατά της Ουκρανίας. Υπάρχουν περισσότεροι/ες κρατούμενοι/ες, που δεν γνωρίζουμε τις διευθύνσεις επικοινωνίας μαζί τους.

Μεταφράστε τα γράμματά σας στα ρωσικά, για παράδειγμα με το Google Translate, καθώς επί του παρόντος οι επιστολές σε άλλες γλώσσες εκτός από τα ρωσικά γίνονται πολύ σπάνια δεκτές στις ρωσικές φυλακές.

Αυτήν τη στιγμή υπάρχουν περισσότεροι κρατούμενοι/ες στη λίστα κρατουμένων του Αναρχικού Μαύρου Σταυρού Μόσχας από όσες/ους μπορούμε να υποστηρίξουμε ενεργά. Επίσης, δεν μπορέσαμε να επικοινωνήσουμε ή να διατηρήσουμε επαφές με τους υποστηρικτές όλων αυτών των κρατουμένων. Σε περίπτωση που θέλετε να υποστηρίξετε έναν συγκεκριμένο/η κρατούμενο/η, παρακαλούμε επικοινωνήστε πρώτα μαζί μας για να σας ενημερώσουμε εάν είμαστε σε επαφή με τον κύκλο υποστηρικτών του/της συγκεκριμένου/ης κρατούμενου/ης.

Αναστασία Λεβάσοβα

Η Αναστασία Λεβάσοβα είναι μια φοιτήτρια που στις 24 Φεβρουαρίου, την πρώτη μέρα του πολέμου, συμμετείχε στην αντιπολεμική διαμαρτυρία και πέταξε μια μολότοφ κατά της αστυνομίας. Καταδικάστηκε σε δύο χρόνια φυλάκιση με την κατηγορία της άσκησης βίας κατά κρατικών εκπροσώπων. Κρατείται, αλλά δεν έχει ακόμη μεταχθεί σε φυλακή.

Διεύθυνση:

Anastasiya Mihaylovna Levashova

Sizo-6, ul. Shosseynaya 92, 109383 Moscow Russia

109383, Москва, ул. Шоссейная, 92, СИЗО-6,

Левашовой Анастасии Михайловне 1999 г.р.

Βλαντιμίρ Σεργκέεφ

Ο Βλαντιμίρ Σεργκέεφ συνελήφθη σε αντιπολεμική δράση στις 6 Μαρτίου 2022. Στο σακίδιό του ανακαλύφθηκαν μολότοφ. Κατά την προσαγωγή του, ο Βλαντιμίρ έκανε απόπειρα αυτοκτονίας με θανάσιμη δόση μεθαδόνης. Η αστυνομία τον μετέφερε γρήγορα στο νοσοκομείο και ανάρρωσε αφού πέρασε αρκετές μέρες σε κώμα. Αφού ξύπνησε από το κώμα κατηγορήθηκε για «προπαρασκευή χουλιγκανισμού» και συνελήφθη.

Τώρα προστέθηκαν επίσης κατηγορίες για «προπαρασκευή τρομοκρατικής ενέργειας» και ενδέχεται να καταδικαστεί σε φυλάκιση έως και 10 ετών. Βρίσκεται στη διαβόητη φυλακή Butyrka της Μόσχας.

Διεύθυνση:

Vladimir Andreevich Sergeev 1985 g.r.
SIZO-2, ul. Novoslobodskaya 45,
127055 Moscow, Russia

127055, Москва, ул. Новослободская д. 45,
СИЗО-2,
Сергееву Владимиру Андреевичу 1985 г. р.

Άντον Ζούτσκοφ

Ο Άντον είναι φίλος του Βλαντιμίρ Σεργκέεφ, συνελήφθησαν μαζί στην αντιπολεμική δράση στις 6 Μαρτίου. Κατά την προσαγωγή του, ο Άντον έκανε απόπειρα αυτοκτονίας με θανάσιμη δόση μεθαδόνης. Η αστυνομία τον μετέφερε γρήγορα στο νοσοκομείο και ανάρρωσε αφού πέρασε αρκετές μέρες σε κώμα.

Αφού ξύπνησε από το κώμα, κατηγορήθηκε για «προπαρασκευή χουλιγκανισμού» και συνελήφθη. Τώρα προστέθηκαν επίσης κατηγορίες για «προπαρασκευή τρομοκρατικής ενέργειας» και ενδέχεται να καταδικαστεί σε φυλάκιση έως και 10 ετών. Τώρα βρίσκεται στη διαβόητη φυλακή Butyrka της Μόσχας. Ο Άντον δεν έχει συγγενείς και έχει μεγαλώσει σε ιδρύματα.

Διεύθυνση:

Anton Aleksandrovich Zhuchkov, 1983 g.r.
SIZO-2, ul. Novoslobodskaya 45,
127055 Moscow, Russia

127055, Москва, ул. Новослободская д. 45,
СИЗО-2,
Жучкову Антону Александровичу 1983 г. р.

(Ο Άντον και ο Βλαντιμίρ σχεδίαζαν να χρησιμοποιήσουν μολότοφ κατά τη διάρκεια μιας αντιπολεμικής διαδήλωσης στις 6 Μαρτίου στη Μόσχα, για να πυρπολήσουν άδειες κλούβες μεταφοράς κρατουμένων, που προορίζονταν για τις προσαγωγές όσων θα συλλαμβάνονταν για τη συμμετοχή τους στη διαδήλωση. Σκόπευαν στη συνέχεια να αυτοκτονήσουν με θανατηφόρες δόσεις μεθαδό-

νης που είχαν μαζί τους. Ο Βλαντιμίρ και ο Άντον συνελήφθησαν πριν πραγματοποιήσουν τη δράση τους, καθώς η αστυνομία, σε μια προσπάθεια να αποτρέψει την πραγματοποίηση της διαδήλωσης, συνέλαβε τους πάντες που κατευθύνονταν προς το σημείο συγκέντρωσης.)

Ζάχαρ Τατούκο

Καταδικάστηκε σε 1 χρόνο και 4 μήνες φυλάκισης γιατί άδραξε αστυνομικό κατά τη διάρκεια αντιπολεμικής συγκέντρωσης στην Αγία Πετρούπολη.

Διεύθυνση:

Zakhar Aleksandrovich Tatuyko 1997 g.r. 188800, Ленинградская область, г. Выборг, СИЗО-1 Kolplinskaya ul. 9 ул. Резервная 2, СИЗО-3
196655 Sankt-Peterburg Russia Ταγуйко Захару Александровичу 1997 г.р.

Βαλέρι Βαλέρεβιτς Ντουμπενιούκ

Κατηγορήθηκε ότι έσπρωξε αστυνομικό σε αντιπολεμική δράση στην Αγία Πετρούπολη και καταδικάστηκε σε ένα χρόνο φυλάκισης.

Διεύθυνση:

Valeriy Valerevich Dubenyuk, 1992 g.r. 196655, Санкт-Петербург, г. Колпино, СИЗО-1 Kolpinskaya ul. g. Kolpino Колпинская ул., 9, СИЗО-1,
196655 Sankt-Peterburg Дубенюку Валерию Валерьевичу 1992 г.р.

Ιγκόρ Αλεξάντροβιτς Μάλτσεφ

Κατηγορείται για συμμετοχή σε δράση στην Αγία Πετρούπολη κατά τη διάρκεια της οποίας κήκε ομοίωμα στρατιώτη.

Διεύθυνση:

Maltsev Igor Aleksandrovich 1999 g.r. 196655, Санкт-Петербург, г. Колпино, СИЗО-1 Kolpinskaya ul. g. Kolpino Колпинская ул., 9, СИЗО-1,
196655 Sankt-Peterburg Мальцев Игорь Александрович 1999 г.р.

Βλαντιμίρ Κάρα-Μούρζα

Κατηγορείται για «Διασπορά ψευδών ειδήσεων σχετικών με τις ρωσικές ένοπλες δυνάμεις» (νέος νόμος που απαγορεύει στη Ρωσία τη συζήτηση για τον πόλεμο).

Διεύθυνση:

Vladimir Vladimirovich Kara-Murza Кара-Мурзе Владимиру Владимировичу
1981 g.r. 1981 г.р.
СИЗО-5 ul. Vyborgskaya d. 20 125130, Москва, ул. Выборгская, д. 20,
125130 Moscow Russia СИЗО-5

Αλεξέι Γκορίνοφ

Κατηγορείται για «Διασπορά ψευδών ειδήσεων σχετικών με τις ρωσικές ένοπλες δυνάμεις» (νέος νόμος που απαγορεύει στη Ρωσία τη συζήτηση για τον πόλεμο).

Διεύθυνση:

Alexei Aleksandrovich Gorinov 1961 g.r.

SIZO-1 ul. Matrosskaya tishina d. 18

107076 Moscow Russia

107076, г. Москва, ул. Матросская тишина, д.18, СИЗО-1

Горинову Алексею Александровичу 1961 г.р.

Ρίτσαρντ Ρουζ

Κατηγορείται για «Διασπορά ψευδών ειδήσεων σχετικών με τις ρωσικές ένοπλες δυνάμεις» (νέος νόμος που απαγορεύει στη Ρωσία τη συζήτηση για τον πόλεμο).

Διεύθυνση

Richard Richardovich Rouz, 1985 g.r.

SIZO-1 ul. Mopra d.

610004 Kirov, Russia

610004, г. Киров, ул. Мопра, д.1, СИЗО-1,

Роузу Ричарду Ричардовичу 1985 г.р.

Αλεξάνδρα Σκοτσιλένκο

Κατηγορείται για «Διασπορά ψευδών ειδήσεων σχετικών με τις ρωσικές ένοπλες δυνάμεις», επειδή κολλούσε πάνω σε ετικέτες τιμών προϊόντων σουπερ μάρκετ αυτοκόλλητα που ενημέρωναν για την καταστροφή στην Ουκρανία.

Διεύθυνση:

Aleksandra Yurevna Skochilenko 1990 g.r.

SIZO-5, ul. Arsenalnaya d. 11

195009 Sankt-Peterburg Russia

195009, г. Санкт-Петербург, ул. Арсенальная д. 11, СИЗО-5,

Скочиленко Александре Юрьевне 1990 г.р.

Μαρία Πονομαρένκο

Κατηγορείται για «Διασπορά ψευδών ειδήσεων σχετικών με τις ρωσικές ένοπλες δυνάμεις» (νέος νόμος που απαγορεύει στη Ρωσία τη συζήτηση για τον πόλεμο).

Διεύθυνση:

Mariya Nikolaevna Ponomarenko, 1978 g.r.

SIZO-1 Kanatnyi pr-d 81 g. Barnaul

656021, Altayskiy kray Russia

656021, Алтайский край, г.Барнаул, Канатный пр-д, 81, СИЗО-1

Пonomarenko Мария Николаевна 1978 г.р.

Μιχαήλ Αφανάσεφ

Κατηγορείται για «Διασπορά ψευδών ειδήσεων σχετικών με τις ρωσικές ένοπλες δυνάμεις» (νέος νόμος που απαγορεύει στη Ρωσία τη συζήτηση για τον πόλεμο).

Διεύθυνση:

SIZO-1, kv. Molodezhnyi 22B

g. Abakan, Respublika Khakasiya, 655017 Russia

Mikhail Vyacheslavovich Afanasev 1976 g.r.

655017, Республика Хакасия, г. Абакан, кв. Молодежный, 22Б, СИЗО-1,

Афанасьеву Михаилу Вячеславовичу 1976 г.р.

Αλτάν Οτσίποφ

Κατηγορείται για «Διασπορά ψευδών ειδήσεων σχετικών με τις ρωσικές ένοπλες δυνάμεις» (νέος νόμος που απαγορεύει στη Ρωσία τη συζήτηση για τον πόλεμο).

Διεύθυνση:

Ochirov Altan Sanhimovich 1981 g.r.

SIZO-1 zhiloy kvartal Severnyi 9 g. Elista

358007 Respublika Kalmykiya

358007, Республика Калмыкия, г. Элиста,

жилой квартал Северный № 9, СИЗО-1,

Очирову Алтану Санхимовичу 1981 г.р.

Αλεξάντρ Νοζντρίνοφ

Κατηγορείται για «Διασπορά ψευδών ειδήσεων σχετικών με τις ρωσικές ένοπλες δυνάμεις» (νέος νόμος που απαγορεύει στη Ρωσία τη συζήτηση για τον πόλεμο).

Διεύθυνση:

Nizdrinov Aleksandr Analolevich

1985 g.r.

SIZO-2 ul. Pugacheva 32, g. Armavir,

352909 Krasnodarskiy Kray Russia

352909, Краснодарский край, г.Армавир,

ул. Пугачева, 32, СИЗО-2,

Ноздринову Александру Анатольевичу

1985 г.р.

Σεργκέι Μιχαήλοφ

Κατηγορείται για «Διασπορά ψευδών ειδήσεων σχετικών με τις ρωσικές ένοπλες δυνάμεις» (νέος νόμος που απαγορεύει στη Ρωσία τη συζήτηση για τον πόλεμο).

Διεύθυνση:

Sergey Sergeevich Mikhaylov

SIZO-1, ul. Gornaya 15, s. Kyzyl-Ozek

649 105 Respublika Altay, Russia

649105 Республика Алтай, с. Кызыл-Озек, ул.

Горная, 15, СИЗО-1,

Михайлову Сергею Сергеевичу 1976 г.р.

Βαντίμ Αλεξάνδροβιτς Ιγκνάσοφ

Ουκρανός ναύτης που απήχθη από τη ρωσική υπηρεσία ασφαλείας FSB από πλοίο με σημαία Πορτογαλίας στο λιμάνι του Βλαδιβοστόκ. Κατηγορείται για «πρόκληση σε εξτρεμιστικές δραστηριότητες».

Διεύθυνση:

Vadim Aleksandrovich Ignashov 1997 g.r. 690106, г. Владивосток, Партизанский

SIZO-1, Partizanskiy prospekt 27 "b"

690106 Vladivostok Russia

проспект, 28 «б», СИЗО-1,

Игнашову Вадиму Александровичу 1997 г.р.

Κίριλ Μαρτιούσεφ

Σύμφωνα με την εισαγγελία, διατηρούσε κανάλι στο Telegram με αρνητικές αναρτήσεις για την «ειδική στρατιωτική επιχείρηση» στην Ουκρανία και καλούσε τους κατοίκους της Tyumen να βγουν στους δρόμους. Κατηγορείται για «πρόκληση σε εξτρεμιστικές δραστηριότητες».

Διεύθυνση:

Kirill Igorevich Martyushev 1999 g.r. 625000, г. Тюмень, ул. Ялуторовская, д. 42,

SIZO-1 ul. Yalutorovskaya 42 str. 2 стр. 2, СИЗО-1,

625000 Tyumen Russia

Мартюшеву Кириллу Игоревичу 1999 г.р.

Αντρέι Μπογιαρσίνοφ

Ακτιβιστής από το Καζάν. Σύμφωνα με ακτιβιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κατηγορείται για «πρόκληση σε τρομοκρατικές δραστηριότητες» μέσα από το κανάλι του Telegram «Protesting Kazan».

Διεύθυνση:

Andrey Vladimirovich Boyarshinov 1984 g.r.

SIZO-1, ul. Yapeeva d. 16

520111 g. Kazan, Tatarstan, Russia

420111, Татарстан, г. Казань, ул. Япеева, д. 16, СИЗО-1,

Бояршинову Андрею Владимировичу 1984 г.р.

Αλεξέι Ροζκόφ

Κατηγορείται για ρίψη μολότοφ σε στρατολογικό κέντρο σε προάστιο του Αικατερίνμπουργκ και διώκεται για «απόπειρα ανθρωποκτονίας».

Διεύθυνση:

Aleksey Igorevich Rozhkov 620019, г. Екатеринбург, ул. Репина, 4,
SIZO-1 ul. Repina 4 СИЗО-1,
620019 g. Yekaterinburg Russia Рожкову Алексею Игоревичу 1997 г.р.

Μπουλάτ Σαϊλάεβιτς Σουμέκοφ

Κατηγορείται για «Διασπορά ψευδών ειδήσεων σχετικών με τις ρωσικές ένοπλες δυνάμεις» (νέος νόμος που απαγορεύει στη Ρωσία τη συζήτηση για τον πόλεμο).

Διεύθυνση:

Shumekov Bulat Saylaevich 1991 g.r. 654034, Кемеровская область, г.
SIZO-2 ul. Polosukhina 3 g. Новокузнецк, ул. Полосухина, 3,
Novokuznetsk СИЗО-2,
654034 Kemerovskaya oblast Russia Шумекову Булату Сайлаевичу 1991 г.р.

Αλεξέι Νετσούσκιν

Κατηγορείται ότι έριξε ένα αυτοκίνητο σε φραγμό της αστυνομίας κατά τη διάρκεια αντιπολεμικής διαμαρτυρίας στις 27 Φεβρουαρίου και στη συνέχεια το πυρπόλησε. Στο αυτοκίνητο ήταν γραμμένες οι φράσεις «Άνθρωποι, ξεσηκωθείτε» και «Αυτό είναι πόλεμος». Κατηγορείται για «χουλιγκανισμό». Κρατείται στη φυλακή Butyrka της Μόσχας.

Διεύθυνση:

Aleksey Vladimirovich Nechushkin 127055, Москва, ул. Новослободская д.
1983 g.r. 45, СИЗО-2,
SIZO-2, ul. Novoslobodskaya d. 45 Нечушкину Алексею Владимировичу
127055 Moscow Russia 1983 г. р.

Μιχαήλ Μάρκοβιτς Καβούν

Πριν από τον πόλεμο, ο Μιχαήλ ταξίδευε στην Ουκρανία με ένα μηχανάκι και έκανε δωρεές σε τοπικές οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τώρα βρίσκεται σε φυλακή της Ρωσίας, κατηγορούμενος για χρηματοδότηση του «Δεξιού Τομέα».

Διεύθυνση:

Mikhail Markovich Kavun 109382, Москва, ул. Верхние поля, д. 57,
SIZO-7 ul. Verkhnie polya d. 57 СИЗО-7,
109382 Moscow Russia Кавуну Михаилу Марковичу 1961 г.р.

Βιτάλι Κολτσόφ

Κατηγορείται για ρίψη μολότοφ προς αυτοκίνητο της αστυνομίας και για «απόπειρα κατά της ζωής αξιωματούχου επιβολής του νόμου».

Διεύθυνση:

Vitaliy Vitalevich Koltsov	109382, Москва, ул. Верхние поля, д. 57,
SIZO-7 ul. Verkhie polya d. 57	СИЗО-7,
109382 Moscow Russia	Кольцову Виталию Витальевичу 1976 г.р.

Όλγα Σμίρνοβα

Κατηγορείται για «Διασπορά ψευδών ειδήσεων σχετικών με τις ρωσικές ένοπλες δυνάμεις» (νέος νόμος που απαγορεύει στη Ρωσία τη συζήτηση για τον πόλεμο).

Διεύθυνση:

Olga Borisovna Smirnova 1968 g.r.	195009, г. Санкт-Петербург, ул.
SIZO-5 ul. Arsenalnaya d. 11	Арсенальная д. 11, СИЗО-5,
195009 Sankt-Peterburg Russia	Смирновой Ольге Борисовне 1968 г.р.

Βικτόρια Πέτροβα

Κατηγορείται για «Διασπορά ψευδών ειδήσεων σχετικών με τις ρωσικές ένοπλες δυνάμεις» (νέος νόμος που απαγορεύει στη Ρωσία τη συζήτηση για τον πόλεμο).

Διεύθυνση:

Viktoriya Ruslanovna Petrova 1995 g.r.	195009, г. Санкт-Петербург, ул.
SIZO-5 ul. Arsenalnaya d. 11	Арсенальная д. 11, СИЗО-5,
195009 Sankt-Peterburg Russia	Петровой Виктории Руслановне 1994 г.р.

Μπόρις Ρομάνοφ

Κατηγορείται για «Διασπορά ψευδών ειδήσεων σχετικών με τις ρωσικές ένοπλες δυνάμεις» (νέος νόμος που απαγορεύει στη Ρωσία τη συζήτηση για τον πόλεμο).

Διεύθυνση:

Boris Borisovich Romanov 1985 g.r.	188508, Ленинградская область,
SIZO-6, ul. Zerachnaya d. 22 tupik	Ломоносовский район, МО Виллозское
МО Villozskoe gorodskoe poselenie	городское поселение, ул. Заречная, д.22
Lomonosovskiy rayon	тупик, СИЗО-6
188508 Leningradskaya oblast Russia	Романову Борису Борисовичу 1985 г. р.

Βλαντίμιρ Πλότνικοφ¹

Τα μαθήματα του Οκτώβρη

(μτφρ. Ξένια Καλαϊτζίδου)

Πριν από 20 χρόνια² στη Ρωσία κυριάρχησε ο πουτινισμός. Δεν κυριάρχησε δηλαδή με την νίκη του Βλαντίμιρ Πούτιν στις προεδρικές εκλογές ούτε με την άνοδο στην εξουσία της «φατριάς της Πετρούπολης» ούτε με την αρχή της καταστολής των διαδηλώσεων του 2006. Ο πουτινισμός σαν κοινωνικό πρότυπο κυριάρχησε τον Οκτώβριο του 1993, όταν η ομάδα των Γιέλτσιν-Γκαϊντάρ³ οργάνωσε τη βίαιη ανατροπή της νόμιμα εκλεγμένης Βουλής για να προωθήσει νεοφιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις.

Τι είναι ο πουτινισμός και ποια είναι τα συστατικά του; Ο πουτινισμός είναι ένα αστυνομικό κράτος που ελέγχει κάθε εκδήλωση διαμαρτυρίας, ένας ολοκληρωτισμός της αγοράς στην οικονομία, μια περιχαρακτική ιδεολογία των επιβλητικών ηγετών και ένα σταθερά υψηλό επίπεδο εγκληματικότητας και διαφθοράς. Το σύστημα αυτό δεν έπεσε σαν μάννα εξ ουρανού στο πρώτο μισό της δεκαετίας του 2000. Η αιματηρή του γέννα συντελέστηκε τον μακρινό πια Οκτώβρη του 1993, οι επόμενες δε διαδικασίες δεν ήταν παρά αυτές της ενηλικίωσης και της ωρίμανσης, ενίοτε σταδιακές και ενίοτε όχι τόσο.

Αυτά τα ιδιαίτερα τραυματικά για τον συλλογικό εαυτό⁴ γεγονότα, μιλώντας στην γλώσσα της ψυχανάλυσης, αν δεν έχουν απωθηθεί στο ασυνείδητο, τότε τουλάχιστον έχουν σχεδόν ξεχαστεί. Τα επίσημα ΜΜΕ κάνουν κάποιες συγκρατημένες νύξεις, λέγοντας πως όλα αυτά ήταν, φυσικά, φρικτά αλλά τι άλλο να έκανε κάποιος με κείνη την κατάσταση, όταν έπρεπε να σώσει τη χώρα από τον εμφύλιο κ.λπ. Με πολύ περισσότερο ενδιαφέρον, φυσικά, εξετάζουν τον Οκτώβρη του 1993 στο στρατόπεδο της αντιπολίτευσης. Εκεί, οι παραδοσιακοί ακραίοι φιλελεύθεροι της Ρωσίας κουνούν τα χέρια τους αγανακτισμένοι και φωνάζουν για «κουμουνιστική φασιστική ανταρσία» ενθυμούμενοι με

1. Ο Βλαντίμιρ Πλότνικοφ (Vladimir Plotnikov) είναι κλινικός ψυχολόγος, κοινωνικός ακτιβιστής, πρώην στέλεχος του Ρωσικού Σοσιαλιστικού Κινήματος.

2. [Σ.τ.Ε.] 20 χρόνια από το 2013 που γράφτηκε το κείμενο.

3. Yegor Gaidar (1956-2009), πολιτικός και οικονομολόγος, ένας από τους ιδεολογικούς πυλώνες και διεκπεραιωτές των οικονομικών μεταρρυθμίσεων της δεκαετίας του 1990 για την μετάβαση στην ελεύθερη αγορά, ο οποίος μεταξύ άλλων συμμετείχε στην προετοιμασία της συνθήκης Μπιαλοβιέζα περί διάλυσης της ΕΣΣΔ το 1991.

4. Η έκφραση στο πρωτότυπο μπορεί να αποδοθεί στην κυριολεξία σαν «μαζικός ψυχισμός» και είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται κατά κόρον στην σχετική ρωσόφωνη βιβλιογραφία για να δηλώσει τις κοινές λειτουργίες του ψυχισμού ενός συνόλου ανθρώπων, συνήθως σε επίπεδο έθνους.

ευγνωμοσύνη τον Μπιλ Κλίντον και τον Μπορίς Νικολάεβιτς (Γιέλτσιν) αυτοπροσώπως, δηλαδή γενικά με τον συνηθισμένο γεροντίστικο τρόπο τους αναπαράγουν τη δεξιά ρητορική των αρχών της δεκαετίας του '90. Μερικοί καλύτεροι από αυτούς φιλελεύθεροι, όπως ο Αλεξάντρ Σκόμπωφ⁵, αποκαλούν το 1993 «Θερμιδώρ του δημοκρατικού κινήματος», την κατάκτηση της εξουσίας από τον Γιέλτσιν «ρεβάνς της σοβιετικής γραφειοκρατίας» και «ήττα του κράτους δικαίου σαν ιδέα στη Ρωσία». Οφείλουμε να παραδεχτούμε ότι το τελευταίο βρίσκεται πολύ κοντά στην πραγματικότητα.

Είναι αυτονόητο πως ο Γιέλτσιν και οι υπουργοί του ήταν σαρξ εκ σαρκός του σοβιετικού συστήματος διατηρώντας τα χειρότερα γραφειοκρατικά χαρακτηριστικά του. Ποιο ήταν όμως το κοινωνικό περιεχόμενο των γεγονότων αυτών; Όπως συνηθίζουν να λένε οι μαρξιστές, ποιο ήταν το ταξικό τους περιεχόμενο; Για να ξεδιαλύνουμε αυτό το ζήτημα, συνιστώ σε όλους το βιβλίο της Ναόμι Κλάιν «Το δόγμα του σοκ: ο καταστροφικός καπιταλισμός» και ιδιαίτερα το κεφάλαιο «Μια φωτιά για μια νέα δημοκρατία». Έτσι, μια κοινωνιολόγος από τη Δύση, την οποία δύσκολα μπορούμε να κατηγορήσουμε για προσωπική πολιτική διαπλοκή, αναλύει τις διεργασίες που συνέβαιναν στις αρχές της δεκαετίας του '90 και καταλήγει σε εντελώς ξεκάθαρα συμπεράσματα που δεν χωρούν αμφιβολίες. Η ανάγνωση αυτού του βιβλίου αφήνει μια περίεργη αίσθηση, σαν να έχεις μπροστά σου μια αδέσμευτη και νηφάλια διανοούμενη από τη Δύση που προσπαθεί για κάμποσο καιρό να βγάλει άκρη στο φρενοκομείο της ρωσικής πολιτικής σκηνης και τελικά χτυπάει το κεφάλι της και λέει: «Θε μου, όλα αυτά εδώ είναι φως φανάρι!» Ναι, πράγματι είναι φως φανάρι. Παρ' όλα αυτά, το κείμενο της Κλάιν βρίθει από ιστορικές ανακρίβειες, οπότε είναι προτιμότερο να μεταφέρουμε την άποψή της με μερικές διορθώσεις.

Η περεστρόικα (ανοικοδόμηση) ήταν μια αντιφατική διαδικασία, ενώ κινητήρια δύναμή της παρέμενε η ίδια γραφειοκρατία του είδους των «κόκκινων διευθυντάδων» που δεν κατάφεραν να φτάσουν στην κορυφή της εξουσίας αλλά οι οποίοι κάποια στιγμή αντιλήφθηκαν πως η διεύρυνση των ελευθεριών και οι μεταρρυθμίσεις προσαρμογής στην αγορά θα τους έδιναν μια ευκαιρία. Ωστόσο, αυτό το στρώμα δε θα μπορούσε να ανατρέψει το καθεστώς χωρίς την εμπλοκή ενός λίγο πολύ μαζικού κινήματος και χωρίς να στηρίζεται σε δυσαρεστημένους από το καθεστώς εργάτες, φοιτητές, συνταξιούχους. Όπως λέει ο Σλαβόι Ζίζεκ, έγινε μια «ανακαίνιση με μορφή επανάστασης»: ένας

5. Alexander Skobon, πολιτικός, δημοσιογράφος, ιστορικός, ακτιβιστής αριστερών ομάδων στα φοιτητικά του χρόνια τη δεκαετία του 1980 (για τη δράση του σε αυτές φυλακίστηκε και έμεινε δυο φορές έγκλειστος σε ψυχιατρείο) και του φιλελεύθερου κόμματος τη δεκαετία του 1990. Δηλώνει «σοσιαλεπαναστάτης μενσεβίκος», συμμετέχει ενεργά στο αντιπολεμικό κίνημα από την αρχή του πολέμου στην Τσετσενία και με βάση αυτή τη θέση του υποστηρίζει τις ουκρανικές αρχές σε σχέση με τη σύρραξη στην Ανατολική Ουκρανία.

τεράστιος αριθμός ανθρώπων αγωνιζόταν για την ελευθερία του με απόλυτη ειλικρίνεια, επειδή ήθελε ελευθερία, αλλά αυτή η ελευθερία ακροβατούσε στο όριο της υποδούλωσης. Ως αποτέλεσμα, ύστερα από την επιτυχή διάλυση της Κρατικής Επιτροπής Εκτάκτου Ανάγκης το 1991, στην πολιτική σκηνή της Ρωσίας επικράτησαν δύο τάσεις: το Συνέδριο των Λαϊκών Βουλευτών που αποτελούσε ένα αρκετά ετερόκλητο σύνολο λειτουργών, γέννημα θρέμμα της πολιτικής σαλάτας του 1990, και από την άλλη, η ομάδα του Γιέλτσιν, η οποία εκείνη την εποχή συνειδητοποίησε ρητά τη σχέση που μπορούσε να αναπτύξει με το μεγάλο κεφάλαιο της Δύσης, συμπεριλαμβανομένου του ΔΝΤ. Οι στόχοι της δεύτερης ομάδας ήταν πολύ συγκεκριμένοι: «θεραπεία σοκ» ανάλογη με αυτήν που εφαρμόστηκε στη Χιλή, στη Βολιβία και στην Πολωνία, καθώς και μετατροπή της Ρωσίας σε μια εκμεταλλεύσιμη για τις εταιρείες ζώνη.

Σήμερα οι ρωσικές αρχές συνηθίζουν να κοκορεύονται επιδεικνύοντας μια στυφή αντιαμερικάνικη ρητορεία για τα μάτια του κόσμου, ενώ τότε, στις αρχές της δεκαετίας του 1990, η νέα ρωσική μπουρζουαζία μπόρεσε να ορθοποδήσει μόνο με τη βοήθεια της παγκόσμιας επιχειρηματικότητας. Η ύπαρξη στην κλειστή γυάλα της Σοβιετικής Ένωσης δεν είχε γι' αυτούς νόημα: οι πρωτοεμφανιζόμενοι Ρώσοι κροίσοι ήθελαν να ζουν όπως οι δισεκατομμυριούχοι της Δύσης και να διατηρούν λογαριασμούς σε ελβετικές τράπεζες. Για να γίνει αυτό, χρειαζόνταν μια σύμβαση με το διεθνές κεφάλαιο. Μια τέτοια σύμβαση, δεδομένων των νεοφιλελεύθερων δυνάμεων που βρίσκονταν στην ηγεσία του δυτικού κόσμου εκείνη την εποχή, ήταν εφικτή μόνο υπό την προϋπόθεση του «σεναρίου σοκ», δηλαδή μιας αστραπιαίας φιλελευθεροποίησης του εμπορίου και μιας καθολικής ιδιωτικοποίησης των πάντων.

Παράλληλα, οι πάντες γνώριζαν για την αναμενόμενη κατακόρυφη πτώση του βιοτικού επιπέδου της συντριπτικής πλειοψηφίας του πληθυσμού. Μια τέτοια ακριβώς πτώση είχε λάβει χώρα πριν από λίγα χρόνια στη γειτονική Πολωνία. Συν τοις άλλοις, όλοι αντιλαμβάνονταν πως σε μια χώρα σαν τη Ρωσία το σχέδιο των «αγοριών του Σικάγο»⁶ απειλεί να επιφέρει συγκρούσεις μεταξύ εθνοτήτων και εκτόξευση της εγκληματικότητας, όπως και έγινε εν τέλει, αλλά όπως λένε, «nobody cares». Η «θεραπεία σοκ» απέδειξε την εξαιρετική αποτελεσματικότητά της, μιας και σε περίπτωση επιλογής ενός πιο επιεικούς σεναρίου μπορεί να παρουσιάζονταν επιπλοκές με τυχόν ισχυρογνώμονες πολιτικούς ηγέτες και κοινωνικά κινήματα. Φανταστείτε ότι κάποιος σας επιτίθεται σε ένα σκοτεινό

6. Chicago Boys, μια ομάδα 30 Χιλιανών οικονομολόγων, ακόλουθον του θεωρητικού του νεοφιλελευθερισμού Μίλτον Φρίντμαν, που σπούδασαν στο πανεπιστήμιο του Σικάγο από το 1955 έως το 1963 και, όταν επέστρεψαν στη Χιλή, εφάρμοσαν εκεί την θεωρία της ελεύθερης αγοράς στα πλαίσια της «θεραπείας σοκ» από τις υψηλόβαθμες θέσεις τους στα τμήματα οικονομικού σχεδιασμού του καθεστώτος Πινοσέτ από τα τέλη του 1974 και μετά – ανάμεσά τους και ο Χοσέ Πινιέρα, υπουργός Εργασίας επί Πινοσέτ και αδελφός του σημερινού προέδρου της Χιλής Σεμπασιτιάν Πινιέρα.

σοκάκι. Τι είναι πιο αποτελεσματικό, να χώσετε ένα δάχτυλο στην κοιλιά του ή να του φέρετε στο κεφάλι κάτι πολύ βαρύ; Και μάλιστα όταν υπάρχει κάτι πολύ βαρύ άμεσα διαθέσιμο; Τέτοιους συλλογισμούς και παραστάσεις έκαναν οι διεθνείς επιχειρηματικές δομές στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Είναι πολύ καλύτερο δηλαδή να δώσει κανείς λύση σε μια πολύπλοκη κατάσταση με ένα χτύπημα.

Ωστόσο, η ιστορική διαδικασία οδηγεί πάντα σε συγκεκριμένες συνέπειες, είτε μας αρέσει είτε όχι. Η ελευθεριακότητα⁷ της εποχής της περεστρόικα μεταλλάχθηκε σε μία βουλευτική δομή με ρεπουμπλικάνικη ιδεολογία, ακραία ακόμα και για τα δεδομένα της Ευρώπης: το Συνέδριο των Λαϊκών Βουλευτών⁸. Αυτό, στην ουσία, έφερε τον Γιέλτσιν στην εξουσία αφότου τον παρουσίασε σαν βασικό του δημόσιο σύμβολο κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης με την Κρατική Επιτροπή Εκτάκτου Ανάγκης. Το Συνέδριο, σε αντίθεση με την ταγμένη στο πλευρό του Γιέλτσιν αυταρχική εκτελεστική εξουσία, έβλεπε πέρα από μία προοπτική εγκαθίδρυσης ενός ακραίου φιλελεύθερου καπιταλισμού και στηριζόταν σε πολλά και διαφορετικά κοινωνικά στρώματα. Δε θα μπορούσαμε, φυσικά, να πούμε ότι η κοινωνική του βάση ήταν οι εργαζόμενοι και ότι εξέφραζε τα συμφέροντα της εργατικής τάξης. Το Συνέδριο, όπως και οι υπερασπιστές του Λευκού Οίκου⁹ το 1993, όπως και πολλά άλλα μετασοβιετικά πολιτικά μοντέλα, εκπροσωπούσε τις άμορφες περιθωριοποιημένες μάζες που σχηματίστηκαν ως αποτέλεσμα της καταστροφής της οικονομίας της, ούτως ή άλλως, περίπλοκης κοινωνίας της ΕΣΣΔ. Η πλειοψηφία των στοιχείων που αποτελούσαν αυτές τις μάζες, δηλαδή οι πρώην εργάτες, διευθυντές καταστημάτων, μέλη συνεταιρισμών,

7. Στο πρωτότυπο «βόλνιτσα», όρος που ιστορικά προσδιορίζει μία αυτόνομη κοινότητα ανθρώπων από διαφορετικά κοινωνικά στρώματα που κατοίκησαν απόμακρες περιοχές της ρωσικής στέπας για να μην ενταχθούν στο καθεστώς της δουλοπαροικίας, π.χ. οι Κοζάκοι, οι αναρχικές ομάδες του Μαχνό στην μετεπαναστατική Ουκρανία. Στην καθομιλουμένη και σε επίπεδο υποκειμένου, προσδιορίζει έναν αυτόβουλο, ανεξάρτητο, τολμηρό, ίσως και προκλητικό άνθρωπο.

8. Ανώτατο όργανο διακυβέρνησης της ΕΣΣΔ που αντικατέστησε το Ανώτατο Σοβιέτ (Συμβούλιο) το 1988. Τον Δεκέμβριο του 1991 το Συνέδριο υπερψήφισε την πρόταση του Γκορμπατσώφ για την αυτοδιάλυσή του ως νομοθετικό όργανο της ΕΣΣΔ. Στη συνέχεια μια μερίδα βουλευτών επιχείρησε την επανασύσταση του Συνεδρίου τον Μάρτιο του 1992, η οποία δεν κατέστη εφικτή λόγω μη απαρτίας διότι προσήλθαν γύρω στους 200 από τους 2250 βουλευτές. Σημειωτέον ότι ώσπου να ολοκληρωθεί η συνταγματική αναθεώρηση του Γιέλτσιν στις 25 Δεκεμβρίου του 1993, εξακολουθούσαν να ισχύουν οι προηγούμενοι νόμοι και γίνονταν αναφορές στις διατάξεις του Συντάγματος του 1978.

9. Το κτίριο-έδρα της ρωσικής κυβέρνησης από το 1965 μέχρι σήμερα, ο Οίκος των Σοβιέτ ή του Ανώτατου Συμβουλίου, και αργότερα η Βουλή. Η ονομασία όμοια με εκείνη του κτιρίου της αμερικάνικης Βουλής, επικράτησε το 1991 μετά τις ταραχώδεις διαδηλώσεις με συμμετοχή τμημάτων του στρατού, υποκινούμενες από τον Γιέλτσιν, που τελικά οδήγησαν στην κυβερνητική ανατροπή και παράδοση των αρμοδιοτήτων του πρόεδρου από τον Γκορμπατσώφ –ο οποίος είχε εγκαταλείψει την Μόσχα ενώ οι Συνεδριακοί υποχώρησαν για να αποφύγουν την καταστολή και την αιματοχυσία– στον Γιέλτσιν.

μηχανικοί, στρατιωτικοί, ζούσαν σε πλήρη ανασφάλεια και ούτε καν ήξεραν τι θα απογίνουν την επόμενη μέρα. Αυτοί όμως δέχτηκαν το μεγαλύτερο χτύπημα από την νεοφιλελεύθερη επίθεση.

Πάντοτε τυχαίνει τα σημαντικότερα γεγονότα στη χώρα μας να συμβαίνουν το φθινόπωρο. Λογικά, το καλοκαίρι όλοι παραθερίζουν ή μπεκροπίνουν. Έτσι λοιπόν, τον Οκτώβριο του 1991 ο Γιέλτσιν ανακοίνωσε την απελευθέρωση των τιμών. «Αρχίσαμε». Η απότομη υποτίμηση του νομίσματος και οι περικοπές των παροχών οδήγησαν τουλάχιστον το ένα τρίτο των Ρώσων κάτω από το όριο της φτώχειας ενώ η αγοραστική δύναμη του μέσου πολίτη της Ρωσίας μειώθηκε περίπου κατά 40% μέχρι το 1992. Οι οργανωμένοι εγκληματικοί κύκλοι βγήκαν από τα υπόγεια και απέκτησαν τον έλεγχο σε ολόκληρες γειτονιές ακόμα και σε μεγάλες πόλεις όπως η Πετρούπολη, η Καζάν και η Περμ. Σε αρκετά μέρη στην επαρχία, η εγκληματικότητα απέκτησε εξουσία εντελώς απροκάλυπτα, μέχρι που η έκφραση «επιθεωρητής της πόλης» μπήκε κανονικά στο καθημερινό λεξιλόγιο. Στο διήγημα του Πελέβιν¹⁰ «Χριστουγεννιάτικο κυβερνοπάνκ» περιγράφεται, σχεδόν χωρίς σάλτσες, μια τέτοια κατάσταση σε κάποια κωμόπολη και σας συνιστώ να το διαβάσετε.

Όπως είναι φυσικό, ο κόσμος βρισκόταν κυριολεκτικά σε κατάσταση σοκ με αυτά που συνέβαιναν. Ύστερα από τόσα χρόνια αναμονής σε ουρές, με ελπίδες για μια καλύτερη ζωή, τους πέφτει κάτι τέτοιο στο κεφάλι! Η κριτική για την απελευθέρωση των τιμών ήδη άρχισε να ακούγεται εκ μέρους της δικαστικής εξουσίας την άνοιξη του 1992, στο 6ο Συνέδριο Λαϊκών Βουλευτών. Σημειωτέον, μετά τη διάλυση της Κρατικής Επιτροπής Εκτάκτου Ανάγκης, το Συνέδριο χάρισε στον Γιέλτσιν ειδικές αρμοδιότητες που μπορούσαν να συγκριθούν μ' εκείνες ενός αυτοκράτορα. Ο πρόεδρος μπορούσε πλέον να περνάει καινούργιους νόμους και οικονομικές καινοτομίες χωρίς την έγκριση της Βουλής. Οι ειδικές αρμοδιότητες έπρεπε να είναι σε ισχύ ως την 1η Δεκεμβρίου του 1992. Στο 7ο Συνέδριο των Λαϊκών Βουλευτών, η πλειοψηφία των συνέδρων κατέκρινε την πολιτική του Γιέλτσιν με πολύ περισσότερη επιμονή και απαίτησε την ακύρωση των ειδικών αρμοδιοτήτων. Ο Γιέλτσιν συμφώνησε τυπικά να τις παραδώσει, ενώ ταυτόχρονα πρότεινε τον Γιεγκόρ Γκαϊντάρ για τη θέση του επικεφαλής του Υπουργικού Συμβουλίου. Η υποψηφιότητα του Γκαϊντάρ δεν πέρασε και αυτό ήταν αιτία πολέμου.

Το επόμενο στάδιο της σύγκρουσης διεξήχθη την άνοιξη του 1993, όταν το Συνέδριο έκανε τον Γιέλτσιν να συνειδητοποιήσει ότι το νέο σχέδιο Συντάγματος που ετοίμασε εκείνος και στο οποίο οραματίζεται μια προεδρευόμενη δημοκρατία,

10. Victor Pelevin, συγγραφέας των διάσημων μυθιστορημάτων της δεκαετίας του 1990 όπως το «Generation P» που χαρακτηρίστηκαν ως μεταμοντέρνα και cult και περιγράφουν την νέα χαώδη πραγματικότητα στην οποία η «χαμένη γενιά» αδυνατεί να προσαρμοστεί, με την μορφή μιας δυστοπικής παρωδίας.

δεν πρόκειται να εγκριθεί. Εφεξής θα λάμβανε χώρα ένας ανταγωνισμός ανάμεσα στην βουλευτική και την προεδρευόμενη δημοκρατία και έμελλε να ακολουθήσει σκληρή διαμάχη. Ο Γιέλτσιν εξέδωσε ένα διάταγμα με τίτλο: «ειδικό καθεστώς διακυβέρνησης της χώρας» που σήμαινε μία εκ νέου παραχώρηση δικτατορικών αρμοδιοτήτων στον πρόεδρο. Το Συνταγματικό Δικαστήριο έκρινε τις ενέργειες του προέδρου παράνομες και βρήκε σε αυτές προϋποθέσεις για αφαίρεση αξιώματος. Ως ανταπόκριση, το επόμενο έκτακτο Συνέδριο έκανε πρόταση μομφής η οποία σχεδόν πέτυχε: υπέρ της καθαίρεσης του Γιέλτσιν ψήφισαν 617 βουλευτές ενώ απαιτούνταν 689. Στη συνέχεια τα αίματα άναψαν ακόμα περισσότερο: η πρωτομαγιάτικη διαδήλωση των δυσαρεστημένων από την εκτελεστική εξουσία χτυπήθηκε βίαια από τα OMON (MAT), η ομάδα του Γιέλτσιν κοινοποίησε πάραυτα το «προεδρικό» Σύνταγμα και ύστερα ο Γιέλτσιν καθαίρεσε τον αντιπρόεδρο Ρουτσκόι¹¹ που ήταν «του Συνεδρίου». Το Ανώτατο Σοβιέτ (Συμβούλιο) δεν αποδέχτηκε τις ενέργειες αυτές του προέδρου και τις θεώρησε παράνομες.

Δυαδική εξουσία, ιδού μια συνταγή κάθε επαναστατικής κατάστασης, για κάθε περίπτωση, με το ερώτημα να είναι, ποια από τις υπάρχουσες μορφές της εξουσίας θα νικήσει. Το φθινόπωρο του 1993 η εκτελεστική και η νομοθετική εξουσία της Ρωσίας έχουν φτάσει στο σημείο να λειτουργούν σχεδόν σαν αυτόνομες. Στις 21 Σεπτεμβρίου, ο Γιέλτσιν υπογράφει διάταγμα για τερματισμό λειτουργίας του Ανώτατου Σοβιέτ και του Συνεδρίου, φυσικά αντισυνταγματικό, δίνοντας την αρχή για μια ένοπλη διαμάχη στο δρόμο. Ο Γιέλτσιν, με τη βοήθεια των αξιωματικών που υποστήριζαν την κυβέρνησή του, διέλυσε τη Βουλή ανοίγοντας πυρ εναντίον της. Η Κλάιν, όπως και άλλοι αναλυτές, αποκαλούν τον Γιέλτσιν «Ρώσο Πινόσέτ», και δύσκολα θα διαφωνήσει κανείς με μια τέτοια παρομοίωση.

11. Alexander Rutskoy, βετεράνος του πολέμου στο Αφγανιστάν, πρόεδρος του Ανώτατου Συμβουλίου της Ρωσικής ΣΣΔ (1990-1991), αντιπρόεδρος της Ρωσικής Ομοσπονδίας (1991-1993) και ένας από τους επικεφαλής της άμυνας του Οίκου των Σοβιέτ. Μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Μπιαλοβιέζα προσπάθησε να πείσει τον τότε πρόεδρο Γκορμπατσώφ να συλλάβει τον Γιέλτσιν, αλλά ο Γκορμπατσώφ το θεώρησε υπερβολικό υποστηρίζοντας ότι αρκεί που η συνθήκη δεν έχει νομική βάση.

Στην υπεράσπιση της βουλευτικής δημοκρατίας, συμμετείχαν διάφοροι πολιτικοί χώροι και απλοί Μοσχοβίτες. Σύμφωνα με τα δημοσιευμένα στοιχεία, ο αριθμός των θυμάτων ανέρχεται στα 1000 άτομα. Χτυπήθηκαν και απλοί περαστικοί. Αξίζει να διαβάσετε το έργο του Αλεξάντρ Ταράσωφ¹² «Μια πολύ έγκυρη διήγηση» που περιέχει μερικές περιγραφές κάποιων από αυτούς που μιλούν από μόνες τους:

«Αλιένκωφ Σεργκέι, ετών 18, φοιτητής. Σκοτώθηκε στις 4 Οκτωβρίου 1993 στην περιοχή του Οίκου των Σοβιέτ από πυροβολισμό στην πλάτη από πολυβόλο μεγάλου βεληνεκούς ΒΤR.

Αρταμόνωφ Ντιμίτρι, ετών 17. Σκοτώθηκε το πρωί της 4ης Οκτωβρίου 1993 κοντά στον Οίκο των Σοβιέτ στην πάροδο Στουντέντσεςκι 6, από πολλαπλούς πυροβολισμούς στο κεφάλι, λαιμό και στήθος. Στο σώμα του υπάρχουν ίχνη ξυλοδαρμού με εκτενείς μώλωπες και κατάγματα.

Βερέβκιν Ρομάν, ετών 16, σπουδαστής τεχνικού. Σκοτώθηκε στις 4 Οκτωβρίου 1993 στην περιοχή του Οίκου των Σοβιέτ από πυροβολισμό εξ επαφής στην πλάτη. Υπάρχουν πολλαπλά τραύματα από πυροβόλο όπλο στον αυχένα, πλάτη, λαιμό, χέρι.

Ντενίσκιν Αντρέι, ετών 25. Σκοτώθηκε στις 4 Οκτωβρίου 1993 στην περιοχή του Οίκου των Σοβιέτ. Το πρωί τραυματίστηκε στον ώμο στην οδό Νόβι Αρμπάτ, ύστερα ξυλοκοπήθηκε και πυροβολήθηκε στο κεφάλι.

Ντενίσοβ Ρομάν, ετών 15, μαθητής 10ης τάξης του σχολείου 981 της περιοχής Κρασνογκβαρντέισκι στη Μόσχα. Ήταν μέλος του σχολικού συμβουλίου, είχε ενδιαφέρον για την ιστορία και ιδιαίτερα την ιστορία της Μόσχας, παρακολουθούσε την αρχαιολογική και την λαογραφική λέσχη του Κρατικού ιστορικού μουσείου της Μόσχας. Είχε όνειρο να περάσει στο θεολογικό ινστιτούτο του Αγίου Τύχωνος στη Μόσχα. Είχε σκοπό να είναι αυτόπτης μάρτυρας των ιστορικών γεγονότων της Ρωσίας της εποχής του για να τα αποτυπώσει στα χρονικά. Συνέταξε μάλιστα δελτίο για όσα συνέβησαν

12. Alexander Tarasov, κοινωνιολόγος, φιλόσοφος, συγγραφέας και ακτιβιστής της αριστεράς από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 έως και σήμερα.

στις 19-22 Αυγούστου 1991 στη Μόσχα, το οποίο αυτή τη στιγμή βρίσκεται στο Μουσείο της Επανάστασης στη Μόσχα. Σκοτώθηκε μεταξύ 9:00 και 10:00 στην πάροδο Καπράνοβσκι. Τραυματίστηκε στο πλευρό από πυροβόλο όπλο. Η σφαίρα πέτυχε τη σπονδυλική στήλη και το τραύμα απέβη μοιραίο επειδή η ομάδα άμεσης βοήθειας κατέφτασε μετά από 6 ώρες.

Ιβανώφ Ολέγκ, ετών 17, μαθητής 10ης τάξης. Παρακολουθούσε λέσχες κατασκευής μακέτας αεροπλάνων και σκαφών. Σκοτώθηκε το πρωί της 4ης Οκτωβρίου 1993 κοντά στον Οίκο των Σοβιέτ από πολλαπλούς πυροβολισμούς στον ώμο και στο στήθος. Τα ρούχα του επεστράφησαν στους συγγενείς χωρίς τα παπούτσια του.

Κουρίσεβα Μαρίνα, ετών 16. Αποφοίτησε από ειδικό σχολείο με εμβριθείς σπουδές στην αγγλική γλώσσα και εισήχθη στη νομική σχολή του Διεθνούς ανεξάρτητου πανεπιστημίου οικολογίας και πολιτικών επιστημών στη Μόσχα. Διάβαζε πολύ και είχε αδυναμία στα ζώα. Σκοτώθηκε στις 4 Οκτωβρίου 1993 κοντά στον Οίκο των Σοβιέτ: πυροβολήθηκε στον λαιμό και υπέκυψε στο νοσοκομείο.

Όμπουχ Ντμίτρι, ετών 18, δευτεροετής φοιτητής της Ρωσικής ακαδημίας ζωγραφικής, γλυπτικής και αρχιτεκτονικής. Απόφοιτος ειδικού σχολείου με εμβριθείς σπουδές στην αγγλική γλώσσα και απόφοιτος καλλιτεχνικού σχολείου στην οδό Κροπότκινσκαγια. Είχε μεγάλη αγάπη για την κλασική μουσική και την τζαζ, διάβαζε πολύ. Σκοτώθηκε στις 4 Οκτωβρίου 1993 στην περιοχή του Οίκου των Σοβιέτ: πυροβολήθηκε στο κεφάλι εξ επαφής από πυροβόλο όπλο και μάλιστα από εκρηκτική σφαίρα, όπως κρίνεται από τον χαρακτήρα της βολής...»

Στην υπεράσπιση της Βουλής έλαβε μέρος ένα εντελώς ετερόκλητο σύνολο πολιτικών ομάδων, μεταξύ των οποίων και αριστεροί και εθνικιστές. Η συμμετοχή των τελευταίων πάντα τονίζεται με ιδιαίτερο τρόπο από τους φιλελεύθερους, πράγμα που φαίνεται ιδιαίτερα αστείο με φόντο τις πρόσφατες διαδηλώσεις, ενώ οι φιλελεύθερες δυνάμεις ήταν αυτές που επέμεναν σε στενή συμμαχία με τους ακροδεξιούς και καλούσαν τους πάντες να ξεχάσουν τις πολιτικές διαφωνίες στο όνομα της κατάρριψης της δικτατορίας. Στην πραγματικότητα ο πολύχρωμος χαρακτήρας του δημοκρατικού (νομίζω ότι μπορούμε κάλλιστα να το αποκαλούμε έτσι) κινήματος του Οκτώβρη του 1993 συνάδει πλήρως με την ανοργάνωτη και ατομικοποιημένη κοινωνική δομή της μετασοβιετικής κοινωνίας η οποία είχε χάσει την ξεκάθαρη ταξική μορφή της. Οι πρώην σοβιετικοί γραφειοκράτες Ρουτσκόι και Χασμπουλάτωφ¹³ είναι δύσκολο να θεωρηθούν ηγέτες αυτού του κινήματος, δεν αποφάσιζαν τίποτα ούτε καθοδηγούσαν τις

13. Ruslan Khasbulatov, οικονομολόγος και πρόεδρος του Ανώτατου Συμβουλίου της Ρωσικής ΣΣΔ (1991-1992), στην αρχή υποστηρικτής και από το 1992 αντίπαλος του Γιέλτσιν, καθώς διαφώνησε με τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις που εφάρμοσε, και τη διάλυση της Βουλής που επέβαλε.

μάζες, ήταν περισσότερο κάτι σαν σύμβολα αντίστασης στην ομάδα του Γιέλτσιν, και μάλιστα αρκετά τυχαία σύμβολα.

Όπως έχω ήδη αναφέρει, είναι δύσκολο να ονομάσουμε αυτό το κίνημα «προλεταριακό» ή βρισκόμενο σε πλήρη αντιστοιχία με τα συμφέροντα του κόσμου της εργασίας. Εκείνη τη στιγμή η διατήρηση της βουλευτικής δημοκρατίας και το πάγωμα των μεταρρυθμίσεων-σοκ αποτελούσαν το μικρότερο κακό. Πράγματι, αμφότερες οι ομάδες εξουσίας έβαζαν στόχο την οικοδόμηση του καπιταλισμού, αλλά παρ' όλα αυτά για έναν τεράστιο αριθμό ανθρώπων υπάρχει μεγάλη διαφορά ανάμεσα στις πιθανές μορφές καπιταλισμού. Ίσως, αν μπορούσε να αποφευχθεί η εξαθλίωση και ο πόλεμος στην Τσετσενία, η Ρωσία δε θα οδηγούνταν στην καθολική αποπολιτικοποίηση και ο απλός κόσμος δε θα απογοητευόταν σχετικά με τη δημόσια δράση οποιουδήποτε είδους. Τότε, η Ρωσία δε θα γινόταν, εν τέλει, ένα στρατόπεδο της κενότητας στον τομέα της πολιτικής σκέψης και πολιτικής δράσης. Από την άλλη, η νεοφιλελεύθερη επίθεση και η εγκαθίδρυση μιας νέας δικτατορίας στη θέση του καθεστώτος της σοβιετικής νομενκλατούρας ήταν ένα υπερβολικά δυνατό τραύμα, το οποίο στο λεξιλόγιο της κλινικής ψυχολογίας περιγράφεται ως double bind ή διπλό πλήγμα: «με τους κομμουνιστές ήταν άσχημα, τους ανατρέψαμε, τώρα που ήρθαν οι δημοκράτες έγιναν όλα ακόμα χειρότερα». Ως αποτέλεσμα, ο πολίτης της Ρωσίας σταμάτησε να πιστεύει σε οτιδήποτε πολιτικό, ενώ η λέξη «πολιτική» από μόνη της κατήντησε υβριστική.

Έτσι, όλα τα επακόλουθα γεγονότα (ο διάδοχος Πούτιν, η κάθετη εξουσία, το ξεζούμισμα του λαού) ήταν εγγεγραμμένα στον Οκτώβρη του 1993, όπως η ανθρώπινη μορφή είναι εγγεγραμμένη στην μοριακή δομή του DNA. Ο ανταγωνισμός σε ένα μετριοπαθές, αριστερό, φιλελεύθερο σενάριο και ένα επιχειρησιακό, ολιγαρχικό σενάριο τελείωσε με την πανηγυρική νίκη του κερδοσκοπικού κεφαλαίου και της νεοφιλελεύθερης στρατηγικής του. Το 1993 ήταν εκείνη η στιγμή που οι δυνάμεις ασφαλείας και οι κρατικοί υπάλληλοι κατάλαβαν ότι στο εξής τους επιτρέπονται τα πάντα. Επίσης, εκείνη τη στιγμή ο άνθρωπος της πλειοψηφίας συνειδητοποίησε ότι είναι η τελευταία τρύπα του ζουρνά. Τότε ακριβώς νίκησε ο πουτινισμός στη χώρα μας. Πάρ' όλ' αυτά, δεν προσπαθώ να βγάλω συγκεκριμένα πολιτικά συμπεράσματα σχετικά με τις εκδηλώσεις διαμαρτυρίας στη Ρωσία στο παρελθόν, παρόν ή μέλλον. Το κείμενο αυτό είναι μάλλον ενημερωτικό παρά απόπειρα ανάπτυξης κάποιας στρατηγικής ή έστω κάποιας πρωτότυπης ανάλυσης. Όμως μπροστά στο αδιαπέραστο τείχος της σιωπής, όπου κατά καιρούς παρεμβάλλονται φευδείς διαπιστώσεις, αντιλαμβάνεται κανείς ότι ακόμα και η ενημέρωση είναι αναγκαία.

4 Οκτωβρίου 2013

Αυτή η βροχή δεν θα σταματήσει ποτέ

(Οι πολλοί πόλεμοι της Ουκρανίας)

I. Εισαγωγή

Όταν μιλάει κανείς για τον πόλεμο στην Ουκρανία, για τον πόλεμο μεταξύ οποιωνδήποτε κρατών, τείνει φυσικά να μιλήσει πρώτα και κύρια για τη γεωπολιτική. Η αριστερή σκέψη που ακολουθεί την παράδοση του 20ού αιώνα είναι εκπαιδευμένη σε αυτό. Δεν είναι όμως εδώ ο σκοπός μας να αναλύσουμε τις εμμονικές, λογικά ασυνάρτητες θεωρητικολογήσεις της αντιιμπεριαλιστικής παράδοσης, η οποία, παρηκμασμένη πλέον, εκπίπτει στον αντιαμερικανισμό.

Ούτε φυσικά έχουμε σκοπό να μιλήσουμε για πιο συνεπή αντιιμπεριαλιστικά παραδείγματα, όπως αυτά της όψιμης στάσης του ΚΚΕ. Ακόμα και μια τέτοια θέση είναι –σε τελική ανάλυση– πολύ απαρχαιωμένη. Υπάρχει φυσικά και ο αντίθετος δρόμος. Η πλήρης άρνηση της γεωπολιτικής και η υπερ-έμφαση μιας ανάλυσης στα κινήματα και τις αντιφάσεις κάθε χώρας. Όταν τέτοιες αναλύσεις δεν εκπίπτουν σε μια πλατιάζουσα κοινωνιολογία, τείνουν να υπερεκτιμούν παράγοντες που στην ουσία, για τους πραγματικούς ανθρώπους μπορεί να μην παίζουν κανέναν ρόλο. Όμως ο σωστός αρθρογράφος «ξέρει από την ασφάλεια του δωματίου του καλύτερα το τι αφορά τις εμπόλεμες ζώνες απ' ό,τι αυτές και αυτοί που βομβαρδίζονται». Και όμως, σκοπός μας εδώ δεν είναι να δώσουμε κάποια φοβερή πληροφορία που την ξέρουμε άμεσα από κόσμο «στο πεδίο» της εμπόλεμης ζώνης ως αναντίρρητη αλήθεια. Μια κάποια ερμηνεία χρειάζεται κάθε κριτική για να δει πέρα από τον στενό ορίζοντα των βιωμάτων. Αυτό που ίσως να θελήσουμε να κάνουμε εδώ είναι μια κριτική σύνθεση όλων των από πάνω.

Έτσι, στο κείμενο που ακολουθεί θα εκθέσουμε συνολικά κάποιες ιδέες για τα αίτια και την πορεία του πολέμου, το τι σημαίνει αυτός για την εξέλιξη των κρατών και τη σχέση των μαζών με την πολιτική, με διάφορες ιδεολογικές διαστάσεις της ανατολικής Ευρώπης και ειδικά αυτή του «φασισμού», με την εξωτερική πολιτική –και κατ' επέκταση– με τη γεωπολιτική.

II. Τα αίτια των πολέμων:

ένας πόλεμος κατά της κοινωνικής αναταραχής

Οι αντιμαχόμενες πλευρές δεν βρίσκονται ακριβώς στα σύνορα Ουκρανίας - Ρωσίας. Θα ήταν καλύτερο ίσως να πούμε πως εκεί βρίσκονται οι πιο βαριές ένοπλες δυνάμεις τους, αλλά ούτε καν όλες τους οι ένοπλες δυνάμεις δεν εί-

ναι εκεί. Μια τέτοια παράδοση δήλωση σχετικοποιεί το πεδίο και την αφετηρία του πολέμου.

Όσοι, ανεξαρτήτως συμπαθειών, υπενθυμίζουν πως ο πόλεμος δεν ξεκίνησε στις 24 Φεβρουαρίου του 2022 και πως όσοι σοκάρονται από την εκκίνησή του διέπονται από μια κάποια υποκρισία, έχουν δίκιο. Τοποθετούν όμως συνήθως την αρχή του πολέμου στο 2014 και στην ανατροπή του Γιανούκοβιτς στην Ουκρανία. Υπάρχει όμως και η εκτίμηση ότι η σύγκρουση άρχισε πιο πριν και ήταν αρχικά κοινωνική. Σταδιακά μετεξελίχθηκε σε κρατική και δια-κρατική, όταν οι κοινωνικές αλλαγές άρχισαν να αποτυπώνονται στις κρατικές πολιτικές.

Η σύγκρουση μπορούμε να πούμε πως έχει ορόσημο μάλλον τις πορείες στην Ουκρανία το 2005 (τη λεγόμενη Πορτοκαλί Επανάσταση) και τις πορείες της Μπαλότναγια στη Μόσχα το 2012-2013. Τα δύο κινήματα, διαφορετικής πολιτικής σύνθεσης και πολιτικών προσδοκιών, είχαν κάτι το κοινό: ήταν μια σκληρή κριτική των πολιτικών, κοινωνικών και πολιτειακών προβλημάτων που φαίνονταν να παγιώνονται στις μετασοβιετικές δημοκρατίες. Η πρώτη χτυπητή ομοιότητα μεταξύ των δύο ήταν φυσικά η κατηγορία πως οι εκλογές στις χώρες τους δεν ήταν αξιοκρατικές. Ο βαθμός διαφθοράς στα εκλογικά συστήματα, τόσο γενικά όσο και στις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες, παραμένει ακόμα και σήμερα υπό αμφισβήτηση, αλλά είναι γεγονός πως και στην Ουκρανία και στην Ρωσία, συχνά, κόμματα αποκλείονται από τις εκλογές με διάφορες δικαιολογίες ή ψήφοι ακυρώνονται. Εδώ όμως πρέπει να τονίσουμε πως το αίτημα αυτών των ανθρώπων τότε δεν ήταν απλά μια δυσαρέσκεια ως προς την εγκυρότητα των εκλογών. Ήταν μια βαθιά κριτική για το πώς δούλευε ο μετασοβιετικός κόσμος.

Οι περισσότερες αναλύσεις αποδίδουν τα προβλήματα του μετασοβιετικού κόσμου στο σοβιετικό παρελθόν, το οποίο είναι γνώριμο λίγο ή πολύ στους απόφοιτους κοινωνικών επιστημών που συνήθως αρθρογραφούν. Όμως μια τέτοια προσέγγιση, για να το πούμε απλά, παραβλέπει το ότι μετά την ανεξαρτησία οι πρώην σοβιετικές δημοκρατίες ακολούθησαν σε κάποια σημεία κοινές μα σε άλλα τελείως διαφορετικές πορείες. Είναι σε τελική ανάλυση, μιλώντας από την παροντική στιγμή, μια ετερογενής ιστορία 30 ετών που δεν γίνεται να αγνοείται.

Το βασικό πρόβλημα στον μετασοβιετικό κόσμο δεν ήταν ένας απλά εννοούμενος αυταρχισμός ή μια σχεδόν «μαγική» τάση των ανατολικοευρωπαίων προς τη διαφθορά, αφηγήματα αμφότερα προϊόντα ενός υπεραπλουστευτικού οριενταλισμού από την πλευρά των δυτικοευρωπαίων. Ήταν μάλλον απότοκα του γεγονότος πως οι μετασοβιετικές χώρες είχαν να λύσουν έναν δυσεπίλυτο γρίφο. Το τεράστιο δίκτυο υποδομών της ΕΣΣΔ, το οποίο κατά την περίοδο του σοσιαλισμού ήταν αντικείμενο απλού προγραμματισμού του υπουργείου Εργασίας και Εσωτερικών, μετά την διάλυση της ΕΣΣΔ έγινε αντικεί-

μενο διαχείρισης μεταξύ των υπουργείων Εξωτερικών των νέων χωρών που ήθελαν όμως να ακολουθήσουν ανεξάρτητους δρόμους. Αυτό το πρόβλημα, το οποίο θεωρητικά αποτυπωνόταν στο κοινό συμβούλιο της Κ.Α.Κ. (Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Χωρών) που αντικατέστησε την ΕΣΣΔ, δεν είχε προοπτικές επιτυχούς λύσης. Είχαμε χώρες που ήθελαν να ακολουθήσουν ανεξάρτητες πορείες αλλά το υλικό δίκτυο υποδομών τους (νομικών, εργοστασιακών, πλουτοπαραγωγικών και στρατιωτικών) δεν τους το επέτρεπε. Ο μόνος τρόπος αυτές οι τάσεις απόκλισης να περιοριστούν ήταν να ασκείται πίεση από κρατικά και βιομηχανικά συμπλέγματα οι ηγέτες που εκλέγονται να είναι πάντα ευθυγραμμισμένοι με το εγχείρημα της Κ.Α.Κ. (και μετέπειτα της Ευρασιατικής Ένωσης), γεγονός που οδήγησε στην σταδιακή νόθευση των εκλογών ή την κυριολεκτική διάλυσή τους (όπως στη Λευκορωσία). Βλέπουμε πως, κατά τραγική ειρωνεία, στην Ρωσία όσο και την Ουκρανία, οι επιχειρηματίες που είχαν συγκεντρώσει στην ανατολική Ευρώπη μεγάλα κομμάτια βιομηχανικού κεφαλαίου ήθελαν να διασώσουν το κοινό δίκτυο υποδομών που κληρονόμησαν από την ΕΣΣΔ. Γιατί μόνο έτσι, ενοποιημένα και προστατευμένα από ξένες αγορές, αυτό το κεφάλαιο και αυτές οι υποδομές μπορούσαν να είναι κερδοφόρες αλλά και να εξασφαλίσουν κοινωνική νομιμοποίηση. Αυτός ήταν και ο λόγος για τον οποίο όλες οι μετασοβιετικές δημοκρατίες, με εξαίρεση την Ουκρανία, οδηγήθηκαν σε συγκεντροποίηση της κρατικής εξουσίας γύρω από συγκεκριμένα κόμματα για δεκαετίες.¹

Τελικά, μόνο στην Ουκρανία το 2014 και στο Καζακστάν το 2021 σε κάποιο βαθμό ήταν δυνατό να γίνει μια ανατροπή αυτού του μοντέλου. Ταυτόχρονα, αυτή η ανατροπή δεν ήταν άνευ γεωπολιτικών επιπτώσεων. Η επαγγελματική αλλαγή συνεπαγόταν και πολιτειακή μεταρρύθμιση, περιορισμό της μακρομέρευσης προέδρων σε δημόσιες θέσεις και αυτό σήμαινε και στροφή προς την «Δύση», με ό,τι και αν αυτό σήμαινε στο φαντασιακό των ανθρώπων της ανατολικής Ευρώπης. Μια πιο «ρευστή εξουσία» αντιστοιχούσε θεωρητικά σε «μεγαλύτερη κοινωνική κινητικότητα», που όπως θα δούμε παρακάτω ήταν βασική ανησυχία των κομματιών των κατοίκων της πρώην ΕΣΣΔ. Φάνηκε, όμως, πως οι εργαζόμενοι στις παλιές σοβιετικές βιομηχανίες, τόσο από οικονομικής πλευράς όσο και από ανθρωπολογικής, ως προς την κουλτούρα τους, τις συμβολικές τους αφηγήσεις και την καθημερινότητά τους, δεν ήταν διατεθειμένοι να ακολουθήσουν τον ίδιο δρόμο. Έχοντας λοιπόν αυτό το σχήμα κατά νου, θα πρέπει να δούμε ποιοι πόλεμοι διεξάγονται τώρα στην Ουκρανία, και γιατί.

1. Ενδεικτικά, στις τρεις μεγαλύτερες πρώην σοβιετικές δημοκρατίες, η Λευκορωσία έχει την ίδια κυβέρνηση από το 1994, η Ρωσία από το 1999, ενώ το Καζακστάν είχε την ίδια κυβέρνηση από το 1994 μέχρι το 2021. Στην τελευταία περίπτωση, μια συμβιβαστική, μικρή αλλαγή επιτεύχθηκε μετά από την μεγάλη εξέγερση του 2021.

III. Μια χαρτογράφηση των ανθρωπότητων της σύγκρουσης

Οι παλαιοί κάτοικοι των βιομηχανικών κέντρων, που τη δεκαετία του '90 είχαν χτυπηθεί από το άνοιγμα των αγορών, έβλεπαν την ένταξη της Ουκρανίας αρχικά, αλλά και μια πιθανή ένταξη της Λευκορωσίας, του Καζακστάν κτλ στις διεθνείς –ευρωπαϊκές– αγορές ως ένα περαιτέρω χτύπημα, ως μια ακόμα, βαθύτερη διάλυση της οικονομικής προστασίας. Οι «αγορές» έτσι άρχισαν στο λαϊκό φαντασιακό των βιομηχανικών κέντρων της πρώην ΕΣΣΔ να σημαίνουν «η Δύση», και «η Δύση» για πολλούς από αυτούς ήταν μακρινό συνώνυμο ενός απροσδιόριστου «καπιταλισμού». Και φυσικά η εμπειρία είχε δείξει ότι ο καπιταλισμός είναι κακός. Παρ' όλα αυτά, αυτός ο εκλαϊκευμένος αντικαπιταλισμός, που στην ουσία του ήταν αντιδυτικισμός καθώς αυτές οι χώρες βρίσκονταν *ήδη εντός καπιταλισμού*, δεν έχει κανένα αίτημα για κοινωνική αλλαγή ή βελτίωση. Αντιθέτως, η μόνη του μέριμνα, και ίσως όχι άδικα στα μάτια αυτών των ανθρώπων, είναι μία: η σταθερότητα της απασχόλησης. Ένα νέο άνοιγμα στα δυτικά, θα την κατέστρεφε. Όχι τυχαία, η ρωσική ηγεσία είχε προσπαθήσει επί δεκαετίες να επαναφέρει τη σταθερότητα των πληρωμών στις βιομηχανίες και τις συντάξεις για να αντλήσει νομιμοποίηση, και αυτή η προσπάθεια απέδωσε.² Ήταν αυτή η σταθερότητα που γεφύρωσε την επιθυμία και τη φαντασία των κομματιών των μαζών στην καθημερινή ρωσική φράση «σταθερές συντάξεις και πληρωμές από το '90 και μετά είδαμε επί Πούτιν».

Η αλυσίδα αυτών των προβληματισμών και των συνδηλώσεων γρήγορα εμπλουτίστηκε, τόσο από την ρωσική κρατική μηχανή όσο και από τη δημιουργική δύναμη των χρηστών των social media που πλέον σφιχταγκαλιάζουν την εμπειρική πραγματικότητα του ανθρώπου. Η μεν ρωσική κρατική προπαγανδιστική μηχανή χρησιμοποίησε όλα τα χρώματα: το κόκκινο (του σταλινισμού), το μαύρο (της φασιστικής ακροδεξιάς) και το κίτρινο (του τσαρισμού). Η Δύση που εμφανίζεται ως απειλητική είναι συνεπώς *φασιστική, κοσμοπολίτικη, αντι-εθνική και ασταθής*, ενώ η Ρωσία είναι *contra, αντιφασιστική, μη κοσμοπολίτικη, εθνική και σταθερή*. Αν και θα ήταν υπεραπλούστευση να θεωρήσουμε ότι αυτοί μόνο οι όροι αντιστοιχούσαν απόλυτα στην σοβιετική πραγματικότητα, ήταν αρκετοί για να κινητοποιήσουν συναισθηματικά τις μάζες, τα αντιδυτικά αισθήματα, τις θεωρίες συνωμοσίας, τις κραυγές πως όποιος διαφωνεί είναι «ρωσοφοβικός». Η Ρωσία, η χώρα που κυριολεκτικά διέλυσε την ΕΣΣΔ εκ των έσω, γινόταν τώρα μια *translatio Imperii*, ο φυσικός συνεχιστής της ΕΣΣΔ, ο δίκαιος κληρονόμος.

Τα δε social media, με την παραγωγική πληθωρικότητα που τα χαρακτηρί-

2. Мнимая стабильность. Почему режим Путина как никогда готов к переменам. [Η νοητή σταθερότητα. Γιατί το καθεστώς του Πούτιν δεν είναι ποτέ έτοιμο για αλλαγές] στο <https://carnegie.ru/commentary/76700>, και Путин заявил о приоритете стабильности перед сменяемостью власти [Ο Πούτιν δήλωσε πως προτεραιότητα είναι η σταθερότητα της εξουσίας σε σχέση με την εναλλαγή της] στο <https://www.interfax.ru/russia/698097>

ζει, ήταν ο συνδετικός κρίκος μεταξύ της επίσημης προπαγάνδας και του κοινωνικού φαντασιακού των αντιδυτικών λαϊκών κομματιών. Ήταν τόσο το μέσο όσο και ο χώρος όπου διανέμονταν, ανακυκλώνονταν και υπενθυμίζονταν το τι μπορεί να σημαίνει «Δύση»: ανεργία, αστάθεια, απαγόρευση της ρωσικής γλώσσας και επιβολή των αγγλικών, ναζί κοκ.

Στον αντίποδα αυτής της δυναμικής, ήταν οι νεότερες γενιές, ειδικά όσες μεγάλωσαν στα αστικά κέντρα της πρώην ΕΣΣΔ μετά το '90, που έτσι κι αλλιώς δεν απασχολούνταν ούτε προσδοκούσαν να δουλέψουν στο παλιό σοβιετικό βιομηχανικό δίκτυο. Αρχισαν να αντιδρούν στη δυσπραγία γενικά της κοινωνικής, οικονομικής και κρατικής μηχανής των πρώην σοβιετικών δημοκρατιών να ικανοποιήσει οποιοδήποτε αίτημά τους. Τα μετασοβιετικά κράτη, προσδεδεμένα, κυριολεκτικά καλωδιωμένα μεταξύ τους, αδυνατούσαν να εξελιχθούν σε κάτι άλλο πέρα από βιομηχανικούς διαχειριστές. Έτσι, ο νέος ανθρωπολογικός τύπος, ο κόσμος των μετασοβιετικών πόλεων της δεκαετίας του '90 και του '00 είναι που αποτέλεσε σημαντική αφορμή σ' αυτόν τον πόλεμο. Η σύγκρουση αυτή κρατά σχεδόν 20 χρόνια. Όχι τυχαία, τόσο το 2005 όσο και το 2012 στην Μπαλότναγια της Ρωσίας, το 2014 στο Μαϊντάν της Ουκρανίας, και το 2020 στο κίνημα των πλατειών της Λευκορωσίας, ο κόσμος ήταν κατά κύριο λόγο νέος, νέοι εργαζόμενοι στις υπηρεσίες, με γνώσεις ξένων γλωσσών και ειδικά αγγλικών, χρόνια υποαμοιβόμενοι και μικροεπιχειρηματίες, που διέβλεπαν σε μια μεγαλύτερη κοινωνική ευελιξία (και άρα εναλλαγή εξουσίας) την ευκαιρία τους για «καλύτερη ζωή». Η ισχυρή αυτή κοινωνική πίεση, αν πετύχαινε τους στόχους της, θα ανέτρεπε την ισορροπία δυνάμεων εντός αλλά και μεταξύ των πρώην σοβιετικών δημοκρατιών, θα δημιουργούσε κυριολεκτικά νέες μορφές κοινωνικότητας, επαγγελματικού βίου, πολιτειακών μορφών και συνεπώς και οικονομικών μεγεθών. Η (δυτική) Ουκρανία, ως το μοναδικό «επιτυχημένο» παράδειγμα αυτών των κινήματων, έγινε το σημείο που τόσο οι μετασοβιετικές εξουσίες όσο και κομμάτια της κοινωνίας της, θεώρησαν ότι αυτή η αλλαγή όντως συνέβη.

IV. Ένας, δύο, πολλοί πόλεμοι

Πολλές φορές η επίθεση της Ρωσίας στην Ουκρανία παρομοιάζεται με «ιμπεριαλιστικό πόλεμο της Ρωσίας» ή με μια σχεδόν μεταφυσική τάση της Ρωσίας για «αυταρτικότητα». Παρ' όλα αυτά, πέραν της αστείότητας εντός τέτοιου επιχειρήματος από την πλευρά ειδικά των δυτικών, πρώην αποικιοκρατικών χωρών, μια τέτοια αφήγηση υιοθετημένη ακόμα και από συνεπή κομμάτια της αριστεράς παραβλέπει άπειρες παραμέτρους. Ο λόγος φυσικά δεν γίνεται μόνο για τον κύριο πόλεμο, την επίθεση που ξεκίνησε στις 26 Φεβρουαρίου του 2022 εναντίον τις Ουκρανίας. Υπάρχει ένα πλήθος, εμφωλευμένων πολέμων μέσα στον μεγάλο, που του προσδίδουν τα ειδικά χαρακτηριστικά του.

Έτσι, αρχικά έχουμε:

α) Τον πόλεμο των μετασοβιετικών αρχών ενάντια στα κοινωνικά τους κομμάτια που απαιτούσαν μεγαλύτερη πρόσβαση στην εξουσία και αντιπροσώπευση. Αυτός ο πόλεμος, μέχρι το 2012 είχε πολιτικό και συμβολικό χαρακτήρα, διεξαγόταν μέσω διαδηλώσεων ενάντια στις κυβερνήσεις, αντιδιαδηλώσεων υπέρ των κυβερνήσεων και αστυνομίας. Από το 2012, μετά τις πορείες της Μπαλότναγια στην Ρωσία, η σύγκρουση αποκτά όλο και πιο στρατιωτικοποιημένο χαρακτήρα, αρχικά μέσω μαζικών αστυνομικών και δικαστικών επιχειρήσεων εναντίων των επιφανέστερων διαδηλωτών. Ο λόγος είναι αφενός πως οι διαδηλώσεις γίνονται πιο μαζικές, αφετέρου πως οι διαδηλωτές –από όλο το πολιτικό φάσμα, από την άκρα αριστερά μέχρι την μοναρχική ακροδεξιά και τους φιλελεύθερους– κατάφερναν πλέον να προκαλούν αμφιβολίες σε κομμάτι του οικονομικού και κρατικού μηχανισμού για το κατά πόσο η μέχρι τώρα πορεία αυτών των χωρών είναι βιώσιμη.

Η σταδιακή κορύφωση, τόσο σε ένταση όσο και στρατιωτικοποίηση αυτού του πολέμου, ήρθε το 2014 σε ουκρανικό έδαφος, όπου οι νεαροί φιλοευρωπαίοι, αριστεροί, φιλελεύθεροι και φιλοουκρανοί ακροδεξιοί συγκρούστηκαν με την φιλορωσική αστυνομία της τότε φιλορωσικής κυβέρνησης στο Μαϊντάν του Κιέβου. Και οι δύο πλευρές τότε, ήταν σε μεγάλο βαθμό στρατιωτικοποιημένες, με τους ακροδεξιούς να αναλαμβάνουν το στρατιωτικό κομμάτι των διαδηλωτών, και ειδικά τμήματα της αστυνομίας να πυροβολούν τους διαδηλωτές σκοτώνοντας πάνω από 100. Την φιλορωσική κυβέρνηση την στήριζαν εκλογικά μεγάλα κομμάτια ρωσόφωνων βιομηχανικών εργατών στα ανατολικά της χώρας για τους οποίους η «σταθερότητα» ήταν η λέξη κλειδί. Οι δύο αυτοί ανθρωπότευποι, που είχαν και διαφορετική κοινωνική σύνθεση, συγκρούστηκαν εκ νέου στα ανατολικά της χώρας μέσω πορειών και αντι-πορειών του Μαϊντάν και του αντι-Μαϊντάν, και τελικά παγιώθηκαν σε έναν πόλεμο χαμηλής έντασης –αλλά καθόλα κανονικό πόλεμο– μεταξύ των φιλορωσικών «Λαϊκών Δημοκρατιών» από τη μία και του επίσημου ουκρανικού κράτους από την άλλη. Μετά, αυτή η σύγκρουση γνώρισε και άλλα επεισόδια χαμηλότερης έντασης: την στρατιωτική καταστολή από τον ρωσικό στρατό και την λευκορωσική αστυνομία των φιλοδυτικών πορειών στην Λευκορωσία (με 5 νεκρούς) και την επίσης στρατιωτική καταστολή των πορειών στο Καζακστάν (που είχαν πιο ξεκάθαρα ταξικό χαρακτήρα, αλλά και πάλι έθεταν ζητήματα απομάκρυνσης του Καζακστάν από την ανελαστική ρωσική πολιτική). 21 μέρες μετά την έναρξη του μεγάλου πολέμου στην Ουκρανία, σε ομιλία του ο Πούτιν επιβεβαιώνει αυτούς τους εμφωλευμένους πολέμους λέγοντας πως:

«Συλλογικά η Δύση προσπαθεί να διαλύσει τον κοινωνικό ιστό μας, προκαλώντας πληθωρισμό αλλά και ενεργο-

ποιώντας κινήματα πολιτών, τη γνωστή πέμπτη φάλαγγα, έχω ξαναμιλήσει γι' αυτό. Είναι όλοι αυτοί που ζουν ήδη εκεί [στη Δύση], όχι γεωγραφικά αλλά νοητικά, αυτοί που θεωρούν πως ανήκουν σε μια ανώτερη κλάση, και προδίδουν έτσι την μητέρα-πατρίδα τους. Αυτοί μας πολεμούν».³

Δεν είναι τυχαίο πως οι ίδιοι άνθρωποι που πρωτοστάτησαν στο κίνημα της Μπαλότναγια ενάντια στο κόμμα της Ενωμένης Ρωσίας, στην Λευκορωσία ενάντια στον Λουκασένκο (και κατ' επέκταση τη ρωσική επιρροή) και στο Καζακστάν για τον ίδιο λόγο, είναι εντός των χωρών αυτών και οι βασικοί υποστηρικτές της Ουκρανίας ενάντια στην ρωσική επίθεση, αλλά και αυτοί που γνωρίζουν την μαζικότερη καταστολή. Δεν διαβλέπουν σε αυτή μόνο μια «αφηρημένη εισβολή» που ανθρωπιστικά είναι κατακριτέα. Βλέπουν την κορύφωση ενός πολέμου εντός και εκτός συνόρων ενάντια στον ανθρωπότυπό τους. Αντίθετα, η παλαιά φρουρά των εργαζομένων, που γαλουχήθηκε στη «σταθερότητα» μετά τα '90s της εσωτερικής και περιφερειακής πολιτικής της Ρωσίας, είναι σε μέσες άκρες υπέρ της παρούσας εξουσίας. Αυτοί αρχικά εκδηλώθηκαν ως αντι-πορείες, στην συνέχεια κάποιοι από αυτούς ως εθελοντές στα πραγματικά στρατιωτικά γεγονότα, και τέλος ως κοινωνικό στρώμα στήριξης του status quo. Έτσι, η σύγκρουση δεν είναι τόσο η Ρωσία εναντίον της Ουκρανίας αλλά μια διευρυμένη σύγκρουση εμφυλιοπολεμικού χαρακτήρα που συμπυκνώνεται σε ουκρανικό έδαφος. Από γεωγραφικής πλευράς δεν είναι δύο χώρες αλλά το *δίκτυο των κινήματων πλατειών των ευέλικτων, νέων εργαζομένων της πρώην ΕΣΣΔ ενάντια στα κυβερνητικά τους κτίρια, στις παλιές βιομηχανίες και τους εργαζόμενούς τους*.⁴

β) Πέρα από τον πόλεμο ενάντια στα πολιτικά κινήματα που εμφανίζονται εντός και περίξ της Ρωσίας, αυτός είναι ένας πόλεμος υπονομευτικού χαρακτήρα. Σε συνδυασμό με το (α) φαίνεται πως η Ρωσία θέλει με στρατιωτικά μέσα αυτή τη φορά να κάνει το ίδιο που κατηγορεί τις δυτικές χώρες για την ίδια. Να διαλύσει τον κοινωνικό ιστό της Ουκρανίας σε τέτοιο βαθμό που να την κάνει αφενός αντιπαράδειγμα για όποια άλλη κοινωνική ομάδα θέλησε ή θα θελήσει να μιμηθεί την πορεία της, αφετέρου να την καταστήσει επενδυτικά «άγονη γη». Πέρα από το κλισέ του ότι ο πόλεμος παράγει καταστροφή και η καταστροφή κέρδος, που είναι φυσικά αλήθεια, εδώ δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι μιλάμε για προσδιορι-

3. Διάγγελμα Πούτιν στις 16 Μαρτίου 2022. Προσβάσιμο εδώ: <https://www.youtube.com/watch?v=der0QTZPr78>

4. Υπό αυτή την έννοια, οι αγαθές επικλήσεις για «ταξική αλληλεγγύη» στην παρούσα φάση έχουν μικρό ορίζοντα επιτυχίας, καθώς κυριολεκτικά αυτή η σύγκρουση είναι σε μεγάλο βαθμό και σύγκρουση μεταξύ κομματιών της εργατικής τάξης για πολύ χειροπιαστούς λόγους.

σμένο κέρδος μεταξύ δύο διαφορετικών τύπων καπιταλιστικής συσσώρευσης. Η Ρωσία προσδοκά πως, διαλύοντας την κοινωνική συνοχή και τις υποδομές της Ουκρανίας, καθιστά αδύνατο στο δυτικό επενδυτικό κεφάλαιο την είσοδό του στην ουκρανική αγορά. Το δυτικό κεφάλαιο έχει ανάγκη για γρήγορο κέρδος και αδυνατεί να επενδύσει μακροπρόθεσμα σε επενδύσεις μακροπρόθεσμης μα χαμηλής κερδοφορίας όπως είναι οι υποδομές ή η αστεακή ανακατασκευή. Αντιθέτως, η Ρωσία κυρίως λόγω ενεργειακών αποθεμάτων μπορεί. Αυτών λεχθέντων, θα πρέπει να υπενθυμίζουμε ξανά και ξανά πως, σε αντίθεση με το τι λέγεται στα δυτικά κανάλια, η Ρωσία δεν είχε ούτε φαίνεται να έχει την προσδοκία κατάκτησης εδαφών (εκτός από πολύ συγκεκριμένες περιοχές στα ανατολικά), μια τακτική που ανήκει σε παλαιότερα στρατιωτικά δόγματα.

Εν γένει δεν έχουμε ιμπεριαλιστικό πόλεμο –έναν όρο που έχει χάσει από την πολυχρησία όποιο περιεχόμενο είχε–, γιατί ως προς τον καπιταλισμό δεν έχουμε *Imperium*. Αντιθέτως, στη φάση του καταστροφικού καπιταλισμού, όπου το ίδιο το σύστημα φαίνεται αδύνατο για μια έστω καπιταλιστική δημιουργικότητα και αυτονομιμοποίηση, με την παγκόσμια δομική ανεργία να αυξάνει και την περιβαλλοντική κρίση να πιέζει, το μόνο που γεννά ο σύγχρονος καπιταλισμός είναι εσκεμμένες ή και ακούσιες καταστροφές, οικονομικές ή περιβαλλοντικές. Ο πόλεμος ακολουθεί την λογική του γενικού συστήματος. Είναι καταστρεπτικός πόλεμος ενός καταστρεπτικού καπιταλισμού, πόλεμος υπονόμησης⁵ που σκοπό έχει να θέσει τους αντιπάλους στην πλευρά των δομικά μη προνομιούχων. Έχει σκοπό να διαλύσει, κυριολεκτικά και μεταφορικά, τις γέφυρες του καπιταλιστικού συστήματος που τείνουν να συνδέουν όλο και περισσότερες μεταξύ τους σφαίρες. Μια σύνδεση όμως που συνοδεύεται από δομικές οικονομικές και απρόβλεπτες περιβαλλοντικές και κοινωνικές κρίσεις. Στη συνθήκη που τα κράτη γίνονται διαχειριστές κρίσεων, ο πόλεμος αυτός έχει ως σκοπό να θέσει τους αντιπάλους του σε σταθερά μειονεκτική θέση για τις κρίσεις που έρχονται, να καταστρέψει την ικανότητά τους να ανταποκριθούν. Έτσι, είναι και σε κάποιο βαθμό άτοπο το αν η Ρωσία νικάει ή χάνει τον πόλεμο. Όσο οι συγκρούσεις συνεχίζονται, συνεχίζεται και η καταστροφή και, συνεπώς, καθαρά από στρατιωτική πλευρά, η επιχείρηση είναι επιτυχημένη.

γ) Υπό το φως επίσης της όλο και εντεινόμενης περιβαλλοντικής κρίσης, και δεδομένου πως η Ρωσία βρίσκεται αρκετά πίσω στις περιβαλλοντικές πολιτικές και τεχνολογίες, υπάρχει εδώ ακόμα ένας παράγοντας. Η ενεργειακή μετάβαση, που αποτελεί την οικονομική-καπιταλιστική μετάφραση της περιβαλ-

5. Ο όρος υπονομευτικός πόλεμος προέρχεται από τον Γάλλο, βετεράνο του Βιετνάμ, Roger Tinquier, ο οποίος ακριβώς μετά την ήττα της Γαλλίας αναστοχάστηκε πάνω στις νέες μορφές πολέμου μετά τη περίοδο του *imperium* στον καπιταλισμό. Δες, Kitson, Frank, *Low Intensity Operations: Subversion, Insurgency and Peacekeeping*, Λονδίνο: Faber and Faber Limited, 1971, σ. 5-6.

λοντικής κρίσης, είτε της Ευρώπης είτε της Ρωσίας και των χωρών πέριξ αυτής, προοικονομεί κοινωνικές μεταβολές τεράστιων διαστάσεων. Πρόκειται για αλλαγές στις κοινωνικές συμπεριφορές, τις τεχνολογίες και κατ' επέκταση στις πολιτικές ισορροπίες και τους θεσμούς. Αρκεί να σημειωθεί ότι η Ρωσία σταθερά αντιστέκεται στα διεθνή ψηφίσματα ενεργειακής μετάβασης, ακριβώς επειδή η οικονομική της δομή και η κοινωνική της συνεπώς συνοχή εξαρτάται από την πώληση παλαιών καυσίμων. Έτσι, η Ρωσία προσπαθεί να βρει μια διέξοδο και στην περιβαλλοντική-ενεργειακή κρίση που φαίνεται να την απειλεί στο μέλλον.

Η Ρωσία πολλές φορές παρουσιάζεται ως μια απολύτως απαρχαιωμένη ενεργειακά χώρα. Κάτι τέτοιο φυσικά δεν είναι αλήθεια, είναι μια πρώτη ίσως εικόνα που δίνεται λόγω των μαζικών εξαγωγών καυσίμων παλαιού τύπου. Όμως υπό την γνώση πως η ενεργειακή αλλαγή όταν δεν γίνει ομαλά προκαλεί και πολιτειακή, το ρωσικό καθεστώς έχει σταδιακά επενδύσει και προβλέψει μια αργή μετάβαση τόσο δική του όσο και της Δύσης. Και το ενεργειακό πλεονέκτημα δεν πρέπει να χαθεί. Έτσι, ένας ακόμα παράγοντας ο οποίος δεν κρύβεται από την ρωσική ηγεσία είναι το γεγονός πως η ανατολική Ουκρανία έχει τεράστια αποθέματα σε λίθιο, βασικό συστατικό στις νέες ενεργειακές τεχνολογίες και στην μικρο-ηλεκτρονική. Έτσι, ο πόλεμος αυτός είναι και πόλεμος διατήρησης πλουτοπαραγωγικών πηγών υπό καθεστώς εδαφικής κυριαρχίας για μελλοντική ευκολότερη και πιο κερδοφόρα εκμετάλλευση. Το αν αυτή η μελλοντική εκμετάλλευση θα είναι υπό καθεστώς πλήρους εδαφικής κυριαρχίας ή υπό μιας μορφής ειδικής οικονομικής ζώνης μένει να φανεί.⁶

δ) Πέρα από τον πρακτικό πόλεμο υπάρχει και επικοινωνιακός. Και δεν αναφέρομαι εδώ στις αντίπαλες αφηγήσεις που παρουσιάζουν τα κανάλια των δύο πλευρών. Αντιθέτως, αναφέρομαι στο πιο χαοτικό μα και αποτελεσματικό πεδίο των social media, του παιχνιδιού εντυπώσεων και της δημιουργίας εντός άλλων χωρών πολλαπλών ψηφιακών «χώρων» όπου συστηματικά καλλιεργούνται ειδικά αφηγήματα. Η τακτική αυτή έχει σκοπό να δημιουργήσει συλλογικές φαντασιώσεις, ταυτότητες και ομάδες πίεσης στις διάφορες χώρες, και είναι τακτική τόσο δυτική όσο και ανατολική. Η Δύση προσπαθεί να παρουσιάσει μια αφήγηση που να απευθύνεται ακριβώς στα κομμάτια εκείνα της ρωσικής και ουκρανικής κοινωνίας που διεκδικούν μεγαλύτερη κοινωνική κινητικότητα. Το περιεχόμενο αυτού του λόγου είναι αρκετά κοινότοπο: η πολιτειακή ανελαστικότητα του ρωσικού παραδείγματος ταυτίζεται και καταγγέλλεται ως πλήρης απουσία δικαιο-

6. *Ukraine: all lithium reserves and mineral resources in war zones*, στο <https://www.renewablematter.eu/articles/article/ukraine-all-lithium-reserves-and-mineral-resources-in-war-zones#:~:text=According to the studies of,torn apart by Russian bombing>

ωμάτων και όσοι συστρατεύονται με αυτή την ανελαστικότητα ως αντιδραστηκοί και αντιδημοκράτες. Η δυτική ρητορική έτσι, καθαρά με όρους μαζικής ψυχολογίας σε συνδυασμό με τις επιθετικές οικονομικές πολιτικές που την συνοδεύουν εδώ και χρόνια, οδήγησε κατά τραγική ειρωνεία σε μια συσπείρωση κοινωνικών κομματιών γύρω από το παράδειγμα του κόμματος της Ενωμένης Ρωσίας, που είχε ως κεντρικό άξονα την *σταθερότητα*.

Από την άλλη, η ρωσική πλευρά παρουσιάζει μια αφήγηση που απευθύνεται ακριβώς στα άτομα, τόσο στον δυτικό όσο και τον ανατολικό γεωγραφικό χώρο, που θεωρούν ότι η πορεία του καπιταλισμού δυτικού τύπου, του καπιταλισμού των υπηρεσιών, της αποβιομηχανοποίησης, των δικαιωμάτων, της ευελιξίας και της απορρύθμισης, με τις πολιτικές και πολιτειακές της πλευρές, τους έχει ξεπεράσει ή τους απειλεί. Έτσι, αρθρώνεται μια πολιτική ρητορική ενάντια σε συγκεκριμένες πλευρές του δυτικού κόσμου, όπως η αποκέντρωση των υπηρεσιών του κράτους μέσω των ΜΚΟ, η ελαστική εργασία και η ελευθερία της αγοράς, τα δικαιώματα και η –υποτιθέμενη– απορρύθμιση της οικογένειας μέσω του ΛΟΑΤΚΙ δικαιωματοσμού της Δύσης που θεωρείται ένδειξη και απόδειξη κοινωνικής διάλυσης.

ε) Δύο κόσμοι που συγκρούονται: οι άνωθεν πλευρές που αναφέρονται δεν είναι παρά μια ασταμάτητη σύγκρουση παραγόντων ανθρωπολογικών, οικονομικών, περιβαλλοντικών, υποδομιακών και οικονομικών ενός αλληλοσυνδεδεμένου κόσμου, που όμως δεν μπορεί να συνεχίσει να λειτουργεί καπιταλιστικά ως αλληλένδετος. Η Ευρασιατική Ένωση και η Ευρωπαϊκή Ένωση, δυο διακρατικές ενώσεις με βαθιά αλληλένδετες οικονομίες, ταυτόχρονα με την οικονομική τους συνεργασία προκαλούσαν λόγω ελεύθερου εμπορίου και τεχνολογικής ανταλλαγής όλο και μεγαλύτερη εσωτερική αστάθεια η μία στην άλλη. Ο πόλεμος αυτός δεν είναι ο πόλεμος δύο συστημάτων, αλλά ο πόλεμος ενός *συστήματος ενάντια στα συστατικά του στοιχεία*. Με αυτό εννοούμε πως δεν έχουμε εδώ μια σύγκρουση δημοκρατίας vs απολυταρχίας, αλήθειας vs ψεύδους ή του ελεύθερου κόσμου ενάντια στην τυραννία ή του καπιταλισμού ενάντια σε κάτι «άλλο». Τίποτα απ' όλα αυτά δεν γίνεται πλέον πιστευτό.

Αντιθέτως, έχουμε ένα σύστημα το οποίο παλεύει να επιλύσει το αδιέξοδο, την όλο και μεγαλύτερη αλληλοδιαπλοκή του και εσωτερική του αστάθεια, με ένα σύνολο εμφωλευμένων πολέμων. Η αντίφαση μπορεί να περιγραφεί ως εξής: τα κράτη και η συνεργασία τους σε κάθε ένωση, εγγυώνται την κοινωνική ειρήνη τόσο με τη βία όσο και με ένα σύνολο κοινωνικών παροχών για την συνέχεια της καπιταλιστικής οικονομίας και του ανταγωνισμού της αγοράς. Η πορεία όμως της οικονομίας αυτής οδηγεί με τη σειρά της σε εμπορικές, τεχνολογικές, περιβαλλοντικές και τελικά οικονομικές αντινομίες που υπονομεύουν τη νομιμοποίηση των κυβερνήσεων των κρατών, κυρίως στο επίπεδο των παροχών και

της κοινωνικής ζωής γενικά.⁷ Αυτή τη στιγμή παλεύει να διαχωριστεί ένα σύστημα που δομικά τείνει στην αλληλοδιαπλοκή: η λύση είναι η καταστροφή, η βίαιη επιβολή ορίων, η διάλυση όσων μας συνδέουν. Όμως στα πλαίσια της καπιταλιστικής οικονομίας μια «απεμπλοκή» είναι δυνατή μόνο μερικώς. Οι διάφοροι υπερασπιστές των δυτικών δικαιωμάτων, που τώρα βιώνουν την ιστορική τους σταυροφορία ενάντια στην κακή Ανατολή, όπως και οι διάφοροι ηθικολόγοι δημοσιολόγοι της ανατολικής πλευράς που ξεσπαθώνουν ενάντια στην «αμοραλιστική και ανταγωνιστική Δύση», σύντομα αμφότεροι θα βρεθούν πάλι προδομένοι από τις ίδιες τις κρατικές τους ηγεσίες όταν, μετά το πέρας της καταστροφής, μια κάποια, προσωρινή ισορροπία θα έχει επιτευχθεί. Τότε οι τόνοι θα πέσουν, οι νεκροί θα ξεχαστούν και η καπιταλιστική Realpolitik θα πρυτανεύσει.

Έτσι, πέραν όλων των άλλων, αυτός είναι ένας πόλεμος ιδεολογικής νομιμοποίησης δύο καπιταλιστικών παραδειγμάτων τα οποία εδώ και χρόνια παρακμάζουν αμφοτέρωθεν. Και εδώ θέλω να κάνω κάποιες καταληκτικές παρατηρήσεις.

V. Η καταιγίδα ως επίλογος

Οι άνθρωποι αρέσκονται να φτιάχνουν γενναίες αφηγήσεις, να βλέπουν τις καταστροφές σαν μεγάλες γιορτές. Και όμως αυτή η καταιγίδα είναι τόσο κοντά μας που δύσκολα επιδέχεται ωραιοποίηση. Παρά τις διαφορετικές αφηγήσεις, και τις διαφορετικές οπτικές που έχει το ρωσικό και το δυτικό πολιτειακό παράδειγμα, δεν συγκρούονται εδώ δύο διαφορετικά συστήματα. Η αντίθεση του κόκκινου με το γαλάζιο-κίτρινο, ή ακόμα καλύτερα με το γαλάζιο, το ευρωπαϊκό γαλάζιο, δεν ορίζει κάποια δομική διαφορά. Παρά την σε κάποιο βαθμό διαφορετική διαχείριση, η ρωσική και η ευρωπαϊκή περιφέρεια αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα: όλο και μεγαλύτερη ανεργία, όλο και μεγαλύτερη πίεση από τον διεθνή ανταγωνισμό και τις δασμολογικές πολιτικές, όλο και αυξανόμενες οικολογικές κρίσεις, όλο και μικρότερη πίστη από την πλευρά των πολιτών στις κρατικές δομές και την αποτελεσματικότητά τους. Γι' αυτό και αγωνίζονται και οι δύο πλευρές με τόσο λυσσαλέο τρόπο να νομιμοποιήσουν ή να απονομιμοποιήσουν συγκεκριμένα πολιτικά παραδείγματα και συμπεριφορές.

Φυσικά, αυτές οι κρίσεις επιδέχονται διάφορων απαντήσεων. Κάποιες και κάποιες τις αρνούνται, άλλοι φαντασιώνονται επαναλήψεις και κύκλους της Ιστορίας, ενώ ένα άλλο κομμάτι της κοινωνίας επιλέγει είτε να συστρατευτεί με τις κρατικές πολιτικές είτε με έναν λαβυρινθώδη και αγωνιώδη τρόπο να τους αντισταθεί. Σίγουρα οι διαχωριστικές γραμμές μεταξύ τάξεων και κυρίως μεταξύ αντίστασης και συστράτευσης έχουν θολώσει. Στο πλαίσιο αυτό επίσης θολώνουν και οι

7. АССОЦИАЦИЯ УКРАИНЫ С ЕВРОПЕЙСКИМ СОЮЗОМ: ПОСЛЕДСТВИЯ ДЛЯ РОССИИ στο: 2014_026.pdf (imemo.ru) [Η σχέση της Ουκρανίας με την ΕΕ: οι επιπτώσεις για την Ρωσία].

διαχωριστικές γραμμές μεταξύ των πολιτικών ταξινομήσεων: αριστερά και δεξιά γίνονται έννοιες αρκετά σχετικοποιημένες, καθώς πλέον η διαπάλη γίνεται για τη νομιμοποίηση ολόκληρων πολιτισμικών παραδειγμάτων. Όμως δεν πρόκειται για πόλεμο πολιτισμών, ούτε καν ακριβώς για πόλεμο μεταξύ κρατών. Όπως φάνηκε και στην πράξη, οι οικονομικοί, γεωγραφικοί, υποδομιακοί και ανθρωπολογικοί δεσμοί μεταξύ των δύο πλευρών είναι πολλοί. Μια μικρή διαταραχή στην αλυσίδα εμπορευμάτων πυροδοτεί ένα αδιανόητο ντόμινο: φόβοι για άνοδο των καυσίμων, επισιτιστική κρίση, ανεργία κοκ.

Τούτη η καταιγίδα δεν θα κοπάσει ποτέ. Οι άνεμοί της θα παρασέρνουν όλο και περισσότερες πόλεις, η ατσάλινη βροχή θα πνίγει όλο και περισσότερες ζωές, ζώων και ανθρώπων. Ενώ δεν είναι αρκετή –σαφώς–, είναι αναγκαίο βήμα πρώτα και κύρια μια αντιπολεμική πολιτική. Και με αυτό δεν εννοούμε μια αφηρημένη επίκληση της ειρήνης που μετά θα δημιουργήσει τον χώρο να «δικαστούν οι εγκληματίες πόλεμου, όσοι παραβιάζουν το διεθνές δίκαιο» – ένα τέτοιο επιχείρημα μπορεί να γίνει αντιληπτό μόνο ως γελοιότητα. Η αντιπολεμική πολιτική υποστηρίζει πως ο πόλεμος είναι τόσο το αποτέλεσμα όσο και η λύση που συγκυριακά ο καπιταλισμός δίνει στα προβλήματά του. Το να αντιτασσόμαστε στον πόλεμο είναι να τού αρνούμαστε την λύση, την δική του διέξοδο στα ίδια του τα προβλήματα.

Η άρνηση του πολέμου φαίνεται με δύο τρόπους. Αφενός με την άνοδο ενός σχεδόν παγκόσμιου κινήματος, το οποίο, αν και αμήχανα ή με υποτυπώδη επιχειρήματα, αρνήθηκε να διαλέξει πλευρά και εξέφρασε έναν λόγο «ενάντια στον πόλεμο γενικώς». Φυσικά μια τέτοια ρητορική αγνοεί τους λόγους για τους οποίους πολλά κομμάτια της κοινωνίας συστρατεύονται στην σύγκρουση. Εδώ όμως ερχόμαστε στη δεύτερη μορφή έκφρασης: το χάσμα μεταξύ μισθοφορικού και κληρωτού στρατού. Το γεγονός ότι τα αξιόμαχα κομμάτια τόσο της ουκρανικής όσο και της ρωσικής πλευράς αποτελούνται από μισθοφορικά τάγματα, κυρίως φασιστικών ή φονταμενταλιστικών ιδεολογικών αποχρώσεων, δείχνει την έμμεση μα σαφή παραδοχή από τα κράτη πως η φύση του πολέμου αλλά και η κοινωνική του νομιμοποίηση έχουν αλλάξει ριζικά. Οι κοινωνίες, βυθισμένες στην ανασφάλεια, τις κρίσεις αλλά και μια γενικευμένη, καθιερωμένη πλέον ρητορεία περί ηδονής και απόλαυσης της ζωής, δεν είναι διατεθειμένες να πολεμήσουν. Και τούτο είναι μια κάποια νίκη.

Ας ελπίσουμε για το καλύτερο και ας πράξουμε σύμφωνα με τούτη την ελπίδα.

Marko Tomaš

Οι ευγενείς αποστρέφονται την πατρίδα

Ο Marko Tomaš είναι ποιητής από τη Βοσνία. Το πεζό του «Οι ευγενείς αποστρέφονται την πατρίδα» μας το ενεχείρισαν, εν γνώσει του συγγραφέα, σύντροφοι από τα Βαλκάνια, ως συνεισφορά στη Βαλκανική Αναρχική Συνάντηση Ενάντια στον Εθνικισμό που έγινε στη Θεσσαλονίκη τον Μάρτιο του 2018 μετά το «συλλαλητήριο για το όνομα» και τον εμπρησμό της κατάληψης Libertatia.

Η πατρίδα είναι χειρότερη από τη βροχή και τον νεκρό κύκνο που ονειρεύεσαι κάθε φορά που κοιμάσαι πλημμυρισμένος από τις καλές σου προθέσεις και τις ασήμαντες αποφάσεις σου. Η πατρίδα υπερηφανεύεται για τα νεκροταφεία και λογαριάζει τους νεκρούς σε κάποια νέα συνωμοσία που αδιάκοπα καταστρώνει κατά της ζωής. Η πατρίδα είναι ένας ζωολογικός κήπος και ένα ατυχές σύνολο περιστάσεων. Σε πνίγει. Της ανήκεις, χωρίς να φταις γι' αυτό. Είναι ληστής, εισβολέας στη λογική και δολοφόνος ονείρων. Η πατρίδα πρέπει να σε μειώσει στα μέτρα της. Είναι μια βρώμικη, σκοτεινή, άγρια ιδέα, άξια περιφρόνησης και αηδίας. Οι ευγενείς αποστρέφονται την πατρίδα. Κάθε της έκφραση πρέπει να αγνοείται, γιατί η πατρίδα, εκτός από τους νεκρούς, βασίζεται και στη βλακεία εκείνων στους οποίους κατάφερε να πλασαριστεί ως αδιαμφισβήτητο ιδανικό.

Η πατρίδα σε εγκαταλείπει όποτε την έχεις ανάγκη. Το στήθος της πατρίδας είναι τριχωτό. Η θηλή της είναι στεγνή. Δεν είσαι παιδί της πατρίδας σου, είσαι ορφανός και η πατρίδα ο αυστηρός παιδοκόμος. Η πατρίδα γεννιέται από τον πόλεμο. Είναι βασισμένη στον πόλεμο και στις δολιότητες που υποτίθεται αιτιολογούν τον πόλεμο. Η πατρίδα πουλάει όπλα για παιχνίδια στα παιδιά γιατί λογαριάζει σε αυτά τα παιδιά για κάποιον νέο πόλεμο. Η πατρίδα έχει εχθρούς άφθονους, αλλά όχι φίλους. Έχει, ομολογουμένως, συμμάχους, μαζί σχεδιάζουν σφαγή ή εμπόριο, αλλά οι σύμμαχοι γυρίζουν εύκολα την πλάτη ο ένας στον άλλον, δεν τους συνδέει αγάπη, παρά μόνο συμβατικές υποχρεώσεις.

Η πατρίδα αλλάζει ονομασίες και σε ωθεί να την αγαπήσεις. Μόνον γάμος από υποχρέωση γίνεται με την πατρίδα. Τα βουνά και τα ποτάμια δεν ανήκουν στην πατρίδα. Η ατυχία τους, όπως και η δική σας, είναι πως λόγω κάποιας άδικης μοιρασιάς λαφύρων τούς έλαχε η συγκεκριμένη πατρίδα. Μόνο οι άνθρωποι μπορούν να ανήκουν στην πατρίδα· είναι η πατρίδα. Αυτός είναι ένας επιπλέον λόγος για να τη μισούμε.

Η πατρίδα έχει μάτια χασάπη. Ο φόβος σου είναι στην ευχέρειά της. Θέλει να σε οδηγήσει σε φρικαλεότητες. Κάθε πατρίδα και όλες τους είναι ένας κοινός εγκληματικός σκοπός. Η πατρίδα κρύβεται πίσω από ψεύτικες αξίες κι όχι λιγότερο ψεύτικα ευγενή ιδανικά. Στην πραγματικότητα, η πατρίδα είναι απλώς θέατρο. Το γάλα της πατρίδας πρέπει να κυλά πέρα από τα σύνορα. Τα ελέη της πρέπει να επιδεικνύονται. Ο ήλιος της πατρίδας αποπνέει ζεστασιά σε πλήρη αντίθεση με τον ήλιο οποιασδήποτε άλλης πατρίδας. Το ότι ο ήλιος είναι μόνο ένας δεν έχει να κάνει με την πατρίδα γιατί η πατρίδα δεν έχει καμία σχέση με την κοινή λογική. Οφείλεις το ταλέντο και τις ικανότητές σου στην πατρίδα σου. Τουλάχιστον αυτό υποστηρίζουν τα μέσα ενημέρωσης. Η πατρίδα σε μασάζει και σε φτύνει. Η πατρίδα, εκτός από τη βλακεία, υπολογίζει πάντα και στον οίκτο. Σου ζητά να την αγαπήσεις γιατί είναι αβοήθητη. Είναι άπορη και δεν φταίει σε τίποτα. Η πατρίδα είναι θεόσταλη, όλα τα άλλα είναι έργο του διαβόλου.

Η πατρίδα είναι ψέμα. Απάτη. Βασίζεται στην καταστολή. Η πατρίδα υποσχεται ελευθερία σε όλους – δηλαδή όλους όσοι παίζουν με τους κανόνες της, και συμφωνούν με τον πόλεμο που διεξάγει ως μοναδική υπόσχεση δικαιοσύνης. Η πατρίδα είναι, λοιπόν, απεριόριστα παρανοϊκή. Η πατρίδα σε κρατάει με λουρί. Είσαι οικόσιτο σκυλί. Η πατρίδα σου χώνει τον πατριωτισμό στο λαιμό. Έχει προκατασκευασμένα στενά όρια, ένα συρμάτινο κλουβί αστικής στενότητας. Η πατρίδα είναι στρατόπεδο. Απαιτεί τη θυσία σου. Έχει ανάγκη να σε βασανίζει.

Στην πατρίδα η προσδοκία της αλλαγής θα αναβλύζει αιώνια. Η πατρίδα δεν θα αλλάξει ποτέ. Η πατρίδα είναι το βάνουσο τώρα. Ολόκληρη η ζωή στην πατρίδα είναι μια ήσυχη διαρκής αυτοκτονία. Μην ρωτάτε λοιπόν τι μπορείτε να κάνετε για την πατρίδα σας. Μην ασχολείστε. Άφησέ την στους αιμοσταγείς και τους άπληστους. Η πατρίδα είναι αυτοί. Δεν είμαστε παρά όμηροι της εκδίκησης τους, και το ίδιο τα βουνά και τα ποτάμια και τ' ατελείωτα αμπέλια. Η πατρίδα είναι μια θανατηφόρα ασθένεια. Η πατρίδα δεν επέζησε ποτέ από κανέναν. Κανείς δεν επέζησε ποτέ από την πατρίδα.

Marko Tomaš, *Domovinu valja mrziti gospodski*

Sherry Millner

Ο αναπνευστήρας δεν συμπεριλαμβάνεται.
Εικόνες ενός μολυσμένου κόσμου

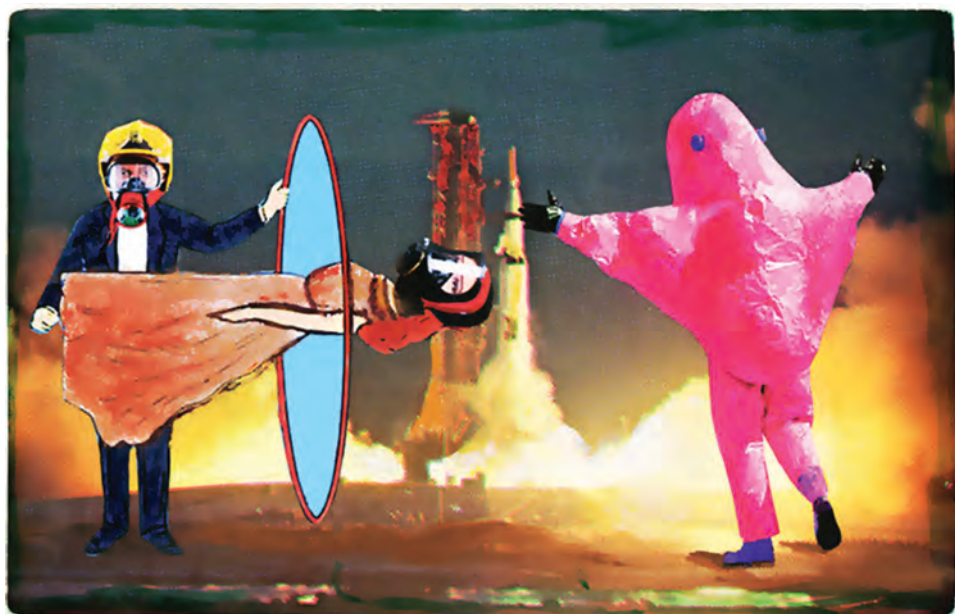
Η Ανάσταση του Ντούμο, Ορβιέτο (απόσπασμα)

Το Μουσείο Ringling στη Σαρασότα

Condor, μουσείο Σαν Φρανσίσκο, Καλιφόρνια

Διαστημικό Κέντρο Κέννεντυ

Ποκαχόντας, Τζέιμισαουν, Βιρτζίνια

Μουρίγιο, Παρθένος και Βρέφος, Παλάτσο Πίττι, Φλωρεντία

Πύραυλοι στο Αλαμαγκόρντο, Νιου Μέξικο

Αλευρόμυλοι στο Στάφορντ Κάουντι, Κάνσας

Το κόκκινο φανάρι, όπερα του Πεκίνου

Αεροπορική Βάση Λάκλαντ: Οι μελλοθάνατοι σε χαιρετούν

Οικογένεια

Νίκος Νικολαΐδης

Για τον καινούργιο κόσμο...

Πριν από 25 χρόνια, στις 26 Ιουλίου του 1997, ξεκινούσε στη Μαδρίτη η δεύτερη διηπειρωτική συνάντηση για την ανθρωπότητα κι ενάντια στον νεοφιλελευθερισμό, με συμμετοχή 3.000 αγωνιστ(ρι)ών από περισσότερες από 30 χώρες από ολόκληρο τον κόσμο. Ένα χρόνο πριν, στην 1η διηπειρωτική, στην Τσιάπας, οι ζαπατίστας καλούσαν στη δημιουργία ενός παγκόσμιου δικτύου: «δεν είναι οργανωτική δομή· ούτε έχει κεντρικό επικεφαλής ή υπεύθυνο λήψης αποφάσεων· δεν έχει κεντρική διοίκηση ή ιεραρχίες. Εμείς είμαστε το δίκτυο, όλες και όλοι εμείς που αντιστεκόμαστε». Στη συνάντηση στην Ισπανία, με πρωτοβουλία κινημάτων αγροτών από την Ινδία και τη στήριξη του «Κινήματος των Χωρίς Γη», από τη Βραζιλία, ξεκίνησε η συγκρότηση του «People's global action» που κάλεσε στην πρώτη διεθνώς συντονισμένη κινητοποίηση ενάντια στον διεθνοποιημένο καπιταλισμό, στη σύνοδο του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ, στις 29/1-3/2 1998, στο Νταβός της Ελβετίας.

Η συνάντηση της Ισπανίας είχε προϊστορία.

>> **10 Νοέμβρη 1995** >> Ο νιγηριανός αγωνιστής και διεθνώς αναγνωρισμένος συγγραφέας Ken Saro Wiwa εκτελείται με κατασκευασμένες κατηγορίες εμπλοκής σε ανθρωποκτονία. Ο πραγματικός λόγος: η δράση του για την υπεράσπιση

Μαδρίτη, 27 Ιουλίου 1997

του λαού των Ογκόνι από την περιβαλλοντική καταστροφή στο Δέλτα του Νίγηρα λόγω της πολυεθνικής πετρελαϊκής Shell. Το καλοσυνάτο προσωπίο της προσφάτως, τότε, θριαμβεύτριας φιλελεύθερης δημοκρατίας της Δύσης θρυμματίζεται προσωρινά, αλλά το γεγονός ξεχνιέται μέσα στο αιώνιο «τώρα» του θεάματος. Για κρίσιμο αριθμό ακτιβιστών όμως, το γεγονός έχει αποκαλύψει την κορυφή του παγόβουνου των εγκλημάτων και του πλιάτσικου των πολυεθνικών.

Ken Saro Wiwa

>> **30 Ιανουαρίου 1996** >> Μέλη της μαζικής ινδικής αγροτικής οργάνωσης KRRS (Karnataka Rajya Raitha Sangha) επιλέγουν την επέτειο του θανάτου του Γκάντι για να ισοπεδώσουν ένα κατάστημα της πολυεθνικής Kentucky Fried Chicken στην πόλη Μπανγκαλόρ. Συλλαμβάνονται πάνω από 100 άτομα. Ο εκπρόσωπος της KRRS, καθηγητής Nanjundaswamy, κατηγορείται για απόπειρα ανθρωποκτονίας. Υπερασπίζεται τη δράση της οργάνωσης κατά της ιδιοκτησίας με τα λόγια του Γκάντι: «Δεν είναι πράξη βίας το να καταστρέψεις μια αμαξοστοιχία που μεταφέρει όπλα. Βία είναι όταν ανατινάζεται μια αμαξοστοιχία που μεταφέρει ανθρώπους».

Συγκέντρωση της KRRS

Comandanta Ramona

Madjiguène Cissé

>> **17 Απρίλη 1996** >> 22 μέλη του βραζιλιάνικου Κινήματος των Χωρίς Γη (MST) σκοτώνονται από πυροβολισμούς της αστυνομίας κατά τη διάρκεια διαδήλωσης για την υπεράσπιση των καταλήψεων γης στο Eldorado dos Carajás.

>> **6 Ιουλίου 1996** >> Η κομαντάντα Ραμόνα είναι το πρώτος μέλος του EZLN που σπάει τον κυβερνητικό στρατιωτικό κλοιό στην Τσιάπας και πηγαίνει στην πόλη του Μεξικού, για να συμμετάσχει στην ίδρυση του Εθνικού Ιθαγενικού Κογκρέσου (CNI).

>> **23 Αυγούστου 1996** >> 300 μετανάστ(ρι)ες από την Αφρική καταλαμβάνουν μια εκκλησία στο Παρίσι ζητώντας νομιμοποίηση. Οι γαλλικές αρχές αρνούνται να συνομιλήσουν μαζί τους. Η εκπρόσωπος των καταληψιών, η Madjiguène Cissé γίνεται ιδιαίτερα δημοφιλής. Μιλά για «αυτονομία της μετανάστευσης» και χρησιμοποιεί έναν νέο όρο: οι «Χωρίς Χαρτιά» (Sans Papiers).

Συγκέντρωση του MST

Την αντικαπιταλιστική κινητοποίηση στο Νταβός θα ακολουθήσουν νέες κινητοποιήσεις της People's Global Action, οι πρώτες «παγκόσμιες μέρες δράσης»: ενάντια στη σύνοδο της G8 στο Μπέρμινχαμ (16-17 Μάη 1998) και ενάντια στη δεύτερη σύνοδο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (18-20 Μάη 1998) στη Γενεύη. Στο πλαίσιο τους, στη Βραζιλία έγινε πορεία 40.000 αγροτών «χωρίς γη» ενώ στην Ινδία έγιναν κινητοποιήσεις σε πάνω από 100 πόλεις¹. Την επόμενη χρονιά πραγματοποιήθηκε το «Διηπειρωτικό Καραβάνι»: τον Μάιο-Ιούνιο του 1999 εκατοντάδες αγρότες από την Ινδία διέσχισαν μια σειρά από ευρωπαϊκές χώρες για να επιδιώξουν τη συνάντηση διαφορετικών όψεων αγώνων του πλανήτη, σε μια διαδρομή προς την Κολωνία, όπου στις 18 Ιούνη διεξαγόταν η σύνοδος της G8. Κατά το πέρασμα από το Μονπελιέ, οι αγρότες έδειξαν στην πράξη πώς καταστρέφουν τα χωράφια με μεταλλαγμένα στην Ινδία². Τα media άρχισαν να αποκαλούν αυτό το υπό διαμόρφωση παγκόσμιο δίκτυο αγώνων «Κίνημα της Αντιπαγκοσμιοποίησης», αν και ο όρος δεν είχε ποτέ χρησιμοποιηθεί από όσες/ους συμμετείχαν («κίνημα για την παγκόσμια δικαιοσύνη» το αποκαλούσαν). Το βέβαιο είναι ότι το τέλος του διπολισμού είχε οδηγήσει σε απελευθέρωση δυνάμεων και κινημάτων που προηγουμένως είχαν ως μόνη διέξοδο να ενσωματώνονται στα μπλοκ του σοσιαλισμού του στρατώνα· αντιστάσεις από τον «παγκόσμιο Νότο» είχαν αρχίσει να συναντιούνται με αντιστάσεις στις μητροπόλεις του διεθνοποιημένου καπιταλισμού, γεννώντας κάτι νέο και ουσιαδές.

Με τις αντιδιαδηλώσεις στο Σηάτλ κατά τη σύνοδο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (30 Νοεμβρίου 1999) και τις οδομαχίες στην καρδιά του καπιταλισμού, το «Κίνημα της Αντιπαγκοσμιοποίησης» μπαίνει στο επίκεντρο της δημοσιότητας. Αν και στο Σηάτλ κάνει την εμφάνισή του το δίκτυο των indymedia³, οι κινητοποιήσεις έχουν ήδη αρχίσει να μετακινούνται από το επίπεδο της δικτύωσης και της ζύμωσης στο επίπεδο του θεάματος και της δημοσιότητας. Τον Ιανουάριο του 2001 ιδρύεται στο Πόρτο Αλέγκρε το Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ και η «κυβερνώσα αριστερά των κινημάτων» (η μετέπειτα «αριστερή διαχείριση του καπιταλισμού») αρχίζει να εκτοπίζει τις οργανώσεις βάσης από τον «παγκόσμιο Νότο», ενώ το μηντιακό ενδιαφέρον μετακυλιέται στη δράση του «black bloc».

Ωστόσο, από τη «μάχη του Σηάτλ» τον Νοέμβρη του 1999 έως τον Σεπτέμβρη του 2001 και την επίθεση στους δίδυμους πύργους, το λεγόμενο κίνημα της αντιπαγκοσμιοποίησης βρσκόταν στο επίκεντρο του δημόσιου λόγου. Μια σειρά από

1. Την ίδια περίοδο MST και KRRS αρχίζουν να συντονίζονται και στο πλαίσιο της Via Campesina, βλ. και σσ. 100-104 του παρόντος τεύχους.

2. Ένας εκ των συλληφθέντων ήταν ο Ρενέ Ριεζέλ, παλιός γνώριμος από την Καταστασιακή Διεθνή.

3. [Προτείνουμε] «τη δημιουργία ενός δικτύου ανεξάρτητων μέσων ενημέρωσης (medios independientes), ένα δίκτυο για να αντισταθούμε στη δύναμη του ψέματος που μας πλάσσει αυτό που εμείς αποκαλούμε Τέταρτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Χρειαζόμαστε αυτό το δίκτυο όχι μόνο ως εργαλείο για τα κοινωνικά μας κινήματα, αλλά για τη ζωή μας: ένα έργο ζωής» (subcomandante Marcos, 1997).

πολέμους και κρίσεις ακολούθησαν και σήμερα βρισκόμαστε απέναντι σε έναν νέο ψευδοδιλημματικό δημόσιο λόγο που παραλύει, ενώ παντού προωθούνται ο κρατικός αυταρχισμός και η «αντιπολιτευόμενη» ακροδεξιά. Ο καπιταλισμός έφτιαξε τους αντιπάλους του, αφενός σύμφωνα με τα συμφεροντά του και αφετέρου «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσίν» του. Ας μη γίνει παρεξήγηση. Δεν πρόκειται για κάποια συνωμοσία. Είναι η λογική του καπιταλισμού την οποία έχουν αφομοιώσει οι αρχιερείς του. Υπήρχε και υπάρχει ένα γενικό σχέδιο, που συμφωνεί με την ειδική φύση του συστήματος, αλλά όχι λεπτομερής σχεδιασμός για το καθετί. Πιθανώς αρκετές φορές τα πράγματα ν' αφήνονται να πάρουν τον δρόμο τους, γιατί το βασικό μέλημα των κυριάρχων είναι να μην ακολουθηθεί *μία συγκεκριμένη κατεύθυνση*. Όποιον άλλο δρόμο θέλουν ας πάρουν, από την καταστροφή βγαίνει κέρδος πολύ και το χρήμα δεν έχει αφέντη, οπότε όποιον δρόμο θέλουν ας πάρουν. Αλλά όχι τον δρόμο του παγκόσμιου κινήματος που καταργεί τον καπιταλισμό.

Στο βιβλίο του για τον *Αυταρχικό φιλελευθερισμό*⁴ ο Γκ. Σαμαγιού καταγράφει τις τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες στη Δύση για τη διασφάλιση της κυριαρχίας: *πειθάρχηση μέσω της εργασιακής επισφάλειας, μετάθεση των ευθυνών για τα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα στους «πολίτες» (οι πιο ρυπογόνες εταιρείες μπορούν να πρωταγωνιστούν σε καμπάνιες για την ανακύκλωση – την επίκληση στην ατομική ευθύνη στην ακραία της εκδοχή βέβαια τη βιώσαμε με την πανδημία), γενική δυσφήμιση των κινητοποιήσεων, rebranding και αορατοποίηση του καπιταλισμού ώστε οι διεκδικήσεις από κράτη κι εταιρείες να παρουσιάζονται ως κακόβουλες επιθέσεις ενάντια στο κοινωνικό σύνολο, αποπολιτικοποίηση των κοινών ζητημάτων μέσω της ιδιωτικοποίησης των δημόσιων αγαθών (η ικανοποίηση των βασικών αναγκών δεν είναι πια πολιτικό ζήτημα αλλά ατομικό θέμα επιλογής του κατάλληλου ιδιώτη-«παρόχου»)*. Και φυσικά, καταστολή για όσους/ες δεν χωράνε. «Ενάντια στον αυταρχικό φιλελευθερισμό, να ξανανοίξουμε τον δρόμο στην αυτοδιαχείριση», καταλήγει ο Σαμαγιού.

Με την καπιταλιστική επίθεση που στον ελλαδικό χώρο έγινε γνωστή ως «κρίση χρέους» του 2010, η κουλτούρα της αντίστασης του A/A κινήματος γειώθηκε στην πραγματικότητα: η άμεση συμμετοχή των ανθρώπων του κινήματος, αλλά και η επιρροή των ιδεών και πρακτικών τους, εξαπλώθηκαν μέσα στους μαζικούς αγώνες ενάντια στην αναδιάρθρωση και για την υπεράσπιση των κοινών και των κοινωνικών/εργασιακών δικαιωμάτων. Οι μαυροκόκκινες σημαίες ήταν πάντα εκεί, στην υπεράσπιση των κοινωνικών κατακτήσεων, των δημοσίων αγαθών, των φυσικών πόρων, της φύσης και της ελευθερίας. Και επιπλέον, με τη δημιουργία/συμμετοχή/στήριξη πρωτοβάθμιων σωματείων, συνεργατικών εγχειρημάτων σε εργασιακούς χώρους, δικτύων αλληλοβοήθειας, πρωτοβουλιών

4. Grégoire Chamayou, *La société ingouvernable. Une généalogie du libéralisme autoritaire*, εκδ. La fabrique, 2018.

κατοίκων κι επιτροπών γειτονιάς. Την αποκινητοποίηση που προκάλεσε η «ελπίδα που ερχόταν» τη διαδέχτηκε η (τόσο προβλέψιμη) «συνθηκολόγηση άνευ όρων» του 2015, η συντηρητικοποίηση μεγάλου τμήματος του πληθυσμού και η αυταρχική επίθεση σε όλα τα μέτωπα από την κυβέρνηση που προέκυψε από τις εκλογές του 2019.

Το κίνημα έχει καταφέρει να βρίσκεται στον δρόμο για σχεδόν μιάμιση δεκαετία (από τον Δεκέμβρη του 2008), επιδεικνύοντας θαυμαστή αντοχή. Και τώρα βρίσκεται απέναντι σε μια ακόμα πιο μεγάλη επίθεση: την επιστροφή του εμπόλεμου καπιταλισμού. Μπορεί για κάποιους αυτό να φαινόταν αδιανόητο, όσο αδιανόητος φαινόταν και ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος λίγους μήνες προτού ξεσπάσει. Και αν ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος παρουσιάζεται ως αναπότρεπτος λόγω του Χίτλερ και του Μουσολίνι, συνήθως ξεχνάμε ότι στον πρώτο δεν υπήρχε κανένας «παρανοϊκός δικτάτορας», καμία «ακραία ιδεολογία», κανένας «ολοκληρωτισμός», ούτε φασισμός, ούτε ναζισμός, ούτε σταλινισμός. Ήταν απλά αντικρουόμενα καπιταλιστικά συμφέροντα εντός κρατών που μοιράζονταν τη βεβαιότητα της ανωτερότητας του ευρωπαϊκού πολιτισμού (και του καθήκοντος να εκπολιτίσουν τον πλανήτη), συμφέροντα για τα οποία κλήθηκαν να σφαγιάσουν εκατομμύρια άνθρωποι, με την απλή επίκληση στον πατριωτισμό και στο καθήκον προς το έθνος. Δεν υπάρχει σήμερα κανείς που να θεωρεί ότι κάποια πλευρά είχε δίκιο τότε και δεν υπήρχε τότε κανείς που να αντιτάχθηκε στον πόλεμο σε οποιαδήποτε πλευρά και να μη θεωρήθηκε προδότης. Δεν υπάρχει κανείς σήμερα που να θεωρεί λογικό γεγονός τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο και δεν υπήρχαν παρά ελάχιστοι τότε που να θεωρούσαν λογικό τον πόλεμο ενάντια στον πόλεμο: ακόμα και η πλειονότητα των σοσιαλιστών και σοσιαλδημοκρατών υιοθέτησαν λογικά και ρεαλιστικά πολιτικά προτάγματα και υποστήριξαν «τις πατρίδες τους» στον πόλεμο. Η λογική του καπιταλισμού οδήγησε εκατομμύρια ανθρώπους στον θάνατο, ενώ στην έναρξη του πολέμου, σε κάθε χώρα ένστολα μιλούνια ξεκινούσαν με ενθουσιασμό και χαμόγελα την πορεία προς τα σφαγεία – παραληρούντα πλήθη τούς ζητωκραύγαζαν κουνώντας σημαϊάκια.

Η «ακραία ιδεολογία» του καπιταλισμού και ο ολοκληρωτισμός των αγορών θέλουν πολέμους για να ξεφύγουν από το μπλοκάρισμα της κερδοφορίας. Μπορεί να το συγκαλύπτουν κάτω από γεωπολιτικές αναλύσεις, αναγωγές σε ρέμπελους κοζάκους ή στις ορδές των Βαράγγων, φασιστικούς αντιφασισμούς και αντιφασιστικούς φασισμούς, ολιγάρχες και καγκεμπίτες, πολυμήχανους δημοκρατικούς πολυεκατομμυριούχους και αφελείς αξιωματούχους της Κομισιόν, «αμείλικτα ερωτήματα» του τύπου «και τι θα κάνεις εσύ αν ο εχθρός επιτεθεί;». Ο εχθρός δεν έχει σταματήσει να επιτίθεται και αν μέχρι πρόσφατα του αρκούσε να μας έχει άβουλους και αμέτοχους παρατηρητές, τώρα μας χρειάζεται ως υποκείμενα που ενεργά θα σκάψουμε τον λάκο μας. Όπως «αποκάλυψε» ο άνθρωπος που το 1989 είχε κηρύξει το τέλος της ιστορίας, «ο φιλελευθερισμός χρειάζεται το έθνος» (“Liberalism Needs the Nation”, Francis Fukuyama, *Foreign Affairs*, 2 Απριλίου 2022).

Και η ελευθερία χρειάζεται τη διεθνή του ανθρώπινου γένους που αφήσαμε στη μέση πριν κάποια χρόνια... για τον καινούργιο κόσμο που κουβαλάμε στις καρδιές μας.

[Δύο σύντομα κείμενα για το κίνημα]

(α)

Η πολιτική οικονομία της εξέγερσης

Οαχάκα 2006, Κίτο 2019, Κάλι 2021: Τρεις από τις πολλές πόλεις της Λατινικής Αμερικής που βίωσαν σημαντικές εξεγέρσεις, εξεγέρσεις που διήρκεσαν βδομάδες ή και μήνες ολόκληρους. Όταν η εξέγερση υπερβαίνει τους σύνοτους χρόνους του ξεσηκωμού, όταν ριζώνει και διατηρεί τους χώρους που οι εξεγέρσεις έχουν μετατρέψει σε εδάφη απελευθέρωσης, τότε εγείρουν κι επιβάλλουν τα ερωτήματά τους.

Πώς συντηρούνται οι εξεγερμένοι, που σε ορισμένες περιπτώσεις αποτελούν σημαίνον κομμάτι του πληθυσμού; Πώς αναπαράγουν την υλική τους ζωή, από την διατροφή τους μέχρι την υγειονομική τους περίθαλψη, όταν η οικονομική ζωή έχει παραλύσει;

Κατά την πρόσφατη παραμονή μου στο Κάλι και την Μπογκοτά είδα με τα μάτια μου και με κάθε λεπτομέρεια πώς οργανώνεται η καθημερινή ζωή κατά τη διάρκεια μιας εξέγερσης, μιας περιόδου που διήρκεσε από 60 έως 90 ημέρες, ανάλογα με την πόλη. Οι άνθρωποι δεν πήγαιναν στις δουλειές τους ούτε μπορούσαν να εργαστούν στην ανεπίσημη «μαύρη» οικονομία, επειδή οι μεταφορές και το εμπόριο δεν λειτουργούσαν.

Η κάθε δραστηριότητα αναπαραγωγής της καθημερινής ζωής, κάθε κίνηση για την εξασφάλιση της επιβίωσης είχε μετατραπεί σε διαμαρτυρία, ιδίως στις λαϊκές γειτονιές. Ούτε οι ανταλλαγές ούτε η παραγωγική δραστηριότητα εγκαταλείφθηκαν, αλλά αναπροσανατολίστηκαν στην τροφοδοσία της εξέγερσης. Η επίσημη καπιταλιστική οικονομία, τόσο αυτή που πληρώνει μισθούς όσο και η λεγόμενη «άτυπη», αποδιάρθρωθήκε πλήρως και η ενέργεια που συνήθως δαπανάται σε αυτήν στράφηκε προς την αντίσταση στην απαλλοτρίωση.

Η ίδια αυτή ενέργεια λοιπόν επέτρεψε σε χιλιάδες ανθρώπους να ζήσουν με την αλληλεγγύη του ενός για την άλλη για εβδομάδες και να καλύψουν τις υλικές και πνευματικές τους ανάγκες, ζώντας μαζί, κοινοτικά και συντροφικά. Οι 28 εστίες αντίστασης που λειτούργησαν στο Κάλι εξασφάλιζαν διατροφή, υγειονομική φροντίδα και περίθαλψη, πολιτισμό και αθλητική αναψυχή.

Εκατοντάδες κοινοτικές κουζίνες στήθηκαν και συνέδραμαν οικογένειες και μικρές επιχειρήσεις. Πολλοί νέοι είχαν πρόσβαση σε τρία γεύματα την ημέρα,

πράγμα αδύνατο σε κανονικές συνθήκες φτώχειας. Πέντε γραμμές άμυνας χωροθετούσαν τις δραστηριότητες: Η πρώτη γραμμή άμυνας, η μετωπική, προστάτευε την κοινότητα με ασπίδες και οδοφράγματα απέναντι στα ειδικά τάγματα της αστυνομίας και η δεύτερη γραμμή στήριζε την πρώτη.

Η τρίτη και η τέταρτη γραμμή φρόντιζαν τους τραυματίες και σε ορισμένα σημεία έστηναν αυτοσχέδιους χώρους για την παροχή πρώτων βοηθειών. Η τελευταία γραμμή αποτελούνταν από νοικοκυρές που παρείχαν νερό με διττανθρακική σόδα, ώστε οι γιοι και οι κόρες τους να αντέξουν τα αέρια. Υπήρχε χώρος και χρόνος για άθληση, για εκθέσεις τέχνης και συναυλίες, για τοιχογραφίες και για θέατρο δρόμου.

Τέσσερις κεντρικές πτυχές εντόπισα που κατέστησαν δυνατή τη συνέχεια της ζωής μέσα στην εξέγερση. Οι πτυχές αυτές συνθέτουν μια «πολιτική οικονομία της εξέγερσης», συνθέτουν την ίδια την αντίσταση. Αυστηρά μιλώντας, μπορούμε να την περιγράψουμε ως εξής: **Η υλική ζωή οργανώνεται γύρω από την αντίσταση της ζωής και την υπεράσπιση της ζωής.**

Η πρώτη πτυχή έχει να κάνει με τη συλλογική εργασία που είναι παρούσα σε όλες τις δραστηριότητες, από τις κοινοτικές κατσαρόλες μέχρι την αυτοάμυνα. Αυτή η εργασία είναι ο κινητήριος μοχλός και το στήριγμα της εξέγερσης. Χωρίς αυτήν δεν θα υπήρχε η παραμικρή πιθανότητα να διατηρηθεί για πάνω από λίγες ώρες. Αυτή είναι η κοινή λογική της εξέγερσης.

Η δεύτερη πτυχή είναι η αυτοάμυνα. Κατέχει κεντρική θέση και νοείται με την ευρύτερη έννοια της συλλογικής φροντίδας της κοινότητας, φροντίδα που αφορά στη διατήρηση και την υπεράσπιση της ζωής, της υγείας, της αξιοπρέπειας και των προσωπικών χώρων.

Η τρίτη πτυχή είναι η εδαφικότητα. Η δημιουργία «σημείων αντίστασης» αποτελεί σημαντικό γεγονός, καθώς οι τόποι αυτοί ήταν ταυτόχρονα απελευθερωμένοι από την κρατική καταστολή, αλλά από την άλλη τελούσαν υπό συλλογική προστασία και ευνοούσαν τη δημιουργία νέων κοινωνικών σχέσεων βασισμένων στην αξία χρήσης, όπως το φαγητό, η υγεία, οι τέχνες και ο αθλητισμός.

Η τέταρτη πτυχή είναι ο εξέχων ρόλος των γυναικών και των νέων, που συνεχίζει να αποτελεί ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των κινητοποιήσεων και των λαϊκών συνελεύσεων, χαρακτηριστικό που απουσιάζει τόσο στον συνδικαλισμό όσο και στα προοδευτικά κόμματα.

Εκτός από αυτά τα τέσσερα χαρακτηριστικά, θέλω να τονίσω τον αντιρατσισμό και την αντιαποικιακή οπτική που διατρανώθηκαν με τις πλειοψηφικές κινητοποιήσεις των μαύρων, των ιθαγενών και των μεστίσο –και μάλιστα με ιδιαίτερο τρόπο στις τρεις περιπτώσεις που αναφέρθηκαν στην αρχή–, κινητοποιήσεις που εξέφρασαν ταυτόχρονα την αντίθεσή τους στον ληστρικό εξορκτισμό του καπιταλισμού σήμερα.

Η «οικονομία του αγώνα», όπως την αποκάλεσε ο εξεγερμένος υποδιοικητής Μοϊσές στη συνάντηση «Η Κριτική Σκέψη Απέναντι στην Καπιταλιστική Λερναία Ύδρα», βασίζεται στη συλλογική εργασία και στα ποικίλα παραδείγματα αυτονομίας σήμερα, που δεν θα μπορούσαν να υπάρξουν χωρίς αυτά τα σημεία αντίστασης στα εδάφη της εξέγερσης.

Κατά τη διάρκεια της εξέγερσης, οι λαϊκές συνελεύσεις στις μεγάλες πόλεις εφάρμοσαν από κοινού αυτό που οι άνθρωποι κάνουν ούτως ή άλλως στην καθημερινή τους ζωή: έκαναν πράξη τη συλλογική αυτοδιαχείριση της ζωής, αφού ο καπιταλισμός της φτωχοποίησης τους καταδικάζει στην περιθωριοποίηση, το θάνατο και στην επισφαλή επιβίωση.

Πιστεύω ότι τώρα είναι ίσως η κατάλληλη στιγμή να προβληματιστούμε σχετικά με αυτές τις οικονομίες του αγώνα και να κατανοήσουμε καλύτερα τις συγκεκριμένες μορφές τους. Όχι για να γράψουμε ακαδημαϊκή διατριβή, αλλά με άλλο στόχο, πιο επείγοντα και πιο βαθύ: να ενισχύσουμε τις αντιστάσεις και να διαχωρίσουμε ξεκάθαρα τις χειραφετικές πρακτικές από εκείνες που αναπαράγουν το καταπιεστικό σύστημα.

La Jornada, Παρασκευή 22 Απριλίου 2022,
<https://www.jornada.com.mx/2022/04/22/opinion/014a2pol>

(β)

Τα όρια των κινητοποιήσεων ως μορφής αγώνα

Ο William I. Robinson αναρωτιέται σε πρόσφατο άρθρο του¹ και με τη συνηθισμένη του διαύγεια, εάν το παγκόσμιο κύμα διαμαρτυριών και κινητοποιήσεων θα σταθεί ικανό να αντιμετωπίσει τον παγκόσμιο καπιταλισμό. Είναι γεγονός ότι από την κρίση του 2008 έχει υπάρξει μια ατελείωτη αλυσίδα κινητοποιήσεων και λαϊκών εξεγέρσεων. Υπενθυμίζει ότι τα χρόνια αμέσως πριν από την πανδημία σημειώθηκαν σε όλο τον κόσμο περισσότερες από 100 μεγάλης κλίμακας διαδηλώσεις / εξεγέρσεις οι οποίες ανέτρεψαν 30 κυβερνήσεις.

Αναφέρει τις μαζικές κινητοποιήσεις στις ΗΠΑ μετά τη δολοφονία του Τζορτζ Φλόιντ τον Μάιο του 2020, περιγράφοντάς τες ως: «μια αντιρατσιστική εξέγερση που κατέβασε στους δρόμους εκατοντάδων πόλεων σε όλη τη χώρα περισσότερους από 25 εκατομμύρια ανθρώπους, κυρίως νέους, η μεγαλύτερη μαζική διαμαρτυρία στην ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών».

1. Mass Protest Is Rising — Can It Confront Global Capitalism?
<https://truthout.org/articles/mass-protest-is-rising-can-it-confront-global-capitalism/>

Στη Λατινική Αμερική οι ξεσηκωμοί και οι εξεγέρσεις στον Ισημερινό, στη Χιλή, στη Νικαράγουα και ιδιαίτερα στην Κολομβία, είχαν εξάπλωση, διάρκεια και βάθος που σπάνια παρατηρούνται σε αυτήν την ήπειρο. Οι κινητοποιήσεις στην Κολομβία παρέλυσαν τη χώρα για τρεις μήνες και ανέδειξαν εντυπωσιακά επίπεδα λαϊκής δημιουργικότητας (όπως η δημιουργία των 25 εστιών αντίστασης στην πόλη Κάλι) και πραγματικά καινούργιους τρόπους διασύνδεσης μεταξύ των λαών στον δρόμο.

Ο Ρόμπινσον υπενθυμίζει ότι στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και στις αρχές της δεκαετίας του '70 οι άρχουσες τάξεις αντιμετώπισαν το κίνημα διαμαρτυρίας «μέσω της καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης και της νεοφιλελεύθερης αντεπανάστασης». Αυτό συνέβη στον βορρά, γιατί στον παγκόσμιο νότο το έκαναν με σφαίρες και σφαγές.

Προς το τέλος του άρθρου του, αναρωτιέται «πώς θα μπορούσε η μαζική εξέγερση να μεταμορφωθεί σε ένα οργανωμένο εγχείρημα που να μπορεί να αμφισβητήσει τη δύναμη του παγκόσμιου κεφαλαίου». Η ερώτηση είναι σημαντική. Κατ' αρχάς, γιατί δεν ξέρουμε την απάντηση. Οι κυβερνήσεις που προέκυψαν μετά από κύματα διαμαρτυριών δεν έκαναν τίποτα άλλο από το να επανεδραιώσουν τον καπιταλισμό και να προωθήσουν την αποδιοργάνωση της λαϊκής κινητοποίησης.

Καθώς συνεχίζουμε να συμμετέχουμε σε μεγάλες κινητοποιήσεις και εξεγέρσεις, που αποτελούν μέρος της πολιτικής κουλτούρας του κινήματος διαμαρτυρίας, είναι απαραίτητο να κατανοήσουμε τα όριά τους ως μηχανισμούς μεταμόρφωσης του κόσμου. Δεν πρόκειται να τις εγκαταλείψουμε, αλλά μπορούμε να μάθουμε πώς να προχωρήσουμε παραπέρα, πώς να γίνουμε ικανοί να οικοδομήσουμε το νέο και να το υπερασπιστούμε.

Ανάμεσα στα όρια του κινήματος διαμαρτυρίας που εντοπίζω υπάρχουν ορισμένα που θα ήθελα να θέσω σε συζήτηση.

Το πρώτο είναι ότι οι κυβερνήσεις έχουν μάθει να διαχειρίζονται τις κινητοποιήσεις διαμαρτυρίας, μέσω μιας σειράς παρεμβάσεων που κυμαίνονται από την καταστολή έως τις μερικές παραχωρήσεις για τον αναπροσανατολισμό της κατάστασης. Μετά από δύο αιώνες κινητοποιήσεων διαμαρτυρίας, έχουν πια γίνει κάτι συνηθισμένο. Έτσι, οι άρχουσες τάξεις και οι ομάδες διακυβέρνησης δεν τις φοβούνται πια όπως παλιά, αλλά κυρίως ξέρουν πώς να τις χρησιμοποιούν ως ευκαιρίες για να επανακτήσουν νομιμοποίηση.

Οι άνθρωποι της εξουσίας γνωρίζουν ότι η κομβική στιγμή είναι η ύφεση των κινημάτων, όταν οι φλόγες που κινητοποιούσαν σβήνουν και ενισχύεται η τάση επιστροφής στην καθημερινότητα. Για τους ανθρώπους των κινημάτων, η ώρα της αποκινητοποίησης είναι μια κρίσιμη στιγμή, καθώς μπορεί να σημαίνει οπισθοδρόμηση, εάν δεν έχει επιτευχθεί η οικοδόμηση στέρεων οργανωτικών δομών με διάρκεια.

Το δεύτερο όριο πηγάζει από τον ευτελισμό των διαδηλώσεων μέσω της μετατροπής τους σε θέαμα. Υπάρχουν τάσεις που επιδιώκουν να επηρεάσουν την κοινή γνώμη μέσω αυτού του μηχανισμού, σε σημείο που το θέαμα να γίνεται ένα νέο πεδίο συλλογικής δράσης. Η εξάρτηση από τα μέσα ενημέρωσης είναι μία από τις χειρότερες πτυχές αυτής της κατάπτωσης.

Το τρίτο όριο σχετίζεται με το γεγονός ότι όσες/οι συμμετέχουν στις κινητοποιήσεις συνήθως δεν βρίσκουν χώρους και χρόνους για να συζητήσουν τι επιτεύχθηκε, ποια λάθη έγιναν, να αξιολογήσουν πώς να συνεχίσουν. Το χειρότερο είναι ότι αυτή η «αξιολόγηση» γίνεται συχνά από τα ΜΜΕ ή από ακαδημαϊκούς, που δεν είναι μέρος των κινημάτων.

Το τέταρτο όριο που εντοπίζω είναι ότι οι κινητοποιήσεις είναι αναγκαστικά σποραδικές και περιστασιακές. Κανένα συλλογικό υποκείμενο δεν μπορεί να βρίσκεται διαρκώς στον δρόμο γιατί η φθορά είναι τεράστια. Πρέπει λοιπόν να επιλέγονται προσεκτικά οι στιγμές των κινητοποιήσεων, όπως έκαναν οι αυτόχθονες λαοί που εκδηλώθηκαν όταν έκριναν ότι είχε έρθει η ώρα.

Πρέπει να υπάρχει μια ισορροπία μεταξύ των δραστηριοτήτων προς το εξωτερικό και προς το εσωτερικό του κινήματος. Αυτό είναι το κλειδί για να διατηρήσουμε τη λαϊκή ταυτότητα, να δώσουμε συνέχεια στη ζωή και να επιβεβαιώσουμε τους εαυτούς μας ως διαφορετικά υποκείμενα. Τα αντικαπιταλιστικά μας χαρακτηριστικά επιβεβαιώνονται στις στιγμές απόσυρσης στο εσωτερικό των κινημάτων.

Τέλος, η αυτονομία δεν δημιουργείται κατά τη διάρκεια των κινητοποιήσεων, αλλά πριν, κατά τη διάρκειά τους και μετά από αυτές. Ιδίως πριν! Οι κινητοποιήσεις δεν μπορούν να γίνονται απλά ως μια μορφή αντίδρασης, γιατί με αυτόν τον τρόπο η πρωτοβουλία είναι πάντα έξω από το κίνημα. Η αυτονομία απαιτεί μια μακρά διαδικασία εσωτερικής δουλειάς και απαιτεί καθημερινή ένταση για να συνεχιστεί.

Νιώθω ότι οφείλουμε στους εαυτούς μας, ως κινήματα και συλλογικότητες, χρόνο για συζήτηση, γιατί η μη αναπαραγωγή του συστήματος προϋποθέτει έντονη δουλειά, με ξεπέραςμα του αυθορμητισμού και της αδράνειας, ώστε να συνεχίσουμε να αναπτυσσόμαστε.

La Jornada, Παρασκευή 20 Μαΐου 2022,
<https://www.jornada.com.mx/2022/05/20/opinion/015a1pol>

30 χρόνια συλλογικού αγώνα, ελπίδας και αλληλεγγύης

Στις 17 Απριλίου 2022, Παγκόσμια Ημέρα Δράσης για τους Αγροτικούς Αγώνες, τιμούμε τα 26 χρόνια από τη σφαγή των αγροτών στο Eldorado dos Carajás στη Βραζιλία και αντιστεκόμαστε στην ποινικοποίηση, την καταπίεση και την καταστολή των αγώνων μας για τη ζωή. Αυτή τη μέρα, επίσης, γιορτάζουμε 30 χρόνια οικοδόμησης συλλογικών αγώνων, ελπίδας και αλληλεγγύης στην υπηρεσία της ανθρωπότητας.

Εμείς, η Via Campesina, η διεθνής φωνή που συνενώνει εκατομμύρια αγροτ(ισσ)ών, αυτόχθονων, αγροτ(ισσ)ών χωρίς γη, μεταναστ(ρι)ών, εργατ(ρι)ών γης, μικρομεσαίων αγροτ(ισσ)ών, γυναικών και νέων της υπαίθρου από 182 τοπικές και εθνικές οργανώσεις από 81 χώρες της Αφρικής, της Ασίας και της Αμερικής αρνούμαστε να εξαφανιστούμε, αντιθέτως συνεχίζουμε να αυξάνουμε τη δύναμή μας. Μέσω της επιμονής, της αντοχής και της ελπίδας, έχουμε κερδίσει σημαντικές νίκες: η αρχή της διατροφικής αυτοδιάθεσης αναγνωρίστηκε και υιοθετήθηκε από κάποιες χώρες, η αγροοικολογία αναγνωρίστηκε και υποστηρίζεται από τον Οργανισμό Τροφίμων και Γεωργίας (FAO) και η UNDROP, η Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Αγροτών και Άλλων Ατόμων που εργάζονται σε αγροτικές περιοχές¹ εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Συνεχίζουμε να παρεμβαίνουμε σε σημαντικούς πολυμερείς χώρους της παγκόσμιας διαχείρισης των τροφίμων για να επηρεάσουμε τη συζήτηση και να συμβάλουμε στην υποστήριξη της διατροφικής αυτοδιάθεσης, της αγροοικολογίας και της λαϊκής αγροτικής μεταρρύθμισης.

Έχουμε επίγνωση του σημερινού παγκόσμιου πλαισίου και της ανάγκης να ενδυναμώσουμε τον αγώνα μας. Ο γεωπολιτικός ανταγωνισμός επιδεινώνεται, καθώς καταρρέει η υπό την ηγεσία των ΗΠΑ φιλελεύθερη διεθνής τάξη πραγμάτων, και αυξάνονται η ιμπεριαλιστική επιθετικότητα κατά των πληθυσμών και η ποινικοποίηση των κοινωνικών κινημάτων. Τα εταιρικά μίντια εμπλέκονται όλο και περισσότερο σε παραβιάσεις δημοκρατικών συστημάτων και ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσω της λογοκρισίας και της παρακολούθησης. Οι πολυεθνικές ένωσαν πρόσφατα τις δυνάμεις τους για να ελέγξουν τις πολυμερείς

1. UNDROP: United Nations Declaration of the Rights of Peasants and Other People working in the Rural Areas.

συνθήκες και πεδία διαχείρισης της τροφής και καταπολέμησης της κλιματικής αλλαγής στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών.

Εστιάζουμε στις συνεχιζόμενες συγκρούσεις και πολέμους στην Αφρική, την Αμερική, την Ασία και την Ευρώπη, που προστίθενται στην επιδείνωση της κλιματικής κρίσης και στην υγειονομική κρίση λόγω της πανδημίας COVID-19, κατά την οποία υποχρηματοδοτήθηκαν τα δημόσια ιδρύματα υγείας, ενώ η ιδιωτικοποίησή τους χειροτέρεψε περισσότερο την κατάσταση. Το αποτέλεσμα είναι επίπεδα ρεκόρ φτώχειας, πείνας και ανισότητας στον κόσμο και αυξημένη ποινικοποίηση των ανθρώπων που απαιτούν κοινωνική δικαιοσύνη και αξιοπρέπεια. Επιπλέον, εκατομμύρια άνθρωποι αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τα εδάφη τους και να μεταναστεύσουν σε άλλες χώρες, όπου πολλοί/ές αντιμετωπίζουν μεγαλύτερη αδικία.

Απορρίπτουμε το νεοφιλελεύθερο μοντέλο που έρχεται σε αντίθεση με το συλλογικό μας όραμα για αρμονία με τη φύση, ενότητα και ειρήνη. Επιβεβαιώνουμε τη δέσμευσή μας να συνεχίσουμε να χτίζουμε δημοκρατικές κοινωνίες ενάντια στον ιμπεριαλισμό. Τα τελευταία 30 χρόνια, μαζί με τους συμμάχους μας, οικοδομήσαμε συλλογικά την ελπίδα και την αλληλεγγύη μέσω της διατροφικής αυτοδιάθεσης, θέτοντας την ανθρωπότητα, τη Μάνα Γη και την κοινωνική δικαιοσύνη στο επίκεντρο. Παραμένουμε σταθεροί στη διεθνή μας αλληλεγγύη με όλες και όλους όσοι αγωνίζονται για τη ζωή, τα δικαιώματα και την αξιοπρέπεια.

Πέρυσι, το 2021, γιορτάσαμε ένα τέταρτο του αιώνα οικοδόμησης και πρόωξης της διατροφικής αυτοδιάθεσης. Ξεκινήσαμε επίσης μια συζήτηση για να αναλογιστούμε κριτικά τα επιτεύγματα και τις νίκες μας και να προτείνουμε δράσεις για το μέλλον, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής μας στο Παγκόσμιο Φόρουμ Νυγέλενι που έχει προγραμματιστεί για το 2023.

Τι απαιτούμε από τις κυβερνήσεις και τους θεσμούς για να συνεχίσουμε να τρέφουμε τον κόσμο;

- Εκτεταμένη δημοκρατική και αγροτική μεταρρύθμιση που να επιτρέπει στους λαούς να έχουν κυριαρχία στους φυσικούς πόρους και στην τροφή τους, τόσο στις διαδικασίες παραγωγής όσο και στη διανομή.
- Αναγνώριση του έργου που ήδη κάνουμε και παρουσίαση των επιτυχημένων παραδειγμάτων της ικανότητάς μας να θρέφουμε τον κόσμο. Ενώ παράγουμε και διαθέτουμε την πλειονότητα των τροφίμων στον κόσμο, οι αγορές μας αγνοούνται σε μεγάλο βαθμό από την πολιτική των κυβερνήσεων και των θεσμών. Το εμπόριο είναι απαραίτητο, αλλά πρέπει να είναι διαφορετικού τύπου, χωρίς εκμετάλλευση των ανθρώπων ή της φύσης και προς όφελος των κοινοτήτων και όχι των εταιρειών.
- Προώθηση της Αγροοικολογίας ως λύσης για την κλιματική κρίση, την απώλεια της βιοποικιλότητας και τη γονιμότητα του εδάφους. Καθώς οι βιομηχανικές γεωργικές πρακτικές αποδεικνύονται μη βιώσιμες, δημιουργείται μια μοναδική ευκαιρία για την αγροοικολογία, αφού πολλές χώρες θέλουν να μεταβούν σε «μεθόδους αειφόρου γεωργίας» και να μειώσουν τη χρήση τοξικών γεωργικών ουσιών.
- Εφαρμογή της UNDROP μέσω ειδικής για τον σκοπό αυτό διαδικασίας των Ηνωμένων Εθνών και υιοθέτηση της Διακήρυξης από τον Οργανισμό Τροφίμων και Γεωργίας (FAO) και άλλους σχετικούς οργανισμούς με έδρα τη Ρώμη, καθώς και σύνδεσή της με το σχέδιο δράσης του ΟΗΕ «Δεκαετία για την Οικογενειακή Γεωργία». Η UNDROP πρέπει να εφαρμοστεί σε πολιτικές που στοχεύουν στην αναμόρφωση και τον μετασχηματισμό των κοινωνιών μας.

Πώς προχωράμε τους αγώνες μας μέσα από τη Via Campesina;

- Αναπτύσσοντας ευρεία εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση μεταξύ των μελών μας σχετικά με την UNDROP, ώστε με τη σειρά τους να επηρεάσουν βασικές όψεις των δημόσιων πολιτικών στις χώρες τους υπέρ της διατροφικής αυτοδιάθεσης, της αγροοικολογίας και της αναγνώρισης και του σεβασμού των δικαιωμάτων των αγροτ(ισσ)ών.
- Οικοδομώντας και ενισχύοντας τη διαφορετικότητα και τη συμπερίληψη ενάντια στη βία και την καταπίεση. Η αποδοχή της διαφορετικότητας είναι το κλειδί για την «οικοδόμηση του κινήματος για την αλλαγή του κόσμου». Σήμερα, στο κίνημά μας, η νεολαία, οι γυναίκες, καθώς και άτομα με πολιτιστική και έμφυλη πολυμορφία αποτελούν την πλειονότητα και κατέχουν βασικούς ρόλους στην οργάνωση.

- Οικοδομώντας τον Αγροτικό και Λαϊκό Φεμινισμό για τον καθορισμό και διαμόρφωση των έμφυλων σχέσεων στο κίνημά μας και ως πολιτικό εργαλείο ενάντια σε κάθε μορφή βίας.
- Ενισχύοντας τη Συλλογικότητα Μεταναστ(ρι)ών και Εργατ(ρι)ών Γης ως χώρο για να την προώθηση των ζητημάτων τους.
- Προωθώντας την πρωτοβουλία κατά της ατιμωρησίας των διεθνικών εταιρειών (TNC) και συμβάλλοντας στη διαδικασία δημιουργίας δεσμευτικής συνθήκης για τη λειτουργία τους.
- Για να κατανοήσουμε τον περίπλοκο και ρευστό κόσμο και να προσαρμόσουμε τις στρατηγικές μας, χρειάζεται:
 - Να οικοδομήσουμε νέες συμμαχίες και να ενισχύσουμε τις υπάρχουσες, για να μάθουμε και να ανταλλάξουμε εμπειρίες μέσω της συλλογικής ανάλυσης και διαμόρφωσης και να υπερασπιστούμε ένα μέλλον που θα βασίζεται στη διατροφική αυτοδιάθεση.
 - Ενίσχυση και ενδυνάμωση της πολιτικής και τεχνικής συγκρότησης. Θα προωθήσουμε λαϊκές αγροτικές μεθόδους και τεχνολογίες που εμπλέκουν τις γυναίκες και τους νέους στην υπεράσπιση των αγροτικών μέσων διαβίωσης. Και πάλι, θα πρέπει να κατακτήσουμε νέους τρόπους επικοινωνίας στην υπηρεσία της ανθρωπότητας, προκειμένου να προσεγγίσουμε έναν μεγάλο αριθμό ανθρώπων που υπερασπίζονται τα δικαιώματά τους και υποστηρίζουν τη διατροφική αυτοδιάθεση.

<https://viacampesina.org/fr/declaration-politique-de-la-via-campesina-30-ans-de-luttes-collectives-despoir-et-de-solidarite/>

Επιθέσεις σε κομμούνα στη Νότια Αφρική

Ο *Ayanda Ngila*, ένας ηγετικός αγωνιστής του *Abahlali* στην Κομμούνα *eKhenepa*, ένας γενναίος, λαμπρός και αφοσιωμένος νεαρός άνδρας, ένας οραματιστής, μια λαμπερή έμπνευση, δολοφονήθηκε στην *eKhenepa*. Τέσσερις άντρες μπήκαν στην κομμούνα από την πλευρά του ποταμού, όπου βρίσκεται ο κοινοτικός κήπος, και άρχισαν να πυροβολούν κατά του *Ayanda* που δούλευε στις εγκαταστάσεις άρδευσης. Η κομμούνα έχει δεχτεί ανελέητες βίαιες επιθέσεις από το Εθνικό Αφρικανικό Κογκρέσο, την αστυνομία και τις μονάδες κατά των καταλήψεων γης. Αγωνιστές συλλαμβάνονται τακτικά με ψευδείς κατηγορίες, τους αρνούνται την αποφυλάκιση με εγγύηση και κρατούνται στη φυλακή. Αυτά ανέφερε στις 8 Μάρτη 2022 ανακοίνωση της αμεσοδημοκρατικής οργάνωσης *Abahlali baseMjondolo* (Κίνημα των Κατοίκων των Παραγκουπόλεων) που οργανώνει τη ζωή χιλιάδων φτωχών σε αστικά κέντρα της Νότιας Αφρικής. Ο *Ngila* είχε πρόσφατα περάσει έξι μήνες στη φυλακή με την κατηγορία του φόνου και αφέθηκε ελεύθερος μετά την απόσυρση των κατηγοριών. Τον ξαναέβαλαν στη φυλακή με περισσότερες κατηγορίες για να αποφυλακιστεί για άλλη μια φορά.

Το Σάββατο 12 Μαρτίου 2022, τέσσερις ημέρες μετά τη δολοφονία του *Ngila*, πυροβολήθηκε από αστυνομικούς στην κατάληψη *eNkanini* στο *Cato Crest* ο 38χρονος *Siyabonga Manqele*. Οι μασκοφόροι αστυνομικοί μπήκαν στο *eNkanini* έχοντας στοχοποιήσει συγκεκριμένα άτομα. Πήγαν στο σπίτι της *Thandeka Sithunsa*, την χτύπησαν, την έσυραν μπροστά στα τρία παιδιά της και τη συνέλαβαν. Ο σύζυγος της *Thandeka*, *Siyabonga Manqele*, δεν ήταν στο σπίτι τη στιγμή της αστυνομικής εφόδου. Όταν μπήκε τρέχοντας, η αστυνομία τον πυροβόλησε. Ο *Manqele* ήταν άοπλος και δεν αποτελούσε κίνδυνο για τους αστυνομικούς. Στη συνέχεια η αστυνομία χρησιμοποίησε χειροβομβίδες κρότου-λάμψης και δακρυγόνα για να διαλύσει το πλήθος που είχε συγκεντρωθεί στο σημείο.

Μετά τη δολοφονία των δύο αγωνιστών του *Abahlali*, έξι μέλη του κινήματος συνελήφθησαν με τις συνηθισμένες κατηγορίες για φόνο, οι οποίες στο παρελθόν έχουν αποδειχθεί κατασκευασμένες. Είναι όλοι κάτοικοι της κατελημμένης έκτασης *eNkanini*, όπου τα μέλη του *Abahlali* έχουν φτιάξει πάνω από 3.000 παράγκες για τη στέγαση φτωχών. Οι παροχές ηλεκτρικού ρεύματος και νερού στις καταλήψεις του *Abahlali* συνδέονται από τους ίδιους τους κατοίκους, χωρίς βοήθεια ή άδεια από το κράτος. Οι τρεις συνελήφθησαν ενώ επέστρεφαν από την κηδεία του *Manqele*. Οι άλλοι τρεις νωρίτερα, από βαριά οπλισμένους και μασκοφόρους αστυνομικούς που πραγματοποίησαν νυχτερινή έφοδο στην κατάληψη.

Το σχολείο *Frantz Fanon* στην κομμούνα eKhenana.

Στις 5 Μαΐου 2022 δολοφονήθηκε η Nokuthula Mabaso. «Ήταν μια μητέρα και μαχήτρια που υπηρέτησε τους φτωχούς και τον αγώνα μας για γη και αξιοπρέπεια με θάρρος και ταπεινότητα. Ήταν μια γενναία γυναίκα που έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία της κατάληψης eKhenana, η οποία εξασφάλισε σε περισσότερες από 100 οικογένειες ένα μέρος που μπορούν να αποκαλούν σπίτι. Η Nokuthula δεν ήταν μόνο μια ηγετική μορφή που συνετέλεσε στη δημιουργία της κατάληψης, ήταν επίσης βασικός παράγοντας στην εξέλιξη της κατάληψης σε κομμούνα (...) Το “έγκλημά” της είναι ότι ήταν μία από τους ισχυρούς φτωχούς, τους φτωχούς που εργάζονται για να χτίσουν μια αυτόνομη πολιτική από τα κάτω, τους φτωχούς που επιμένουν ότι η πλήρης και ισότιμη αναγνώριση της αξιοπρέπειάς μας είναι αδιαπραγμάτευτη, τους φτωχούς που αγωνίζονται καταλαμβάνοντας γη, παράγοντας τροφή και χτίζοντας τη δημοκρατία και την κοινότητα από τα κάτω.

Δολοφονήθηκε μπροστά στα παιδιά της» (Abahlali baseMjondolo).

Η γη που εξελίχθηκε στην κομμούνα eKhenana καταλήφθηκε το 2017 υπό συνθήκες, όπως συμβαίνει συχνά, βιαστικές και χαοτικές. Σταδιακά εξελίχθηκε σε κομμούνα, συνδυάζοντας τη δημοκρατική αυτοδιαχείριση με τη συλλογική παραγωγή, με μικρές αλλά καλά οργανωμένες καλλιέργειες αστικής γεωργίας και εκτροφής πουλερικών και μετατράπηκε σε βασικό σημείο αναφοράς στη χώρα αλλά και, σε κάποιο βαθμό, στο διεθνές κίνημα. Το τελευταίο διάστημα, οι μεγάλες συγκεντρώσεις που γίνονται στο eKhenana ξεκινούν με τη Διεθνή, τον ύμνο του Eugène Pottier που είχε συμμετάσχει στην Παρισινή Κομμούνα του 1871.

Η ιδέα της κομμούνας γίνεται όλο και περισσότερο ένα όραμα που συχνά μεταβάλλεται σε πράξη στους καλύτερα οργανωμένους αγώνες στον Παγκόσμιο Νότο, στις πόλεις και στην ύπαιθρο. Το μέλλον των αγώνων εκτός των χώρων εργασίας είναι τα συντονισμένα κινήματα με συνδεδεμένες κομμούνες που δεσμεύονται να οικοδομήσουν τη δημοκρατική αντιεξουσία από τα κάτω.

Ιστότοπος του Abahlali baseMjondolo: <https://abahlali.org/>

Ισοτητα ή τίποτα!

Από τις 18 Απρίλη, μετά από πρωτοβουλία της συλλογικότητας «La Chapelle Debout», μετανάστ(ρι)ες όλων των εθνικοτήτων έχουν καταλάβει ένα άδειο κτίριο στο 9ο διαμέρισμα του Παρισιού, διεκδικώντας τα δικαιώματά τους: αξιοπρεπή στέγαση και χαρτιά για όλους. Ο χώρος, που ονομάστηκε «Ambassade des Immigré.e.s» στέκεται ακόμα όρθιος χάρη στην αποφασιστικότητα των μεταναστ(ρι)ών και τη μαζική παρουσία των αλληλέγγυων¹.

Ανακοίνωση της κατάληψης «Πρεσβεία των μεταναστ(ρι)ών» (οδός Saulnier, αριθμός 17)

Για τρίτη φορά μέσα σε 20 χρόνια, η οργανωμένη ακροδεξιά είναι παρούσα στον δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών. Αυτή η ηγεμονία οικοδομήθηκε από κυβερνήσεις και πολιτικούς σχηματισμούς της δεξιάς και της αριστεράς που έπαιξαν το παιχνίδι της ισλαμοφοβίας και της υπερβολικής ασφάλειας, με το πρόσχημα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Πάρα πολλοί άνθρωποι παρέμειναν σιωπηλοί, ουδετεροποιήθηκαν, αγνόησαν ή υποτίμησαν την κεντρική θέση του ρατσισμού στον δημόσιο χώρο και την αποικιοκρατική και ιμπεριαλιστική πλευρά του γαλλικού κράτους. Η κυβέρνηση του Εμμανουέλ Μακρόν, μέσω των νόμων που ψήφισε και τις συνεντεύξεις του σε ακροδεξιές εφημερίδες, συνέβαλε όσο και μία άλλη στη νομιμοποίηση του ρατσισμού στην κοινωνία. Αντιμέτωποι/ες με την κανονικοποίηση όλων των ρατσιστικών λόγων και πρακτικών, οργανωνόμαστε.

Τη στιγμή που

- η ακροδεξιά, σε όλα τα πολιτικά της χρώματα, επεκτείνει την κυριαρχία της,
- οι ιμπεριαλιστικοί πόλεμοι των «μεγάλων δυνάμεων» καταστρέφουν ζωές, πολλοί ακινητοποιούνται από την πιθανή άφιξη του φασισμού και σοκάρονται από τον ευτελισμό της επιθετικότητας και του ρατσιστικού λόγου,
- οι επιθέσεις στις δημόσιες ελευθερίες αφοπλίζουν την αλληλεγγύη και απαγορεύουν τις συναθροίσεις,
- μόλις σε 48 ώρες, οι Ουκρανοί απέκτησαν το δικαίωμά τους –το δικαίωμα που θέλουμε για όλους, να μετακινούνται και να εγκαθίστανται ελεύθερα, να έχουν άδεια παραμονής και στέγαση και να επωφελούνται από δωρεάν μετακινήσεις σε όλη την Ευρώπη,

1. Στις 21 Μάη η κατάληψη δέχτηκε επίθεση από ομάδα φασιστών, οπλισμένων με σιδερόβεργες και δακρυγόνα. Η περιφρούρηση της κατάληψης και γείτονες κατάφεραν να τους αποκρούσουν. Καθώς οι *Σημειώσεις της στέπας* πηγαίνουν στο τυπογραφείο, η κατάληψη συνεχίζει να αντιστέκεται. Στις 7 Ιούνη εκδικάζεται η απαίτηση της εταιρείας-ιδιοκτήτη του κτηρίου (μιας θυγατρικής της Société Générale) για έξωση των καταληψιών. Οι συγκεντρώσεις και οι δράσεις αλληλεγγύης συνεχίζονται...

- υπάρχει η άποψη ότι οι ζωές ορισμένων, επειδή είναι λευκές, ξανθές ή χριστιανικές, αξίζουν περισσότερο από τις ζωές όλων των άλλων,
- η Ευρωπαϊκή Ένωση αποκάλυψε αυτό που πολλοί έκαναν ότι αγνοούσαν, αποδεικνύοντάς μας ότι «ο έλεγχος των συνόρων, οι βίζες, το άσυλο, οι παράνομοι μετανάστες, η ικανότητα υποδοχής, το αεροπορικό ρεύμα, όλη η δυστυχία του κόσμου», είναι σημειολογίες που βασίζονται μόνο σε πολιτικά συμφέροντα.

Ξεκινάμε την κατάληψη για να επαναφέρουμε την ισότητα στην ημερήσια διάταξη.

- Ανοίγουμε επειδή τα σύνορά τους δεν είναι τα δικά μας και επειδή δεν αναγνωρίζουμε τα δικά μας από το χρώμα των ματιών τους, το διαβατήριό τους, την «ποιότητά» τους ή τη μάρκα του αυτοκινήτου τους.
- Ανοίγουμε την πόρτα σε όλους τους ανθρώπους χωρίς δικαίωμα ψήφου στις προεδρικές εκλογές.

Αντίσταση στην ακροδεξιά σημαίνει οργάνωση με όλους αυτούς που είναι εδώ.

- Επειδή δεν θα δεχτούμε ποτέ ότι μια διοικητική ιδιότητα, μια θέση εργασίας ή ένα κομμάτι χαρτί είναι ο όρος της αξίας ενός άνδρα ή μιας γυναίκας.
- Κάτω οι κατηγοριοποιήσεις διαχωρισμού και οι πρακτικές απαρτχάιντ που επινόησε το κράτος: «πρόσφυγας, επικουρούμενος, κοινοτικός, οικονομικός μετανάστης, ισλαμοαριστερός, Γάλλος, πολίτης».
- Γιατί ο μόνος φονικός διαχωρισμός είναι ο επιβεβλημένος από το κράτος και τους πλούσιους.
- Επειδή δεν θα δεχτούμε ποτέ όσους προσπαθούν να κάνουν δύο διαφορετικούς κόσμους να συνυπάρχουν στην ίδια πλευρά του πεζοδρομίου. Υπάρχει μόνο ένας κόσμος... αυτός που τον διχάζει ο ρατσισμός.

Ανοιξαμε για να ζούμε μαζί, γιατί κανείς δεν πρέπει απλώς να επιβιώνει.

- Ανοίγουμε με τα επαναστατικά συνθήματα «Houria salama wa zadala», «Nan kar azadi» και «Mong hpar hak rwarou».²
- Ανοίγουμε με τη μνήμη των μαρτύρων των επαναστάσεών μας.
- Ανοίγουμε για όλους εκείνους που αντιστέκονται στους Αμερικανούς και τους Ταλιμπάν, για όσους έχουν φυλακιστεί από τον Άμπι Αχμέτ, τον Σίσι, τον Μοχάμετ ΣΤ' και τον Ιντρίς Ντεμπί, ηγέτες που εγκατέστησε και διατήρησε στην εξουσία η Γαλλία.
- Ανοίγουμε έχοντας στις καρδιές μας όλους εκείνους που αργοπεθαίνουν ή

2. Συνθήματα διαδήλωσης: «Ελευθερία, ειρήνη, δικαιοσύνη» στα αραβικά, «Ψωμί, εργασία, ελευθερία» στα νταρί, «Θέλωμε τα δικαιώματά μας» στα παστού.

- αυτοκτονούν, στη φυλακή, στα κέντρα διοικητικής κράτησης ή στην εξορία.
- Ανοίγουμε έχοντας στη μνήμη μας τους δολοφονημένους στη Μάγχη, στη Μεσόγειο, στη Βεντιμίλια, στις Άλπεις και στον δρόμο, για να μην υπάρχουν άλλοι αύριο.
 - Ανοίγουμε με τις επιτροπές λαϊκής αντίστασης του Σουδάν, την εξέγερση «Hirak» της Αλγερίας, τον λαό της Σενεγάλης που λέει «Γαλλία, φύγε!» και με τον λαό του Μάλι που γιορτάζει την αποχώρηση του γαλλικού στρατού.
 - Ανοίγουμε για να αντισταθούμε στο μαρτύριο της αναμονής: Γιατί στο Στά-λινγκραντ, στο Παντίν, στο Saint la rue καταστρέφουν τις σκηνές και ρίχνουν χλωρίνη στους ανθρώπους. Προσπαθούν να τους σπρώξουν στο πεζοδρόμιο, να μετατρέψουν πρόσωπα και σώματα σε έπιπλα πεταμένα στον δρόμο. Η Frontex και οι κανονισμοί Δουβλίνου και Σένγκεν μετατρέπουν την Ευρώπη σε υπαίθρια φυλακή.

Αγωνιζόμαστε:

- Για χαρτιά, βίζα και γαλλική υπηκοότητα για όποιον τη θέλει: είναι το μόνο πράγμα που επιτρέπει στους ανθρώπους να πάνε να δουν την οικογένειά τους στον τόπο τους και να μη φοβούνται στο δρόμο.
Για αξιοπρεπή στέγαση για όλους: ας επιτάξουμε τις άδειες κατοικίες και ας χτίσουμε νέες.
- Έτσι ώστε κανείς να μην λέει «πριν δεν ήμουν τρελός» και κανείς να μην χρειάζεται να σιωπά. Έτσι ώστε η επιστροφή στις χώρες μας να μην ακούγεται ποτέ σαν ποινή ισόβιας κάθειρξης.
- Ανοίγουμε για να υπάρχει ένας τόπος όπου να μπορεί να ξαναχτιστεί η αλληλεγγύη μεταξύ γάλλων και ξένων, μεταξύ εξόριστων και ξένων. Για να έχουν οι μετανάστες έναν ανεξάρτητο χώρο για να συναντιούνται και να οργανώνονται ελεύθερα εδώ και αλλού.
- Ισότητα ή τίποτα!

Αυτό το μέρος είναι ένα όπλο. Αυτό το μέρος είναι ένα εργαλείο.

Είναι μια πρεσβεία ειρήνης σε έναν κόσμο σε πόλεμο.

Αυτή είναι η πρεσβεία των μεταναστών.

Είναι η πρεσβεία εκείνων που τους λένε ότι είναι ξένοι.

Αυτή από την οποία προετοιμάζουμε τις συλλογικές μας νίκες.

Αυτή από την οποία θα επιτύχουμε ισότητα για όλους.

Μετάφραση από τα γαλλικά: Μαριλένα Καρρά

Πηγή: <https://www.facebook.com/solidaritymigrants>

Πληροφορίες στα γαλλικά: <https://www.facebook.com/CollectifLaChapelleDebout>

Ιράν: από τη Δημοκρατική Επανάσταση στην Ισλαμική Αντεπανάσταση

To Indefensible: Democracy, Counterrevolution, and the Rhetoric of Anti-Imperialism (2018) είναι ένα βιβλίο της Rohini Hensman.

Μετά το τέλος του ανταγωνισμού των αντίπαλων μπλοκ το 1989-90, ο κόσμος έχει γίνει πολύ αντιφατικός και μπερδεμένος – πάντοτε ήταν, δεν φαινόταν όμως τόσο ξεκάθαρα. Στην περίπτωση των ατόμων –ιδίως των καλοπροαίρετων– που αναζητούν τον τρόπο και τη δυνατότητα να πράξουν και να υποστηρίξουν το σωστό, το τέλος του διπολισμού δημιούργησε σοβαρά προβλήματα, ή, σωστότερα, επικαιροποίησε τα προβλήματα κάνοντάς τα ακόμη πιο δύσκολο να αντιμετωπιστούν.

Η ακτιβίστρια και αρθρογράφος Rohini Hensman, που κατάγεται από τη Σρι Λάνκα και ζει στην Ινδία, ερευνά μια κεντρική πτυχή αυτού του προβλήματος, δηλαδή την πεισματική προσκόλληση ουκ ολίγων αριστερών, ιδιαίτερα από τον αγγλόφωνο χώρο, στην υπεράσπιση κρατών τα οποία υποτίθεται υποστηρίζουν τον σοσιαλισμό ή τουλάχιστον στρέφονται εναντίον του ιμπεριαλισμού.

Το βιβλίο της Hensman θα διαβαστεί με ενδιαφέρον από όσες και όσους εδώ και καιρό αναρωτιούνται γιατί υπάρχουν άνθρωποι που, παρά τις τεράστιες ανατροπές όχι μόνο στην πολιτική ρητορική, αλλά και στις οικονομικές δομές και κυρίως στην κοινωνική πολιτική, έχουν μεταφέρει την παλιότερη υποστήριξή τους προς τη Σοβιετική Ένωση –που ήδη ήταν προβληματική, ιδίως σύμφωνα με μια προσέγγιση από τα αριστερά– κατευθείαν στο καθεστώς του Πούτιν, το οποίο προβάλλει ανοιχτά εθνικιστικές επιδιώξεις.

Η Hensman αναλύει το πρόβλημα του «ψευδο-αντιιμπεριαλισμού» περιγράφοντας λεπτομερώς τη σύρραξη στην Ουκρανία και στην Κριμαία, τους βαλκανικούς πολέμους της δεκαετίας του 1990 και τον πόλεμο στο Κόσσοβο, τη δυναμική της Ιρανικής Επανάστασης και της επακόλουθης Ισλαμικής Δημοκρατίας, καθώς και το Ιράκ, από την κατάληψη της εξουσίας από το Μπάαθ του Σαντάμ Χουσεΐν μέχρι και τη γενικευμένη σύρραξη στη Συρία.

Η ανάλυσή της για το Ιράν ξεκινά ως εξής:

Το 1979 οι Ιρανοί σταλινικοί υποστήριζαν τον Χομεϊνί λόγω της αντιιμπεριαλιστικής ρητορικής του. Μόλις όμως ο Χομεϊνί εδραίωσε την εξουσία του χάρη και στην υποστήριξη των σταλινικών, το καθεστώς του προχώρησε στην

εκκαθάρισή τους, όπως και στην εξόντωση όλων των αντιφρονούντων. Έκτοτε, η υποστήριξη του ισλαμικού κράτος του Ιράν από τους ψευδο-αντιιμπεριαλιστές υπερβαίνει κατά πολύ μια αντίθεση στις κυρώσεις κατά της χώρας που πλήττουν τους απλούς πολίτες ή στις απειλές για στρατιωτικές επιθέσεις στο Ιράν, που σίγουρα θα πρέπει να καταδικάζονται. Σε πολλές περιπτώσεις καταλήγει σε σιωπηρή υποστήριξη οποιασδήποτε πολιτικής του καθεστώτος, συμπεριλαμβανομένων των προσπαθειών του να εξαγάγει το ακροδεξιό του σχέδιο περί ιερού πολέμου. Το σκεπτικό είναι απλό: Το Ιράν αντιτίθεται στις ΗΠΑ, επομένως η υποστήριξη του θεοκρατικού καθεστώτος συνιστά «αντιιμπεριαλισμό». Ωστόσο, αυτή η θέση αρνείται τη διεθνή αλληλεγγύη στους Ιρανούς που αντιτίθενται στον ιρανικό ιμπεριαλισμό και αγωνίζονται για δημοκρατικά δικαιώματα κι ελευθερίες.

Υπάρχει σχεδόν καθολική συμφωνία ως προς την περιγραφή ως «ισλαμικής» της εξέγερσης που είχε ως αποτέλεσμα την ανατροπή του σάχη Ρεζά Παχλεβί το 1979, αλλά στην πραγματικότητα κάτι τέτοιο δεν ισχύει. Στις 4 Σεπτεμβρίου 1978, στο τέλος του Ραμαζανιού, αρκετές εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι διαδήλωσαν στην Τεχεράνη. Ήταν μια ειρηνική διαδήλωση κατά την οποία το πλήθος, που σε μεγάλο μέρος αποτελείτο από γυναίκες, ζητούσε από τις ένοπλες δυνάμεις να μην επιτεθούν. Κάποιοι απαιτούσαν την αποκατάσταση του Συντάγματος, άλλοι ζητούσαν δημοκρατία. [...]

Στη συνέχεια ανακοινώθηκε απαγόρευση των διαδηλώσεων, αλλά λίγες μέρες μετά, την Πέμπτη 7 Σεπτεμβρίου, πραγματοποιήθηκε μία ακόμα κινητοποίηση, στην οποία συμμετείχαν περίπου 300.000 άτομα, που αφήφισαν τις εκκλήσεις των μουλάδων να μείνουν στο σπίτι και διαδήλωναν στο κέντρο της Τεχεράνης από το πρωί μέχρι το βράδυ, κάνοντας και πάλι εκκλήσεις στον στρατό να μην παρέμβει. Το καθεστώς δεν μπορούσε να ανεχθεί πλέον τις διαδηλώσεις και έτσι το πρωί της Παρασκευής 8 Σεπτεμβρίου, κηρύχθηκε στρατιωτικός νόμος στην Τεχεράνη και σε άλλες έντεκα πόλεις. Ο στρατός συγκρούστηκε με τους διαδηλωτές στην πλατεία Jaleh της Τεχεράνης και τρεις χιλιάδες άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους.

Ο κύριος όγκος των διαδηλωτών ήταν «φτωχοί των πόλεων, άνθρωποι που είχαν έρθει στις πόλεις και είχαν βιώσει τις αρνητικές συνέπειες της εκρηκτικής αύξησης της παραγωγής πετρελαίου, ελλείψεις τροφίμων και πληθωρισμό, πληρώνοντας έως και το 70% του εισοδήματός τους για ενοίκιο... Μαζί τους στις κινητοποιήσεις τους κατέβηκαν και οι μικρέμποροι του παζαριού, που παραδοσιακά υποστήριζαν τον μουσουλμανικό κλήρο αλλά ένιωθαν τη θέση τους να απειλείται από την καπιταλιστική ανάπτυξη στο Ιράν» (Halliday 1979, 298). Οι εργαζόμενοι στον πετρελαϊκό τομέα, έναν τομέα πολύ κρίσιμο για την ιρανική οικονομία και τα κέρδη από εξαγωγές, κατέβηκαν σε απεργία τον Οκτώβριο. Τα αιτήματά τους περιελάμβαναν την άρση του στρατιωτικού νόμου, την απε-

λευθέρωση των πολιτικών κρατουμένων και την κρατικοποίηση της πετρελαϊκής βιομηχανίας.

Στην πρώτη γραμμή της εξέγερσης βρίσκονταν συγγραφείς, δικηγόροι και πολιτικοί της αντιπολίτευσης που απαιτούσαν την αποκατάσταση των ατομικών και συνταγματικών ελευθεριών. Μεταξύ αυτών και η μετενσάρκωση του ιστορικού Εθνικού Μετώπου του Μοσαντέκ, που τον Αύγουστο του 1978 εξέδωσε ένα πρόγραμμα δώδεκα σημείων με αιτήματα για τη διάλυση της διαβόητης μυστικής αστυνομίας Σαβάκ, την απελευθέρωση των πολιτικών κρατουμένων, το δικαίωμα επιστροφής των πολιτικών εξόριστων και δικαιώματα ελευθερίας γνώμης και σύστασης συνδικαλιστικών οργανώσεων (Halliday 1979, 296). Οι θρησκευτικοί ηγέτες ήταν χωρισμένοι μεταξύ από τη μία εκείνων που, όπως ο Αγιατολάχ Ρουχολάχ Χομείνι, υποστήριζαν τη δημιουργία ισλαμικού κράτους, και από την άλλη φιλελεύθερων, όπως ο Αγιατολάχ Μοχάμαντ Καζέμ Σαριατμαδάρι, ο οποίος είχε σώσει τη ζωή του Χομείνι αποδίδοντάς του τον ανώτερο θρησκευτικό τίτλο του *marja* (πηγή μίμησης) όταν το 1963 ο σάχης ήθελε να τον εκτελέσει (το Σύνταγμα δεν επέτρεπε να εκτελούνται *marja*), αλλά που τώρα απαιτούσε την επιστροφή στη συνταγματική νομιμότητα.

Άρχισαν επίσης να επανεμφανίζονται κάποια τμήματα της αριστεράς, που είχαν αντιμετωπίσει ακραία καταστολή, όπως το συνδεδεμένο με τη Μόσχα κόμμα Τουντέχ και δύο πολιτικοστρατιωτικές οργανώσεις, η ισλαμική μαρξιστική οργάνωση Μουτζαχεντίν του Λαού (*Mojahedin-e Khalq*) και οι μαοϊκοί/γκεβαριστές Φενταγίν του Λαού (*Fedayeen-e Khalq*), που διένειμαν προπαγανδιστικά φυλλάδια στις διαδηλώσεις. Εκτός από αυτές εμφανίστηκαν και πολλές μικρότερες οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένων ομάδων τροτσκιστών και αναρχικών, μεταξύ των οποίων η Ένωση Κομμουνιστών Αγωνιστών (*UCM*), που σχηματίστηκε το 1978 με επικεφαλής τον Mansoor Hekmat, ο οποίος κατέκρινε τις υπόλοιπες οργανώσεις για λαϊκισμό και εθνικισμό, θεωρούσε ότι στη Σοβιετική Ένωση κυριαρχούσε ο κρατικός καπιταλισμός και επιζητούσε επιστροφή στη θεωρία και την πολιτική του Μαρξ και του Λένιν.

Ο ιδιαίτερα ανομοιογενής αυτός συνασπισμός, ενωμένος μόνο από την αντίθεση προς τον σάχη, διαλύθηκε μόλις το καθεστώς του άρχισε να κλονίζεται. Πιο επιζήμια ακόμη κι από τον εσωτερικό ανταγωνισμό των οργανώσεων της αριστεράς αλλά και από τον αντίστοιχο ανταγωνισμό των φιλελεύθερων εθνικιστών στη βάση προσωπικών αντιπαλοτήτων, υπήρξε η ευθυγράμμιση του φιλοσοβιετικού Τουντέχ με τον Χομείνι ενάντια στους φιλελεύθερους δημοκράτες. Η πλειοψηφία των Φενταγίν Χαλκ έκανε το ίδιο. Μια μειοψηφική τάση των Φενταγίν Χαλκ, καθώς και οι Μουτζαχεντίν Χαλκ και μικρότερες αριστερές ομάδες, αντιτάχθηκαν στους ισλαμιστές.

Γιατί υποστήριξε την ισλαμιστική θεοκρατία το φιλοσοβιετικό Τουντέχ και αντιτάχθηκε στους φιλελεύθερους δημοκράτες; Ο Maziar Behrooz (1999, 137)

Στις 8 Μαρτίου 1979 η διαδήλωση για την Παγκόσμια Μέρα της Γυναίκας μετατράπηκε σε μαζική διαμαρτυρία ενάντια στην υποχρεωτική μαντίλα που μόλις είχε εξαγγείλει ο Χομεϊνί (φωτογραφία της σημαντικής ιρανής φωτορεπόρτερ Hengameh Golestan).

εξηγεί ότι «για ορισμένους, όπως για το Τουντέχ και για την πλειονότητα των Φενταγίν, το γεγονός ότι η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν ήταν πολιτικά ανεξάρτητη και ότι ήταν συχνά εχθρική προς τα δυτικά πολιτικά συστήματα (ιδιαίτερα η κληρική της πτέρυγα), τις δυτικές πολιτισμικές αξίες και κυβερνήσεις, σήμαινε ότι το νέο κράτος ήταν αντιιμπεριαλιστικό και μπορούσε να ακολουθήσει μια πορεία που θα το οδηγούσε τελικά στο σοβιετικό στρατόπεδο». Δεν πτοήθηκαν οι σταλινικοί ούτε καν από το γεγονός ότι η περιγραφή της θεοκρατίας ως «αντιιμπεριαλιστικής» σήμαινε τελικά υποστήριξη ενός ισλαμικού Ιράν που είχε δεσμευθεί να εξαλείψει τον σοσιαλισμό και τον μαρξισμό. Ορισμένες μαρξιστικές ομάδες υποστήριζαν μάλιστα την ισλαμική κυβέρνηση μέχρι και το 1987, παρά την εφαρμογή συστηματικής καταστολής των οργανώσεων της αριστεράς. Όπως γράφουν οι Ali Rahnama και Farhad Nomani (1990, 5), «η υποστήριξη της αριστεράς διευκόλυνε το καθεστώς να συρρικνώσει δημοκρατικά δικαιώματα και ελευθερίες στο εσωτερικό του. Η έλλειψη θεωρητικής ανάλυσης της αριστεράς όχι μόνον ωφέλησε την κληρική ηγεσία, αλλά της παρείχε μια ανάσα για να προετοιμαστεί για την πλήρη εκκαθάριση της ίδιας της αριστεράς».

Στα τέλη Δεκεμβρίου 1978 με απεργίες και διαδηλώσεις στους δρόμους να παραλύουν τη χώρα, ο σάχης κάλεσε τον Sharour Bakhtiar να σχηματίσει κυβέρνηση. Ο Μπαχτιάρ στο παρελθόν κατείχε τη θέση του αναπληρωτή υπουργού Εργασίας στην κυβέρνηση Μοσαντέκ μέχρι την ανατροπή της από το πραξικόπημα και πέρασε σχεδόν έξι από τα επόμενα είκοσι πέντε χρόνια στη φυλα-

κή για δραστηριότητες όπως η εκτύπωση αντικαθεστωτικών εντύπων και η υποστήριξη υποψηφίων της αντιπολίτευσης στις εκλογές, ενώ, ως μέλος του Κόμματος του Ιράν του Μοσαντέκ και του Εθνικού Μετώπου στο οποίο αυτό συμμετείχε, υποστήριξε τη δημοκρατία και ένα κοσμικό καθεστώς. Τον Ιούνιο του 1977, μαζί με τους Karim Sanjabi και Dariush Forouhar (ηγέτες κι αυτούς του Εθνικού Μετώπου), ο Μπαχτιάρ δημοσιοποίησε μια ανοιχτή επιστολή προς τον σάχη απαιτώντας την κατάργηση του δεσποτισμού και την αποκατάσταση των δικαιωμάτων όπως αυτά ορίζονταν από το Σύνταγμα του Ιράν και την Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αυτό αποτέλεσε μια από τις σπίθες που πυροδότησαν την επανάσταση. Ωστόσο, ο Μπαχτιάρ υποστήριξε ότι ο σάχης έπρεπε να παραμείνει αρχηγός του κράτους έως ότου διεξαχθεί δημοψήφισμα σχετικά με τη μορφή που θα έπρεπε να λάβει η νέα κυβέρνηση, αφήνοντας ανοιχτό το ενδεχόμενο συνταγματικής μοναρχίας. Το 1978, αντιτάχθηκε σθεναρά στις κινήσεις προσέγγισης με τον Χομεϊνί, που εκείνη την εποχή ήταν εξόριστος κοντά στο Παρίσι. Φέρεται να είπε ότι «πίσω από το σύρσιμο των σανδαλιών του κλήρου ακούγονται οι παιάνες του φασισμού».

Σε μια συνέντευξή της, η Rohini Hensman ανέφερε ότι κατάγεται από μια αντιιμπεριαλιστική οικογένεια στη Σρι Λάνκα:

«Και οι δύο γονείς μου ήταν αφοσιωμένοι αντιιμπεριαλιστές και παρακολουθούσαν τους απελευθερωτικούς αγώνες σε όλο τον κόσμο. Μεγάλωσα σε αυτή την ατμόσφαιρα. Αλλά αυτό ήταν μέρος της γενικής μας θεώρησης υπέρ της δημοκρατίας και ενάντια στον αυταρχισμό, όπου κι αν εμφανίζοταν, συμπεριλαμβανομένης της ίδιας της Σρι Λάνκα. Συνέδεσα λοιπόν τον αντιιμπεριαλισμό με τον αγώνα ενάντια στην εξουσία και τις ιδέες υπέρ της δημοκρατίας. Αυτός είναι ένας λόγος που ήμουν τόσο τρομοκρατημένη με αυτά που συνέβησαν μετά τη συριακή επανάσταση.

» Ως φεμινίστρια επίσης, βρίσκω την υποστήριξη για αυτά τα καθεστώτα αρκετά απωθητική. Όλα τους είναι εξαιρετικά πατριαρχικά και μισογυνικά: Η μεταχείριση των γυναικών, συμπεριλαμβανομένων των πολιτικών κρατουμένων, είναι φρικτή, τα βασανιστήρια και οι βιασμοί χρησιμοποιούνται ως όπλο στον πόλεμο εναντίον τους. Υπήρχε ένα ιστορικό προηγούμενο εξίσου ζοφερό, η γενοκτονία της Βοσνίας. Και τότε υπήρχε ένα τμήμα της αριστεράς – συμπεριλαμβανομένων ορισμένων ανθρώπων ευρείας αποδοχής όπως ο Έντουαρντ Χέρμαν, συνεργάτης του Τσόμσκι – που υποστήριξε πολύ έντονα τους Σέρβους εθνικιστές. Αναλογιστείτε τη φρικτή πραγματικότητα: διεξαγόταν μια γενοκτονία και μια εθνοκάθαρση που περιλάμβανε μαζικούς βιασμούς, υπήρχαν ακόμα και στρατόπεδα βιασμού (κάτι που δεν είχε υπάρξει ποτέ στο παρελθόν), γεγονός για το οποίο δεν έχουν καν αποδοθεί ευθύνες. Υπάρχουν θύματα που ακόμη περιμένουν κάποιου είδους αναγνώριση. Ως φεμινίστρια, λοιπόν, δυσκολεύομαι πολύ να κατανοήσω και να δεχτώ την υποστήριξη σε αυτά τα καθεστώτα. Τό-

σο ως ανέκαθεν αντιιμπεριαλίστρια όσο και ως φεμινίστρια βρίσκω πραγματικά αποκρουστική αυτή τη στάση.

» Υπάρχει επίσης και μια δόση οριενταλισμού σε αυτό τον ψευδο-αντιιμπεριαλισμό. Θα έφτανα στο σημείο να ονομάσω ρατσιστική τούτη τη στάση. Βλέπετε τεράστιες μάζες ανθρώπων σε ειρηνικές κινητοποιήσεις και λέτε ότι χειραγωγούνται είτε από ισλαμιστές είτε από ιμπεριαλιστές. Δεν τους δίνετε το δικαίωμα να είναι πολίτες, ούτε τους αναγνωρίζετε ως ανθρώπους που θέλουν δημοκρατία, όπως εσείς. Όχι, είναι διαφορετικοί. Και ναι, το βλέπουμε ακόμη και μεταξύ δικών μας ανθρώπων, των ανθρώπων του “Τρίτου Κόσμου” – τη βλέπουμε και στην Ινδία τη συλλήβδην απόρριψη των εξεγέρσεων είτε ως “ισλαμιστικών” είτε ως “ιμπεριαλιστικών” είτε και τα δύο.

» Παλιότερα η Ινδία υποστήριζε ένθερμα την Παλαιστίνη. Μέρος της παγκόσμιας αριστεράς υποστηρίζει ακόμη την Παλαιστίνη. Μέρος του προβλήματος είναι ότι υιοθετεί τη ρητορική περί “άξονα της αντίστασης” και ως εκ τούτου αισθάνεται ότι όσοι ισχυρίζονται ότι αποτελούν μέρος του άξονα της αντίστασης, όπως ο Άσαντ ή ο Χαμενεϊ, πρέπει αυτόματα να υποστηρίζονται. Αυτό είναι παρανοϊκό, γιατί στην πραγματικότητα ο Άσαντ έχει βομβαρδίσει Παλαιστίνιους στη Συρία. Υπάρχουν Παλαιστίνιοι πολιτικοί κρατούμενοι στη Συρία. Και άλλωστε το γεγονός ότι φέρεται με αυτόν τον τρόπο στους Σύρους δεν θα έπρεπε να προβληματίσει; Είναι άραγε φιλοπαλαιστίνιος όταν συντρίβει μια δημοκρατική εξέγερση; Είναι υπέρμαχος της δημοκρατίας;

» Αυτό είναι το ένα πολιτικό ζήτημα. Το άλλο είναι η αδυναμία ταύτισης και ενσυναίσθησης. Στην Ινδία σήμερα οι εθνοθηρησκευτικές μειονότητες, οι γυναίκες, οι εργαζόμενοι/ες, οι φτωχοί/ές της υπαίθρου και οι αντιφρονούντες κάθε είδους, συμπεριλαμβανομένων των δημοσιογράφων, των διανοουμένων, των ακαδημαϊκών, των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων – όλες και όλοι καταστέλλονται με διάφορους τρόπους. Παρόμοια είναι η κατάσταση στη Συρία και θα περίμενε κανείς ότι οι άνθρωποι που αντιμετωπίζουν τέτοιες συνθήκες στη χώρα μας θα συμπάσχουν και θα ταυτίζονται με ανθρώπους που υφίστανται τα ίδια αλλού. Εδώ υπεισέρχεται ξανά ο ρατσισμός. Κάποιοι, ενώ ισχυρίζονται ότι είναι αντίθετοι στον ιμπεριαλισμό των ΗΠΑ και ενάντια στην ισραηλινή καταπίεση των Παλαιστινίων, εκτός Ισραήλ και εκτός ΗΠΑ υποστηρίζουν τους καταπιεστές, όχι τον λαό που ξεσηκώνεται εναντίον τους. Περίεργο πράγμα αυτά τα διπλά μέτρα και σταθμά. Αισθανόμαστε απάθεια για όσα συνέβησαν στη Συρία, επειδή εκεί συνθλίβονται άνθρωποι σαν κι εμάς. Το ίδιο θα περίμενα να νιώθει κάθε αριστερός σήμερα».

4 Απριλίου 2022,
The Fire Next Time

<https://firenexttime.net/iran-from-democratic-revolution-to-islamist-counterrevolution/>

Φάτιμα

Το λιβάδι

Συνήλθα και είδα ότι στεκόμουν στη μέση ενός ατελείωτου λιβαδιού! Το έβλεπα να αιωρείται ψηλά... Πήρα μια βαθιά ανάσα και, με φόβο και ανησυχία, άρχισα να σκέφτομαι αν πραγματικά άξιζε τον κόπο ή όχι, έπρεπε να θυμηθώ αν άξιζε τον κόπο να θυμηθώ...

Θέλω δε θέλω, θυμάμαι πολύ καλά την πρώτη μέρα:

Υπάρχει πολύς θόρυβος στην αυλή του σπιτιού της μητέρας μου. Όλων τα μάτια είναι γεμάτα δάκρυα αλλά με κοιτούν με θυμό. Ψάχνω τη μητέρα μου με τα μάτια και τη βλέπω να κάθεται σε μια γωνία. Μου αντιγυρίζει ένα βλέμμα έκπληξης και δυσπιστίας. Τη ρωτώ «είσαι καλά;» Κουνά καταφατικά το κεφάλι της και προσπαθεί να με καθησυχάσει με ένα χαμόγελο, αλλά ακόμα και από μακριά νιώθω την ταραχή της! Η αδελφή μου κάθεται δίπλα της και με κοιτά κι αυτή δακρυσμένη, σαν να μου λέει «εσύ φταις εσύ για όλα!»

Από τις σκέψεις μου με βγάζει ο ήχος της κόρνας ενός αυτοκινήτου. Είναι ο ξάδελφός μου. Μου φωνάζει. Δεν ξέρω τι συμβαίνει. Οι φωνές γύρω μου δυνάμωσαν. Βάζουμε τις τσάντες μας στο ρεζερβουάρ του αυτοκινήτου.

Έντεκα άνθρωποι μπαίνουμε σε δύο αυτοκίνητα και ξεκινάμε το ταξίδι μας προς τα σύνορα!

Όλοι είναι ακόμα σε κατάσταση σοκ και κανείς δεν μπορεί να το πιστέψει. Είναι αλήθεια. Φεύγουμε. Εδώ και δύο ώρες κανείς δεν μιλάει! Εκτός από τη Φαρίμπα, που παραπονιέται κάθε μισή ώρα ότι της πονάνε τα πόδια επειδή κάθεσαι άβολα στο πάτωμα του αυτοκινήτου.

Μετά από ώρες κούρασης μέσα στο αυτοκίνητο, όλοι έχουν κοιμηθεί. Ξαφνικά ο οδηγός μας καλεί να κατέβουμε! Είμαστε όλοι ανακουφισμένοι που επιτέλους βγαίνουμε από το αυτοκίνητο. Έρχεται ένα μπλε φορτηγάκι όπου πρέπει να μπορούμε και οι έντεκα. Ανεβαίνουμε στην καρότσα.

σύνορα Ιράν-Τουρκίας

Μετά από άπειρους καβγάδες, μέσα στις φωνές και το χάος που μας προξενεί το στρίμωγμα και η ταχύτητα, με τα σώματά μας μελανιασμένα από τη σφοδρότητα διάφορων προσκρούσεων και απότομων φρεναρισμάτων, ο οδηγός μας ξεφορτώνει. Απλώνεται μπροστά μας μια ατέλειωτη κοιλάδα!

Τα άλογα στέκονται δίπλα σε μια ομάδα αντρών με κουρδικά ρούχα. Προχωρώ και τους λέω «με έστειλε ένας... λαθρέμπορος και μου είπε ότι θα μας δώσετε τρία άλογα!»

Walter Becker (1893 - 1984), Αλεπού, ξυλογραφία, 1919.

Ο άνδρας που στεκόταν δίπλα στα άλογα χαμογελά: «Δεν καταλαβαίνω τι μου λέτε. Δώστε μου χρήματα και πάρτε ένα άλογο». Του απαντώ: «Μα έχω πληρώσει προκαταβολή στον έμπορο για τρία!» Μου είχε πει να μην ανησυχώ για τίποτα και να μην πάρω χρήματα μαζί μου γιατί τάχα δεν θα τα χρειαστώ! «Μου είπε ότι κανόνισε μαζί σας», τους λέω.

Ο άνθρωπος με τα άλογα καγχάζει τώρα: «Δεν ξέρω για καμιά προκαταβολή, ό,τι πάρεις, θα το πληρώσεις!»

Μαζεύουμε ό,τι μπορούμε, νοικιάζουμε δύο άλογα και κατεβαίνουμε την κοιλάδα.

Η πρώτη μέρα δεν ήταν τόσο δύσκολη, μόνο έξι ώρες περπάτημα και φτάσαμε στα σύνορα. Στα μέσα της νύχτας ακούσαμε μια φωνή: «Καθίστε στο έδαφος και περιμένετε!» Μετά από λίγο, η ίδια φωνή ξανά, «Σηκωθείτε αμέσως και γυρίστε πίσω!» Τα σύνορα είναι κλειστά! Όλοι με κοιτούν μπερδεμένοι και φοβισμένοι και εγώ, θυμωμένη με τον εαυτό μου για το λάθος μου να φέρω την οικογένειά μου σε αυτό το απελπιστικό ταξίδι, ρωτώ τη σκιά πίσω από τη φωνή: «τι σημαίνει κλειστά, τι μπορούμε να κάνουμε;»

Η φωνή απαντά: «Θα μείνουμε εδώ και θα ξαναπροσπαθήσουμε αύριο». Στη μέση μιας ατελείωτης κοιλάδας χωρίς νερό και φαγητό... Μοιάζει αδύνατον! Ξαφνικά, ο ήχος των βημάτων ενός αλόγου μας τραβά την προσοχή. Αρκετές άλλες ομάδες ταξιδιωτών έρχονται προς το μέρος μας.

Δεν έχουμε άλλη επιλογή από το να μείνουμε εδώ απόψε, στρέφομαι προς την οικογένειά μου με αμηχανία που προσπαθώ να κρύψω!

Ο κρύος αέρας εισχωρεί βαθιά στα κόκαλά μας και μας κλέβει τον ύπνο... Ούτε κουβέρτα ούτε μαξιλάρι! Οι άντρες παρατάσσονται καθισμένοι γύρω από τις γυναίκες. Δεν κοιμάται καμιά.

Ημέρα δεύτερη

Η πύρινη ζέστη και ο κατακόρυφος ήλιος μάς καίνε. Όλοι προσπαθούμε να σωθούμε ψάχνοντας κάποια γωνιά στην πλατιά κι επίπεδη κοιλάδα...

«Γιατί λοιπόν δεν μετακινούμαστε;» ρωτώ ένα νεαρό αγόρι που είναι υπεύθυνο της ομάδας μας.

Μου απαντά: «Πρέπει να περιμένουμε το σκοτάδι».

«Μα δεν θ' αντέξουμε από την πείνα και τη δίψα, δεν μπορούν να περιμένουν, κοιτάξε τις γριές και τα παιδιά» του λέω.

Εκείνος: «Δεν μπορούμε να σκεφτόμαστε την πείνα! Ας τη σκεφτούμε όταν είναι πιο σκοτεινά».

Λίγες ώρες αργότερα, κάποιος αναφωνεί: «Κουνηθείτε!». Κανείς δεν μένει πίσω! Όλοι ενθουσιάζονται και αρχίζουν να κινούνται πίσω του.

Η κόρη μου η Φαρίμπα, η μακρινή ξαδέλφη και η μικρότερη αδελφή της, έρχονται προς το μέρος μου με το πρόσωπο αλλοιωμένο από τον τρόμο.

Η Φαρίμπα κλαίει γοερά και μου παραπονιέται: «Δεν ξέρω τι να κάνω, φοβάμαι! Ο πατριός μου μας είπε ότι δεν μπορεί να μας βοηθήσει, ο καθένας πρέπει λέει να κοιτάξει τον εαυτό του!» Προσπαθώ να καταπιώ τον θυμό και τη θλίψη μου και της λέω με τόνο αποφασιστικό πως δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα, εδώ είμαι εγώ, θα πορευτούμε μαζί – κι ας μην ξέρω τι θα απογίνουμε...

Τρέχουμε σαν από ένστικτο, χωρίς να το πολυσκεφτούμε, για να περάσουμε τους συνοριοφύλακες. Κάπως τα καταφέρνουμε (πώς; μας άφησαν; μήπως δεν μας είδαν;) και φτάνουμε σ' έναν ασφαλτοστρωμένο δρόμο με έναν τοίχο ύψους πέντε μέτρων τουλάχιστον, τοίχο που δεν τον σκαρφαλώνουμε με τίποτα, δεν υπάρχει ούτε ένα εξόγκωμα για να πατήσεις! Η γυναίκα που παρενόχλησε ο διακινητής μόλις βρήκε την ευκαιρία του επειδή την είδε μόνη της, παλεύει περισσότερο απ' όλους να σκαρφαλώσει για να του ξεφύγει, αλλά πέφτει ξανά και ξανά...

Όλοι αρχίζουν να γκρινιάζουν και να κλαίνε. Βγάζω μια ψιθυριστή κραυγή με όλη μου τη δύναμη και όσο αυτοέλεγχο μου έχει απομείνει: «Σκάστε πια! Θα μας ακούσουν οι συνοριοφύλακες». Τους κάνω όλους να σωπάσουν.

Κοιτάζω γύρω μου: Η λευκή πέτρα που μας είπε ο διακινητής φαίνεται στον ορίζοντα! «Πάμε! Πρέπει να πάμε προς την πέτρα!» Αλλά κανείς δεν με πιστεύει... Όλοι κάθονταν ήσυχoi και φοβισμένοι. Ξαφνικά σηκώνεται ο πατέρας μου και πηγαίνει στην άκρη του δρόμου! Προχωρά προς την άσπρη πέτρα! Τρέχω

και τον σταματώ. «Δεν μπορείς να πας μέχρι εκεί μόνος, είναι μακριά!» του λέω. «Περίμενε, θα πάω εγώ».

Τρέχω μέχρι το τέλος του δρόμου. Φτάνω στη λευκή πέτρα. Βλέπω έναν μικρό δρόμο που οδηγεί στην κορυφή του μεγάλου ψηλού τοίχου! Ανεβαίνω και φτάνω στην κορυφή. Προχωρώ από κει στην κορυφή του λόφου και βρίσκομαι σε ένα λιβάδι! Ένα λιβάδι όπου το γρασιδί είναι ψηλότερο από μένα. Κλείνω τα μάτια μου και προσπαθώ να νιώσω αν αξίζει τον κόπο να θυμηθώ τι έγινε μετά, να φυλάξω τη μνήμη της οικογένειάς μου, τη μνήμη των φίλων και των αγνώστων, τη μνήμη των όσων υπομείναμε. Αποφασίζω ότι αξίζει.

Λέω στον εαυτό μου: *Φατιμά αν πέσεις τώρα θα γίνεις τροφή για τους λύκους, τις αλεπούδες και τα φίδια. Αν σε πιάσει κάποιος έμπορος ή κλέφτης ή διεφθαρμένος αστυνομικός, η ζωή σου τελειώσει! Αλλά τουλάχιστον προσπάθησες! Μη φοβάσαι, κορίτσι μου, έχεις φτάσει κιάλας τόσο μακριά. Μη φοβάσαι, απλά τρέξε, Φατιμά, τρέξε!*

Τρέχω από την κορυφή του λόφου προς τα πίσω να ειδοποιήσω τους υπόλοιπους! Τρέχω, τρέχω... μέχρι που ακούω γνώριμες φωνές.

«Εδώ είμαι, βρήκα την κορυφή του λόφου, θα τον περάσουμε...» φωνάζω. «Πίσω από τον τοίχο είναι».

Μόρις Μάτσορ (1877-1966). Άτιτλο (αφηρημένη σύνθεση με βουλό), λιτόλευσιμ., 15.2 x 18.1 εκ., εκ. 4 από το περιοδικό *Der schwarze Turm* (ο Μαύρος Πύργος), σειρά 1, τ. 6 (Δεκ. 1919)

Οργανώνοντας ένα παιδαγωγικό εγχείρημα για τα παιδιά με τα παιδιά

Για το Μικρό Δέντρο η προσέγγιση για μια αλλιώτικη παιδαγωγική συνεπάγεται και πηγάζει από την αναγκαιότητά μας για μια αλλιώτικη κοινωνία, παίρνοντας σαν παράμετρο την αλληλένδετη σχέση κοινωνίας και εκπαίδευσης. Όταν αναρωτιόμαστε για το πώς θα θέλαμε να μοιάζει η κοινωνία μας, μεγάλο μέρος της απάντησης καλύπτεται από το πώς θα θέλαμε να είναι η εκπαίδευση, όχι μόνο των παιδιών αλλά και των ενήλικων. Θεωρούμε πως η πολιτική και η παιδαγωγική αποτελούν δυο αδιαχώριστες έννοιες, όπου η μία περιλαμβάνει την άλλη. Αναγνωρίζουμε την παιδαγωγική ως αναπόσπαστο κομμάτι της ελευθεριακής και αναρχικής φιλοσοφίας.

Αυτή την παιδαγωγική, αφενός παλεύουμε να την πραγματώσουμε στο εδώ και τώρα, μέσω της λειτουργίας του σχολείου. Αφετέρου είναι για μας εξίσου σημαντικό να ανοίξει το θέμα της ελευθεριακής εκπαίδευσης στη δημόσια σφαίρα, ώστε να σταματήσει να αποτελεί το κενό στην ιστορία της παιδαγωγικής.

Το κοινοτικό σχολείο, για εμάς, είναι ένα δίκτυο συνεργασίας και επικοινωνίας, ένας ζωντανός εν κινήσει οργανισμός, όπου η μάθηση του ατόμου πηγάζει από την προσωπική του αυτονομία και από το βίωμα της συμμετοχής του στην κοινότητα. Ακόμα, σημαίνει ένα σχολείο αυτοδιαχειριζόμενο με αντι-ιεραρχικά χαρακτηριστικά τόσο στη λειτουργία όσο και στις εξωστρεφείς δράσεις του. Ο τρόπος με τον οποίο οργανώνουμε την κοινότητά μας αποτελεί την πρότασή μας για την κοινωνική οργάνωση. Έτσι, στην κοινότητά μας παιδιά, γονείς και συνοδές αλληλεπιδρούν σύμφωνα με τις αξίες που αναφέραμε και την ίδια στιγμή προσπαθούν να επεκτείνουν αυτές τις εμπειρίες στην οικογένεια, στη γειτονιά τους και σε όλο το φάσμα της καθημερινής ζωής. Αφού, μόνο βιώνοντας την κοινοτική ζωή μπορείς από την θεωρία να περάσεις στην πράξη και το αντίστροφο.

Χτίζουμε την επικοινωνία με τα παιδιά, ζώντας μαζί με τα παιδιά. Η παιδική ηλικία δεν είναι η μεταβατική περίοδος για την ενηλικίωση. Δεν είναι το λευκό χαρτί που ο ενήλικας-αυθεντία μορφοποιεί. Είναι η πρώτη ταυτότητα που αποκτούμε, η πρώτη γέφυρα επικοινωνίας με τον κόσμο. Το εργαλείο για την απελευθέρωση του παιδιού από την ενήλικη προκατάληψη είναι η επικοινωνία μας μαζί του ως αυτόνομο άτομο, η οποία ζυμώνεται μέσα από τη δυναμική του συλλογικού. Η διαδικασία αυτή βιώνεται μέσα από την ενεργή ακρόαση, την ενσυναίσθηση, τον αναστοχασμό, την αλληλοβοήθεια και το σεβασμό. Πιθανώς τα παραπάνω να μη μας οδηγούν σε συγκεκριμένες απαντήσεις-συνταγές αλλά σε

ποικίλα ερωτήματα. Η απελευθέρωση της παιδικής ηλικίας από τις ενήλικες φιλοδοξίες, είναι το πρώτο βήμα για την κατάκτηση της αυτονομίας του παιδιού.

Η Μάθηση είναι η καθημερινή ζωή στην Κοινότητα. Και εμείς οι ενήλικες ασκούμε να αναρωτιόμαστε πώς ένα Σχολείο μοιάζει με Σπίτι, μια Αίθουσα μοιάζει με Αγρό, μια Τάξη με Συνεργείο, ένα Κουδούνι μπορεί να φέρει συναισθήματα χαράς κι όχι λύπης, και μια Ησυχία μπορεί να προκύπτει από την συλλογική αυτορρύθμιση και όχι από την μαζική πειθαρχία.

Εμείς, λοιπόν, ποια κουλτούρα επιλέγουμε να αναπαράγουμε και με ποιους τρόπους διαλέγουμε να την μοιραστούμε;

Η ιδέα της δημιουργίας ενός αλλιώτικου σχολείου γεννήθηκε τον Αύγουστο του 2012, στην πρώτη αυτοοργανωμένη παιδική κατασκήνωση, στο τότε κατελημμένο δασαρχείο του φυτώριου Φλαμουρίου, στον Βερτίσκο Θεσσαλονίκης. Οι άνθρωποι που παρευρεθήκαμε σ' αυτή την κατασκήνωση και ζούσαμε στη Θεσσαλονίκη συνεχίσαμε να συναντιόμαστε σε μια συνέλευση που την ονομάσαμε «συνέλευση για τη δημιουργία ενός αλλιώτικου σχολείου».

Αφετηρία των ανθρώπων αυτών αποτέλεσε η επιθυμία και η ανάγκη να πραγματοποιηθεί στο εδώ και τώρα ένα αλλιώτικο σχολείο, το οποίο θα βασιζόταν στην επιθυμία για ελευθερία και κοινοτική ζωή. Για μια εκπαίδευση που, αρχικά, ξεκινάει από τον σεβασμό στην ατομική αυτονομία του κάθε παιδιού, και στους προσωπικούς του ρυθμούς. Στη συνέχεια, η εκπαίδευση συνεχίζεται με το βίωμα της αμεσοδημοκρατικής κοινότητας, με εργαλεία τη συνεκπαίδευση, την αλληλοβοήθεια και τη συμμετοχή στη συλλογική ζωή. Για ενάμιση χρόνο η συνέλευση συναντιόταν σε τακτική βάση και επεξεργαζόταν σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο τον τρόπο λειτουργίας του σχολείου. Σε όλη την πορεία των συναντήσεων δίναμε το ίδιο βάρος τόσο στην οργάνωση του εγχειρήματος όσο και στην αυτομόρφωση των ατόμων που το απαρτίζουν. Τον Σεπτέμβριο του 2013 η παιδαγωγική ομάδα παρουσίασε το παιδαγωγικό πλαίσιο¹ και τον Ιανουάριο του 2014 το Μικρό Δέντρο ξεκινά την πρωινή καθημερινότητα με 14 οικογένειες και 5 συνοδές².

1. Το παιδαγωγικό πλαίσιο είναι εμπνευσμένο από την ελευθεριακή, αναρχική και δημοκρατική εκπαίδευση και σκέψη. Το κείμενο αυτό δεν αποτελεί κάποια συγκεκριμένη μεθοδολογία ή συνταγή, αλλά είναι μια σύνθεση εργαλείων και προσεγγίσεων. Περιγράφει τις πολιτικές και παιδαγωγικές αξίες, έναν προτεινόμενο τρόπο κοινοτικής ζωής, μέσα στον οποίο συμβιώνουν παιδιά και ενήλικες. (Το παιδαγωγικό πλαίσιο μπορείτε να το βρείτε σε μορφή pdf στη σελίδα μας <https://alliotikoscholeio.espinblogs.net/>)

2. Η επιλογή του όρου «συνοδός» είναι μια απόπειρα μετάφρασης του ισπανικού όρου «acompañante» από το δίκτυο ενεργών σχολείων (active school). Η λέξη διδασκαλία παραπέμπει στην μετωπική σχέση δασκάλου-μαθητή, έτσι η λέξη συνοδεία συνοψίζει την δική μας παιδαγωγική στάση. Ο ρόλος της συνοδού είναι να σταθεί στο πλάι του κάθε ατόμου ξεχωριστά, δείχνοντας πίστη και σεβασμό στον ξεχωριστό ρυθμό του, να συνοδεύσει το παιδί στην ειρηνική εξερεύνηση του εαυτού και του άλλου. Χωρίς να περιορίζεται μόνο στο παραπάνω, αφού έχει και συντονιστικό ρόλο στην συλλογική αυτορρύθμιση της ομάδας.

Το παιδαγωγικό πλαίσιο...

...είναι εμπνευσμένο από την ελευθεριακή, αναρχική και δημοκρατική εκπαίδευση και σκέψη. Στο σχολείο δεν ακολουθούμε κάποια συγκεκριμένη μεθοδολογία ή σύστημα. Το παιδαγωγικό πλαίσιο είναι μια σύνθεση εργαλείων και προσεγγίσεων από αυτό που ονομάζεται Νέα Αγωγή και που είναι συνδεδεμένη με την απελευθέρωση του παιδιού από την ενήλικη καταπίεση. Ενδεικτικά θα αναφέρουμε ορισμένα παραδείγματα.

- Ο Francisco Ferrer (ίδρυση πρώτου σχολείου 1901) και το κίνημα των Μοντέρνων Σχολείων με βασικές αξίες αυτές της συνεκπαίδευσης των φύλων, των ηλικιών και των τάξεων, σχολεία χωρίς βαθμούς, επαίνους και τιμωρίες. Ένα σχολείο που η γνώση βασιζόταν σε επιστημονικές μεθόδους και εναντιωνόταν στα σχολεία της καθολικής εκκλησίας. Το κίνημα των Μοντέρνων Σχολείων είχε άμεση σχέση με την κοινωνία, δηλαδή τις γειτονίες και τους τόπους όπου εργάζονταν οι γονείς των μαθητών.
- Η Maria Montessori και το Σπίτι των παιδιών (πρώτη ίδρυση 1907) βασιζόμενο στη φιλοσοφία της ίδιας για την ανακάλυψη του νέου παιδιού που τα χαρακτηριστικά του ήταν κρυμμένα πίσω από την ενήλικη προκατάληψη. Σημαντική ιδέα για μας είναι η ελεύθερη επιλογή του υλικού και των δραστηριοτήτων από το ίδιο το παιδί μέσα σ' ένα οργανωμένο και προετοιμασμένο περιβάλλον στα μέτρα του.
- Ο Celestine Freinet, το Λαϊκό σχολείο (1935) και η θεσμική παιδαγωγική συνέβαλαν με την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στο σχολείο και την διαχείρισή τους από τους μαθητές, η σχολική αλληλογραφία, ο κινηματογράφος και το τυπογραφείο. Θεμελιακά στοιχεία της παιδαγωγικής του είναι η κοινοτική σχολική ζωή και η σύνδεσή της με την κοινωνία και τον δημόσιο χώρο.
- Ο Loris Malaguzzi και τα κοινοτικά σχολεία Reggio Emilia (πρώτη ίδρυση 1947). Σχολεία που δημιουργούνται σαν απάντηση στις ανάγκες της κοινότητας μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο. Εκεί εξελίσσεται η αυτοδιαχείριση στη μάθηση και στην οργάνωση του σχολικού περιβάλλοντος και με τη συμβολή του L. Malaguzzi τα σχολεία αυτά γίνονται χώροι πειραματισμού και ελεύθερης έκφρασης των παιδιών μέσω πολλαπλών αναπαραστάσεων.
- Η παιδική συνέλευση είναι αναπόσπαστο κομμάτι της παιδαγωγικής/πολιτικής διαδικασίας, μαθαίνεις την αμεσοδημοκρατία όταν την εξασκείς. Το εργαλείο της συνέλευσης σαν διαδικασία μάθησης προτάθηκε από τον A.S. Neil που ίδρυσε το δημοκρατικό σχολείο Summerhil (1921), αλλά και από τον Paulo Freire με βασική αιχμή στο παιδαγωγικό του πρόγραμμα την κριτική συνειδητοποίηση του ατόμου μέσα από το βίωμα της συλλογικής ζωής και την άσκηση της ελευθερίας.

Πώς είναι όμως μία μέρα στο Μικρό Δέντρο:

Συχνά επισκέπτες και επισκέπτριες μας κάνουν αυτήν την ερώτηση και συχνά η απάντηση δεν είναι εύκολη. Το σίγουρο είναι πως η κάθε μέρα είναι διαφορετική για τον καθένα και την καθημία. Σε ένα ελεύθερο σχολείο η μάθηση δεν θα μπορούσε να γίνεται με πρόγραμμα και η συμβίωση εμπεριέχει κανόνες και όρια τόσο ρευστά, οργανικά και μεταβαλλόμενα όπως και κάθε πραγματική συνθήκη που περιλαμβάνει ανθρώπους που αναπτύσσονται, μαθαίνουν και εξελίσσονται με βάση τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους.

Μία μέρα στο Μικρό Δέντρο θα μπορούσε να περιγραφεί με ένα απλό χρονοδιάγραμμα όπως:

- 8:30-9:00 προσέλευση...
- 9.00-10.00 πρωινό κτλ.

Ένα τέτοιο χρονοδιάγραμμα υπάρχει διαθέσιμο για όποιον ενδιαφέρεται να το μάθει. Αν όμως περιοριστούμε σε αυτό, τότε είναι σαν να αγνοούμε όλη την δυναμική που συνοδεύει ένα μικρό παιδί που επιλέγει ελεύθερα την δραστηριότητά του, αφοσιώνεται σε αυτήν με πάθος και δεν την εγκαταλείπει παρά μόνον όταν την ολοκληρώσει... πολλές φορές για περισσότερες από μία φορές. Εμείς δεν προσπαθούμε να χωρέσουμε αυτήν την δραστηριότητα του παιδιού σε ένα άκαμπτο αναλυτικό πρόγραμμα, αλλά αντίθετα προσπαθούμε να χτίσουμε το πρόγραμμα γύρω από την δραστηριότητα αυτή.

Στο Μικρό Δέντρο το παιδί έχει «χώρο» για συμβολικό παιχνίδι. Την ίδια στιγμή έχει ένα ολόκληρο περιβάλλον φτιαγμένο στα μέτρα του με εργαλεία αληθινά και λειτουργικά και μία κοινότητα της οποίας αποτελεί ισότιμο και σεβαστό μέλος. Αυτό που πολύ συχνά λοιπόν παρατηρούμε με ενδιαφέρον είναι πως τα παιδιά εμπλέκονται καθημερινά μέσα σε μία ποικιλία από δραστηριότητες, πολλές φορές ισορροπώντας ανάμεσα στη φαντασία και την πραγματικότητα, το συμβολισμό και την αισθητηριακή ταξινόμηση του περιβάλλοντος. Τη μία στιγμή μπορεί να καταπιάνονται με μαθηματικές πράξεις απλώς και μόνο για την ευχαρίστηση της δραστηριότητας και την άλλη στιγμή μπορεί να φτιάχνουν μία κατασκευή από ξύλα πάνω στο χώμα, χρησιμοποιώντας αληθινά εργαλεία, συνεργασία με άλλα άτομα και πολύπλοκους υπολογισμούς, απλά και μόνο για την ευχαρίστηση του να την ρίξουν τα ίδια με πέτρες λίγα λεπτά αργότερα. Ακόμη μπορεί ένα παιδί να υποδύεται ένα ρομπότ που καθαρίζει χρησιμοποιώντας αληθινή σφουγγαρίστρα και ξεσκονόπανα. Για τα παιδιά καθετί που επιλέγουν ελεύθερα έχει την ίδια αξία και είναι μία ευκαιρία για γνωριμία του εαυτού και του περιβάλλοντος.

Θα τολμούσαμε να πούμε ότι τα ελεύθερα παιδιά που ζουν σε ένα πλούσιο και δημιουργικό περιβάλλον με ενήλικες που εμπνέουν αντί να επιβάλλουν, βρίσκονται σε μία μόνιμη κατάσταση «ροής» όπως την ορίζει ο Csikszentmihalyi.

Βασικό στοιχείο που διατρέχει την καθημερινή παιδαγωγική πρακτική είναι η προσπάθεια για το χτίσιμο μιας κουλτούρας συναίνεσης ως προς το σώμα και τις επιθυμίες μας σε σχέση με αυτό. Σε αυτή την προσπάθεια ζυμώνόμαστε και οι ενήλικες και τα παιδιά. Πολύ συχνά, στο σχολείο, ρωτάμε η μία τον άλλον «θέλεις μία αγκαλιά;», «θέλεις να σε φιλήσω;», «μπορώ να παίξω μαζί σου;» σεβόμενες τη δήλωση συναίνεσης ή μη συναίνεσης από την άλλη / τον άλλον. Με αυτόν τον τρόπο, κάθε άτομο μπαίνει στη διαδικασία να αναγνωρίσει τα δικά του/της όρια, στο σώμα και τις επιθυμίες και την ίδια στιγμή να αντιληφθεί και τα όρια των υπολοίπων. Αναγνωρίζουμε την επιθυμία και ανάγκη του παιδιού να εξερευνήσει το σώμα του και δεν θεωρούμε ότι υπάρχουν φυσικές επιθυμίες και άλλες παρεκκλίνουσες ή ύποπτες. Η απαγόρευση της σεξουαλικής δραστηριότητας ή τα ψέματα των ενηλίκων δημιουργούν αναστολές και ενοχές που εμψυεύονται στον ηθικό κόσμο του παιδιού.

Το παιδαγωγικό υλικό του σχολείου επιλέγεται ως προς το περιεχόμενο και τις αναπαραστάσεις, να μην αναπαράγει έμφυλα στερεότυπα, διχοτομήσεις και κυρίαρχους ετεροκανονικούς ρόλους. Προτιμούμε να δίνουμε στα παιδιά μια αίσθηση πολλαπλότητας ως προς την έκφραση του φύλου και τους ρόλους που επι-

τελούνται. Δεν ενοχοποιούμε ούτε φορτίζουμε αρνητικά ή θετικά κάποιο σημείο του σώματος ή κάποιο σώμα λόγω κάποιου χαρακτηριστικού, χρώματος ή βάρους. Ενισχύουμε τον σεβασμό στο σώμα, όλα τα μέρη του σώματος έχουν σημασία! Ακόμα, αποφεύγουμε να συνδέουμε συμπεριφορές, ποιότητες συναισθημάτων, χαρακτηριστικά προσωπικότητας, προτιμήσεις, ενδιαφέροντα και ικανότητες των παιδιών με το βιολογικό τους φύλο, χωρίς βέβαια να αγνοούμε πως ήδη βρίσκονται στη διαδικασία συγκρότησης τους έμφυλου εαυτού τους. Εμείς, βέβαια, δεν έχουμε έμφυλες προσδοκίες από τα παιδιά για το παρόν και το μέλλον τους.

Έτσι, η κοινοτική μας ζωή, τα καθήκοντα και οι ευθύνες αφορούν όλους και όλες.

Ζώντας σε μια ευρύχωρη έκταση δίπλα στο δάσος, μαθαίνουμε καθημερινά μαζί με τα παιδιά πώς μπορούμε να συζούμε αρμονικά με όλα αυτά τα όντα που βρίσκονται γύρω μας. Ασχολούμαστε με τη ζωή και την καθημερινότητα της γάτας, του σπουργιτιού και του γαιοσκώληκα που συναντάμε, συζητάμε πώς μπορούμε να τα φροντίσουμε ή και αν χρειάζεται να τα αφήσουμε ήσυχα. Ανακαλύπτουμε μυρμηγκοφωλιές και συζητάμε για το ρόλο που έχει στην πραγματικότητα το μυρμήγκι που οι άνθρωποι ονομάζουμε βασίλισσα.

Θέλουμε ακόμα να το αποκαλούμε έτσι;

Φροντίζουμε τα οπωροκηπευτικά της κοινότητας και μαθαίνουμε πολλά παρατηρώντας την άγρια βλάστηση του αγρού. Συμμετέχουμε στη συνέλευση, ακούμε, εκφραζόμαστε, αναλαμβάνουμε ευθύνες για την κοινότητα και υλοποιούμε τις αποφάσεις μας. Παίρνουμε μαθήματα από τις σχέσεις στη φύση για τις μεταξύ μας σχέσεις και το αντίστροφο.

Ο Ζαν Γκραβ και ο Πιοτρ Κροπότκιν μίλησαν για την ολιστική εκπαίδευση, που έδινε έμφαση στην πολύπλευρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας. Η μάθηση δεν προέρχεται μόνο μέσα από τα βιβλία αλλά και από τα συναισθήματα, τις πρακτικές ικανότητες, τη φυσική κατάσταση, την κοινωνική και ηθική εκπαίδευση.

Δεν θεωρούμε πως υπάρχει ουδέτερη παιδαγωγική. Στα σχολεία αυτά εμπνεόμαστε από τις αξίες της αναρχικής και ελευθεριακής σκέψης προσπαθώντας να αναπαράγουμε έναν άλλο πολιτισμό που βασιίζεται σε αυτές. Μέσα από την παιδαγωγική πράξη εμφυσείται στα παιδιά η ιδέα ότι ο κόσμος δεν είναι φτιαγμένος για να εξυπηρετεί τις ανθρώπινες ανάγκες αλλά αποτελεί μία οργανική ενότητα από την βιοποικιλότητα και την ισορροπία της οποίας εξαρτάται η επιβίωση και η ανάπτυξη όλων των μερών της, την ιδέα δηλαδή ότι η φύση έχει μία εγγενή αξία. Τα παιδιά συμμετέχουν τα ίδια με έναν ισότιμο τρόπο στην δημιουργία μιας οργανικής κοινότητας η οποία μαθαίνει, συμβιώνει, αποφασίζει και αναπτύσσεται μέσα σε ένα ελεύθερο περιβάλλον.

Ιστορίες από τις Γεωγραφίες των Μυρμηγκιών...

Αφήσαμε ένα κομμάτι γης στον αγρό χωρίς ανθρώπινη παρέμβαση και τα μυρμηγκία φτιάξαν μια τεράστια πολιτεία. Όταν ο Μ. φώναξε στην ομάδα πως βρήκε μια μυρμηγκοφωλιά, η Ι. ήδη φώναζε το ίδιο, λίγο παραπέρα μια μικρή παρέα ήδη είχε κάτσει αναπαυτικά στο έδαφος και παρατηρούσαν την έντονη κινητικότητα των μυρμηγκιών.

Και πριν από αυτήν την εξερεύνηση τα μυρμηγκία ήταν παντού γύρω μας, αλλά γιατί δεν τα παρατηρούσαμε πιο πριν; Και ξεκίνησαν οι ερωτήσεις και οι παρατηρήσεις:

Γιατί φτιάχνουν διαφορετικές φωλιές;
Κάποιες φωλιές μοιάζουν με ηφαίστεια, άλλες με βουνά!
Γιατί έχουν τόσες τρύπες οι φωλιές;
Πόσα μυρμηγκία ζουν μαζί;
Τι να κάνουν άραγε από εκεί κάτω;
Θέλω κι εγώ να μπω μέσα στη φωλιά τους!
Τι τρώνε τα μυρμηγκία;
Θα μοιραστώ το πρωινό μου μαζί τους!

Και η συζήτηση συνεχιζόταν κάθε πρωί... με το που χαιρετούν τους γονείς τους πηγαίνουν κατευθείαν στις μυρμηγκοφωλιές, κάθονται γύρω-γύρω προσεκτικά και συζητούν... μάλιστα μια υπο-ομάδα έφτιαξε και ταμπέλες για να διακρίνουμε τις φωλιές από μακριά.

Συχνά ακούγεται στον αγρό μια υπενθύμιση:

Πρόσχε πού πατάς! εκεί ζουν τα μυρμηγκία!

Είσαι μυρμηγκί;

Αν είσαι τότε... έχεις μια μαμά, σου αρέσουν τα αυγά και τα μανιτάρια, μαθαίνεις μέσα από την παρατήρηση της δράσης των ενηλίκων μυρμηγκιών, μοιράζεσαι την τροφή σου με όλη την κοινότητα με την διαδικασία της τροφάλλαξης, μπορείς να ζεις νομαδικά, μπορείς όμως και να κατασκευάζεις φωλιές. Όταν τελειώσεις την εκπαίδευσή σου μπορεί να είσαι αρχιτεκτόνισσα, γεωργός, κτηνοτρόφος, εκπαιδευτρια, φροντιστής, πολεμίστρια και πολλά άλλα. Και τέλος τα μυρμηγκία είναι εξαπλωμένα σχεδόν σε όλη την Γη.

Αλλά πού οφείλεται η δύναμή τους;

«Η δύναμή τους είναι η αλληλο-υποστήριξη και η αμοιβαία εμπιστοσύνη... Αν το μυρμηγκί στέκεται στην κορυφή της ομάδας των εντόμων ... αυτό δεν πρέπει να οφείλεται λοιπόν ότι στις κοινωνίες του η αλληλοβοήθεια έχει σχεδόν αντικαταστήσει τον αλληλοσπαραγμό;»

Π. Κροπότκιν, *Αλληλοβοήθεια, ένας παράγοντας εξέλιξης*

Παιδιά, πάμε να δούμε ποιος κλαίει!

Αυτή είναι μία φράση που ακούγεται συχνά στο σχολείο μας. Σε μία κοινότητα μικρών παιδιών το στιγμιαίο κλάμα μπορεί να είναι συχνό μιας και είναι ο πρωταρχικός τρόπος αντίδρασης σε μικροεντάσεις μεταξύ των παιδιών ή σε χτυπήματα πάνω στο παιχνίδι. Το κλάμα είναι μία κοινωνική έκφραση που καλεί σε βοήθεια, που εκφράζει μια ανάγκη, που επιβεβαιώνει και συσφίγγει τις σχέσεις.

Όταν κάποιο από τα παιδιά μας κλαίει, σταματούμε την δραστηριότητα και στρέφουμε την προσοχή μας στο άτομο που ζητάει βοήθεια. «Είσαι καλά;», «Χρειάζεσαι κάτι;», «Πώς μπορώ να σε βοηθήσω;», «Θέλεις μια αγκαλιά;» είναι φράσεις που τα παιδιά μαθαίνουν πολύ εύκολα να χρησιμοποιούν. Μικρές πράξεις αλληλοβοήθειας όπως ένα χέρι για να σηκωθεί αυτή που έπεσε, ένα ποτήρι νερό ή ένα χαρτομάντηλο συμβαίνουν με συγκινητική συχνότητα στην κοινότητά μας και τις ενθαρρύνουμε με κάθε τρόπο.

Δουλεύοντας όλα αυτά τα χρόνια με παιδιά, βλέπουμε να επαναλαμβάνεται ξανά και ξανά το ίδιο φαινόμενο. Σε ένα περιβάλλον σεβασμού, ελευθερίας και μεικτών ηλικιών και ικανοτήτων, τα παιδιά πολύ αυθόρμητα υιοθετούν πράξεις αλληλοβοήθειας και ενσυναίσθησης και τις επαναλαμβάνουν με ενθουσιασμό σε κάθε ευκαιρία. Για μας αυτή είναι και θα πρέπει να είναι η βάση για την κοινωνική ανάπτυξη, εμποτισμένη με τις αξίες που εμείς επιλέγουμε να διαπερνούν τις κοινότητές μας.

Πολύ συχνά εμείς οι ενήλικες αναλωνόμαστε στο να συζητάμε για απαγορεύσεις και όρια ενώ ξεχνάμε πόσο ενδυναμωτική μπορεί να είναι η προσφορά βοήθειας για αυτήν που την προσφέρει ή η παράκαμψη του ατομικού συμφέροντος ή μιας παρόρμησης για χάρη ενός συλλογικού αποτελέσματος. Τι άραγε είναι η κοινωνικοποίηση πέρα από το να μπορώ να βλέπω ποιο είναι το συμφέρον της ομάδας; Συχνά ανησυχούμε για το πώς τα παιδιά θα αντιμετωπίσουν την σκληρότητα ενός βίαιου κόσμου και αν είναι κατάλληλα εφοδιασμένα αλλά ξεχνάμε να δώσουμε τα εργαλεία, τις ιδέες και τις αξίες που μπορούν να κάνουν αυτόν τον κόσμο λίγο καλύτερο.

Στην καθημερινή παιδαγωγική πρακτική πώς μπορούμε να μεταδώσουμε αυτές τις αξίες στα παιδιά; Πώς μπορούμε, αποφεύγοντας τα κηρύγματα και τις ηθικολογίες που τόσο αποστρεφόμαστε, να δημιουργήσουμε ένα περιβάλλον που να βλέπει το ατομικό πάντα σε συνάρτηση με το συλλογικό;

Όταν περπατάμε δεν μας ενδιαφέρει το να φτάσουμε γρήγορα ή το ποιος θα φτάσει πρώτος αλλά κοιτάμε προς τα πίσω και υιοθετούμε τον ρυθμό αυτού που πάει πιο αργά. Όταν κάποια δουλεύει δεν την διακόπτουμε αλλά καθόμαστε δίπλα και περιμένουμε να τελειώσει παρατηρώντας την δουλειά της. Όταν κάποιος μας λέει «όχι» το σεβόμαστε, δεν θυμώνουμε· είναι εντάξει να λέμε «όχι». Όταν κάποια παίρνει τον λόγο, της δίνουμε χρόνο να μιλήσει και αν τελικά δεν

έχει κάτι να πει την ευχαριστούμε όπως και να 'χει. Όταν λέμε «καλημέρα» θυμόμαστε και αυτούς-ές που λείπουν σήμερα και όταν επιστρέφουν τους καλωσορίζουμε. Όταν κάποια στεναχωριέται καθόμαστε κοντά ή προσφέρουμε μια αγκαλιά. Τέλος, φτιάχνουμε ένα περιβάλλον μεικτών ηλικιών, φύλων και ικανοτήτων που να επιτρέπει την συνεκπαίδευση και που ενθαρρύνει την συνεργασία και όχι τον ανταγωνισμό.

Ας εμποτίσουμε λοιπόν τις κοινότητες των παιδιών με τις αξίες της αλληλοβοήθειας και ας τα αφήσουμε να πειραματιστούν και να αυτονομηθούν μέσα από συλλογικές διαδικασίες. Ας τους μάθουμε να προστατεύονται, να λένε «όχι», να ζητούν αυτό που θέλουν αλλά ας τους δείξουμε και πώς να προσφέρουν, πώς να κάνουν ειρήνη, πώς να παρηγορούν. Η ζέση, η φροντίδα και ο ενθουσιασμός με τον οποίον τα παιδιά δομούν τις σχέσεις τους μέσα σε ένα τέτοιο περιβάλλον είναι πραγματικά συγκινητικός και εμπνευστικός. Ας τους το επιτρέψουμε.

Μα καλά και τότε μαθαίνουν τα παιδιά γραφή και ανάγνωση;

Αφορμές για να πειραματιστούν τα παιδιά με την γραφή και την ανάγνωση υπάρχουν καθ' όλη την διάρκεια της παιδαγωγικής διαδικασίας μέσα σε ένα προετοιμασμένο περιβάλλον, αφού για μας είναι ένας άλλος τρόπος επικοινωνίας συναισθημάτων και ιδεών που μέσα από αυτόν ενσαρκώνεται η πράξη. Για παράδει-

μα, οι πρώτες απόπειρες γίνονται όταν τα παιδιά θέλουν να γράψουν το όνομά τους πάνω στην ζωγραφιά τους ή να γράψουν μια κάρτα για τους γονείς τους ή μια πρόσκληση σε κάποιον/α φίλο/η τους ή να τοιχοκολλήσουν μια ανακοίνωση. Άλλα σημεία που προκύπτει το ζήτημα της γραφής είναι στην παιδική συνέλευση, όπου κρατάμε απαραίτητως πρακτικά. Το πρώτο βιβλίο των πρακτικών ξεκίνησε με την Ν. (5 χρονών) να θέλει να γράψει ότι «αυτά που λέμε στην συνέλευση είναι πολύ σημαντικά». Έτσι λοιπόν μέσα από το βίωμα και το προσωπικό κίνητρο προκύπτουν οι πραγματικές ανάγκες.

Και τι γίνεται όταν τα παιδιά θέλουν να μάθουν για φιλοσοφικά αφηρημένα ζητήματα:

Υπάρχει η στιγμή που το παιδί θα ρωτήσει πρακτικά πράγματα της καθημερινότητας όπως: «Γιατί δεν έχουμε σχολείο;», «Γιατί στολίζουμε το δέντρο» κ.λπ. Αυτές οι ερωτήσεις ίσως να σχετίζονται περισσότερο με το σπάσιμο της ρουτίνας ενός μικρού παιδιού και με τα ορόσημα που τοποθετεί ώστε να μπορεί να αντιληφθεί το πέρασμα του χρόνου, να δώσει νόημα στον κόσμο του και να δημιουργήσει σταθερές. Κάθε χρόνο έχουμε χριστούγεννα και στολίζουμε δέντρο, τρώμε μαζί κ.λπ. Εδώ οι απαντήσεις μας μπορούν να είναι απλές και συγκεκριμένες, βοηθώντας το παιδί να βάλει σε μία τάξη τις εμπειρίες και τις αναμνήσεις του μέσα στον χρόνο.

Υπάρχουν όμως και οι στιγμές –που κάποιοι/ες θα τις ονόμαζαν στιγμές πνευματικότητας– όπου το παιδί μπορεί να αναρωτηθεί από πού προερχόμαστε, ποιος έφτιαξε τον κόσμο ή τι συμβαίνει όταν πεθαίνουμε. Εδώ όλες οι θρησκείες έρχονται με έτοιμες τις απαντήσεις μην αφήνοντας κανένα περιθώριο για ελεύθερη περιπλάνηση του πνεύματος ή αναζήτηση κάποιου νοήματος. Ίσως αυτός να είναι και ένας ακόμα λόγος που δεν είναι καλή ιδέα να εισάγουμε το παιδί σε τέτοια θέματα προτού να αναρωτηθεί από μόνο του, γιατί με αυτόν τον τρόπο προσφέρουμε έτοιμες απαντήσεις σε ένα ερώτημα που δεν έχει τεθεί καν. Μία τέτοια έτοιμη απάντηση φυσικά μπορεί να είναι και το: «Δεν υπάρχει θεός και όλες οι θρησκείες λένε ψέματα». Οτιδήποτε παρουσιάζεται ως η μία και μοναδική αλήθεια δίνει μια έτοιμη απάντηση που μπορεί να περιορίσει την σκέψη και να βάλει φρένο στην αναζήτηση.

Η «πνευματικότητα» καλλιεργείται με το να βοηθάς τις συνδέσεις ανάμεσα στα πράγματα. Να παρουσιάζεις τον κόσμο σαν ένα μέρος όπου το καθετί σχετίζεται με όλα τα υπόλοιπα, τα επηρεάζει και επηρεάζεται και ότι ακόμα και αυτή η ανθρώπινη δραστηριότητα είναι μέρος ενός ευρύτερου συνόλου. Κάποιοι πιστεύουν –και μαζί με αυτούς και εμείς– ότι είναι οι στιγμές δέους και θαυμασμού για την φύση που μπορεί να γεννήσουν τέτοιου είδους ερωτήματα. Ακόμη, πως είναι σημαντικό η παρατήρηση της φύσης, ένα φροντισμένο περιβάλλον

στην κάθε του λεπτομέρεια, μία ατμόσφαιρα ηρεμίας και συγκέντρωσης και ο σεβασμός στον προσωπικό ρυθμό του κάθε παιδιού να αποτελούν στοιχεία του παιδαγωγικού περιβάλλοντος, επιτρέποντας έτσι την εμπάθυνση στα πράγματα, την επαφή με τον εαυτό και την ελευθερία κίνησης και σκέψης που θα καλλιεργήσουν αυτήν την πνευματικότητα και θα επιτρέψουν στα ερωτήματα να γεννηθούν και να εκφραστούν.

Φυσικά έρχεται πάντα η στιγμή που το παιδί θα σε ρωτήσει... «Εσύ τι πιστεύεις;». Εμείς στο Μικρό Δέντρο θεωρούμε ότι είναι σημαντικό να προσπαθούμε να απαντάμε με ειλικρίνεια και αυθεντικότητα σε αυτές τις ερωτήσεις. Να απαντάμε σε αυτό που μας ρωτάει το παιδί και να δίνουμε λίγες, απλές και όσο το δυνατόν κατανοητές πληροφορίες. Η απάντησή μας μπορεί να μην είναι απαραίτητα πάνω στο δίπολο «πιστεύω – δεν πιστεύω, υπάρχει – δεν υπάρχει θεός». Οι απαντήσεις μας μπορεί να είναι ακόμα και: «δεν ξέρω, δεν είμαι σίγουρη», «κάποτε πίστευα αυτό και στην συνέχεια άρχισα να πιστεύω κάτι άλλο», «πιστεύω στις αξίες της αγάπης και της αλληλοβοήθειας αλλά δεν πιστεύω ότι η γέννηση του χριστού συνέβη στ' αλήθεια», «δεν πιστεύω ότι υπάρχει θεός, αλλά πιστεύω ότι εμείς οι άνθρωποι δίνουμε νόημα στον κόσμο μας» κ.ο.κ. Είναι μία πολύ ωραία ευκαιρία να σκεφτούμε, να αναρωτηθούμε, να φανταστούμε και να συζητήσουμε μαζί με το παιδί, ακόμα κι αν δεν καταλήξουμε σε κάτι συγκεκριμένο. Περνάμε ίσως έτσι το μήνυμα ότι υπάρχουν πολλοί τρόποι να σκεφτόμαστε για τον κόσμο.

Όσο τα παιδιά μεγαλώνουν μπορούμε να αρχίσουμε να προσεγγίζουμε το θέμα της θρησκείας μέσα από την ιστορία. Να το μελετάμε σαν ένα ακόμα κομμάτι του ανθρώπινου πολιτισμού και το πώς αυτό συνδέεται με την υπόλοιπη ιστορία του ανθρώπου, την πολιτική, την τέχνη κ.ο.κ. Έτσι τα παιδιά μπορούν να τοποθετήσουν την ιστορία των θρησκειών μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο και να δούνε ότι η αφήγηση της ορθόδοξης χριστιανικής θρησκείας που είναι κυρίαρχη στον ελλαδικό χώρο δεν είναι παρά ένα πολύ μικρό κομμάτι αυτής της ιστορίας που είναι πάρα πολύ πλούσια και πάει χέρι-χέρι με την ιστορία του ανθρώπινου πολιτισμού.

Γενικά πιστεύουμε ότι είναι σημαντικό να θυμίζουμε στα παιδιά ότι υπάρχουν πολλές αφηγήσεις για το καθετί και ότι αυτό που σίγουρα είναι κοινό σε όλους/ες μας είναι η ανάγκη μας να φτιάχνουμε ιστορίες. Με το ίδιο τρόπο μπορούμε να προσεγγίσουμε και το ζήτημα των γιορτών. Ανεξαρτήτως του τι πιστεύει ο καθένας και η καθεμία, η ανάγκη να σταματάμε την δουλειά μας ή την οποιαδήποτε δραστηριότητα για να συναντηθούμε, να περάσουμε χρόνο μαζί και να φάμε είναι διαχρονική και πανανθρώπινη.

Η απάντηση λοιπόν στο ερώτημα «Τι γιορτάζουμε τα χριστούγεννα;» θα μπορούσε πέρα από «την γέννηση του χριστού» να είναι ότι «γιορτάζουμε την αλληλοβοήθεια και το μοίρασμα, το πέραςμα του χρόνου, την παρέα των φίλων και των αγαπημένων μας, όπως το έκαναν από πάντα οι άνθρωποι σε όλο τον πλανήτη και συνεχίζουν να το κάνουν με διάφορους τρόπους μέχρι σήμερα».

Τα παιδιά τελικά μαθαίνουν μόνο μέσα στο σχολείο; Και τα ζητήματα για τα οποία αναρωτιούνται έρχονται μόνο από τον δάσκαλο;

Ποιος αποφασίζει σε ποια ηλικία θα μάθουμε τι; Ποιος αποφασίζει πότε διδάσκεται η ιστορία και η αρχιτεκτονική στο αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου; Δεν μπορεί ένα παιδί στα 4 του χρόνια να ενδιαφερθεί για την μνήμη που φέρει ο τόπος που μεγαλώνει; Η αυτοοργάνωση και η συνδιαμόρφωση είναι αποκλειστικά δικαιώματα των ενηλίκων;

Για να αντιληφθεί κανείς την ακαταλληλότητα των πόλεων για τα παιδιά (σπίτι, μέσα μεταφοράς, δημόσιοι χώροι) δεν έχει παρά να κοιτάξει γύρω του. Όλα είναι φτιαγμένα για αρτιμελείς, υγιείς ενήλικες. Έτσι οι διαχωρισμοί και οι επακόλουθοι αποκλεισμοί δεν είναι μόνο ως προς της αναπηρία, τη φυλή, το φύλο, την τάξη αλλά και προς την ηλικία. Κατά τ' άλλα υπάρχουν «ειδικοί» χώροι (με κάγκελα και πόρτες), όπου μαζεύουν οι ενήλικες τα παιδιά τους και απομονώνονται από αυτά.

Το ότι τα παιδιά μαθαίνουν μόνο μέσα από το σχολείο και μόνο από τον δάσκαλο είναι μια κοινή παραδοχή όχι μόνο του αρμόδιου υπουργείου, αλλά και της συντριπτικής πλειοψηφίας στην κοινωνία των ενηλίκων. Το παραπάνω δεν

έχει παρά μόνο ένα σκοπό: να διαφυλάξει το υπάρχον σύστημα και τις παραδόσεις αυτού. Οι I. Illich, J. Holt, P. Goodman και μια σειρά αμερικάνων μεταρρυθμιστών της εκπαίδευσης, που ανήκαν στο κίνημα της αποσχολαιοποίησης, υποστήριξαν ότι το σχολείο είναι το έξω, δηλαδή η κοινωνία.

Μια μέρα στην παιδική συνέλευση του σχολείου μας ο Γ. (3 χρονών) μίλησε για το πόσο του αρέσουν τα καράβια. Αυτό λοιπόν το μοίρασμα άγγιξε και τα υπόλοιπα παιδιά, αφού μετά το τέλος της συνέλευσης ο Φ. (4 χρονών) παρουσίασε το έργο του με τίτλο «Το καράβι». Την επόμενη μέρα στην συνέλευση ο Πίνακας ανακοινώσεων της συνέλευσης γέμισε με ζωγραφιές και κατασκευές με θέμα το καράβι. Αρχίσαμε να μελετάμε τα βιβλία που έχουν σχέση με το θέμα, στο «μαλακό» δωμάτιο το συμβολικό παιχνίδι είχε αυτό το θέμα αλλά και οι μεταμφιέσεις επηρεάζονταν από αυτό. Παντού στο περιβάλλον υπήρχε το ζήτημα καράβι. Οι συνοδές ενισχύσαμε το ζήτημα φέρνοντας στην παιδική συνέλευση τέσσερις φωτογραφίες από το λιμάνι: το παλιό τελωνείο, έναν γερανό, ένα ρυμουλκό και ένα επιβατικό πλοίο. Αμέσως, λοιπόν, πήραμε απόφαση στη συνέλευση να πάμε εκδρομή στο λιμάνι. Οι συνοδές προετοιμάζοντας την εκδρομή αυτή ανακαλύψαμε πως δεν υπάρχει κανένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα ή μουσείο σε μια πόλη που κάποτε είχε ένα πολύ δραστήριο λιμάνι. Έτσι ξεκίνησε μια ερευνητική διαδικασία από όλη την σχολική κοινότητα, παιδιά και συνοδοί. Πότε χτίστηκαν οι αποθήκες και το κτίριο του τελωνείου στο λιμάνι; Ποιες υπηρεσίες λειτουργούν σήμερα; Πόσους τόνους μπορούν να μεταφέρουν οι γερανοί; Πόσα επιβατικά και φορτηγά πλοία υπάρχουν στο λιμάνι; Γιατί περνούν οι γραμμές των τρένων από εκεί;

Ξεκινήσαμε την ξενάγηση από το γκισέ των εισιτηρίων, ανακαλύψαμε πού αράζουν τα πλοία και πού δένουν τα ναυτικά σχοινιά, συζητήσαμε για το παλιό τελωνείο την ιστορία και την αρχιτεκτονική του, ακολουθήσαμε τις εγκαταλειμμένες γραμμές του τρένου και βρεθήκαμε μπροστά σε ρυμουλκά και γεραμούς. Τέλος, ρίξαμε τα καρβάνια από ινδο-καρυδότσουφλο και ένα μπουκάλι με μηνύματα στο Θερμαϊκό. Ο ενθουσιασμός ήταν συλλογικός αφού παιδιά, γονείς και συνοδοί ανακαλύπταμε τις αποτυπωμένες μνήμες του λιμανιού της Σελανίκ που στις αρχές του 20ού αι. ήταν από τα πιο βασικά των Βαλκανίων και εκεί ζούσαν και εργάζονταν Εβραίοι, Μουσουλμάνοι, Αρμένιοι, Βούλγαροι, Ντονμέδες και Χριστιανοί.

Οι εκδρομές του Μικρού Δέντρου είναι αναπόσπαστο μέρος της κοινοτικής παιδαγωγικής διαδικασίας. Για μας είναι ο χώρος και ο χρόνος για να ανακαλύψουμε τους εαυτούς μας, τους άλλους αλλά και το περιβάλλον γύρω μας. Με το μέσο αυτό επανοικειοποιούμε τους δημόσιους χώρους παρεμβαίνοντας σε αυτούς. Η πόλη θα είναι πάντα η καλύτερη βάση για την κατάκτηση της γνώσης και της ελευθερίας όχι μόνο των ενηλίκων αλλά και των παιδιών. Υπερασπίζοντας το δικαίωμα της παιδικής ηλικίας να μην είναι ταυτισμένη με την προετοιμασία για την ενηλικίωση, αλλά η ίδια η ζωή μέσα και έξω από τα τείχη του σχολείου και του σπιτιού.

Την τελευταία μέρα στο Μικρό Δέντρο δεν την γιορτάσαμε με διαφορετικό τρόπο, απ' ό,τι γιορτάζουμε τις άλλες μέρες. Την τελευταία μέρα στο Μικρό Δέντρο δεν αφήσαμε τα πιάτα άπλυτα, τα ράφια ασυμμάζευτα και τα τραπέζια λερωμένα. Την τελευταία μέρα στο Μικρό Δέντρο δεν παίξαμε και δεν δουλέψαμε διαφορετικά, ούτε συζητήσαμε για θέματα άλλα απ' ό,τι τις άλλες μέρες.

Η επόμενη μέρα...

Την τελευταία μέρα στο Μικρό Δέντρο δεν συνέβη τίποτα διαφορετικό απ' ό,τι συμβαίνει τις υπόλοιπες μέρες...

...εκτός από το γεγονός ότι αγκαλιαζόμασταν λίγο πιο συχνά και εκδηλώναμε την συγκίνησή μας λίγο πιο εύκολα. Κάποια παιδιά συμπλήρωσαν τρία χρόνια στο σχολείο και έπρεπε να τα αποχαιρετήσουμε. Έτσι ο Φ., η Ι., η Ε. και η Ν. αποχαιρέτησαν το Μικρό Δέντρο με την συμφωνία όμως πως θα έρχονται καμιά φορά να μας βλέπουν, και όταν ρωτήθηκαν τι θα θέλανε για το καινούργιο σχολείο είπαν να πάμε και εμείς μαζί τους.

Την τελευταία μέρα στο Μικρό Δέντρο κάναμε ό,τι κάνουμε κάθε μέρα. Παίξαμε, δουλέψαμε, συζητήσαμε, φροντίσαμε τους εαυτούς μας τους άλλους και το περιβάλλον. Καμία διάθεση να διακόψουμε την καθημερινότητά μας για κάποια άλλου είδους γιορτή αποχαιρετισμού.

Όμως εκεί γύρω στη μία το μεσημέρι ξεκίνησε μια πρωτοβουλία από κάποια παιδιά. Ξαφνικά ανασκουμπώθηκαν, έβαλαν ποδιές, πήραν σκούπες, σφουγγαρίστρες και ξεσκονιστήρια και άρχισαν να καθαρίζουν. Οι ντουλάπες της αποθήκης ανοιγόκλειναν συνεχώς και έβγαλαν καινούργια χαρτιά, χαρτόνια, ξυλομπογιές, τέμπερες, πηλό κτλ. Τα παιδιά άρχισαν να τοποθετούν τα υλικά με προσοχή στη θέση τους στις ραφιέρες. Οι συνοδές αναρωτιόμασταν τι συμβαίνει, τι έπαθαν ξαφνικά. Τα παιδιά ετοιμάζαν το σχολείο θαρρείς και θα ξαναρχόμασταν αύριο ή θαρρείς και είχαμε καλεσμένους. Δεν καταλαβαίναμε τίποτα. Αρχίσαμε λοιπόν και εμείς να μαζεύουμε και να τακτοποιούμε το σχολείο και όταν τελειώσαμε τους ρωτήσαμε γιατί ετοιμάσανε το σχολείο, αφού σήμερα είναι τελευταία μέρα. Η Ε. 5 χρ. μας κοιτά με ύφος «τι δεν καταλαβαίνετε» και απαντά: «Μα τον Σεπτέμβριο μπορεί να μην έρθουμε εμείς, αλλά θα έρθουν καινούργια παιδιά και θέλουμε να βρουν το σχολείο όπως το βρήκαμε εμείς». Η φωνή της Μ. 5χρ. ακούστηκε από το εργαστήριο των εικαστικών «Δεν αλλάξαμε χαρτιά στο καβαλέτο» και βουρ! όλες στην αποθήκη για να φέρουν άσπρα χαρτιά.

Σ' ένα ελεύθερο σχολείο που εμπνέεται από το όραμα μιας ελεύθερης κοινωνίας, που βασίζεται στην αλληλοβοήθεια, την συνεργασία, την αυθεντική επικοινωνία και την ατομική αυτονομία στην συλλογική συμβίωση, η πίστη στον άνθρωπο πηγάζει από την εφικτότητα αυτής της ουτοπίας. Κι ίσως γιατί είμαστε λιγάκι ανυπόμονες και δεν μπορούμε να περιμένουμε μια μελλοντική ελεύ-

θερη κοινωνία, την φανταζόμαστε στο τώρα. Κι αν αυτό δεν λέει και πολλά, η φαντασία για εμάς δεν ορίζεται ως πλάνη και ονειροπόλημα, αλλά ως η βασική κινητήριος δύναμη με πυρήνα την επιθυμία.

Τα παιδιά του Μικρού Δέντρου ετοίμασαν την επόμενη μέρα για τους επόμενους και τις επόμενες.

Ποια υποδοχή θα ήταν ωραιότερη; Εις το επανιδείν...

Παιδαγωγική ομάδα Μικρό Δέντρο

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Κ. Κοντογιάννης (2008). *Φεμινιστική παιδαγωγική*. Αφοι Κυριακίδη.
- Σ. Φρενέ (1977). *Το σχολείο του λαού*. Οδυσσέας.
- Ρ. Φάρσον (1983). *Για την απελευθέρωση των παιδιών*. Γλάρος.
- Τ. Χολτ (1978). *Το σχολείο-φυλακή*. Καστανιώτη.
- Ι. Ιλλιτς (1976). *Κοινωνία χωρίς σχολεία*. Νεφέλη.
- Ι. Σολομών (1992). *Εξουσία και τάξη στο νεοελληνικό σχολείο*. Αλεξάνδρεια.
- C. Ward (1978). *The child in the city*, BSP
Στο νησί της αλφαβήτου, Ελευθεριακή κουλτούρα
- Μακρυνιώτη Δ. (επιμ.) (1997). *Παιδική Ηλικία*. Αθήνα. Νήσος.
- Σώμα, φύλο, σεξουαλικότητα* (2006). Θεσσαλονίκη: Συλλογικότητα εκ-φυλες.
- Commonwheel Collective, *Με αυτό μοιάζει η ομοφωνία*; paivani@lists.riseup.net (Rotta, 2009) {www.omofonia.blogspot.com}
- Houssaye, J. (2000). *Δεκαπέντε Παιδαγωγοί*. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Haworth, R. (2012). *Anarchist Pedagogies*. Oakland: PM Press.
- Ferrer, F. (2008). *The Origin And Ideals Of The Modern School*. Montana: Kessinger Publishing.
- Avrich, P. (2005). *The Modern School Movement: Anarchism and Education in the United States*. Oakland: AK Press.
- Ward, C. (1995). *Talking Schools*. London: Freedom Press.
- Suissa, J. (2001). "Anarchism, Utopias and Philosophy of Education". *Journal of philosophy of education*, σσ. 627-646.
- Morris, B. (2004). *Kropotkin, The Politics Of Community*. Oakland: PM Press.
- Κροπότκιν, Ρ. (2015). *Διανοητική και χειρωνακτική εργασία*. Αθήνα: Ελεύθερος Τύπος.
- Μπακιρτζής, Κ. (2002). *Επικοινωνία και Αγωγή*. Αθήνα: Gutenberg.
- Καραγεωργιάκης, Σ. (2016). *Περιβαλλοντική Φιλοσοφία και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ευτοπία.
- Κροπότκιν, Π. (2005). *Αγροί, εργοστάσια, εργαστήρια*. Θεσσαλονίκη: Νησίδες.
- Π. Κροπότκιν. (2009). *Αλληλοβοήθεια, ένας παράγοντας εξέλιξης*. Καστανιώτης.

Ιστορίες εκεί έξω, στη στέπα

Στη μέση του περσινού, παράξενου καλοκαιριού έφτασε στα χέρια μου ένα βιβλίο με μια τρυφερή προειδοποίηση: «Δεν είναι εύκολο βιβλίο». Ανοίγοντάς το, στο εισαγωγικό σημείωμα του «ανιχνευτή» Λεωνίδα Οικονομάκη είδα την ίδια προειδοποίηση – ομολογουμένως πιο αυστηρή. Την έβαλα στο πίσω μέρος του μυαλού, το διάβασα. Τώρα, κοντά έναν χρόνο μετά, φτάνω να μιλήσω για αυτό. Τίτλος: «Υλικό καθαρισμού»· γραμμένο από τον Μιχάλη Κατράκη· κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις των συναδέλφων τον Ιούνιο του 2021.

Εννιά ιστορίες. Στην ουσία δραματοποιημένες με τους αφηγηματικούς τρόπους της καλής λογοτεχνίας φριχτές ιστορίες ζωής, τόσο συνήθεις, τόσο μακριά και τόσο δίπλα μας, που κάνουμε πως δεν συμβαίνουν: δεν θέλουμε και δεν αντέχουμε τέτοια οδύνη. Προκύπτουν από γεγονότα που στοιβάζονται στο περιθώριο της ειδησεογραφίας· ορισμένες κατά καιρούς δραπετεύουν από την ενημέρωση της κυριαρχίας είτε στα social media είτε σε αναπαραστάσεις τέχνης, πλην όμως συχνά προορισμένες για τα φανταχτερά ταφικά εδάφη μιας άνευρης, ναρκισσιστικής, υπάκουης, αιωρούμενης στο εκκωφαντικό τίποτα και, εν τέλει, αργυρώνητης «καλλιτεχνικής πρωτοπορίας». Ωστόσο υπάρχουν και εκείνες οι στιγμές που γίνονται υλικό συλλογικού «καθαρισμού» μα όχι αυτονότητα και κάθαρσης. Αυτό το πρωτοένιωσα σε εμβληματικά μυθιστορήματα: στα «Σταφύλια της οργής» ή στο «Άνθρωποι και ποντίκια» του Τζον Στάινμπεκ, στο «Καθώς ψυχορραγώ» («As I lay dying») του Γουίλιαμ Φώκνερ, στα πρόσωπα του Γιόζεφ Ροτ, στις συγκλονιστικές σελίδες της «Εξέγερσης των κρεμασμένων», του «Πλοίου των νεκρών», του μυθιστορήματος «The Carreta» που άφησε πίσω του ο «κρυμμένος συγγραφέας», ο αινιγματικός Μπ. Τράβεν. Ακριβώς έτσι το ένωσα και στα διηγήματα του Μ. Κατράκη.

Ο σκληρός πυρήνας των αφηγήσεων παραπέμπει σε πραγματικές ζωές. Ο συγγραφέας τις ανασύρει με ερευνητική εμμονή, σταχυολογώντας διάσπαρτες αναδύσεις τους σε κάποια μορφή καταγραφής τους. Το τέλος κάθε διηγήματος ακολουθεί μια τέτοια «τεκμηρίωση»: στα όρια της παγερής δημοσιογραφικής γλώσσας, σε πλήρη αντίστιξη με τη λογοτεχνική γραφή του – γραφή θαρραλέα μεροληπτική, υπόκωφα καταγγελτική και βαθιά πάσχουσα τα πάθη ανθρώπων που άλλοτε με αθωότητα μοιραία και άλλοτε με παραφορά πεισματική αγαπούν, ερωτεύονται, επιθυμούν, ονειρεύονται, κοπιάζουν. Δεν πρόκειται για μια κοινότοπη στη φόρμα της συλλογή διηγημάτων: ευθύς εξαρχής συνδέονται με ένα κόκκινο νήμα ορατό, διαρκώς αιμάσσον, και αφορούν «γυμνές» ζωές.

Τα πρόσωπα εκπίπτουν της ανθρωπινότητάς τους τιμωρούμενα για το έγκλημα της εν τω συνόλω ύπαρξής τους, ιδωμένης μέσα από πολλαπλές οπτικές γωνίες: υπάρξεις «εκ φύσεως» *ελαττωματικές*, από διεστραμμένη επιλογή τους *υβριστικές* απέναντι στα «ιερά και όσια» των κανονιστικών πλαισίων ή απλά από γεννησιμιού τους *ασήμαντες*, μαρκαρισμένες με την ημερομηνία λήξης των αντικειμένων.

Ως θηλυκότητες εκτίουν την ποινή που τους επιδίκασε η ηγεμονεύουσα πατριαρχική κανονικότητα. Στην προεφηβεία τους-έφηβες-νεαρά κορίτσια-ενήλικες γυναίκες είναι *res*: κτήματα, ζωντανά εμπορεύματα, σάρκινα πεδία βολής, μηχανές στην αλυσίδα παραγωγής. Ακρωτηριάζονται για να εκπληρώσουν τη «φύση» τους: προετοιμάζονται για τους αλλεπάλληλους βιασμούς τους. Πουλιούνται και αγοράζονται κατά τους κανόνες των κερδοφόρων πρακτικών που προβλέπονται για τα εμπορεύματα: βιάζονται. Μέσα στο πλέγμα της βιοπολιτικής των στρατοπέδων συγκέντρωσης για πρόσφυγες και μετανάστες η σεξουαλικότητά τους συνιστά προνομιακό μέσο διακανονισμών: βιάζονται. Στα πεδία της στρατιωτικής αναμέτρησης πιστοποιούν την ταυτότητα του νικητή, ζωντανές ή νεκρές είναι τα τρόπαια-αδιάσειστη απόδειξη της καθολικής υπεροχής του και μέσα σωφρονισμού των ηττημένων: βιάζονται και δολοφονούνται στη διάρκεια τέλεσης διαχρονικών έμφυλων εγκλημάτων πολέμου. Στα πεδία των εν ειρήνη ωμών οικονομικών εκβιασμών μετατρέπονται σε ενσώματες ανταλλακτικές αξίες: βιάζονται. Εν ολίγοις καταβάλλουν το σώμα τους ως τίμημα απλώς και μόνο για την πιθανότητα μιας δουλειάς που θα τους επιτρέψει να επιβιώσουν οριακά στο πιο ανήλιαγο μέρος της πίσω αυλής του καπιταλιστικού παράδεισου. Και όταν την αποκτούν, δουλεύοντας πληρώνουν δεύτερη φορά για αυτήν τη θέση στο μεταίχμιο της *γυμνής ζωής*: τρίτη φορά θα πληρώσουν με τον θάνατο τον δικό τους ή των παιδιών τους και θα καταγραφούν ως *γυμνά νούμερα*, ανώνυμες απώλειες και οι ίδιες στο πεδίο μαζικών εργατικών δολοφονιών. Γεννήθηκαν, έζησαν και πέθαναν ανάμεσα στους απολύτως αναλώσιμους της εργατικής τάξης καθεαυτήν, σε μια χώρα που, για παράδειγμα, ονομάζεται Μπαγκλαντές, στη ζώνη παραγωγής φθηνών ρούχων για την εργατική τάξη των καπιταλιστικών μητροπόλεων, στα ερείπια ενός κτιρίου που κατέρρευσε την ώρα που τα χέρια τους τα έραβαν.

Ως ομοφυλόφιλοι άντρες-ανεπίτρεπτες αποκλίσεις καταδικάζονται «επί εσχάτη προδοσία» της ηγεμονεύουσας ετεροκανονικότητας: βιάζονται και/ή δολοφονούνται ή εξαναγκάζονται σε αυτοκτονία από φορείς-θεματοφύλακες μιας τοξικής αρρενωπότητας (αυτόκλητους ή επιτετραμμένους επί τούτω). Ως παιδιά-έφηβοι πιστοποιούν την εξουσία των «ελέω θεού» ιερουργών πάνω στα σώματα των πιστών: βιάζονται στους τόπους που ελέγχει κατ' αποκλειστικότητα η κατεξοχήν πάροχος μεταφυσικών υποσχετικών, η Εκκλησία. Και ως επιβιώσαντες ενήλικοι καταδικάζονται επιπλέον στο μαρτύριο της αδιάλειπτης μνήμης.

Στην ιστορία που έμεινε μια θέση πριν το τέλος σε τούτη την αναφορά εγκιβωτίζονται πολλαπλές ιστορίες φρίκης. Τα σύνορα-φρούρια της πιο κυνικής επίδειξης λευκής υπεροχής· το ρατσιστικό καρκίνωμα που κατατρώνει με γοργούς ρυθμούς την ανθρώπινη υπόσταση των κατ' επάγγελμα υπερασπιστών τους· τα πλήθη των ανθρώπων που συρρέουν στον τελευταίο σταθμό ενός ταξιδιού-διαφυγής: από το αναπόδραστο της άγριας καταλήστευσης που επιφυλάσσει ο καπιταλισμός έξω από τα «πολιτισμένα» τείχη· από το σκηνικό θανάτου που έχουν στήσει τα καρτέλ ναρκωτικών, εκ σύστασης προορισμένα να εφοδιάζουν κατεξοχήν τους εύπορους πελάτες του εξωτερικού και να κανιβαλίζουν κατ' εξακολούθηση τις σάρκες των φτωχών του εσωτερικού· από πολιτικές τρομοκρατίες που εκκινούν από το βαθύ κράτος, ιερό διακινητή, πρόθυμο υπηρέτη και πολυμήχανο μεσάζοντα πανίσχυρων διεθνικών οικονομικών συμφερόντων.

Η «καθαρίστρια» στο τελευταίο, ομότιτλο διήγημα δένει με ευφυή τρόπο όλα τα προηγούμενα σε ένα αρραγές ψηφιδωτό. Τώρα κι ο αναγνώστης αντιλαμβάνεται πως ό,τι κρατά στο χέρι δεν είναι μια απλή *συλλογή διηγημάτων*, αλλά ένα είδος *τραγωδίας σε οχτώ επεισόδια και μία έξοδο*. Επιπλέον, του αποκαλύπτεται μια οργουελική γωνιά της πραγματικότητας μέσα στην οποία ζει με εν τω συνόλω μεγαλύτερη ή μικρότερη επίγνωσή της – γωνιά όμως καλά κρυμμένη από τα μάτια των πολλών· εκεί αναμετρείται με την ελάχιστη αθωότητα που του έχει απομείνει. Η ηρωίδα ενσωματώνει την τελευταία, ίσως και μοναδική, σε κάθε περίπτωση, προσδοκία κάθαρσης. Ωστόσο αν ιδωθεί εκ των έσω, με τους όρους της οικείας μας κοινωνικής συνθήκης, ακόμα και οι ύστατες πράξεις της μοιάζουν ανεπαρκείς για να τον λυτρώσουν.

Το κομβικό σημείο του συγκεκριμένου λογοτεχνήματος δεν είναι τόσο η καταστροφή – τόσο ανερυθρίαστα, τόσο συντριπτικά, τόσο ανεπίστρεπτα και τόσο άφευκτα – τόσο διαφορετικών και τόσο πολλών ανθρώπων· περισσότερο είναι η προσωπική έγκληση προς τον αναγνώστη να αναμετρηθεί με το τέρας της πατριαρχίας, του ρατσισμού, της αμοραλιστικής υποκρισίας των ευσεβών και της ανθρωποβόρας καπιταλιστικής τάξης πραγμάτων. Και η έγκληση αυτή έρχεται όχι παρακολουθώντας τους να συντρίβονται *χωρίς* να έχουν διαπράξει *αμάρτημα/ύβρη* (ουσιώδης εδώ η διαφορά με την κατά Αριστοτέλη ανάγνωση της αρχαίας τραγωδίας), αλλά τρομάζοντας με τη συντριπτική ισχύ της συνενοχής των περιφερειακών προσώπων (μονάχα σε μια-δυο ιστορίες περιφερειακά πρόσωπα επιχειρούν να κινηθούν ανεπαρκώς αλλά ενάντια στη βία)· αυτά στην πλειοψηφία τους γίνονται συναυτουργοί σε εγκλήματα, κανιβαλίζουν κατά βάση σώμα από το σώμα τους και αποτελούν αδιάσειστη απόδειξη διαρραγής δεσμών ικανών να αναχαιτίσουν την κοινωνική – προσωπική και συλλογική – καταστροφή. Το «δάχτυλο που τραβάει τη σκανδάλη» δεν είναι οι μεγαλοαστοί, οι διεφθαρμένες κυβερνήσεις, οι αχαλίνωτες πολυεθνικές, οι αόρατοι συλλογικοί καπιταλιστές και οι ελίτ ρατσιστών και ομοφοβικών της ακροδεξιάς φονταμενταλιστι-

κής πατριαρχίας: είναι πρόσωπα οικεία, συχνά συγγενικά, που ακόμα και με τους ενδοιασμούς τους επιτελούν εν τέλει –περισσότερο ή λιγότερο εύκολα, οπωσδήποτε όμως αποτελεσματικά– τον ρόλο τους ως αναπαραγωγοί της κουλτούρας της κυριαρχίας: άλλοτε πρόκειται για κατώτερης βαθμίδας εντεταλμένους σε λογίων λογίων «υπηρεσίες» που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα, αποτυπωμένο αφηγηματικά με ευστοχία, οξυδέρκεια και παρηρησία: εκτείνεται από δουλειές που θεωρούμε κοινωνικά επικίνδυνες (για παράδειγμα το «έργο» των συνοριοφυλάκων) και φτάνει μέχρι τους ανθρωπιστικά δρώντες στις προσφυγικές δομές (εδώ όμως τα πρόσωπα εμφανίζουν αντιφάσεις και εσωτερικές συγκρούσεις): άλλοτε είναι άτυπα, εξωθεσμικά ενεργούμενα της εξουσίας, ακόμα και άνθρωποι της οικογένειας / της διπλανής πόρτας / της ίδιας συνοικίας / της ίδιας πόλης / της ίδιας εθνοτικής-θρησκευτικής προέλευσης με τα θύματά τους. Και τις πιο πολλές φορές έχουν σαν επάγγελμα ακριβώς αυτό, την καταστροφή ανθρώπινων ζωών. Βαθιά ατομικιστές, εγκολπώνονται τη μακιαβελική αρχή *ο σκοπός αγιάζει τα μέσα*, κοιτάζουν να τα βολέψουν με οποιοδήποτε κόστος και το πράττουν εν πλήρει επιγνώσει.

Αν υπάρχει μια ρωγμή φωτός στις ζοφερές ιστορίες, είναι ακριβώς το γκρέμισμα ψευδαισθήσεων, το ιστορικό τέλος της χρησιμότητας που είχαν (αν την είχαν) οι επικλήσεις σε αόριστες κοινότητες ανθρώπων (προϊόντα βαθιά επιθυμητικής μα αδιέξοδης προσέγγισης). Αν υπάρχει πιθανότητα επιτυχούς φυγής προς τα εμπρός, είναι ακριβώς η συνειδητοποίηση ότι είναι ώρα να επαναδιαπραγματευθούμε εννοιολογήσεις, όπως η *αντίφαση*, οι *κοινωνικοί δεσμοί*, η *συνάφεια*, η *κοινότητα*, το *κοινό συμφέρον*, το *κοινωνικά χρήσιμο*, η *αλληλεγγύη*, η *δικαιοσύνη*, η *χειραφέτηση*: ακόμα, μαζί με την αποκωδικοποίηση των σημείων των καιρών χρειάζεται να οξυνθεί η ενσυναίσθηση όχι μόνο ως συναισθηματική αλλά και ως κρίσιμη πολιτική και κοινωνική δεξιότητα για να αναχαιτιστεί στις καθημερινές μάχες, μικρές και μεγάλες, με τρόπους επινοητικούς η επέλαση αυτής της νέου τύπου –αν και παλιάς κοπής– βαρβαρότητας.

Το «Υλικό καθαρισμού» παραμένει ένα σκοτεινό βιβλίο, που μέσα του σαλεύει κατά κύριο λόγο το πιο καταστροφικό κομμάτι της ανθρώπινης ύπαρξης, εκείνο που έργω ή λόγω αφανίζει άλλες υπάρξεις. Και ναι, προφανώς δεν είναι η λογοτεχνία που μπορεί να κατευνάσει τον πόνο, να δώσει «καθαρά» ηθικά διδάγματα ή να μας βοηθήσει να κοιμηθούμε βαθύ και ξεκούραστο ύπνο. Ειπώθηκε και παραπάνω: δεν έχει, και ενδεχομένως εμπρόθετα, ιδιοσυστασία «δι' ελέου και φόβου περαίνουσαν την των τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν». Το αξιοσημείωτο όμως είναι ότι μια ορισμένη λύτρωση έρχεται (αν έρθει, και με τους τρόπους που της προσιδιάζουν) ακριβώς μετά την ανάγνωση, ακριβώς έξω από τις σελίδες του, στην αχανή στέπα και στις επιλογές που κάνουμε όσο ζούμε σε αυτήν και *πράττοντας* τη διασχίζουμε.

Σημείωση

Το «Υλικό καθαρισμού» οδηγεί για μια ακόμα φορά στην κοινότοπη διαπίστωση: βιβλία σαν το συγκεκριμένο είναι δύσκολο στοίχημα για τον άνθρωπο που γράφει και δημοσίως εκτίθεται με τις λέξεις του· όχι όμως μόνο για αυτόν. Κι εδώ ας κατατεθεί ως υστερόγραφο μια τελευταία, λανθάνουσα από τη στιγμή που ολοκληρώθηκε η ανάγνωση των διηγημάτων, σκέψη. Ξεκινώντας από την εκτίμηση ότι πρόκειται για ένα πολύ αξιόλογο βιβλίο, φτιαγμένο από τους καιρούς που ζούμε, ευφυώς συναρθρωμένο, με λογοτεχνικές αρετές –σε πολλά σημεία του κόβει την ανάσα με τη σύλληψη του θέματος, το στήσιμο των χαρακτήρων, τα εκφραστικά μέσα και τους τρόπους γραφής– φτάνουμε στην επίμαχη παραδοχή: δεν είναι αυτό που με όρους (καπιταλιστικής) αγοράς θα χαρακτηριζόταν «ευπώλητο». Γιατί δεν είναι «για παραλία», για φωτογραφίες πάνω στην άμμο και δίπλα στο κύμα – εικονιστικές δηλώσεις του τύπου *δείτε τι ωραίες διακοπές περνάω*. Κι αυτό συμβαίνει σε πολλές περιπτώσεις ανθρώπων που διάλεξαν να μην «παίζουν κάνα χαρούμενο», αλλά «αυτό που τους καίει την ψυχή». Τούτο όμως σημαίνει πως έτσι ελαχιστοποιούν τις πιθανότητες οι ιστορίες τους να φτάσουν πέρα από τους προσωπικούς τους κύκλους. Οι mainstream εμπορικοί εκδοτικοί οίκοι δεν αναλαμβάνουν ρίσκα τέτοιου είδους: είναι πρόθυμοι «να βγάλουν επανάσταση» με την προϋπόθεση ωστόσο ότι η επανάσταση «πουλάει». Κι εδώ έρχεται η πολιτική βούληση ενός κινηματικού γαλαξία στον χώρο του βιβλίου – είτε αναφερόμαστε σε μονοπρόσωπους εκδοτικούς οίκους, είτε σε αυτοοργανωμένα (και κάποτε άτυπα) εκδοτικά σχήματα, είτε σε κολεκτίβες εργασίας, όπως οι *εκδόσεις των συναδέλφων*: ένα βιβλίο που κρίνεται σημαντικό θα φτάσει στο αναγνωστικό κοινό, ακόμα κι αν η έκδοσή του συνιστά «επιχειρηματικό ρίσκο/ζημία». Γιατί; Επειδή κάθε εμπρόθετη κίνηση εντός-εκτός και ενάντια στο υπάρχον δεν μπορεί παρά να υπονομεύει και την κυρίαρχη αισθητική· και στον καπιταλισμό τίποτα δεν είναι δωρεάν.

Το φαντασιακό τέλος της ρωσικής λογοτεχνίας και η παγίδα της συλλογικής ευθύνης

Εδώ και τρεις μήνες, παράλληλα με την εξέλιξη του ρωσοουκρανικού πολέμου, το ζήτημα της συλλογικής ευθύνης απασχολεί τη ρωσόφωνη σκέψη και ειδικά τη λογοτεχνική κοινότητα. Σύμφωνα με ό,τι γίνεται γνωστό για την ουκρανόφωνη λογοτεχνική κοινότητα, υπάρχει έντονη άρνηση όχι μόνο κάθε συνεργασίας με τη ρωσόφωνη, αλλά και αναφοράς σε παλιότερη κοινή συνύπαρξη, ενισχύοντας τις ενοχές όσων είναι κατά του πολέμου και το μίσος όσων αποφάσισαν να γίνουν φερέφωνα της ρωσικής κυβερνητικής γραμμής. Οι φερόμενοι ως προοδευτικοί ρωσικοί εκδοτικοί οίκοι τυπώνουν μαζικά αντιφασιστική λογοτεχνία και δοκίμια των προηγούμενων δεκαετιών, έργα του Γιάσπερς και του Αντόρνο, της Χάννα Άρεντ και του Μπένγιαμιν, προσπαθώντας παράλληλα να αποφύγουν τις αναφορές στον τωρινό πόλεμο, διότι κάτι τέτοιο θα προκαλούσε ολέθριες οικονομικές και νομικές συνέπειες λόγω του «νόμου για τα fake news». Οι τόμοι γίνονται ανάρπαστοι από τη ρωσική φιλελεύθερη και φιλοαριστερή διανοήση που στην πλειοψηφία της παίζει παραδοσιακά τον ρόλο της αντιπολίτευσης, ακόμα από την εξέγερση των Δεκεμβριστών του 1825 και αργότερα των ημιγκρέδων του ρωσικού εμφυλίου. Η διαχρονική ευρωπαϊκή επιρροή σε αυτήν την παράδοση παίζει και αυτή ρόλο στη διαμόρφωση του πολιτικού προσανατολισμού της.

Ο ποιητής Αλεξάντρ Σκιντάν, επιμελητής ενός από τα δημοφιλέστερα ρωσικά λογοτεχνικά περιοδικά *Νέα Λογοτεχνική Επιθεώρηση* (Новое Литературное Обозрение) και της ομώνυμης λογοτεχνικής σειράς, σχολιάζει την κυκλοφορία του τελευταίου τεύχους: «*Ενώ εκφράζουμε τη συμπαράσταση και τη συμπόνια μας σε όσους απώλεσαν τώρα τα στηρίγματα της ειρηνικής ζωής τους και βρέθηκαν εξόριστοι πέρα από τα όρια των εθνικών τους κοινοτήτων, δεν τρέφουμε καμιά ελπίδα ότι κάποτε αυτός ο εύθραυστος κόσμος του σημαντικού Άλλου θα αποκατασταθεί και ότι οι κοινότητες των διαλυμένων συνόρων και σχέσεων — γεωγραφικών, εθνικών, επικοινωνιακών — θα αποκτήσουν και πάλι κοινό νόημα, γλώσσα και χώρο συνύπαρξης.*»

Το ίδιο απαισιόδοξος είναι και ο Νικίτα Σουνγκάτοφ, επιμελητής της ποιητικής σειράς του περιοδικού-εκδόσεων *Translit* που αποτελεί κοιτίδα μιας ολόκληρης γενιάς νέων ποιητών και ποιητριών της Ρωσίας, μεταφράσεις των οποίων έχουν δημοσιευτεί και σε ελληνικά περιοδικά όπως το *Τεφλόν*. Γράφει: «*Χωρίς να θέλω να ρίξω κι άλλο λάδι στη φωτιά, θεωρώ ανάρμοστες τις ήδη εδραι-*

ωμένες στην ρωσική αντιπολιτευτική παραφιλολογία διαρκείς παραπομπές στον Γιάσπερς και την Άρεντ. Δες και μπορούν να εξηγήσουν οτιδήποτε και να βοηθήσουν με οποιονδήποτε τρόπο τη δεδομένη στιγμή. Ίσως να λειτουργούν θεραπευτικά, όμως τίποτα παραπάνω. Ο Γιάσπερς από το 1938 μέχρι το 1946, όταν κυκλοφόρησε “Το πρόβλημα της γερμανικής ευθύνης”, δεν είχε εκδώσει τίποτα, ενώ “Οι απαρχές του ολοκληρωτισμού” της Άρεντ κυκλοφόρησαν το 1951. Αδιανόητο να φανταστούμε κάποιον από αυτούς να βγάζει δημόσιο λόγο το 1939».

Αντίστοιχα, ενώ τα πολιτιστικά ιδρύματα της Ευρώπης ξεφορτώνονται έργα Ρώσων συγγραφέων και συνθετών, στη Ρωσία δοκιμογράφοι ξεσκεπάζουν τις αποικιοκρατικές βάσεις της ρωσικής λογοτεχνίας, συμπεριλαμβανομένων των Τολστόι και Ντοστογιέφσκι. Λογοτεχνικά περιοδικά αναστέλλουν τη λειτουργία τους (και δεν τίθεται θέμα σύγκρισης με τους υπαλλήλους μουσείων και θεάτρων που παραιτούνται εκούσια και συνειδητά ώστε να μην υποστηρίξουν τον κρατικό μηχανισμό). Μεταμοντέρνοι ποιητές και ποιήτριες όπως η Βαρβάρα Νεντέογλου αποδομούν τη ρωσική γλώσσα με τμήματα λέξεων και εμβόλιμα ψηφιακά σύμβολα, δηλώνοντας αδυναμία άρθρωσης μέσω της υπάρχουσας γλωσσικής ταυτότητας. Αρκετοί μιλούν για το τέλος της ρωσικής λογοτεχνίας και την εθνική ντροπή που βαραίνει τους Ρώσους από δω και πέρα, ταυτίζοντάς την, ως προς την ουσία και την εξέλιξή της, με εκείνη των Γερμανών του '40.

Η «γερμανική ευθύνη»

Τη δεκαετία του 1950, το ζήτημα της συλλογικής ευθύνης (Schuldfrage) έγινε επίκεντρο της μεταπολεμικής νοοτροπίας των Γερμανών, πατώντας στην ήττα των ναζιστικών δυνάμεων και τον διαμελισμό του γερμανικού έθνους-κράτους, συνοδευόμενο από την κατάργηση της εθνικής ταυτότητας. Το φιλοσοφικό έργο του ψυχιάτρου Καρλ Γιάσπερς παρείχε κάποιες απαντήσεις στην νεοεμφανιζόμενη κρίση ταυτότητας. Έβαλε στόχο την προσπάθεια μιας κοινής προσέγγισης και υπέρβασης του ολοκληρωτικού παρελθόντος, αλλά και τη διαμόρφωση μιας νέας ιστορικής συνείδησης, μέσω επαναξιολόγησης των γεγονότων.

Εν ολίγοις, τι «θεραπεία» σύστησε ο Γιάσπερς στους Γερμανούς; Να ανακτήσουν την αξιοπρέπειά τους, αναζητώντας και συνειδητοποιώντας τις αιτίες των γεγονότων, όχι υπακούοντας σε διαταγές, αλλά επικοινωνώντας με σεβασμό προς την άποψη του άλλου. Να αναγνωρίσουν τα διάφορα είδη της ευθύνης, την ποινική (τα εγκλήματα προσδιορίζονται ρητά από νόμους), την πολιτική (οι πολίτες έχουν ευθύνη για τις πράξεις των κυβερνώντων τους), την ηθική (ο καθένας είναι υπεύθυνος των πράξεών του βάσει της συνείδησής του, ανεξάρτητα αν εκτελεί διαταγές). Ακόμα και την μεταφυσική ευθύνη, δηλαδή απουσία αλληλεγγύης προς τον συνάνθρωπο, απραξία και αδιαφορία μπροστά στα εγκλήματα, τα οποία αν διαπραχθούν εν γνώσει κάποιου, καθιστούν την ίδια τη

ζωή του ένοχη. Επίσης, τη συλλογική ευθύνη ή ευθύνη για το παρελθόν, δηλαδή για τις πράξεις των πατεράδων και των συμπατριωτών τους εν γένει, λόγω των «πνευματικών συνθηκών» που διαμόρφωσε η γερμανική κοινωνία και επέτρεψε αυτές τις πράξεις. Τα διάφορα είδη ευθύνης έχουν τις αντίστοιχες συνέπειες: τιμωρία, συνειδητοποίηση, μετάνοια και πνευματική ανανέωση, που οδηγεί σε μια ζωή χωρίς αλαζονεία... αλλά δεν απαλλάσσει από τη συλλογική ευθύνη όποιον είχε την ατυχία να γεννηθεί Γερμανός.

Τη δεκαετία του 1960, ο Γιάσπερς προσθέτει στη θεωρία του την εξής αρχή: τα ειδεχθή εγκλήματα άλλων κρατών, ακόμα και εξίσου αποτρόπαια, δεν αποτελούν δικαιολογία για όσους Γερμανούς διέπραξαν εγκλήματα πολέμου. Το «προπατορικό αμάρτημα» της συλλογικής ευθύνης για τα εγκλήματα των Ναζί που προοριζόταν για πυρήνας της νέας γερμανικής ταυτότητας, δεν έγινε πλήρως αποδεκτό σαν ιδέα, καθώς η γερμανική κοινωνία πάλευε να «ξεχάσει» τα τραυματικά γι' αυτήν γεγονότα και να αποποιηθεί οτιδήποτε την συνέδεε με το ναζιστικό καθεστώς. Ο ίδιος ο Γιάσπερς δεν έμεινε ευχαριστημένος με τα αποτελέσματα της «κάθαρσης» της γερμανικής ψυχής, αλλά οι ιδέες του συνέβαλαν σε μεγάλο βαθμό στη διαμόρφωση της μεταπολεμικής γερμανικής συνείδησης, η οποία αναπτυσσόταν σε αυτήν την κατεύθυνση τουλάχιστον μέχρι πρόσφατα. Δεν είναι αμελητέα και η συνεισφορά των μαθητών του και άλλων μεταγενέστερων στοχαστών σε αυτό.

Τη δεκαετία του 1950 η ιστορικός και πολιτική επιστήμονας Χάνα Άρεντ, μαθήτρια του Χάιντεγκερ και του Γιάσπερς, αναπτύσσει τη θεωρία του Ολοκληρωτισμού, όπου όχι μόνο ο ναζισμός, αλλά και το «αντίπαλο δέος» του, ο σταλινισμός, αναλύονται ως υποδείγματα απόλυτης και καταστροφικής εξουσίας. Σύμφωνα με την Άρεντ, ο ολοκληρωτισμός διαφέρει από τις υπόλοιπες μορφές πολιτικής καταπίεσης με τη χρήση της τρομοκρατίας για την ολοκληρωτική υποταγή των πληθυσμών και κυριαρχία σε κάθε τομέα της ζωής τους, με σχέδιο να εδραιωθεί σε ολόκληρο τον κόσμο. Δεν περιορίζεται στην κατάληψη της εξουσίας και την εξόντωση πολιτικών αντιπάλων. Η ουσία του ολοκληρωτισμού είναι η αφαίρεση της κριτικής σκέψης, του αυθόρμητου, του ανθρώπινου, η μετατροπή του ατόμου σε ζωντανό νεκρό – «υλικό» του στρατοπέδου εργασίας, ανίκανου φυσικά να συνειδητοποιήσει οποιαδήποτε ευθύνη. Η δε ψυχολογία του Ευρωπαίου *μαζανθρώπου* αποτέλεσε βάση για την επικράτηση του ολοκληρωτισμού και αναλύθηκε από την Άρεντ στην περίφημη κάλυψη της δίκης του Άιχμαν και το σχετικό βιβλίο της *Η κοινοτοπία του κακού*. Το παράδοξο των ανθρώπινων δικαιωμάτων, διατυπωμένο από την Άρεντ, βρίσκει νέα ανάγνωση στα έργα των Ζακ Ρανσιέρ, Σλαβόι Ζίζεκ και Τζόρτζιο Αγκάμπεν. Εν ολίγοις, η κληρονομιά της Άρεντ βοηθά να κατανοήσουμε περισσότερο τα πολιτικά καθεστώτα του 20ού αιώνα και τη λειτουργία της *βιοπολιτικής* του Φουκώ, χωρίς να εστιάζει ωστόσο στην κοινωνική δομή και τις οικονομικές βάσεις αυτών, με αποτέλεσμα τα σχήματα που περιγράφει να παραμένουν αμφί-

σημα και δη εκμεταλλεύσιμα, μεταξύ άλλων, από αρκετούς σύγχρονους λαϊκιστές.

Το δοκίμιο του κοινωνιολόγου και μουσικολόγου Τέοντορ Αντόρνο *Η εκπαίδευση μετά το Άουσβιτς* επικεντρώνεται στις κοινωνικές και ψυχογενείς συνθήκες που ευνοούν την ανάπτυξη της «προσωπικότητας του ολοκληρωτισμού» και οι προτεραιότητες που θέτει μπορούν να συνοψιστούν στη φράση: «*Η απαίτηση να μην επαναληφθεί το Άουσβιτς είναι η πρώτη και κύρια που τίθεται στην εκπαίδευση*». Αυτός είναι πιθανόν και ο λόγος της βαρύτητας που δίνει στο ύστερο έργο του *Αισθητική θεωρία*. Πάντως, η εκπαίδευση καθεαυτή δε βοηθάει τον ίδιο ως καθηγητή να επιλύσει τη σύγκρουσή του με το φοιτητικό κίνημα του 1968-1969 που οδηγεί σε μοιραίο κλονισμό την υγεία του.

Το 1967 το βιβλίο των Γερμανών ψυχαναλυτών Αλεξάντερ και Μαργκαρέτε Μίτσερλιχ *Αδυναμία πένθους* προκάλεσε ευρεία και έντονη συζήτηση στη χώρα τους, καθώς έριξε φως στο ζήτημα της αποσιώπησης των ναζιστικών πρακτικών. Οι Μίτσερλιχ έθεσαν ζήτημα κριτικής επανεξέτασης των γεγονότων του παρελθόντος που είχαν γίνει ταμπού, αποδοχής και υπέρβασης του παλιού εαυτού. Ωστόσο, είχαν προβλέψει ότι θα ήταν μια εξαιρετικά πολύπλοκη και επώδυνη διαδικασία και ότι δε θα ήταν αρκετές οι επόμενες δεκαετίες για την ολοκλήρωση του «μαθήματος». Εκ των υστέρων παρατηρούμε ότι λαμβάνει χώρα μια μερική επανένταξη του παρελθόντος στη δομή της γερμανικής ταυτότητας, χωρίς απαραίτητα να αφήνει κάποιο «μάθημα», αφού ζούμε στον μετανεωτεριστικό κόσμο των ατομικών ελευθεριών και της... σχετικοκρατίας.

Από το έγκλημα στην τιμωρία και πίσω

Τα σύγχρονα καθεστώτα που τείνουν να απαλλαγούν από τα προσχήματα της αστικής δημοκρατίας –ιδίως οι μετασοβιετικές κυβερνήσεις– αλλά και οι αναμενόμενοι παραλληλισμοί με το παρελθόν, επαναφέρουν το ενδιαφέρον για τον ολοκληρωτισμό του 20ού αιώνα. Όμως, αν θέλουμε να είμαστε ακριβείς και όχι επιλεκτικοί στην ιστορική μνήμη, θα πρέπει να θυμηθούμε ότι τα αφηγήματα περί κοινής ενοχής και μετάνοιας (που μετατρέπονται σχεδόν αυτόματα σε ταξική συνεργασία γιατί «μαζί τα φάγαμε») έγιναν ιδεολογικά καύσιμα των καπιταλιστικών μηχανών για να προχωρήσουν στην πιο άγρια εκμετάλλευση των εργαζόμενων λαών και να επιτύχουν τα οικονομικά τους «θαύματα» σε μια σειρά από χώρες. Επίσης, ευνόησαν την ανάπτυξη εθνικισμών και τοπικών σωβινισμών, που είναι ο πλέον αποτελεσματικός κρατικός βούρδουλας για τους ανθρώπους του μόχθου. Και εν τέλει, όπως γνωρίζουμε ήδη από την Άρεντ, οι ευμετάβλητοι και απομονωμένοι πληθυσμοί έχουν μέγιστη πιθανότητα να υποκύψουν σε ολοκληρωτικά κινήματα.

Ένα κραυγαλέο παράδειγμα αποτελούν οι «sabonim» (סבונים) ή «σαπούνια» στα εβραϊκά, όπως αποκαλούσαν τους επιζώντες του Ολοκαυτώματος οι θια-

σώτες του σιωνιστικού αφηγήματος και αρκετοί κάτοικοι του νέου τότε κράτους του Ισραήλ. Πρόβαλλαν σαν πρότυπα τους δυναμικούς και εργατικούς kibbutznik, μέλη των αγροτικών κοινοβίων kibbutz, σε αντίθεση με τους εξουθενωμένους Εβραίους της Ευρώπης που είχαν πάει, κατά τη γνώμη τους, σαν τα πρόβατα στη σφαγή, καθώς παραίταν... άβουλοι και δειλοί για να αντισταθούν! Πολλοί Εβραίοι της Ευρώπης μετά την άφιξή τους στο Ισραήλ, την πολυπόθητη Γη της Επαγγελίας, αναγκάστηκαν να κρύψουν την καταγωγή τους και τις τρομερές εμπειρίες τους για να γλιτώσουν από τον ρατσισμό «ντόπιων» Εβραίων.

Φαίνεται λογικό λοιπόν οι αλλοτριωμένοι, ταπεινωμένοι, αποπροσανατολισμένοι «μαζάνθρωποι» της μετασοβιετικής Ρωσίας να αναζητούν παρόμοιο τρόπο εκτόνωσης και να γίνονται οι αντίστοιχες συγκρίσεις. Από την άλλη, οι διανοούμενοι και οι καλλιτέχνες, ασφυκτιώντας από την αδυναμία τους να επηρεάσουν ουσιαστικά την κατάσταση, αναπαράγουν συνταγές του προηγούμενου αιώνα και κατασκευάζουν σενάρια, μερικές φορές εντελώς ισοπεδωτικά.

Επανεξετάζεται το τραύμα του πολέμου στην ρωσόφωνη ποίηση του δεύτερου μισού του 20ού αιώνα και αναγνωρίζονται αμυντικοί μηχανισμοί που ενεργοποιούνται και τώρα. Ο επιμελητής και κριτικός Εντουάρντ Λουκογιάνοφ ξεχωρίζει στην μεταπολεμική ποίηση (Μπορίς Σλούτσκι, Γιαν Σατουνόφσκι) πικρή ειρωνεία που συνοψίζεται στη φράση «Ο πόλεμος δεν τελειώνει με τη νίκη», υπαινιγμός για την αναγέννηση του κράτους μα όχι των πολιτών του, με χιλιάδες σακατεμένους σωματικά και ψυχικά ανάμεσά τους. Ξεχωρίζει επίσης την αποποίηση εθνικής ή πολιτισμικής ταυτότητας, το «όχι στο όνομά μου» ή «σταγόνα αίμα δεν έχω δικό σας» (Βίκτωρ Σοσονόρα, Ντμίτρι Πρίγκοφ ή Priehoff), συμμετοχικότητα και ενσυναίσθηση, όπου το υποκείμενο ταυτίζεται με την εμπειρία του θύματος («Μπάμπι Γιαρ» και «Άρματα διασχίζουν την Πράγα» του Γιεβγκένι Γιεφτουσένκο). Αναφέρει όμως και την εκδικητικότητα και την επιθυμία βίας, συνέπεια ταπείνωσης, αλαζονείας και *ressentiment* (μνησικακίας, δυσφορίας), τα οποία εντοπίζει στο ειρωνικό ποίημα «Ανεξαρτησία της Ουκρανίας» του νομπελίστα Ιωσήφ Μπρόντσκι και σε διάφορα κείμενα του εκκεντρικού συγγραφέα και πολιτικού Εντουάρντ Λιμόνοφ, πρώην ηγέτη του Εθνικομπολσεβίκικου Κόμματος (NBP). Οι τάσεις για τιμωρητικότητα και ιδεοληπτικές γενικεύσεις για τους «Ουκρανούς ναζί» και ψυχροπολεμική δαιμονοποίηση της «συλλογικής Δύσης» βασιλεύουν και τώρα στους παραγωγούς της κυβερνητικής παραλογοτεχνίας (Ζαχάρ Πριλέπιν, Άννα Ντόλγκαρεβα), στις ενώσεις συγγραφέων και όσους μόλις τώρα ασπάστηκαν την κυβερνητική γραμμή και με σοβιετικό ύφος υμνούν τους «απελευθερωτές» όπως ο ποιητής Ίγκορ Καραούλοφ.

Πληθαίνουν επίσης οι πρωτοβουλίες της αντιπολεμικής καλλιτεχνικής έκφρασης, όπως η διαδικτυακή επιθεώρηση τέχνης «ROAR» της συγγραφέα και ποιήτριας Λινόρ Γκοραλίκ με ποιήματα της υποψήφιας για τα βραβεία Booker Μαρία Στεπάνοβα και δεκάδες άλλα έργα, η σελίδα «NO WAR Poetry» από τις εκδόσεις

KRIK Publishing House με πάνω από εκατό ποιητές ενάντια στον πόλεμο, σελίδες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και αφιερώματα στην μεταφρασμένη ουκρανόφωνη ποίηση στα περιοδικά, αλλά και επιλογές σύγχρονης ρωσόφωνης ποίησης ενάντια στον πόλεμο, μεταξύ άλλων το πλούσιο αφιέρωμα που δημοσίευσε η πλατφόρμα τέχνης Discours.io. Λειτουργώντας υπό συνθήκες μυστικότητας και σε κάποιες περιπτώσεις με έδρα εκτός Ρωσίας, αυτοί οι χώροι καλλιτεχνικής έκφρασης συχνά συνδέονται με πολιτικές και ακτιβιστικές πρωτοβουλίες που δεν είναι λίγες.

Είναι το παρατηρητήριο κρατικής καταστολής OVD-info, φοιτητικές ομάδες όπως η Φοιτητική Αντιπολεμική Δράση (SAD, Студенческое Антибоенное Движение), φεμινιστικά δίκτυα όπως η Φεμινιστική Αντιπολεμική Αντίσταση (FAS, Феминистское Антибоенное Сопротивление). Δίκτυα εθελοντών που όχι μόνο προσπαθούν να προσφέρουν καταφύγιο, είδη πρώτης ανάγκης και περίθαλψη σε όσο το δυνατόν περισσότερους πρόσφυγες και κυρίως προσφύγισες πολέμου από την Ουκρανία, αλλά και βοηθούν στην ασφαλή απομάκρυνσή τους από τις περιοχές όπου γίνονται μάχες και βομβαρδισμοί (όπως το κανάλι Helping to leave στο Telegram). Επίσης, επιτροπές από μητέρες φαντάρων που πολιορκούν τα σημεία στρατολόγησης. Δράση αναλαμβάνουν και οι ίδιοι «υποψήφιοι». Από την αρχή του πολέμου σημειώθηκαν εμπρηστικές επιθέσεις σε γραφεία στρατολόγησης στις εξής περιφέρειες: Μόσχα, Ιβάνοβο, Ριαζάν, Βορόνεζ, Ομσκ, Ροστόφ και αλλού. Ακόμα, έχουν προκληθεί φθορές σε σιδηροδρομικές γραμμές στα σύνορα με τη Λευκορωσία, από όπου γινόταν μεταφορά οπλισμού προς το ουκρανικό μέτωπο, με σκοπό να καθυστερήσει ο ανεφοδιασμός του ρωσικού στρατού. Διαμαρτυρίες και καλλιτεχνικές δράσεις, περφόρμανς και εγκαταστάσεις, ατομικές ή ομαδικές, γίνονται σχεδόν καθημερινά σε διάφορα σημεία της χώρας. Οι δράσεις και το προπαγανδιστικό υλικό ξεχωρίζουν από εφευρετικότητα για να κινητοποιήσουν και να ξεγελάσουν τις κατασταλτικές δυνάμεις που δεν φημίζονται για την κριτική τους σκέψη και αισθητική αντίληψη.

Εκείνο που προβληματίζει είναι η διοχέτευση της κοινής γνώμης προς τις δύο φαινομενικά αντίθετες κατευθύνσεις, τη «συλλογική Δύση» και τη «συλλογική Ανατολή», με αποτέλεσμα τον περιορισμό των πολιτικών επιλογών στην υποστήριξη της στρατιωτικής κυριαρχίας της μίας ή της άλλης από τις εμπλεκόμενες πλευρές. Πρακτικά, όποιος ρωσόφωνος δηλώνει κατά του πολέμου και επιθυμεί να δράσει, ωθείται να εμπλακεί σε κάποιο από τα δίκτυα που βλέπουν τα γεγονότα έτσι όπως μεταδίδονται από τα «αντικαθεστωτικά» μέσα, τα οποία συνήθως παραπέμπουν σε ευρωπαϊκές και αμερικανικές πηγές. Δεν είναι λίγες οι φορές που οι καθόλα καλόβουλες δράσεις στηρίζονται στην αναπαραγωγή fake news (η οποία γίνεται εκατέρωθεν) με επιστράτευση ΜΜΕ, ακαδημαϊκών, «διασημοτήτων» και όσων «ντόπιων» από φόβο, απελπισία ή προσωπικό συμφέρον προθυμοποιούνται να συνεργαστούν. Τα ΜΜΕ και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν ήδη κατασκευάσει μια σειρά από μύθους που στην κοινότητα των

αντιπολεμικών ακτιβιστών και της διανόησης θεωρούνται δεδομένα, και όποιος τους αμφισβητεί αντιμετωπίζεται ως καθεστωτικός. Ταυτόχρονα, στο πεδίο της διεθνούς αλληλεγγύης οι ρωσόφωνοι της Ανατολικής Ουκρανίας εμφανίζονται ελάχιστα και ως θύματα β' κατηγορίας. Παρότι υποφέρουν από αυτόν τον πόλεμο από το 2014 και κρύβονται για να γλιτώσουν από την καταναγκαστική στρατολόγηση των «Λαϊκών Δημοκρατιών» Ντονιέτσκ και Λουγκάνσκ, όπου οι οπλαρχηγοί-εντολοδόχοι της τοπικής μαφίας του άνθρακα και του χάλυβα ήδη έχουν συμφωνήσει με την κυβέρνηση Πούτιν για τις νέες ΑΟΖ. Παρακολουθώντας τη διεθνή κοινότητα να τάσσεται «με την Ουκρανία» και να προμηθεύει με όπλα αυτούς που τους βομβαρδίζουν, οι άνθρωποι της Ανατολικής Ουκρανίας ωθούνται προς αυτούς που βομβαρδίζουν από την άλλη πλευρά... ή ωθούνται προς τη σιωπή, περιθωριοποιημένοι και από το ρωσικό αντιπολεμικό κίνημα.

Έτσι, εκτός από τους θανάτους, τις καταστροφές, την ακρίβεια, την ανεργία, την επισιτιστική και την ενεργειακή κρίση, αλλά και τη διάρρηξη του κοινωνικού ιστού που συνοδεύει κάθε πόλεμο, ενώ ο καθένας και η καθεμία καλείται να πάρει θέση, έχουμε να αντιμετωπίσουμε το ζήτημα της ευθύνης. Και ενώ τα κοράκια της «συλλογικής Δύσης» έσβησαν από τα κανάλια τους τις προ οκταετίες έρευνες για τα ουκρανικά «τάγματα εφόδου» και «νεοναζιστικά καμπ» και εξυμνούν τους «προστάτες του Αζοφστάλ» αποδίδοντας την ευθύνη στη «ρωσική αυτοκρατορία» όπου σταθούν και όπου βρεθούν, οι άνθρωποι στη Ρωσία (όσοι δηλαδή δεν τους έχουν ενεργοποιηθεί τα συντηρητικά ανακλαστικά για να δικαιολογούν την εισβολή στην Ουκρανία) στην πλειονότητά τους φαίνεται πως φορτώνονται πρόθυμα αυτήν την ευθύνη. Με αυτόν τον τρόπο, πέρα από την φρίκη του πολέμου καθεαυτή, την ξαφνική ανατροπή της συνηθισμένης τάξης πραγμάτων στον άξονα «φασίστες-αντιφασίστες» και την βίαιη αναδιανομή του κόσμου, η αλλοτρίωση και το *ressentiment* καλλιεργούνται και από τις δυο πλευρές.

Ενοχικά και φοβικά, κρεμάμενη από τη γνώμη της διεθνούς κοινότητας ή, για την ακρίβεια, των διεθνών δικτύων και οργανισμών που έχουν πάρει τη γραμμή «με την Ουκρανία», η φιλελεύθερη κυρίως διανόηση που παίζει το ρόλο της πρωτοπορίας στο ρωσικό αντιπολεμικό κίνημα, υιοθετεί τα παγκόσμια πρότυπα αλληλεγγύης. Ακόμα κι αν αυτό οδηγεί τους ανθρώπους της Ρωσίας στο να αποδομήσουν τη συλλογική τους μνήμη, τον ρωσικό πολιτισμό, τη ρωσική λογοτεχνία. Όμως κάθε πολιτισμός είναι μέρος της ιστορίας του κόσμου. Κάθε λογοτεχνική παράδοση είναι κομμάτι της μνήμης της ανθρωπότητας. Κάθε λαός είναι ένα ζωντανό κύτταρο της παρουσίας μας ως είδος σε αυτόν τον πλανήτη. Αν θέλουμε να το μολύνουμε με ενοχές για να το ξεριζώσουμε ή να το εμψυχώσουμε με αλληλεγγύη και κριτική, αυτό να το επιλέξουμε εμείς, η κοινωνία που γράφει, διαβάει, σκέφτεται και δρα, όχι οι έμποροι του θανάτου.

Παρισινή Κομμούνα: χώρος, εξέγερση και κοινοτική πολυτέλεια

Από την παρουσίαση των βιβλίων της Κριστίν Ρος, *Κοινοτική πολυτέλεια. Το πολιτικό φανταστικό της Παρισινής Κομμούνας* (εκδόσεις των ξένων, 2021) και του συλλογικού, *Χώρος και εξέγερση. Ιστορικές και πολιτικές αναγνώσεις της κοινωνικής σύγκρουσης στον αστειακό χώρο* (Ψηφίδες, 2019) στο κοινωνικό κέντρο Onradera (Θεσσαλονίκη, 19-12-2021)

Η Κομμούνα του 1871: το ιστορικό πλαίσιο

Την εποχή που ξεσπάει η εξέγερση της Κομμούνας η Ευρώπη βρίσκεται σε οικονομική ανάπτυξη: τα τελευταία 20 χρόνια έχει προχωρήσει η εκβιομηχάνιση, η σιδηροδρομική και οδική σύνδεση μεταξύ πόλεων και βιομηχανιών, το εμπόριο έχει απελευθερωθεί από δασμούς, σε γενικές γραμμές η αστική τάξη ευημερεί σε αντίθεση βέβαια με τα κατώτερα στρώματα ιδίως στις πόλεις. Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες κυριαρχεί το πολίτευμα της συνταγματικής μοναρχίας με περιορισμένο δικαίωμα ψήφου, αν και υπάρχουν εξαιρέσεις αυταρχικότερων και δημοκρατικότερων καθεστώτων.

Στη Γαλλία μετά την εργατική εξέγερση του Ιουνίου του 1848 που πνίγηκε στο αίμα έχει επικρατήσει η Δεύτερη Γαλλική Αυτοκρατορία με επικεφαλής τον Λουδοβίκο Ναπολέοντα Βοναπάρτη, ανεψιό του Μεγάλου Ναπολέοντα: πρόκειται για ένα προσωποκεντρικό και αυταρχικό καθεστώς, με συμβολικές δημοκρατικές διαδικασίες αλλά με φιλελεύθερη οικονομική πολιτική. Το καθεστώς αυτό θα καταρρεύσει μετά την ήττα στον Γαλλοπρωσικό πόλεμο το 1870. Θα πραγματοποιηθούν εκλογές από τις οποίες θα προκύψει μία Βουλή με συντηρητική πλειοψηφία, γεγονός που θα δυσανεστήσει το πιο δημοκρατικό και ριζοσπαστικό Παρίσι, όπου διαμένει μεγάλος όγκος προλετάρων (εργατών, τεχνιτών, μικροκαταστηματαρχών κ.λπ.), αλλά και πολλοί ξένοι πολιτικοί πρόσφυγες. Ο φόβος για τυχόν αποκατάσταση της μοναρχίας, η πατριωτική αντίδραση στην ήττα, η ριζοσπαστική παράδοση και η διάδοση σοσιαλιστικών και αναρχικών ιδεών, σε συνδυασμό με τις στερήσεις του πληθυσμού λόγω της πολιορκίας του πρωσικού στρατού, οικονομικές απαιτήσεις της νέας κυβέρνησης μετά την ήττα στον πόλεμο (καταβολή χρεών, διακοπή μισθοδοσίας εθνοφρουράς), θα οδηγήσει σε αμφισβήτηση της κρατικής εξουσίας. Η νέα κυβέρνηση εγκαθίσταται στις Βερσαλλί-

ες, φοβούμενη τον λαό του Παρισιού. Όταν ο επικεφαλής της προσωρινής κυβέρνησης που εγκαταστάθηκε τότε στις Βερσαλλίες, Θιέρσος, διέταξε την εθνοφυλακή του Παρισιού να παραδώσει το πυροβολικό που είχε στην διάθεσή της και να αποστείλει στρατεύματα για να επιβάλουν την τάξη, οι αντιδράσεις του λαού του Παρισιού έλαβαν τις διαστάσεις ανοικτής εξέγερσης εναντίον των κυβερνητικών αρχών. Υπό την καθοδήγηση μίας ετερόκλητης ομάδας επαναστατών – την οποία αποτελούσαν οπαδοί του Προυντόν, βετεράνοι του 1848 και μαθητές του Αύγουστου Μπλανκί, του παλιού στασιαστή ήρωα ο οποίος, λόγω της αφοσίωσής του στην ιδέα της βίαιης επανάστασης, είχε περάσει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του στη φυλακή, και σοσιαλιστές– διενεργήθηκαν στο Παρίσι εκλογές και μία νέα διοίκηση της πόλης ανέλαβε τα καθήκοντά της στις 28 Μαρτίου.

Από τις εκλογές αυτές προέκυψε μία ετερόκλητη κοινοτική συνέλευση που περιλάμβανε από μετριοπαθείς δημοκρατικούς μέχρι ριζοσπάστες σοσιαλιστές. Η συνέλευση πήρε αμέσως έκτακτα κοινωνικά μέτρα: καθορισμό βασικού μισθού, επίταξη άδειων σπιτιών, ενοικιοστάσιο, διανομή δωρεάν γευμάτων, επίταξη εγκαταλελειμμένων εργοστασίων, κατάργηση νυχτερινής εργασίας, διαχωρισμός κράτους-εκκλησίας, εθνικοποίηση εκκλησιαστικής περιουσίας, δωρεάν παιδεία και δικαιοσύνη κ.λπ. Δεν ήταν όμως τόσο τα μέτρα της Κομμούνας που είχαν σημασία όσο το συλλογικό και εξισωτικό πνεύμα που απελευθέρωσε. Από την άλλη πλευρά, οι αντιφάσεις του εγχειρήματος προφανώς δεν έλλειπαν: η Τράπεζα της Γαλλίας που βρισκόταν μέσα στο Παρίσι εξακολούθησε να λειτουργεί και να προσφέρει τις υπηρεσίες της στην κυβέρνηση των Βερσαλλιών. Περιορισμένες εξεγέρσεις εκτός Παρισιού καταστέλλονται.

Σύμφωνα με την Κριστίν Ρος, η Κομμούνα ήταν ένα «ζωντανό εργαστήρι πολιτικών επινοήσεων», όπου για εβδομήντα δύο μέρες, την άνοιξη του 1871, οι εργάτες ηγήθηκαν μιας εξέγερσης που μεταμόρφωσε την πόλη του Παρισιού, και που άρχισε να αυτοσχεδιάζει ελεύθερα την οργάνωση της κοινωνικής της ζωής, βασιζόμενη στις αρχές της συνεργασίας, της αλληλεγγύης και της συλλογικότητας. Σ' αυτό το «ζωντανό εργαστήρι» οι επινοήσεις μπορεί να ήταν αυτοσχεδιασμοί της στιγμής, ή να διαμορφώνονταν από επιδιώξεις και συνθήματα του παρελθόντος – ήταν σαν ένας «χειμαρρος» (όπως λέει κάποια στιγμή, δανειζόμενη μια εικόνα του Ελιζέ Ρεκλύ) όπου συνέρρεαν φλέβες νερού από το παρελθόν και το παρόν, από τις προκαπιταλιστικές μεσαιωνικές κοινότητες και την παραδοσιακή ρωσική *ομπτσίνα* μέχρι τον μαχητικό αντικαπιταλισμό της εποχής. Και ήταν ένα εργαστήρι όπου δοκιμαζόταν στην πράξη το ξεπέραςμα μιας σειράς διαχωρισμών: της υπαίθρου από την πόλη, των αγροτών από το προλεταριάτο, της τέχνης από την καθημερινή ζωή, της χειρωνακτικής από τη διανοητική εργασία, της πράξης από τη θεωρία.

Τους επόμενους δύο μήνες το Παρίσι παρέμεινε στα χέρια των επαναστατών που αποκαλούσαν το καθεστώς τους «Κομμούνα», κατά το όνομα της επα-

ναστατικής κυβέρνησης που είχαν σχηματίσει στο Παρίσι το 1793 οι ριζοσπάστες. Μετά από μερικές εβδομάδες πολιορκίας τα κυβερνητικά στρατεύματα κατάφεραν να καταλάβουν την πόλη και να υποτάξουν την Κομμούνα στο αίμα: οι νεκροί της καταστολής ήταν χιλιάδες (οι εκτιμήσεις ποικίλουν από 7.000 έως 20.000) και δεκάδες χιλιάδες φυλακίστηκαν ή εξορίστηκαν.

Η παράδοση της εξέγερσης: από το 1789 στο 1871 και από εκεί μέχρι το σήμερα

Στη Γαλλία του 19ου αιώνα υπήρχε μια ιδιαίτερη επαναστατική πολιτική παράδοση που ξεκινούσε βέβαια από το 1789 αλλά εξελίχθηκε με τις επαναστάσεις του 1830 και του 1848 που ήταν και οι δυο επιτυχείς, με την έννοια ότι ανέτρεψαν το προηγούμενο πολιτικό καθεστώς και ευνόησαν τη διαμόρφωση νέων ελίτ και συχνά νέων κοινωνικών συσχετισμών.

Η Γαλλική Επανάσταση ήταν εκείνη που δημιούργησε το πρότυπο της επανάστασης στην πραγματικότητα μέχρι την Οκτωβριανή Επανάσταση του 1917 (καθόλου τυχαία ήταν επίσης η πρώτη που έθεσε το «κοινωνικό ζήτημα», το αίτημα δηλαδή για κοινωνική ισότητα). Η εικόνα του πώς θα ήταν η επανάσταση για την ευρωπαϊκή αριστερά του 19ου αιώνα προερχόταν από το 1789: πολιτική κρίση, οδοφράγματα, ανακήρυξη δημοκρατίας και προσωρινής κυβέρνησης, οργάνωση εθνοφρουράς, διενέργεια εκλογών (αυτό που ο Τσαρλς Τίλι περιγράφει ως «ρεπερτόριο συλλογικής δράσης»).

Ο κατεξοχήν εκπρόσωπος αυτής της επαναστατικής παράδοσης ήταν ο ριζοσπάστης Αύγουστος Μπλανκί, από τους πρώτους υποστηρικτές της αναγκαιότητας του σοσιαλισμού και της άποψης ότι μπορούσε να επιτευχθεί μόνο από τους προλετάριους εργάτες εναντίον της μεσαιάς τάξης. Ως στρατηγική υποστήριζε την παραδοσιακή συνωμοτική αδελφότητα αποτελούμενη από επαναστάτες εργάτες που θα προκαλούσαν ξεσηκωμό, θα επέβαλλαν μια συγκεντρωτική ιακωβίνικη λαϊκή δικτατορία, θα απαλλοτρώναν τον ιδιωτικό πλούτο και θα δημιουργούσαν ένα κράτος κοινοκτημοσύνης. Η επιδίωξη ήταν η κατάληψη της πολιτικής εξουσίας και η εγκαθίδρυση της «δικτατορίας του προλεταριάτου» – όρος των μπλανκιστών τον οποίο αργότερα δανείστηκαν οι μπολσεβίκοι. Το άρθρο του Μπλανκί, «Οδηγίες για μια ένοπλη εξέγερση», στο *Χώρος & Εξέγερση* εντάσσεται ακριβώς σε αυτήν την παράδοση και επικεντρώνεται, όπως δηλώνει και ο ίδιος, στη στρατιωτική πλευρά της εξέγερσης. Ο Μπλανκί προσπαθεί να δώσει συγκεκριμένες απαντήσεις για το πώς θα πρέπει να οργανωθεί στρατιωτικά η εξέγερση και πώς θα αποφευχθούν τα λάθη των προηγούμενων εξεγέρσεων, ιδιαίτερα του Ιουνίου 1848: «Τι τους λείπει, λοιπόν για να νικήσουν; Τους λείπει η ενότητα και η σύμπνοια... η οργάνωση. Η οργάνωση είναι η νίκη, το σκόρπισμα είναι ο θάνατος... το θέαμα μίας εύτακτης παριζιάνικης στρατιάς,

η οποία θα κινούνταν σύμφωνα με τους κανόνες της τακτικής, θα άφηνε τους στρατιώτες κατάπληκτους και θα έκαμπε την αντίστασή τους... Τέρμα στους ταραχώδεις ξεσηκωμούς... [που γίνονται] με αταξία... τέρμα στα άσκοπα οδοφράγματα αδιακρίτως, τα οποία χαραμίζουν τον χρόνο, φράζουν τους δρόμους και εμποδίζουν την κυκλοφορία... τέρμα στις άσκοπες τρεχάλες, στο πανδαιμόνιο με τις κραυγές».

Βέβαια, η εμπειρία του 1871 είναι πολύ διαφορετική όχι μόνο από εκείνη του 1789 αλλά και του 1830 ή του 1848: πολιτικά και ιδεολογικά σηματοδοτεί την αυγή μίας νέας εποχής, όπου κυριαρχεί το αίτημα της κοινωνικής χειραφέτησης και δικαιοσύνης. Η κόκκινη σημαία αντικαθιστά οριστικά την τρικολόρ ως επαναστατικό σύμβολο. Οι μοίρες της αστικής και της εργατικής τάξης έχουν ούτως ή άλλως χωρίσει από το 1848. Οι κομμουνάροι δρουν στο πλαίσιο της επαναστατικής παράδοσης του 1789, ωστόσο, δεν αντιγράφουν το σενάριό του: έχοντας συνείδηση των συνεπειών της Τρομοκρατίας, αρνούνται να προχωρήσουν σε ένα λουτρό αίματος – κάτι για το οποίο στη συνέχεια κατηγορήθηκαν από άλλους επαναστάτες. Εξίσου επιφυλακτικοί φαίνονται πολύ κομμουνάροι με τη συγκρότηση επιτροπών ασφάλειας κατά το ιακωβίνικο πρότυπο. Αντίθετα, βλέπουμε να υιοθετούνται λιγότερο ιεραρχικά σχήματα, να τονίζεται η ανάγκη ομοσπονδιακής οργάνωσης και στον οικονομικό τομέα του συνεργατισμού, δείγμα της επιρροής των αναρχικών ιδεών.

Στα οδοφράγματα αναφέρεται περισσότερο εκτενώς ο Μαρκ Τρογκό στο άρθρο του «Το οδόφραγμα ως ρεπερτόριο». Στο πρώτο μισό του 19ου αι. τα οδοφράγματα παγιώθηκαν ως βασική τεχνική της εξέγερσης όχι μόνο στη Γαλλία αλλά σε ολόκληρη την Ευρώπη, μία τεχνική σε γενικές γραμμές επιτυχημένη. Από την καταστολή ωστόσο της εργατικής εξέγερσης του Ιουνίου 1848 η πρακτική σημασία του οδοφράγματος υποχωρεί: πλέον οι στρατοί έχουν εξοικειωθεί με τη χρήση τους, γνωρίζουν πώς να τα ανατρέψουν, ενώ τα νέα πυροβόλα όπλα περιορίζουν εξαιρετικά τον ρόλο της διάσπασης και αποκοπής των κατασταλτικών δυνάμεων. Για τον Τρογκό το οδόφραγμα μπορεί στη συνέχεια να χάνει την πρακτική του αξία, ωστόσο δεν εξαφανίζεται, γιατί επιτελεί μια περισσότερο κοινωνική και συμβολική σημασία, «έναν παράδοξο συνδυασμό λειτουργίας και ευελιξίας»: Στην Κομμούνα του 1871 τα οδοφράγματα μπορεί να στάθηκαν αδύνατο να σταματήσουν τον κυβερνητικό στρατό, ωστόσο υπήρξαν χώροι κοινωνικής συνάντησης, συσπείρωσης ενάντια στον εχθρό, ακόμα και γιορτής από την πλευρά των εξεγερμένων. Η οικοδόμησή τους απέκτησε περισσότερο συμβολικό χαρακτήρα της αποφασιστικότητας για άμυνα αλλά και έκφραση της δημιουργικότητας των εξεγερμένων. Επιπλέον, η συλλογική οικοδόμηση αλλά και υπεράσπιση των οδοφραγμάτων, οικοδομούσε ταυτόχρονα και μια συλλογική ταυτότητα των εξεγερμένων. Η Κριστίν Ρος στην *Κοινοτική πολυτέλεια* αναφέρεται στον τσαγκάρη Γκαγιάρ που φωτογραφιζόταν με καμάρι

μπροστά από το διώροφο οδοφράγμα που είχε φτιάξει στην πλατεία Κονκόρντ, ντυμένος με τα καλά του. Η χρήση του οδοφράγματος θα απορριφθεί αργότερα από τους μαρξιστές και από τον ίδιο τον Λένιν ως αναχρονιστική και άνευ πρακτικής χρησιμότητας, αλλά θα επανεμφανίζεται σποραδικά στις εργατικές ταραχές στην Ισπανία ή στην Ιταλία (Κόκκινη Διετία, αντιφασιστική δράση). Στη Βαρκελώνη του 1936 τα οδοφράγματα δεν ανταποκρίνονται σε καμία στρατιωτική στρατηγική, αλλά είναι δεκάδες: αυτό που εκφράζουν είναι η δύναμη των επιμέρους εργατικών συνοικιών, η κάθε μία από τις οποίες συγκρότησε το καλοκαίρι του 1936 τις δικές της επιτροπές πολιτοφυλακών και διοίκησης – αποτελούν δηλ. το σύμβολο της οργάνωσης της βάσης και της θέλησής της να προβάλει τον εαυτό της ως κύριο της νέας επαναστατικής κατάστασης. Αντίστοιχες, περισσότερο συμβολικές και ψυχολογικές, είναι οι χρήσεις των οδοφραγμάτων στον σύγχρονο κόσμο, τον Μάη του '68 στο Παρίσι ή στις δικές μας εμπειρίες στην εξέγερση του Πολυτεχνείου και αργότερα κατά τη Μεταπολίτευση.

Τα οδοφράγματα πρωταγωνιστούν επίσης στο άρθρο του Καρλ Ντάγκλας, «Οδοφράγματα και βουλεβάρτα: υλικοί μετασχηματισμοί του Παρισιού», στο *Χώρος & Εξέγερση*, τα οποία ο συγγραφέας περιγράφει ως «αντιθετικά καθεστώτα υλικών, χώρων και επιτελέσεων». Ο Ντάγκλας αναφέρεται στην περιодολόγηση της χρήσης των οδοφραγμάτων που κάνει ο Τρογκό αντιπαραβάλλοντάς τη με την ανοικοδόμηση και το *gentrification* του Παρισιού μετά την επανάσταση του 1848, δηλ. την κατασκευή μεγάλων λεωφόρων κατά τη διάρκεια της Δεύτερης Γαλλικής Αυτοκρατορίας (1852-1870) από τον νομάρχη του Πα-

ρισιού Οσμάν. Η ανοικοδόμηση του Οσμάν έγινε για να διευκολυνθεί η κυκλοφορία του κεφαλαίου αλλά και η πρόσβαση του στρατού στις συνοικίες της πρωτεύουσας. Συνοπτικά, τα βουλευάρτα και τα οδοφράγματα παρουσιάζονται ως σύμβολα του κοινωνικού ανταγωνισμού της εποχής: ο αστός των βουλευάρτων (όπου βρίσκονται οι εμπορικές στοές, οι όπερες, τα κυβερνητικά κτίρια) βρίσκεται σε αντιπαράθεση με τον εργάτη χωρίς σταθερή διαμονή. Τα οδοφράγματα σήμαιναν την άρνηση του καθεστώτος ιδιοκτησίας στην πόλη, την οικειοποίηση και το μοίρασμα τόσο του χώρου της πόλης όσο και των υλικών της – τα ίδια τα οδοφράγματα αποτελούσαν κατασκευές τέτοιων οικειοποιημένων υλικών και ταυτόχρονα μία κοινοτική κατασκευή, αφού το στήσιμό τους ήταν αποτέλεσμα συλλογικής συμμετοχής. Με άλλα λόγια «θέσπισαν μία ενεργή, συμμετοχική και δυναμική εκδοχή της πόλης. Αντιθέτως, τα βουλευάρτα αστυνόμευσαν μία στατική και ιεραρχική τάξη πραγμάτων».

Βιώματα και αντιλήψεις της Κομμούνας

Για να σκιαγραφήσει το ιστορικό τοπίο της Κομμούνας, η Κριστίν Ρος βασίζεται σε αυτό που ονομάζει «βιώματα και αντιλήψεις». Ως βιωματικό υλικό χρησιμοποιεί «τα ίδια τα λόγια που ειπώθηκαν, τις στάσεις που υιοθετήθηκαν και τις δράσεις που πραγματοποιήθηκαν από τους εξεγερμένους και κάποιους από τους συντρόφους τους και υποστηρικτές της εποχής εκείνης». Και είναι αυτά τα λόγια και οι πράξεις που παράγουν με τη σειρά τους κάποιες λογικές και αντιλήψεις, που όπως λέει «αισθάνθηκε υποχρεωμένη να ακολουθήσει σε αυτό το βιβλίο». Η Ρος επισημαίνει ότι, παρ' όλο που αυτό το βιωματικό υλικό ήταν προσιτό, κυρίως στη Γαλλία, χάρη σε μια μεγάλη εκδοτική παραγωγή ήδη από τις δεκαετίες του 1960 και 1970, χρησιμοποιήθηκε ελάχιστα στην πληθώρα των πολιτικών αναλύσεων σχετικά με την Κομμούνα. Αποφασίζει λοιπόν να εστιάσει ακριβώς σε αυτό το βιωματικό υλικό – στο «τι έκαναν οι εξεγερμένοι, τι σκέφτηκαν και είπαν γι' αυτά που έκαναν, στο νόημα που απέδωσαν στις πράξεις τους, στα ονόματα και τις λέξεις που υιοθέτησαν, εισήγαγαν ή αμφισβήτησαν». Έτσι, έχουμε την ευκαιρία να παρακολουθήσουμε στο βιβλίο μια σειρά πρόσωπα, που γενικώς μπορεί να θεωρούνται ελάσσονα, αλλά διαδραμάτισαν σημαντικούς ρόλους στον πλούτο των επινοήσεων της Κομμούνας: τον *καλλιτέχνη - υποδηματοποιό* Ναπολέον Γκαγιάρ, πρωτομάστορα των οδοφραγμάτων, τον Ευγένιο Ποτιέ, τεχνίτη και αργότερα ποιητή του ύμνου της Διεθνούς, τον Γκιστάβ Λεφρανσέ, εκλεγμένο αντιπρόσωπο της Κομμούνας, που αργότερα στην εξορία στην Ελβετία θα συμμετέχει στις θυελλώδεις συζητήσεις (μαζί με τον Ρεκλύ και τον Κροπότκιν) που γέννησαν την έννοια του αναρχικού κομμουνισμού, την Ελιζαμπετ Ντιμίτριεφ, που φτάνει ως απεσταλμένη της Διεθνούς στο Παρίσι για να κρατάει ενήμερο τον Μαρξ που εκείνη την εποχή βρίσκεται στο Λονδίνο – που φέρνει

όμως μαζί της, επίσης, ιδέες και πειραματισμούς που επικρατούσαν στη Ρωσία της εποχής εκείνης και αντλούσαν έμπνευση από παραδοσιακές μορφές συνεργασίας και κοινοκτημοσύνης, όπως η *ομπτσίνα*. Και η Ντιμίτριεφ πρωτοστατεί στην ίδρυση της Ένωσης Γυναικών της Κομμούνας, και προσπαθεί ακριβώς να βάλει σε πράξη παρόμοιες ιδέες και πειραματισμούς. Η Ρος φέρνει στο προσκήνιο αυτά τα πρόσωπα και τη δράση τους στη διάρκεια της Κομμούνας, και συχνά ακολουθεί τη ζωή τους και μετά την καταστολή της εξέγερσης, στην εξορία.

Εξέγερση και εδαφικότητα

Η Ρος ενδιαφέρεται για τους σύγχρονους εδαφικούς αγώνες, τους αγώνες δηλαδή που καταλαμβάνουν και υπερασπίζονται ένα συγκεκριμένο έδαφος, μετατρέποντάς το σε κοινό (με την έννοια του *common*), και επιχειρούν να οργανώσουν εκεί την καθημερινή τους ζωή. Πρόκειται για αγώνες που έχουν κάποια χαρακτηριστικά που τους καθιστούν ενδιαφέροντες – κι αυτά νομίζω τα χαρακτηριστικά ενδιαφέρουν και την Ρος: Αφενός, αγκαλιάζουν το σύνολο της ζωής, το πώς ζει και πώς θέλει να ζει κανείς, τη σχέση με τη γη, τη φροντίδα για τα μέλη της κοινότητας. Και αφετέρου, βλέπουμε συχνά αυτές οι κοινότητες αγώνα να συγκροτούνται σε μια μη ιδεολογική βάση – να συγκροτούνται για την υπεράσπιση ενός εδάφους που κινδυνεύει, για παράδειγμα. Η Ρος αναφέρει στην Εισαγωγή του βιβλίου ότι οι καταλήψεις δημόσιων χώρων και πλατειών το 2011 ήταν που την ώθησαν να επιστρέψει στην πολιτική κουλτούρα της Κομμούνας, αλλά μπορούμε επίσης να αναφέρουμε τα παραδείγματα των ζαπατίστας στο Μεξικό και των ZAD στη Γαλλία, ιδιαίτερα της ZAD στη Νοτρ-Νταμ-ντε-Λαντ, την οποία η Ρος υπερασπίστηκε δημόσια ενάντια στις κατασταλτικές επιχειρήσεις εκκένωσής της το 2018, και στην οποία, μάλιστα, έζησε για κάποιο διάστημα. (Στη ZAD της Νοτρ-Νταμ-ντε-Λαντ έγινε στα τέλη Ιουλίου 2021, και η Συνάντηση γυναικών και ατόμων τρανς, ίντερσεξ και μη δυαδικών, στην οποία συμμετείχε και η ζαπατιστική Μοίρα 421 – στην αρχή του Ταξιδιού για τη Ζωή.) Σε αυτά τα σύγχρονα παραδείγματα είναι σταθερά προσηλωμένη η ματιά της, και μπορούμε να σκεφτούμε ότι οι ιστορίες της Κομμούνας που γράφει, κατά κάποιον τρόπο επιδιώκουν να συνομιλήσουν υπόρρητα με αυτά τα παραδείγματα.

Η εξέγερση ως διευρυμένη χρονικά εμπειρία

Η Ρος διευρύνει το χρονολογικό και γεωγραφικό πλαίσιο της Κομμούνας, πέρα από τις εβδομήντα δύο μέρες που συνήθως εξετάζονται. Και το διευρύνει τόσο προς το παρελθόν, όσο και προς το μέλλον. Από αυτήν την άποψη μας θυμίζει την επισήμανση του Αμπέλ Πας, στο *Φραγκοσυκιές και σκορπιοί* (Πανοπτικός, 2013), ότι πρέπει να βλέπουμε την ισπανική κοινωνική επανάσταση του 1936 ως ένα προϊόν της αναρχικής και αναρχοσυνδικαλιστικής παράδοσης της

χώρας, ως αποτέλεσμα μίας μακροχρόνιας θεωρητικής και ακτιβιστικής δράσης.

Η Ρος τοποθετεί την αρχή του συμβάντος στις πυρετώδεις εργατικές συλλέψεις και τις λέσχες των τελευταίων χρόνων της Αυτοκρατορίας, τρία περίπου χρόνια πριν την εξέγερση. Και κατά δεύτερον, εξετάζει τη σκέψη που γεννήθηκε τις δεκαετίες του 1870 και του 1880, όταν κομμουνάροι εξόριστοι στην Αγγλία και την Ελβετία, όπως ο Ελιζέ Ρεκλύ, η Αντρέ Λέο, ο Πολ Λαφάργκ και ο Γκιστάβ Λεφρανσέ, συνεργάστηκαν με ορισμένους από τους υποστηρικτές και συντρόφους τους – ανθρώπους όπως ο Μαρξ, ο Κροπότκιν και ο Γουίλιαμ Μόρρις.

Οι συναντήσεις των εξόριστων κομμουνάρων με τους άλλους υποστηρικτές και συντρόφους τους, και οι διεργασίες που προέκυψαν, αποτελούν σύμφωνα με την Ρος την «επιβίωση» της Κομμούνας, μια δεύτερη ζωή της κατά κάποιον τρόπο. Και εξετάζει διεξοδικά τα αποτελέσματα αυτών των συναντήσεων, τόσο στη γέννηση της έννοιας του αναρχικού κομμουνισμού, όσο και στην ανάπτυξη μιας πρώιμης οικολογικής σκέψης στον αναρχικό γεωγράφο Ελιζέ Ρεκλύ, όπως και στον Γουίλιαμ Μόρρις, ο οποίος, μεταξύ άλλων, κάνει και γόνιμες προσπάθειες συγκερασμού τεχνικής και τέχνης. (Με πιο σύγχρονους όρους, θα λέγαμε ότι προσπαθεί να ενώσει την τέχνη – που είναι μαζί καλλιτεχνία και τεχνική –, να την ενώσει αδιάσπαστα με την καθημερινή ζωή. Καρπός του εργαστηρίου του Μόρρις, έργο της κόρης του Μαίρη Μόρρις, είναι και αυτό που απεικονίζεται στο εξώφυλλο του βιβλίου μας.) Οι Μόρρις, Ρεκλύ και Κροπότκιν αποτελούν κεντρικά πρόσωπα του βιβλίου της Ρος – καθώς εξετάζει προσεκτικά την επίδραση της Κομμούνας στη ζωή και στο έργο τους. Μαζί βέβαια με την καθοριστική επίδραση που είχε η Κομμούνα στη σκέψη του Μαρξ.

Για την Παγκόσμια Δημοκρατία

Η Ρος επιμένει στην ανάδειξη του διεθνιστικού χαρακτήρα της Κομμούνας, και αφιερώνει το πρώτο κεφάλαιο του βιβλίου στο ζήτημα. Ανιχνεύει όψεις αυτού του διεθνιστικού χαρακτήρα στις επαναστατικές λέσχες και τις συνελεύσεις τα χρόνια που προηγήθηκαν της Κομμούνας, και επισημαίνει ότι «κατά τη διάρκεια της Κομμούνας το Παρίσι δεν ήθελε να είναι η πρωτεύουσα της Γαλλίας αλλά μια αυτόνομη κοινότητα σε μια παγκόσμια ομοσπονδία. Δεν επιθυμούσε να είναι κράτος, αλλά περισσότερο ένα στοιχείο, μια μονάδα σε μια ομοσπονδία κοινοτήτων που θα αναπτυσσόταν εντέλει σε διεθνή κλίμακα». «Σημαία της Κομμούνας ήταν η σημαία της Παγκόσμιας Δημοκρατίας», μας λέει. Και το βλέπουμε, τόσο στην ισότιμη ένταξη στην Κομμούνα όλων των ξένων υπηκόων ως «πολιτών» και «πολιτισμών», όσο, για παράδειγμα, και σε μια εμβληματική στιγμή της Κομμούνας: στην κατεδάφιση στις 16 Μαΐου της Στήλης Βαντόμ που είχε στηθεί για να δοξάσει τις ιμπεριαλιστικές κατακτήσεις του Ναπολέοντα.

Αριστέρα: Ανακοίνωση της «Επιτροπής Οδοφραγμάτων». Πάνω: Η εκκλησία του Saint-Germain-l'Auxerois χρησιμοποιείται για τις συνελεύσεις της Λέσχης Γυναικών.

Ο διεθνισμός αυτός συνεχίζει και διαχέεται τόσο κατά τη διάρκεια της Κομμουνάνας, μέσω της αλληλογραφίας των κομμουνάρων με τους ανά τον κόσμο ομοϊδεάτες τους, όσο και μετά την ήττα της, όταν οι εξόριστοι κομμουνάροι συνεχίζουν να μάχονται στην εξορία.

Η έκφραση «παγκόσμια δημοκρατία» επικράτησε κατά τη διάρκεια της Πολιορκίας (από τους Πρώσους) στις λέσχες, στις δράσεις των επιτροπών και στα μέλη της Διεθνούς, και παρέπεμπε σε ένα σύνολο επιθυμιών και πρακτικών που δεν μπορούσαν να περιοριστούν εντός του έθνους – και ήταν μια έκφραση που διαφοροποιούσε προφανώς όσους τη χρησιμοποιούσαν από τους φιλελεύθερους δημοκράτες που πίστευαν στη διατήρηση μιας ισχυρής, κεντρικής κρατικής εξουσίας ως εγγύησης της δημόσιας τάξης. Η Παγκόσμια Δημοκρατία σήμαινε τη διάλυση του κρατικού μηχανισμού της Αυτοκρατορίας – και κατά κύριο λόγο του τακτικού της στρατού και της αστυνομίας. Και ήταν, βέβαια, από την άλλη πλευρά, η αναγνώριση αυτού του κινδύνου μιας Παγκόσμιας Δημοκρατίας που όπλισε τόσο την καταστολή της Κομμουνάνας, όσο και τις αντιδράσεις άλλων ευρωπαϊκών κρατών απέναντι στη Διεθνή, για παράδειγμα.

«Η δημοκρατία που ονειρευτήκαμε, σίγουρα δεν είναι αυτή που έχουμε. Την θέλαμε δημοκρατική, κοινωνική και παγκόσμια, και όχι πλουτοκρατική», αναφέρει στις αναμνήσεις του ένας κομμουνάρος.

Για την έννοια της κοινοτικής πολυτέλειας

Ας πούμε αρχικά ότι εδώ είχαμε μια μεταφραστική δυσκολία: Ο αγγλικός όρος *communal luxury*, περιλαμβάνει την έννοια της κομμούνας στο *communal* – και η κομμούνα είναι βέβαια μια κοινότητα, αλλά μια κοινότητα που βρίσκεται στη διαδικασία του αγώνα, δεν είναι μια οποιαδήποτε κοινότητα, μια παραδοσιακή κοινότητα π.χ. Επιλέξαμε την απόδοση «κοινοτική πολυτέλεια» αφενός γιατί στα κινήματα σήμερα έχει εισαχθεί και συζητιέται η κοινότητα ως επιθυμία ή βιωμένη πραγματικότητα, και αφετέρου ελπίζοντας ότι η αναφορά της Παρισινής Κομμούνας στον υπότιτλο του βιβλίου κάνει φανερό ότι αναφερόμαστε στην αγωνιζόμενη κοινότητα και στην πολυτέλεια μιας κοινότητας που αγωνίζεται.

Η Κριστίν Ρος παίρνει τον όρο «κοινοτική πολυτέλεια» από το Μανιφέστο της Ομοσπονδίας Καλλιτεχνών, που κατά κύριο λόγο συνέγραψε ο Ευγένιος Ποτιέ τον Απρίλιο του 1871, στη διάρκεια δηλαδή της Κομμούνας. Στο Μανιφέστο αυτό διαβάζουμε: «Θα δουλέψουμε συλλογικά για την αναγέννησή μας, τη γέννηση της κοινοτικής πολυτέλειας, τη μελλοντική αίγλη και την Παγκόσμια Δημοκρατία».

Η Ρος κατανοεί προφανώς το παράδοξο και κατά κάποιον τρόπο το προκλητικό του όρου «κοινοτική πολυτέλεια», και σπεύδει εξ αρχής να την διαχωρίσει από τη χλιδή της αστικής τάξης – αλλά έχει επίσης τους λόγους της να επιμένει σ' αυτόν τον όρο. Κι αυτό γιατί της επιτρέπει να σταθεί τόσο στον πλούτο των σχέσεων που δημιουργούνται σε ένα απελευθερωμένο έδαφος, όσο και στη σημασία της ισότητας στην αφθονία. Και της επιτρέπει επίσης να εστιάσει στα επιτεύγματα της Κομμούνας σε δύο κυρίως τομείς: στην εκπαίδευση και στην τέχνη, όπου γίνονται σημαντικά και καινοτόμα βήματα, στην κατεύθυνση, για παράδειγμα, της καθολικής μη θρησκευτικής εκπαίδευσης, για κορίτσια και αγόρια εξίσου, όπως και μιας εκπαίδευσης «ολοκληρωμένης», μακριά από στεγνές εξειδικεύσεις και καταμερισμούς. Όσον αφορά την τέχνη, γίνεται στην Κομμούνα μια σπουδαία προσπάθεια, αφενός να βγει από τα στενά της όρια και να αγκαλιάσει το σύνολο της καθημερινής ζωής –και την πόλη ολόκληρη–, και αφετέρου να ξεπεραστούν οι παγιωμένοι διαχωρισμοί ανάμεσα στους τεχνίτες και τους μαστόρους από τη μια, και στους καλλιτέχνες από την άλλη.

Επιτρέψτε μου εδώ μια παρένθεση: Υπάρχει ένα κείμενο στο περιοδικό της Καταστασιακής Διεθνούς, στο έβδομο τεύχος, το 1962, για την Κομμούνα. Εδώ διαβάζουμε ότι «Η Κομμούνα ήταν η μεγαλύτερη γιορτή του 19ου αιώνα. Στη βάση της βρίσκουμε την αίσθηση των εξεγερμένων ότι έγιναν αφέντες της ιστορίας τους, όχι τόσο στο επίπεδο της “κυβερνητικής” πολιτικής απόφασης, όσο στο επίπεδο της καθημερινής ζωής εκείνη την άνοιξη του 1871».

Έχω την αίσθηση ότι η Ρος συνομιλεί με αυτό το κείμενο. Και ότι επιπλέον ακριβώς ο όρος «κοινοτική πολυτέλεια» είναι που διευρύνει αυτή την έννοια της

γιορτής, την υπερβαίνει θα μπορούσαμε να πούμε, ή την εμπλουτίζει. Αφού δεν πρόκειται εδώ μόνο για τον πλούτο της γιορτής, τον πλούτο δηλαδή μιας στιγμής διαχωρισμένης από την καθημερινότητα, αλλά ίσα-ίσα για τον πλούτο της ίδιας της καθημερινότητας μιας κοινότητας που βρίσκεται στη διαδικασία του αγώνα. Για τον πλούτο των σχέσεων και των καθημερινών διαδικασιών, που παράγεται συλλογικά από όλους και για όλους.

Και είναι ακριβώς αυτή η πολυτέλεια, ο πλούτος των σχέσεων και των συναισθημάτων, ο πλούτος της φιλίας και της συντροφικότητας, που αντιτάσσεται στη λογική της θυσίας – μια λογική που θέλει όσους και όσες αγωνίζονται να πρέπει να υποφέρουν στο όνομα ενός καλύτερου αύριο. Κι επίσης, είναι αυτή η πολυτέλεια που την έχουμε νιώσει μέσα στα κινήματα, και την θέλουμε στη ζωή μας, και είναι αυτή που μας κρατάει.

Σαν επίλογος

Ο Ελιζέ Ρεκλύ, που έζησε την Κομμούνα ως απλός μαχητής («πήρε ένα ντουφέκι και απλώς κατατάχτηκε» θα πει ο Κροπότκιν), θα γράψει μερικά χρόνια μετά την πτώση της:

Η Κομμούνα ... έθεσε για το μέλλον ένα ιδανικό πολύ ανώτερο από όλες τις επαναστάσεις που είχαν προηγηθεί ... μια νέα κοινωνία όπου δεν υπάρχουν αφέντες λόγω γέννησης, τίτλου ή πλούτου, ούτε σκλάβοι λόγω καταγωγής, κάστας ή μισθού. Παντού η λέξη «κομμούνα» έγινε αντιληπτή με την ευρύτερη έννοια, ως αναφορά σε μια καινούργια ανθρωπότητα, αποτελούμενη από ελεύθερους και ισότιμους συντρόφους, που αγνοούν την ύπαρξη των παλιών συνόρων και αλληλοβοηθούνται ειρηνικά από τη μια άκρη της γης ως την άλλη.

το κράτος υπό το πρίσμα του αντικρατισμού

Μια ανάγνωση του *Προμηθέας εναντίον Λεβιάθαν: Θεωρίες για το κράτος: Από τον φιλελευθερισμό στον αναρχισμό*¹

Άξονας του *Προμηθέας εναντίον Λεβιάθαν* είναι μία συγκεκριμένη γενεαλογία των πολιτικών ιδεών περί κράτους. Το βιβλίο πραγματεύεται, σε χαλαρή χρονολογική σειρά, στοχαστές που θεμελίωσαν ιδεολογικά το νεωτερικό κράτος και κατόπιν συγγραφείς που το αμφισβήτησαν εκ βάθρων και έχτισαν την αναρχική σκέψη. Προηγείται μια εισαγωγή που αφορά στην αρχαιοελληνική γραμματεία και ακολουθεί ένα καταληκτικό κεφάλαιο –το δέκατο τρίτο– σχετικά με ανθρωπολογικές προσεγγίσεις του κράτους αντιεξουσιαστών στοχαστών.

Το νόημα μιας μελέτης των περί κράτους ιδεών δεν είναι να πρωτοτυπήσει σχετικά με την περιγραφή του κράτους ως πολιτικής οντότητας ή ως έννοιας φιλοσοφικής. Ούτε είναι να αποτελέσει διδακτικό εγχειρίδιο σχετικά με τις θεωρίες για το κράτος. Το πρώτο επιδιώκουν πλήθος πρόσφατων (και συχνά εξαιρετικά χρήσιμων) συγγραμμάτων.² Αυτά φαίνεται να διακρίνουν ιστορικά τις περί κράτους θεωρήσεις σε τρεις κατηγορίες. Πρώτον, σε αυτές που εστιάζουν στην οικονομία, δεύτερον, σε αυτές που τονίζουν τον πόλεμο και την ασφάλεια ως βασικά κίνητρα κρατογένεσης και τέλος, σε αυτές που εγγράφονται σε μία μάλλον νεοδαρβινική αντίληψη περί θεσμικής ανθεκτικότητας του κράτους έναντι άλλων θεσμών κοινωνικής συγκρότησης. Η τελευταία αυτή τάση είναι ίσως η πιο αδύναμη ιστοριογραφικά, αλλά και η πιο επικίνδυνη πολιτικά, καθώς επιχειρεί τη συγκόλληση της θέσης περί της πρωτοκαθεδρίας του πολιτισμικού –της θέσης δηλαδή ότι η κοινωνική οργάνωση είναι πρώτιστα συμβολική και συμβολαϊκή και πραγματοποιείται εντός της γλώσσας επικοινωνίας– με τον ανταγωνισμό για την επιβίωση, τον οποίο προτάσσουν οι άλλες δύο προσεγγίσεις, εκείνη δηλαδή ενός χυδαίου υλισμού που αναγνωρίζει ως καταλύτες της κοινωνικής ορ-

1. Μια πρώτη μορφή του κειμένου παρουσιάστηκε ως βιβλιοπαρουσίαση του *Προμηθέας εναντίον Λεβιάθαν* (2021) του Κ. Δεσποινιάδη (Θεσσαλονίκη: Πανοπτικών) στο 10ο Ελευθεριακό Φεστιβάλ Βιβλίου Θεσσαλονίκης (Σεπτέμβριος 2021). Οι σελιδάρημοι στις παρενθέσεις αναφέρονται στο βιβλίο *Προμηθέας εναντίον Λεβιάθαν*.

2. Sverre Bagge (2019). *State Formation in Europe, 843–1789: A Divided World*. Λονδίνο: Routledge. σσ. 14–24. Spruyt, Hendrik (2011). “War, Trade, and State Formation”. *The Oxford Handbook of Political Science*. Sebastián Mazzuca (2021) *Latecomer State Formation: Political Geography and Capacity Failure in Latin America*, Νιου Χέιβεν: Yale University Press. Adam Getachew (2019). *Worldmaking after Empire: The Rise and Fall of Self-Determination*, Νιου Τζέρσεϋ: Princeton University Press, σσ. 73–74.

γάνωσης τις συνθήκες του φυσικού περιβάλλοντος και εκείνη που επιμένει στην πρωτοκαθεδρία του ενστίκτου αλληλοεξόντωσης και του συμφέροντος της άμυνας. Έτσι λοιπόν, «πολιτισμική» βαφτίζεται η προσέγγιση του κράτους ως αποτελέσματος από τη μια πλευρά μίας φυλετικής και/ή εδαφικής διαπάλης επιβαλλόμενης από εξωτερικές συνθήκες, από την άλλη μιας βιολογικά ενδιάθετης κλίσης προς τον αγελαίο αλληλοσπαραγμό: Στο κράτος κυριαρχεί λοιπόν όποιος προλάβει και πάντως είτε διά της βίαιης επιβολής (των Ρωμαίων στους Ετρούσκους, των γερμανικών φύλων στους Ρωμαίους), είτε διά της οικονομικής καθυπόταξης (των Φοινίκων στους Έλληνες, των ισλαμιστών στις φυλές της Β. Αφρικής). Τέτοια εγχειρίδια βέβαια είναι υποχρεωμένα να συμπεριλάβουν πλήθος φιλελεύθερων και αυταρχικών οικονομικών και πολιτικών προσεγγίσεων, εκείνων δηλαδή που διατείνονται ότι απλώς σκιαγραφούν την πραγματικότητα της σύγχρονης κρατικής οργάνωσης, ενώ σαφώς δικαιολογούν τις υπάρχουσες σχέσεις, εξυμνούν την κοινοβουλευτική συνθήκη (και βεβαίως την πρόχειρη παράκαμψή της *en ώρα ανάγκης*) και συμμετέχουν στο παιχνίδι του πολέμου.

Απαλλαγμένο από τούτη τη διδακτική υποχρέωση να «χαρτογραφήσει» κάποιο «σύνολο» υφιστάμενων προσεγγίσεων, ή να κάνει κάποια δήθεν «ισορροπημένη αναφορά» σε αυτές, το βιβλίο προσφέρει με ευχέρεια επιχειρήματα από την ιστορία των ιδεών, τα οποία απορρίπτουν απερίφραστα τον φιλελευθερισμό. Εδώ έγκειται η κεντρική του συμβολή: Αναδεικνύει το σαθρό ηθικό του υπόβαθρο και μας θυμίζει ότι ο Καρλ Σμιτ, πάγια αναφορά αριστερών και δεξιών πολιτικών επιστημόνων, αποκαλούσε τον Τόμας Χομπς «αδελφό» του στον αυταρχικό φιλελευθερισμό (σ. 39). Τονίζει τη φιλοσοφική-ιστορική πλάνη του φιλελευθερισμού, πλάνη που περιγράφει (χωρίς βέβαια να παραδέχεται τις οφειλές του στην αναρχική παράδοση) και ο Φουκώ (σσ. 37-38). Επερωτά τη μαρξική παράδοση, σταθερό σημείο αναφοράς του επαναστατικού κινήματος στον εικοστό αιώνα. Τέλος, ιχνηλατεί το βάθος της αναρχικής πολιτικής σκέψης για το κράτος, σκέψης πολύ λιγότερο αφοριστικής, απλουστευτικής και αφελούς απ' όσο θα την ήθελαν οι φιλελεύθεροι και κάποιοι μαρξιστές – και πάντως σίγουρα ο ίδιος ο Μαρξ και ο Φρίντριχ Ένγκελς.³

Ο ευγενής αυτός στόχος εξηγεί και την επιλογή της κάπως παράδοξης δομής του: Το βιβλίο *Προμηθέας εναντίον Λεβιάθαν* παρουσιάζει όψεις της αρχαιοελληνικής γραμματείας σχετικά με τη φύση του κράτους και της εξουσίας, κατόπιν την πολιτειολογία του Τόμας Χομπς, του Ζαν-Ζακ Ρουσσώ και τέλος του Τζον Λοκ για να οριοθετήσει τη νεωτερική συζήτηση για το κράτος και την αμ-

3. Πέρα από τα κείμενα των Μαρξ και Ένγκελς ενάντια στον Προυντόν και τον Μπακούνιν ή εκείνα που σχετίζονται με την IWA, μια σειρά επιστολών τους που καλύπτει τέσσερις ολόκληρες δεκαετίες (1846-1887) αφορά στην προσπάθεια απαξίωσης των αναρχικών. Βλ. επίσης, ειδικά για το ζήτημα της εξουσίας: Frederick Engels. «Περί Εξουσίας» (1872) σε μτφρ. από τα ιταλικά του Robert C. Tucker, στο *Marx-Engels Reader* (1978), Λονδίνο: W. W. Norton and Co, σσ. 730-733.

φισβήτησή του, προχωρά στον εγγελιανό Μαρξ και κατόπιν στη σκέψη των αναρχικών Προυντόν, Μπακούνιν, Κροπότκιν, Λαντάουερ (ανθρώπων δηλαδή που δεν ήταν κατά κύριο λόγο θεωρητικοί, ούτε απαραίτητα συγγραφείς). Εδώ εύλογο είναι το ερώτημα σχετικά με τη θέση του Στίρνερ και του Νίτσε σε αυτήν τη λίστα, στον καθέναν από τους οποίους αφιερώνεται ένα ολόκληρο κεφάλαιο.

Θα θίξω μόνον ορισμένα ζητήματα που έχουν νομίζω ενδιαφέρον σήμερα, ακολουθώντας τη σειρά των κεφαλαίων.

αντικρατισμός και αρχαία γραμματεία

Ο πλατωνικός Θρασύμαχος στην *Πολιτεία* λέει σχετικά με το τρίπτυχο *εξουσία, δίκαιο, ισχύς* ότι «το δίκαιο δεν είναι τίποτε άλλο παρά το συμφέρον του ισχυρότερου» (σ. 19), ο Καλλικλής εισάγει τη διάκριση *φύσης* και *νόμου*, ενώ στους σοφιστές Αντιφώντα και Ιππία αποδίδεται η διάκριση κράτους και κοινωνίας, οντότητες στις οποίες αντιστοιχεί το συμβατικό και το φυσικό δίκαιο (σ. 21). Πράγματι, η τραγωδία και η κωμωδία πάλλονται από αντιεξουσιαστικές εκρήξεις (εξουθενωτικά μεθερμηνευμένο παράδειγμα εδώ η πρωτοφεμίνιστρια Λυσιστράτη), ενώ σημαντικοί αρχαίοι φιλόσοφοι διαπιστώνουν είτε την αναγκαιότητα, είτε πάντως τον αφύσικο και αυθαίρετο χαρακτήρα της θεσμισμένης εξουσίας. Πριν προβάλλουμε βέβαια με ευχετική βιασύνη πρώιμες αντικρατικές κριτικές στην αρχαία γραμματεία, ας λάβουμε υπ' όψιν πρώτον, ότι η πλατωνική και αριστοτελική, αλλά και η σοφιστική, γραμματεία πολιτικοποιήθηκαν με ποικίλους τρόπους κατά τη μακρά ιστορία των ερμηνειών τους και εργαλειοποιήθηκαν από τους μεσαιωνικούς κλασικισμούς, από τον αναγεννησιακό νεοπλατωνισμό και τον μοναρχικό νεοκλασικισμό, από προσεγγίσεις δηλαδή βαθιά συντηρητικές, αυταρχικές και φιλοηγεμονικές, και δεύτερον, ότι οι μεταφραστικές αποδόσεις και οι εκάστοτε πολιτικές συνδηλώσεις, καθώς και η κλίμακα αναφοράς όρων όπως *εξουσία, ισχύς, δύναμη, κράτος*, επιτρέπουν μεγάλο εύρος σημασιολογικών συγχύσεων.⁴

Είναι γεγονός ότι οι πραγματεύσεις των όρων αυτών στην αρχαία γραμματεία επηρέασαν καταγιστικά τις ιδέες για το νεωτερικό κράτος, τις επηρέασαν κανονιστικά και ανεπίστρεπτα, οπότε είναι και ανώφελο να μιλούμε για σωστή ή λάθος ιστορική ερμηνεία των όρων. Αυτοί όμως δεν είναι άραγε οι ίδιοι όροι που κατά τον 20ό αιώνα έδωσαν ώθηση σε εννοιολογήσεις όπως η νιτσεική *Wille zur Macht* (θέληση για δύναμη), αλλά και η *biopolitique* του Φουκώ, η *micro-*

4. Ενδεικτικά: M. L. Bartels (2017) *Plato's Pragmatic Project: a reading of Plato's Laws*, Στουτγάρδη: Franz Steiner Verlag. D. Cammack (2013) "Aristotle on the Virtue of the Multitude" *Political Theory*, 41, σσ. 175–202. D. El Murr (2014) *Savoir et gouverner: essai sur la science politique platonicienne*, Παρίσι: J. Vrin. P. Garnsey (1996) *Ideas of Slavery from Aristotle to Augustine*, Κέμπριτζ: Cambridge University Press. M. S. Kempshall, (2001) "De Re Publica I.39 in Medieval and Renaissance Political Thought," στο J.G.F Powell και J.A. North (επιμ.) (2001) *Cicero's Republic*, Λονδίνο: Institute of Classical Studies, σσ. 99–135.

physique du rounoir (μικροφυσική της εξουσίας) του Φουκώ (που αναπτύσσει κατόπιν ο Γκουαταρί) ή η *micropolitica molecolare del desiderio* του Γκουαταρί (η μοριακή πολιτική της επιθυμίας που θα συζητήσει με τον Ντελέζ), εννοιολογήσεις που δεν εγγράφονται αυτονόητα σε συνολικές αντικρατικές θεωρήσεις, παρόλο που μπορεί να εμπνέονται από τέτοιες;

Βεεμώθ-Λεβιάθαν: Η κοινωνία ενάντια στο Κράτος ή το ένστικτο εναντίον του πολιτισμού;

Στο κεφάλαιο για τον Χομπς αναλύεται το πώς η κοσμολογία της ξηράς και της θάλασσας συμβολίζει τη διαρκή πολιτική διαπάλη κράτους και επανάστασης με τη μορφή πανίσχυρων μυθικών τεράτων. Ας προσέξουμε εδώ ότι ο Λεβιάθαν και ο Βεεμώθ, η απολυταρχία της εξουσίας από τη μια και η χαοτική ορμή του πλήθους από την άλλη (που δεν μπορεί να κατασταλεί στον πυρήνα της, παρά μόνον στις εκδηλώσεις της) περιγράφουν την αντίθεση φύσης και νόμου, ή ίσως την ίδια αντίθεση κράτους και κοινωνίας που προβάλλουμε στην κλασική γραμματεία. Εδώ ο Δεσποινιάδης δεν αγνοεί το ερμηνευτικό πρόβλημα: Ο Λεβιάθαν είναι το αστυνομικό Κράτος, δηλαδή το νεωτερικό Κράτος που συστήνεται και αυτοθεσμιζείται μαζί με την αστυνομία του, ενώ ο Βεεμώθ προσωποποιεί τις δυνάμεις της αντίστασης και της ανυπακοής. Στα χέρια των εθνικοσοσιαλιστών ωστόσο το ίδιο πειστικά μπόρεσε ο Λεβιάθαν να συμβολίσει το υποκριτικό κράτος δικαίου απέναντι στον Βεεμώθ του γνήσιου φυλετικού μίσους (σ. 40, υποσ. 54).

Εξίσου εύλογα θα μπορούσε κανείς (προσθέτουμε εμείς) να αντιπαραθέσει στον Λεβιάθαν-πολιτισμό τον Βεεμώθ των ψυχοσεξουαλικών ενορμήσεων. Ο Φρόντ (κυρίως στο έργο του *Ο Πολιτισμός Πηγή Δυστυχίας*) χρησιμοποίησε άλλωστε κατεξοχήν αναφορές σε μυθολογικά αρχέτυπα για να περάσει από την κοινωνιοϊστορική κλίμακα στην ατομική.⁵ Χομπς και Φρόντ φαίνεται να επικαλούνται από κοινού τη σύγκρουση δύο λεξιλογίων: Απέναντι στον λόγο των παθών, της ποίησης και της μεταφοράς υψώνεται ο ορθός επιστημονικός λόγος. Σήμερα είναι σαφής η αναλυτική ανεπάρκεια τέτοιων δυϊκών σχημάτων. Η κριτική μελέτη της μαζικής επικοινωνίας έχει διαλύσει τα όρια συνωμοσιολογικού και επιστημονικού λόγου, τα όρια ποίησης και ρασιοναλισμού, συναισθημάτων και γεγονότων, πρόσληψης και νόησης.

Το κεφάλαιο για τον Ρουσσώ εστιάζει την προσοχή του στην κριτική του στον Χομπς (σσ. 45-47): Μιλά ο Χομπς στον Λεβιάθαν για τον φυσικό, πρωτόγονο άνθρωπο ή μήπως μιλά για τον σύγχρονο πολίτη και προβάλλει στον πρωτόγονο ιδιότητες, όπως η εξουσιομανία και ο ανταγωνισμός, τις οποίες στην πραγματικότητα δεν διαθέτει; ρωτά (σε δική μας παράφραση) ο Ρουσσώ... Στην αντιπρότασή του,

5. Βλ. Norman Jacobson (1978). *Pride and Solace. The Functions and Limits of Political Theory*, Μπέρκλεϊ: University of California Press, κυρίως το κεφάλαιο: “Behold Leviathan!: The Systematic Solace Of Thomas Hobbes”.

ο Ρουσσώ επιμένει να ταλαντεύεται ανάμεσα στην ηθική επιταγή για πειθάρχηση στο κοινωνικό συμβόλαιο του κράτους και στη φυσική ανάγκη για ελευθερία της κοινωνίας. Αυτήν ακριβώς την κεντρική αντίφαση στο συνολικό έργο του Ρουσσώ (ως αντίφαση του Διαφωτισμού εν γένει) πραγματεύονται οι David Graeber και David Wengrow στο πρόσφατο έργο τους. Την εξηγούν ως εξής⁶: Ο ευρωπαϊκός Διαφωτισμός επηρεάστηκε έντονα από τις επαφές των αποικιοκρατών με τη σκέψη και τους αγώνες των αυτοχθόνων της Αμερικής. Η θεωρία μάλιστα περί εξελικτικών σταδίων του πολιτισμού σύμφωνα με την οποία οι άνθρωποι από τροφολέκτες προάγονται σε γεωργοκτηνοτρόφους και σε εμπόρους και τέλος σε βιομήχανους αποτελεί ακριβώς αντίδραση σε αυτήν τη σκέψη. Ο Ρουσσώ συνδύασε και συνέθεσε την κριτική των αυτοχθόνων στους δυτικούς κατακτητές με τη θεωρία των πολιτισμικών σταδίων (θεωρία που υποβιβάζει τους αυτόχθονες σε μια πρώιμη, ανεπεξέργαστη, νηπιακή ανθρωπότητα) για να διατυπώσει και να υπογράψει μία θεωρία δήθεν ισότητας με καθολική ισχύ, η οποία όμως τελικά υπαναχωρεί στις θέσεις της περί φύσης και κοινωνίας, αφού αποδέχεται αναλυτικά και δεξιώνεται πολιτικά την ιεραρχία ως το τίμημα του προηγμένου πολιτισμού. Αυτή η θεωρητική σύνθεση αποτέλεσε, κατά Graeber και Wengrow, τη μήτρα της αριστερής λογισύνης και ειδικότερα της κενής και ανούσιας έννοιας της *ισότητας*.

ο Μαρξ αντικρατιστής:

Η διεκδίκηση από την κοινωνία του Βεεμώθ, ενός συμβόλου εβραιοχριστιανικού, και του Προμηθέα, ενός συμβόλου ελληνορωμαϊκού, είναι υπόρρητες στην αναρχική παράδοση του 19ου αιώνα, παράδοση που θα στηριχθεί στη σύγκρουση κράτους - κοινωνίας, καταπιεστών και καταπιεσμένων, εκμεταλλευτών και εκμεταλλευομένων. Δεν είναι τυχαίο ότι οι δύο αυτές μυθικές μορφές αντιπροσωπεύουν η μία *την κοινωνία που αντιστέκεται, οραματίζεται και αλυσοδένεται διεκδικώντας τη γνώση* και η άλλη *την κοινωνία που εξεγείρεται και εκρήγνυται*. Στον εγελιανό Μαρξ, που παρουσιάζεται στο επόμενο κεφάλαιο του βιβλίου, η διεκδίκηση αυτή είναι παρούσα και διαπνέεται μάλιστα από έναν ξεκάθαρο αντικρατισμό.

Ενώ στο *Αρχαίο Πρόγραμμα Συστήματος του Γερμανικού Ιδεαλισμού* (1796) ο Χέγκελ διατυπώνει μια επαναστατική συμβολαϊκή θεωρία περί των θεσμών του κράτους και της εκκλησίας, η αντίφαση που συναντούμε στον Ρουσσώ εμφανίζεται στον Χέγκελ της *Φιλοσοφίας του Δικαίου* με άλλη μορφή: «Τα ανθρώπινα υποκείμενα μπορούν να βρεθούν σε έλλογη κατάσταση ώστε να συνάψουν κοινωνικά συμβόλαια μόνον εφόσον ενταχθούν σε ένα έλλογο κράτος» – η βία φαίνεται κι εδώ να αποτελεί αναγκαιότητα και πάντως προϋπόθεση του κοινωνικού συμ-

6. Βλ. David Graeber και David Wengrow (2021). *The Dawn of Everything: A New History of Humanity*, Νέα Υόρκη: Farrar, Straus and Giroux, κυρίως το κεφάλαιο: “The Wisdom of Kandiaronk, The Indigenous Critique, the Myth of Progress and the Birth of the Left”.

βολαίου. Το κράτος είναι κι εδώ το απόλυτο τίμημα και «ο νόμος είναι ... το πρόπλασμα της ελευθερίας, όχι η ελευθερία καθεαυτήν» (σ. 87) λέει ο νεαρός Χέγκελ. Από αυτήν την επαμφοτερίζουσα κριτική θέση θα φτάσει προς το τέλος της ζωής του να γίνει απολογητής του πρωσικού Κράτους και να αναπτύξει έναν εθνικιστικό ή τοπικιστικό λόγο, πράγμα που του καταλόγισαν πολλοί στοχαστές που σέβονταν την πρώιμη σκέψη του, από τον Ερνστ Μπλοχ ως τον Καρλ Πόππερ κι από τον Ερνστ Κασσίρερ έως τον Καρλ Λέβιτ. Η πρωτοεγελιανή όμως σκέψη θα γεννήσει το αριστερό ρεύμα. Και οι ναζιστές Καρλ Σμιτ και Άλφρεντ Ρόζενμπεργκ αντιμετώπισαν τον Χέγκελ πάντα με άσβεστο μίσος (σσ. 92-3).

Ο νεαρός (εγελιανός) Μαρξ που κατηγορεί τον όψιμο Χέγκελ για δουλοπρέπεια (σ. 101) δανείζεται τη βασική εγελιανή θέση ότι η κοινωνία πρέπει να καταστραφεί για να δώσει τη θέση της στη νέα κοινωνία «αφού δεν μπορεί να εκπληρώσει την έννοιά της» (σ. 101) – αλλά όχι να καταστραφεί με τον Λόγο και την Ιδέα του Χέγκελ, αλλά με την επανάσταση. Ενώ οι θέσεις του Μαρξ για το κράτος από το *Κομμουνιστικό Μανιφέστο* (1847-1848) και την *Ιδρυτική Διακήρυξη της Διεθνούς* (1864) είναι συγκεντρωτικές (αφού μιλά για κατάληψη της εξουσίας από το προλεταριάτο), ο Μαρξ φτάνει, στον *Εμφύλιο Πόλεμο στη Γαλλία*, να μιλά, όπως λέει ο Καρλ Κορς, για μια εργατική τάξη που οφείλει «να καταστρέψει τη σημερινή μηχανή του αστικού κράτους» (σ. 107) και στην *Κριτική του Προγράμματος της Γκότα*, να μιλά εναντίον του γερμανικού κράτους που οραματιζόταν ο σοσιαλδημοκράτης Λασάλ. Μετά τον θάνατο του Μαρξ, ο Ένγκελς, στην εισαγωγή στη *Γκότα*, αναγκάστηκε να στρογγυλέψει τις μαρξικές, σχεδόν αντικρατικές, θέσεις (σ. 108).

Ο Τζιανπέτρο Νίκο Μπέρτι εντοπίζει μια βασική διαφορά μεταξύ της αναρχικής και της μαρξικής περί κράτους αντίληψης την εποχή της Α' Διεθνούς, εποχή που αυτή η συζήτηση είχε ακόμη την κρισιμότητά της:⁷ Το κράτος γεννά τον καπιταλισμό σύμφωνα με τους αναρχικούς, ενώ οι μαρξιστές λένε «καταργήστε το κεφάλαιο και το κράτος θα πέσει από μόνο του». Κάπου εδώ όμως τελειώνουν στο βιβλίο του Κώστα Δεσποινιάδη οι αναφορές στα λογοπαίγνια και τις κυκλικές ιδεοληψίες που, άμεσα και έμμεσα, επιχείρησαν να δικαιώσουν ηθικοφιλοσοφικά το νεωτερικό Κράτος. Ξεκινά η εξιστόρηση μιας σκέψης που ακόμη αποτελεί τη μοναδική δεξαμενή επιχειρημάτων εξέγερσης, δημιουργικότητας και απελευθέρωσης, στα κοινωνικά κινήματα τον 21ο αιώνα.

Θα μπορούσε κανείς να συμπεριλάβει τον Φρίντριχ Νίτσε και τον Μαξ Στίρνερ σε αυτήν τη συζήτηση; Η φανατική αντικρατική ρητορική αμφοτέρων αρκεί για να απαντήσουμε θετικά; «Οποιοσδήποτε άνθρωπος ερευνούσε τη γέννηση του κράτους [γράφει ο Νίτσε] γεμάτος φρίκη θα έβρισκε τη σωτηρία του μονά-

7. Giampetro "Nico" Berti (2017). *Μαρξισμός και αναρχισμός*, μτφρ. Παν. Καλαμαράς, Αθήνα: Ελευθεριακή Κουλτούρα.

χα στην απομάκρυνσή του από αυτό» (σ. 235). Όσο για τον Στίρνερ, κύρια θεμέλια του νεωτερικού κράτους είναι η δημοκρατία και η παιδεία, έννοιες και θεσμοί που ο ίδιος θεωρεί φαύλες και καταστροφικές για το άτομο, καταστροφικές από τη φύση τους και όχι επειδή εφαρμόζονται στρεβλά (σσ. 185-186).

Για πολύ διαφορετικούς λόγους ο καθένας, ωστόσο, δεν ασχολούνται διόλου με την κριτική στην ιδιοκτησία, την εκμετάλλευση και τον τρόπο παραγωγής. Δεν τους αφορούν οι συλλογικοί αγώνες. Ο αντικρατισμός τους δηλαδή μόνον ως παθιασμένη εναντίωση στην καταπίεση και την πειθάρχηση «του ατόμου» μπορεί να ενδιαφέρει την αντιεξουσιαστική κομμουνιστική οραματική σκέψη. Για τους αναρχικούς Προυντόν, Μπακούνιν, Κροπότκιν και Λαντάουερ, καθώς και Γκόντγουιν, Ρεκλύ, Γκόλντμαν, Μπέρκμαν και Μαλατέστα, που αναλύονται στα σχετικά κεφάλαια, ο πόλεμος ενάντια σε κράτος και κεφάλαιο είναι κοινός.

έχει σημασία να διαλέξουμε μεταξύ καπιταλισμού και κράτους;

Αν αυτό ήταν το *πραγματικό σχίσμα στην Α' Διεθνή*, πόσο μας αφορά σήμερα; Το αν προτεραιότητα στην καταστροφή του παλιού κόσμου έχει το κεφάλαιο ή το κράτος μπορεί να απασχόλησε το ΡΚΚ, τα αντάρτικα στη Γουατεμάλα, κάποια από τα σημερινά κομμουνιστικά κόμματα στο Νεπάλ και πολλές αριστερές ομάδες που απομακρύνθηκαν από το σοβιετικό μπλοκ. Την υπέρβαση του διλήμματος (διλήμματος που φαίνεται να ήταν κυρίαρχο στις, συχνά θολές, αντιιμπεριαλιστικές προσεγγίσεις⁸) προτείνουν στοχαστές που, ως αναρχικοί, αξιοποίησαν την ανθρωπολογική σκέψη όπως ο Τζέιμς Σκοτ και ο Ντέιβιντ Γκρέμπερ. Η υπέρβαση τούτη, πέρα από κεκτημένο των κοινωνικών κινημάτων για την παγκόσμια δικαιοσύνη, υπόρρητα διατρέχει το έργο πολλών ελευθεριακών μαρξιστών, όπως η Silvia Federici και ο George Caffentzis. Σε αυτούς τους τελευταίους συναντούμε τη διερεύνηση σχέσεων οικονομίας και κρατογένεσης που διαφέρουν ριζικά από τις περισσότερες κοινωνιολογικές και πολιτικές μαρξιστικές προσεγγίσεις. Πολιτικοί μηχανισμοί καθυπόταξης όπως το χρέος ή η διασφάλιση της ιδιοκτησίας, η ίδρυση τραπεζών και χρηματιστηρίου, καθώς και η πάντοτε ταυτόχρονη ανάδυση μιας αστυνομικής και στρατιωτικής συνοδείας (κυρίως η δημιουργία επαγγελματικών ταγμάτων – είτε λεγεωνάριων, είτε μισθωτών Σταυροφόρων, είτε κλιμακίων του βασιλικού στρατού παντού στις αποικίες της βρετανικής αυτοκρατορίας, είτε σήμερα ιδιωτικών μονάδων πολέμου σε Ιράκ, Αφγανιστάν, Συρία, Μάλι) φαίνεται να ενδυναμώνουν τα κράτη και να ανοίγουν τον δρόμο για την καπιταλιστική επίθεση και αρπαγή.

Στο τέλος του βιβλίου παρουσιάζονται, εν είδει συμπεράσματος, ορισμένες ανθρωπολογικές θεωρήσεις του κράτους, όπου καπιταλισμός και νεωτερικό κρά-

8. Νίκος Νικολαΐδης (2019) «Kilombos – συνεισφορά σε μια αναρχική θεώρηση του ιμπεριαλισμού». *Κοινωνικός Αναρχισμός*, τ. 6, σσ. 17-37.

τος θεσμίζονται ομοζυγωτικά. Θα τολμούσαμε να παρατηρήσουμε ότι οι προσεγγίσεις αυτές, είτε δέχονται ως αφετηρία τους το έργο του Μαρσέλ Μως, είτε εκείνο του Πιερ Κλαστρ,⁹ ουσιαστικά τεκμηριώνουν εθνογραφικά τη δυνατότητα μιας αντικρατικής και αντικαπιταλιστικής κοινωνικής οργάνωσης και οριοθετούν επιστημονικά έναν νέο αναλυτικό χώρο της ιστορίας του πολιτικού. Με άλλα λόγια, φαίνεται να είναι προγραμματικά αντιεξουσιαστικές, εξού και η ακαδημαϊκή «αναρχική στροφή στην ανθρωπολογία».¹⁰

Ο Τζέιμς Σκοτ μελετώντας τις δομές αλληλεγγύης των αγροτών στη Νοτιοανατολική Ασία (κυρίως το Βιετνάμ) συμπέρανε ότι η αντίσταση στο κράτος των αγροτών (πράγμα που ισχύει και για τις κοινότητες της ζούγκλας) ξεκινά ακριβώς από τις δομές της αλληλοβοήθειας, δομές που την ίδια στιγμή τους καθιστούν απωθητικούς προς τα νεωτερικά κράτη.¹¹ Η Federici εντέλει μας λέει, στην ανάγνωσή της των πρώτων καπιταλιστικών αιώνων, ότι οι μετασχηματισμοί που οδήγησαν στο νεωτερικό κράτος έπρεπε να ισοπεδώσουν κοινότητες αλλά κυρίως θύλακες στηριγμένους στην ψυχική και οικονομική αλληλοβοήθεια. Ο Caffentzis έχει δείξει ότι η Παγκόσμια Τράπεζα και οι εταιρείες μπορούν μόνον να εξοντώσουν τις αφρικανές αγρότισσες, όχι να τις προσαρτήσουν.¹² Η κάθε συσσώρευση χρειάζεται έναν μηχανισμό καταστολής.

Αυτήν τη στιγμή στη Νότια Αφρική το κίνημα κατά της αστεγίας αναπτύσσεται με όρους απαρέγκλιτα αντικρατικούς και αντικαπιταλιστικούς. Η απέλιδα αλλά επίμονη και αδίστακτη προσπάθεια κάμψης των ζαπατιστικών κοινοτήτων από το μεξικανικό κράτος και το κεφάλαιο φωτίζει ξεκάθαρα τις δύο όψεις του αντιπάλου, αλλά μιλά και για τη φύση της διαρκούς εξέγερσης ως τρόπο συνύπαρξης και οργάνωσης.

Έχουμε λοιπόν στα χέρια μας μια μελέτη των συζητήσεων για το νεωτερικό κράτος και ενάντια σε αυτό, μελέτη που τελικά μας οδηγεί στα σωστά και δύσκολα ερωτήματα των σημερινών αγώνων.

9. Χαρακτηριστικά έργα: J. Scott (2013) *Zomia. Où l'art de ne pas être gouverné*. Παρίσι: Seuil. David Graeber (2004). *Fragments of an anarchist anthropology*, Σικάγο: Prickly Paradigm Press. H. D. Barclay (1982). *People Without Government: An anthropology of anarchism*. Λονδίνο: Khan & Averill. Pierre Clastres (1974). *La Société contre l'État : Recherches d'anthropologie politique*, Παρίσι: Editions de Minuit.

10. J. Blumenfeld, C. Bottici, S. Critchely (eds.) (2013). *The Anarchist Turn*. Λονδίνο: Pluto Press. H. High (επιμ.) (2012) "Anthropology and Anarchy", *Critique of Anthropology*, 32(2). B. Traimond (επιμ.) (1997). *L'anti-autoritarisme en ethnologie*, Μπορντώ: Presses Universitaires de Bordeaux.

11. James C. Scott (2017). *Against the Grain: A Deep History of the Earliest States*, Νιου Χέιβεν: Yale University Press.

12. Silvia Federici (2019). *Το κυνήγι των μαγισσών χθες και σήμερα*, Θεσσαλονίκη: εκδόσεις των ξένων. George Caffentzis (1995). "The fundamental implications of the debt crisis for social reproduction in Africa" στο Mariarosa Dalla Costa και Giovanna Dalla Costa (επιμ.) *Paying the Price: Women and the Politics of International Economic Strategy*, Λονδίνο: Zed Books.

Η ταυτοποίηση του Traven

Τελειώνοντας την ανάγνωση του βιβλίου του Will Wyatt *Ο άνθρωπος με το όνομα Μπ. Τράβεν*, είμαι πλέον πεπεισμένος ότι ο παραγωγός του BBC έχει καταφέρει τελικά (με τη βοήθεια πολλών ακόμη) να επιλύσει ένα από τα πιο αινιγματικά λογοτεχνικά μυστήρια της εποχής μας κι έχει αποδείξει, με όση βεβαιότητα μπορεί ποτέ να υπάρξει, την ταυτότητα του συγγραφέα που αποκαλούσε τον εαυτό του Μπ. Τράβεν. Κατά τη διαδικασία αυτή κατέδειξε ότι ο Τράβεν ήταν ίσως ο άνθρωπος με τα πιο πολλά ψευδώνυμα στην ιστορία της λογοτεχνίας: Σε διάφορα στάδια της ζωής του χρησιμοποίησε όχι λιγότερα από εικοσιεπτά ψευδώνυμα, χωρίς να συνυπολογίσουμε το λογοτεχνικό του *nom-de-plume* και το πραγματικό του όνομα, το οποίο, όπως αποδεικνύει ο κ. Γουάιατ, δεν ήταν Ret Marut (το πρώτο όνομα με το οποίο απέσπασε την προσοχή του κοινού), αλλά Hermann Albert Otto Max Feige από το Schwiebus, ένα χωριό της ανατολικής Πρωσίας, που σήμερα βρίσκεται στην πολωνική επαρχία του Πόζναν.

Για περισσότερο από μισό αιώνα έχει προβληματίσει τον λογοτεχνικό κόσμο η ταυτότητα του συγγραφέα που εξέδωσε μια σειρά από σκοτεινά κι εντυπωσιακά μυθιστορήματα από το Μεξικό με το όνομα Τράβεν και δεν είχε εμφανιστεί ποτέ δημόσια να παρουσιάσει τον εαυτό του. Κατά τακτά χρονικά διαστήματα δημοσιεύονταν άρθρα με τίτλους όπως «Ποιος είναι ο Μπ. Τράβεν;», «Το μέγα του Τράβεν μυστήριο», και «Ποιος είναι ο άνθρωπος με το όνομα Τράβεν;». Ο Τράβεν έχει συνταυτιστεί κατά καιρούς με έναν εκπληκτικά μεγάλο αριθμό δημοσίων προσώπων, ανάμεσα τους και με τον πρόεδρο του Μεξικού, Adolfo Lopez Mateos, ο οποίος ένωσε την ανάγκη να βγάλει δημόσιο ανακοινωθέν αρνούμενος αυτή την ταυτότητα. Ο Τράβεν έχει περιγραφεί ποικιλοτρόπως ως Άγγλος, Αμερικανός, Σουηδός, Νορβηγός, Λιθουανός και Γερμανός. Ακόμη κι όταν εμφανίστηκαν κάποια πρόσωπα που έδειχναν ότι θα μπορούσαν να είναι πράγματι ο ίδιος ή οι ίδιοι πίσω από το όνομα αυτό, στην ουσία απλά περιέπλεξαν το μυστήριο ακόμη περισσότερο.

Μέχρι να γίνουν δημοφιλή τα μυθιστορήματά του, η ταυτότητα του Τράβεν ενδιέφερε μόνο κάποιους συναδέλφους του συγγραφείς και κάποιους συντρόφους του επαναστάτες. Αντάλλασσαν μεταξύ τους διάφορες εικασίες σχετικά με τον συγγραφέα των βιβλίων που εκδίδονταν στο Μεξικό με το όνομά του από τα μέσα της δεκαετίας του 1920, όταν πρωτοκυκλοφόρησε το *Πλοίο των νεκρών*, μέχρι το 1940 που το *Ένας στρατηγός βγαίνει από τη ζούγκλα* σήμανε το τέλος μιάμισης παραγωγικής δεκαετίας, την οποία ακολούθησε μια εικοσαετία

Ο Β. Traven
στην Τσιάπας,
1926.

σιωπής, μέχρι που το 1960 κυκλοφόρησε το *Aslan Norval*, ένα μυθιστόρημα τόσο διαφορετικό από τα άλλα, ώστε πολλοί από τους αναγνώστες να πιστέψουν ότι έχει γραφτεί από το χέρι κάποιου άλλου συγγραφέα – ότι ένα νέο αόρατο χέρι είχε υιοθετήσει το όνομά του. Στον αγγλόφωνο κόσμο το *Πλοίο των νεκρών* και *Ο Θησαυρός της Σιέρρα Μάδρε* κυκλοφόρησαν στα μέσα της δεκαετίας του 1930, δηλαδή περίπου μια δεκαετία μετά τη Γερμανία. Τα όρια του λογοτεχνικού κόσμου δεν ξεπεράστηκαν παρά μόνο στη δεκαετία του 1940, όταν η κινηματογραφική μεταφορά του *Θησαυρού της Σιέρρα Μάδρε* προσέελκυσε ένα ευρύτερο κοινό, ενώ ταυτόχρονα κι ο άνθρωπος με το όνομα Μπ. Τράβεν ξεμύτισε διστακτικά από τη σκιά.

Όταν το 1946 ο John Houston ξεκίνησε τα γυρίσματα του *Θησαυρού της Σιέρρα Μάδρε* στο Μεξικό, ξύπνησε ένα πρωί στο δωμάτιο του ξενοδοχείου του κι είδε μπροστά του έναν μικρόσωμο άνθρωπο να του δίνει μια κάρτα με την οποία συστηνόταν ως Hal Croves, με το όνομα δηλαδή του αξιόπιστου ατζέντη του Τράβεν. Ο Κρόουβς εργάστηκε για τον Χιούστον ως σύμβουλος της ταινίας. Σύντομα ο Χιούστον άρχισε να υποπτεύεται ότι επρόκειτο για τον ίδιο τον Τράβεν, πράγμα που ο Κρόουβς αρνιόταν πάντοτε επίμονα. Δυο χρόνια αργότερα στο Ακαπούλκο ένας μεξικανός δημοσιογράφος ονόματι Luis Spota κατόρθωσε να κατασκοπεύσει και να ανοίξει την αλληλογραφία που ο Κρόουβς παραλάμβανε στο Ακαπούλκο ως Traven Torsvan. Ανάμεσα στις επιστολές ήταν και επιταγές συγγραφικών δικαιωμάτων από τον Ελβετό ατζέντη του Τράβεν. Ο Σπότα εντόπισε τον Τόρσβαν και τον κατηγόρησε ότι είναι ο Τράβεν. Ο Τόρσβαν το αρνήθηκε. Επίσης αρνήθηκε ότι είναι ο Κρόουβς. Μόλις το 1959 έχοντας πάει στο Βερολίνο για να παρακολουθήσει την πρεμιέρα της γερμανικής

κινηματογραφικής μεταφοράς του *Πλοίου των νεκρών* παραδέχθηκε ότι είναι το ίδιο πρόσωπο υπογράφοντας κατά την άφιξή του σε ένα βερολινέζικο ξενοδοχείο ως «Τόρσβαν, γνωστός και ως Κρόουβς». Ως το τέλος της ζωής του ο Τόρσβαν-Κρόουβς δεν παραδέχθηκε ποτέ ότι είναι ο Τράβεν.

Ωστόσο, όταν πέθανε, το παραδέχτηκε η χήρα του Rosa Elena Lujan εκ μέρους του. Κατόπιν αποδέχθηκε την ταυτοποίηση και η μεξικανική κυβέρνηση και τίμησε δημόσια τον συγγραφέα που είχε εργαστεί στο Μεξικό τόσο κρυφά αλλά και με τόση συμπάθεια και αλληλεγγύη για τα δεινά του λαού της χώρας. Στην πολιτεία Τσιάπας, όπου ο Τράβεν είχε περιπλανηθεί πριν από πολύ καιρό, άλλαξαν το όνομα ενός ινδιάνικου χωριού στη ζούγκλα Λακαντόνα από Ocosingo σε Ocosingo de Traven για να τιμήσουν το γεγονός ότι οι στάχτες του Κρόουβς-Τόρσβαν-Τράβεν είχαν διασκορπιστεί εκείνη την ημέρα από ένα μικρό αεροπλάνο πάνω από τα δάση που είχε περιγράψει τόσο παραστατικά στα αναρχικά του μυθιστορήματα για τους χειρώνακτες εργάτες (*peones*) σε εξεγέρσεις όπως *Η εξέγερση των κρεμασμένων*.¹

Όμως, αν ο Τράβεν ήταν αυτός που εμφανίστηκε ως Κρόουβς στον Τζον Χιούστον το 1946 και αυτός που έβγαλε κάρτα μετανάστευσης στο Μεξικό το 1930 και απέκτησε τη μεξικανική υπηκοότητα το 1951 ως Τόρσβαν, ποιος ήταν ο Τράβεν τα προηγούμενα χρόνια; Την πρώτη υποψία για το ποιος θα μπορούσε να είναι ο πρώμος Τράβεν την απέκτησα όταν επισκέφθηκα την Πόλη του Μεξικού το 1953 και συνάντησα έναν γερμανό αναρχικό ονόματι Augustin Souchy, ο οποίος, εγκαταλείποντας τη Βιέννη το 1936, βρήκε τον δρόμο προς τον ισπανικό εμφύλιο πόλεμο και μετά τη νίκη του Φράνκο εγκατέλειψε την Ευρώπη και εγκαταστάθηκε στο Μεξικό. Ο Σούχυ ισχυριζόταν ότι το 1923 ήταν ο πρώτος άνθρωπος που είδε το όνομα Μπ. Τράβεν. Την περίοδο εκείνη εργαζόταν στο Βερολίνο ως συντάκτης στην εφημερίδα *Der Syndikalist* (Ο συνδικαλιστής) και ο Τράβεν του έγραψε από το Μεξικό ζητώντας του συμβουλές για το πού θα μπορούσε να δημοσιεύσει τις ιστορίες και τα μυθιστορήματα που έγραφε. Ο Σούχυ πρότεινε έναν σουηδό εκδότη, ο οποίος πράγματι κυκλοφόρησε τα βιβλία του σε μετάφραση, και ήτανε πιθανώς λόγω της δικής του συμβουλής που ο Τράβεν έστειλε τις ιστορίες του στην εφημερίδα των σοσιαλδημοκρατών *Vorwärts* (Εμπρός), όπου δημοσιεύτηκαν τα πρώτα του έργα. Το 1958 ο Σούχυ δημοσίευσε αυτά τα γεγονότα στο γερμανικό περιοδικό *Geist und Tat* (Πνεύμα και Δράση).

1. Την 1η Ιανουαρίου 1994 ο EZLN, ο ζαπατιστικός στρατός για την εθνική απελευθέρωση, κατέλαβε πόλεις στην Τσιάπας, μεταξύ άλλων San Cristóbal, Las Margaritas, Altamirano και Ocosingo. Στην μάχη του Ocosingo, στη μοναδική ένοπλη σύγκρουση των πρώτων ημερών της ζαπατιστικής εξέγερσης, ο μεξικανικός στρατός συγκρούστηκε μέσα στην πόλη με τον EZLN. Οι απώλειες από τη μεριά του EZLN ήτανε 34 νεκροί και 32 αγνοούμενοι. Στην περιοχή του Ocosingo υπάρχουν έκτοτε αυτόνομες ζαπατιστικές κοινότητες.

Σκίτσο του Ret Marut από τον φίλο του Franz Seiwert (συμβουλικός κομμουνιστής και πρωτοπόρος του παραστατικού κονστρουκτιβισμού).

Εξώφυλλο του *Ziegelbrenner*.

Φωτογραφίες του Ret Marut από την αστυνομία του Λονδίνου (1926).

Ο Σούχου μου είπε επίσης ότι το 1926, όταν εκδόθηκε το *Πλοίο των νεκρών*, ο αναρχικός ποιητής και φίλος-του Erich Mühsam αμέσως ισχυρίστηκε ότι ο συγγραφέας θα πρέπει να είναι ο Ret Marut, ένας αναρχικός ηθοποιός και συγγραφέας, που ήταν ένας από τους συντρόφους του στη βραχύβια Δημοκρατία των Συμβουλίων (Räterepublik) του Μονάχου το 1919. Ο Μάρουτ δημοσίευε από το 1917 το αναρχικό περιοδικό *Der Ziegelbrenner* (Ο Κεραμοποιός), το οποίο συνέχισε να εκδίδει ακόμη και όταν ήταν καταζητούμενος και φυγάς, μετά την βίαιη καταστολή της εξέγερσης του Μονάχου – και μέχρι τον Δεκέμβριο του 1921. Συγκρίνοντας την πρόζα του *Ziegelbrenner* με εκείνη του *Πλοίου των νεκρών* ο Μύζαμ έπεισε τόσο τον Σούχου όσο και τον κοινό τους φίλο Rudolf Rocker ότι ο Τράβεν και ο Μάρουτ είναι το ίδιο πρόσωπο και με βάση την άποψή του αυτή δημοσίευσε μια έκκληση προς τον *Ziegelbrenner* να αποκαταστήσει επαφή με τους παλιούς του συντρόφους, έκκληση που δεν απαντήθηκε ποτέ.

Στα επόμενα χρόνια τα στοιχεία υπέρ της ταύτισης του Τράβεν με τον Μάρουτ αυξήθηκαν κυρίως χάρη στις έρευνες του ανατολικογερμανού συγγραφέα Rolf Recknagel, του οποίου το βιβλίο *Μπ. Τράβεν: συμβολές σε μια βιογραφία* έχει γίνει μια από τις βασικές πηγές σχετικά με τη ζωή του Τράβεν πριν αποκτήσει το όνομα Τράβεν. Ο Τόρσβαν-Κρόουβς αρνήθηκε πως είναι ο Μάρουτ το

ίδιο πεισματικά που αρνήθηκε πως είναι ο Τράβεν, όμως και πάλι, με τον θάνατό του, η Ρόζα Έλενα Λουχάν παραδέχθηκε πως τα τέσσερα ονόματα ανήκαν στον ίδιο άνθρωπο. Τα δύο πρόσφατα βιβλία σχετικά με τον Τράβεν που κυκλοφόρησαν πριν το βιβλίο του κ. Γουάιιατ –το επιστημονικό *Μπ. Τράβεν: Μια εισαγωγή* του Michael Baumann και το δημοσιογραφικό *Το μυστήριο του Μπ. Τράβεν* της Judy Stone– συμφωνούν ότι Μάρουτ και Τράβεν είναι το ίδιο πρόσωπο. Επιπλέον η Τζούντυ Στόουν, που ρώτησε ευθέως τον Τόρσβαν-Κρόουβς όταν τον επισκέφτηκε, ήταν πεπεισμένη, από το είδος των λαθών που έκανε ο συνομιλητής της, ότι θα πρέπει να ήταν ο Τράβεν, και ο Μπάουμανν, αν και προβληματισμένος από την έλλειψη ατράνταχτων αποδεικτικών στοιχείων, θεωρούσε ότι ο Τράβεν που έγραφε στα κρυφά και ο Κρόουβς, που ισχυριζόταν ότι τον εκπροσωπούσε δημόσια, ήταν στην πραγματικότητα το ένα και το αυτό πρόσωπο.

Τα ίχνη οδηγούσαν στον Μάρουτ, αλλά εκεί χάνονταν και πάλι, μια που και ο Μάρουτ ήταν ένας άνθρωπος μυστήριο. Για τη ζωή του πριν το 1907, όταν εμφανίστηκε στην ιστορία ως ηθοποιός μικρών ρόλων με αναρχικές επιρροές, τίποτα δεν ήταν γνωστό. Ήταν κατόρθωμα του κ. Γουάιιατ να διεισδύσει στα μυστικά περάσματα που είχε δημιουργήσει ο Μάρουτ, όπως και ο Τράβεν πριν από αυτόν, και έτσι να αποδείξει την αληθινή προέλευση και ταυτότητα του συγγραφέα Μπ. Τράβεν.

Ο Μάρουτ είχε κατορθώσει να παρασύρει τους μελετητές του Τράβεν σε μια ανώφελη αναζήτηση, με βάση τον ισχυρισμό του ότι είναι κάθε άλλο παρά Γερμανός, αναμφίβολα υποκινούμενος από τον φόβο της ανακάλυψης της πραγματικής του ταυτότητας. Τώρα πλέον γνωρίζουμε για τη γέννησή του στην ανατολική Πρωσία, ενώ το γερμανικό δελτίο αστυνομικής ταυτότητας του 1908 τον εμφάνιζε γεννημένο στο Σαν Φρανσίσκο το 1882. (Δεδομένου ότι τα αρχεία του ληξιαρχείου της πόλης του Σαν Φρανσίσκο καταστράφηκαν ολοσχερώς στη μεγάλη πυρκαγιά του 1906 ο ισχυρισμός δεν μπορούσε να ελεγχθεί.) Το 1912 ο Μάρουτ περιέγραφε τον εαυτό του ως βρετανό πολίτη, το 1915 υπέβαλε τον εαυτό στην παράξενη ταλαιπωρία να υποβάλει ως ξένος αίτηση για να λάβει γερμανική υπηκοότητα, η οποία και απορρίφθηκε, ενώ το 1916 περιέγραφε τον εαυτό του ως αμερικανό πολίτη. Το 1924 στο Λονδίνο προσπάθησε να πείσει τον πρόξενο των Ηνωμένων Πολιτειών να του παράσχει αμερικανικά έγγραφα ταυτότητας βασισμένος στον ισχυρισμό του ότι ήταν από το Σαν Φρανσίσκο.

Η πόζα του Μάρουτ ως Αμερικανού συντονίστηκε με την επίμονη άρνηση του Τράβεν ότι ήταν Γερμανός και βρήκε μια ενδιαφέρουσα παραλλαγή στον ισχυρισμό του Τόρσβαν ότι γεννήθηκε στο Σικάγο το 1890, ότι ήταν τάχα γιος του Burton και της Dorothy Torsvan. Αργότερα, στην περίοδο Χαλ Κρόουβς, το τροποποίησε για να υποδηλώσει ότι είχε γεννηθεί στην πραγματικότητα ως Τράβεν Τόρσβαν Κρόουβς! Το βάρος αυτών των πλαστών αποδεικτικών στοιχείων οδήγησε πολλούς ερευνητές να πιστέψουν –ακόμη κι αν πίστευαν ότι ο

Τόρσβαν ήταν απλά μάσκα του Μάρουτ– τον ισχυρισμό της γέννησης στην Αμερική, παρόλο που τα αρχεία του Σικάγο, που δεν κάρηκαν το 1906, αποσιωπούσαν τη γέννηση στα 1890 κάποιου Τράβεν Τόρσβαν ή κάποιου Τράβεν Τόρσβαν Κρόουβς. Κάποιοι μάλιστα έφτασαν στο σημείο να προσπαθήσουν να πείσουν τον εαυτό τους ότι ο Τράβεν έγραφε γερμανικά σαν Αμερικανός και ότι τα ασυνήθιστα αγγλικά στα οποία μετέφραζε τα ίδια του τα βιβλία για την αμερικανική έκδοση θα μπορούσαν ενδεχομένως να αιτιολογηθούν λόγω μιας μακράς παραμονής του στη Γερμανία. Ήτανε ίσως πάνω απ' όλα η έλλειψη οποιασδήποτε ένδειξης για το γερμανικό του παρελθόν πριν από το 1907 που επιβεβαίωνε την πιθανότητα μιας μη ευρωπαϊκής καταγωγής. Έτσι μπορούμε να εξηγήσουμε καλύτερα ζητήματα όπως οι γνώσεις του Τράβεν για τους Βιομηχανικούς Εργάτες του Κόσμου (I.W.W., International Workers of the World γνωστοί και ως wobblies). Ο ποιητής Kenneth Rexroth, γερμανικής καταγωγής και πρώην wobbly ο ίδιος, πρότεινε κάτι άλλο: ότι ο Τράβεν ήταν στην πραγματικότητα Γερμανοαμερικανός, μεγαλωμένος σε κοινότητα όπου μιλιόταν η μητρική του γλώσσα και ότι σε κάποια περίοδο της ζωής του, πριν ακόμη πάει στο Μεξικό, υπήρξε περιπλανώμενο μέλος των I.W.W. Έπεινα να δεχτώ την θεωρία αυτή ως την πιο εύλογη, μέχρι τις ανακαλύψεις του κ. Γουάιατ. Ήταν μέχρι τότε η μόνη θεωρία που εξηγούσε για ποιο λόγο τα αγγλικά του Τράβεν ήταν τόσο φτωχά και η αμερικανική αργκό του τόσο ιδιόμορφη, γιατί τα γερμανικά του είχαν πολλές φορές μια εκκεντρική και επαρχιακή ποιότητα (όπως τα γαλλικά του Κεμπέκ σε σύγκριση με τα γαλλικά του Παρισιού), καθώς και το πώς είχε αποκτήσει γνώσεις σχετικά με τους wobblies.

Για να φτάσει στις ανατρεπτικές του ανακαλύψεις, ο κ. Γουάιατ επικεντρώθηκε στην κρίσιμη περίοδο της ζωής του Μάρουτ, αφότου σταμάτησε να εκδίδει τον *Ziegelbrenner* το 1921. Το βιβλίο του στην πραγματικότητα παίρνει τη μορφή μιας αφήγησης αποκαλυπτικής. Ο Γουάιατ αφηγείται πώς έχτισε το υλικό για το σενάριό του (προφανώς με χρηματοδότηση που θα έκανε τους περισσότερους παραγωγούς να σκάσουν από τη ζήλια τους) επισκεπτόμενος ειδικούς σχετικά με τον Τράβεν, όπως ο Μπάουμαν και η Τζούντυ Στόουν και ανθρώπους που είχαν γνωρίσει τον Τράβεν-Τόρσβαν-Κρόουβς σε διαφορετικές συνθήκες όπως ο Τζον Χιούστον, ο Λούις Σπότα κι η Ρόζα Έλενα Λουχάν, βάζοντάς τους να μιλήσουν σε ανοιχτό μικρόφωνο και να επαναλάβουν αυτά που ήταν ήδη γνωστά και λίγο-πολύ αποδεκτά για τον Τόρσβαν-Κρόουβς και τον Μάρουτ και για τους δεσμούς τους με τον Τράβεν. Αφού συγκέντρωσε ό,τι υπήρχε σχετικά με την περίοδο στο Μεξικό, επέστρεψε στην Ευρώπη για να προσπαθήσει, κάτι που είχαν ήδη κάνει κι άλλοι στο παρελθόν, να αποκωδικοποιήσει το μυστήριο του Μάρουτ.

Τα στοιχεία που τελικά οδήγησαν στην άκρη του νήματος βρέθηκαν στο Λονδίνο. Τίποτα δεν είναι σίγουρο σχετικά με το τι συνέβη στον Μάρουτ κατά

το 1922, αφότου εγκατέλειψε την παράνομη έκδοση του *Ziegelbrenner*, παρόλο που ο ίδιος ισχυριζόταν ότι τη χρονιά εκείνη πέρασε κάποιο διάστημα στην Ελβετία και στην Ολλανδία. Αλλά εάν η ανάμνηση του Άουγκουστιν Σούχου είναι σωστή, ότι ο Τράβεν είχε επικοινωνήσει από το Μεξικό το 1923 –κάτι που ο Γουάιατ περιέργως έχει αγνοήσει– τότε θα πρέπει να έκανε την πρώτη του επίσκεψη στη χώρα εκείνη τους πρώτους μήνες του 1923, μια που γνωρίζουμε ότι τον Ιούλιο του απαγορεύτηκε η είσοδος στον Καναδά και αμέσως απέπλευσε για τη Βρετανία. Μια επίσκεψη στο Μεξικό στις αρχές του 1923 θα βοηθούσε στην επίλυση του προβλήματος που έχει απασχολήσει τόσους μελετητές του Τράβεν: Αν η πρώτη του επίσκεψη εκεί συνέπιπτε με την άφιξή του το καλοκαίρι του 1924, τότε πώς γνώριζε τόσα πολλά για τη χώρα, ώστε να αρχίσει να δημοσιεύει ιστορίες γι' αυτήν στα μέσα του 1925;

Ο Μάρουτ έφτασε στο Λονδίνο από τον Καναδά τον Αύγουστο του 1923 κι έζησε εκεί με διάφορα ψευδώνυμα. Συνελήφθη τον Νοέμβριο επειδή δεν είχε νόμιμα χαρτιά εισόδου στη χώρα και κρατήθηκε στη φυλακή του Μπρίξτον μέχρι τον Φεβρουάριο του 1924. Ο Γουάιατ βρήκε έγγραφα της Υπηρεσίας Μετανάστευσης σχετικά με την περίπτωση του και αρχεία του αμερικανικού Στέιτ Ντιπάρτμεντ σχετικά με την αίτηση του Μάρουτ προς τον πρόξενο των Ηνωμένων Πολιτειών τον Μάρτιο του 1924 για την απόκτηση της αμερικανικής ιθαγένειας, καθώς και μια παλαιότερη αίτηση του 1917 στο Μόναχο. Και στις δύο περιπτώσεις ο Μάρουτ επανέλαβε τον ισχυρισμό του ότι είχε γεννηθεί στο Σαν Φρανσίσκο το 1882. Το κύριο ενδιαφέρον στα αγγλικά έγγραφα βρίσκεται στον κατάλογο των ονομάτων του, τα οποία αργότερα θα αποκτούσαν μεγάλη σημασία – Albert Otto Max Wienecke και Adolf Rudolf Feige. Τα έγγραφα δεν αναφέρουν ωστόσο κάτι που ο Γουάιατ εντόπισε στο φάκελο του Στέιτ Ντιπάρτμεντ: Οι μυστικές υπηρεσίες του Λονδίνου είπαν στον Boylston A. Beal, έναν αξιωματούχο της αμερικανικής πρεσβείας, ότι ο Μάρουτ είχε ομολογήσει ότι ήταν ο Herman Otto Albert Max Feige, γεννηθείς στο Σβίμπους στη Γερμανία το 1882, ότι ήταν γιος ενός κεραμοποιού και μιας εργάτριας στους μύλους. Ίσως ήταν αυτή η ομολογία που ώθησε τους Βρετανούς να αφήσουν ελεύθερο τον Μάρουτ τον Φεβρουάριο του 1924 και να του επιτρέψουν να κάνει προετοιμασίες για να εγκαταλείψει την Αγγλία, κάτι που έκανε τον Απρίλιο του 1924. Από το σημείο αυτό και μετά το όνομα Μάρουτ δεν ξανακούστηκε. Περνώντας τον Ατλαντικό παράδθηκε στους άλλους του εαυτούς, στον Τράβεν, τον Τόρσβαν και τον Κρόουβς.

Σύμφωνα με τις πληροφορίες που μεταδόθηκαν από το Λονδίνο στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ, η γερμανική πολιτική αστυνομία είχε κληθεί να διερευνήσει το θέμα και δεν βρήκε στο Σβίμπους κανένα ίχνος ούτε του Φάιγκε ούτε του Μάρουτ. Ο Γουάιατ άρχισε να πιστεύει ότι η έρευνα του, όπως και κάθε άλλη προσπάθεια να ανακαλύψει την αρχική ταυτότητα του Τράβεν, θα τελείωνε περίπου στο 1907 με ένα τεράστιο ερωτηματικό. Όμως είχε λάβει τις προφυλάξεις

του να έρθει σε επαφή με τις πολωνικές αρχές στο Swiebodzin, όπως είχε ονομαστεί τώρα το Σβίμπους και λίγο πριν βάλει τις τελευταίες πινελιές στην έρευνά του, παρέλαβε μια επιστολή από την Πολωνία, που έδειχνε ότι η γερμανική αστυνομία έδρασε μάλλον απρόσεκτα στις έρευνές της το 1924. Η επιστολή περιείχε την πληροφορία ότι κάποιος Herman Albert Otto Max Feige είχε πράγματι γεννηθεί στο Σβίμπους στις 23 Φεβρουαρίου του 1882, με δύο ημέρες διαφορά από την ημερομηνία που ο Μάρουτ έδινε πάντα ως ημερομηνία γεννήσής του. Ο πατέρας του Φάιγκε ήταν αγγειοπλάστης, είχε ομολογήσει ο Μάρουτ. Η μητέρα του ήταν «ανειδίκευτη εργάτρια», περιγραφή που κάλυπτε και το επάγγελμα της εργάτριας στους μύλους. Το όνομα της μητέρας του εξάλλου ήταν Wienecke, ένα από τα ονόματα που είχε χρησιμοποιήσει ως ψευδώνυμο στο Λονδίνο, και ήταν πράγματι το όνομά του για λίγους μήνες, αφού γεννήθηκε προτού ο πατέρας και η μητέρα του παντρευτούν.

Ο Γουάιατ έσπευσε στην Πολωνία, επιθεώρησε τα μητρώα και επιβεβαίωσε τις πληροφορίες που του είχαν σταλεί. Είχε πλέον αποδειχθεί ότι κάποιος Φάιγκε είχε γεννηθεί στο Σβίμπους το 1882 κι επίσης ότι κάποτε ονομαζόταν Βίνεκε, όμως αυτό δεν αποτελούσε ακόμη οριστική απόδειξη ότι ο Φάιγκε-Βίνεκε ήταν ο Μάρουτ. Κατά μία ελάχιστη πειστική υπόθεση ο Μάρουτ θα μπορούσε να είχε αποκτήσει τα έγγραφα του Φάιγκε και να είχε ιδιοποιηθεί την ταυτότητά του. Ωστόσο ο Γουάιατ βρήκε ότι ο Φάιγκε είχε μια αδερφή κι έναν αδερφό, που ζούσαν ακόμη στο Wallensen της Δυτικής Γερμανίας. Πήγε λοιπόν εκεί και με αρκετή δυσκολία κατάφερε να τους πάρει συνέντευξη. Τα αποτελέσματα πρόσφεραν τα στοιχεία που έλειπαν για την απόδειξη της ταυτότητας του Τράβεν. Και οι δυο θυμήθηκαν τον αδερφό τους Όττο που εξαφανίστηκε γύρω στο 1906, λίγο πριν την πρώτη εμφάνιση του Μάρουτ ως ηθοποιού στο Έσεν. Τον αναγνώρισαν στις φωτογραφίες σύλληψης του Μάρουτ από την αστυνομία του Λονδίνου και στις φωτογραφίες του Τόρσβαν από το Μεξικό. Οι φωτογραφίες του νεαρού Φάιγκε που είχαν στην κατοχή τους ταίριαζαν απόλυτα με τα χαρακτηριστικά των φωτογραφιών των Μάρουτ-Τόρσβαν, προσφέροντας ακόμη περισσότερα πειστήρια. Ο Μάρουτ ήταν ο Φάιγκε και συνεπώς και ο Μπ. Τράβεν.

Είμαι σίγουρος ότι υπάρχουν τραβενικοί που θα επιμεινουν στις δικές τους θεωρίες, παρόλο το βάρος των στοιχείων που παρουσίασε ο Γουάιατ, αλλά δεν μπορώ να πιστέψω ότι κάποιος αντικειμενικός αναγνώστης του βιβλίου του θα αμφισβητήσει ότι επιτέλους έχει βρει την απάντηση στο ερώτημα που έχει στοιχειώσει τόσους πολλούς από μας για τόσον πολύ καιρό: «Ποιος ήταν ο Μπ. Τράβεν;» Ο Τράβεν, ο Τόρσβαν, ο Κρόουβς και ο Μάρουτ κατάγονται όλοι από το δημιουργικό μυαλό του Όττο Φάιγκε, του γιου του αγγειοπλάστη από την ανατολική Πρωσία.

Τώρα που ξέρουμε ποιος ήταν ο Τράβεν, μπορούμε ίσως να δούμε με νέα ματιά και τα βιβλία που δημιούργησε ο γόνιμος εγκέφαλος του Φάιγκε. Η λογο-

τεχνική φήμη του Τράβεν έχει μεγαλώσει τα τελευταία χρόνια, κυρίως ως αποτέλεσμα του μυστηρίου γύρω από την ταυτότητά του. Ήταν πραγματικά τόσο σπουδαίος συγγραφέας, όσο υποστηρίζουν οι φανατικοί του θαυμαστές; Ο Τζον Χιούστον, όταν ρωτήθηκε από τον Γουάιιατ και τους συνεργάτες του, συνόψισε τη σπουδαιότητα του Τράβεν τόσο καλά, όσο θα το έκανε και κάποιος από τους κριτικούς του: Ο Τράβεν, είπε, ήταν πάνω απ' όλα ένας παθιασμένος υπερασπιστής των θυμάτων της κοινωνίας, ένας άνθρωπος που μισούσε την αδικία και βρήκε στο Μεξικό ένα μεγάλο πεδίο μάχης για να την πολεμήσει. Τα βιβλία του ήταν «θαυμάσιες επιβεβαιώσεις της πίστης του στον ηττημένο άνθρωπο» και ενώ δεν ήταν στιλίστας της γραφής, οι ιστορίες του ήταν διαποτισμένες από ένα όραμα σπουδαίο και μοναχικό.

Τα καλύτερα βιβλία του Τράβεν είναι σίγουρα εκείνα που τον έκαναν διάσημο και όπου το όραμά του μεταφράζεται με τον πειστικότερο τρόπο σε ανθρώπινη δράση: *Το πλοίο των νεκρών*, *Ο θησαυρός της Σιέρρα Μάδρε* και *Η εξέγερση των κρεμασμένων*. Τα άλλα του βιβλία άργησαν να μεταφραστούν στα αγγλικά και από τα τρία μυθιστορήματα, των οποίων η επανέκδοση συμπίπτει με την έκδοση του βιβλίου του Γουάιιατ, το ένα –*Regierung* (Κυβέρνηση)– πρωτοκυκλοφόρησε στα αγγλικά το 1935, *Οι βαμβακοσυλλέκτες* το 1956 (σε διαφορετική όμως μετάφραση από τη σημερινή) και το *Λευκό Ρόδο* μόλις το 1965. Αντιπροσωπεύουν το ευρύ φάσμα των ενδιαφερόντων του Τράβεν. Η *Κυβέρνηση* είναι το πρώτο από μια σειρά έξι μυθιστορημάτων που αφιέρωσε στην εκμετάλλευση μέσω καταναγκαστικής εργασίας των Ινδιάνων αγροτών στο νότιο Μεξικό και στην εξέγερσή τους. *Οι βαμβακοσυλλέκτες* αναφέρονται σε αμερικανούς μετανάστες εργάτες στο Μεξικό και στον ρόλο τους ως αγκιτατόρων των Βιομηχανικών Εργατών του Κόσμου (I.W.W.). Το *Λευκό Ρόδο* μιλά για την εξουσία των αμερικανικών εταιρειών πετρελαίου στο Μεξικό πριν από την απαλλοτρίωσή τους.

Τα μυθιστορήματα αυτά προβάλλουν τις αξίες του Τράβεν: την ειλικρίνεια και την οργή για την αδικία². Παρουσιάζουν το διεισδυτικό βλέμμα ενός αναρχικού στις δομές της εξουσίας και την ικανότητά του να περιγράφει το τοπίο του Μεξικού με μίαν αξιομνημόνευτη ζωντάνια. Ακόμη κι αν αγνοήσει κανείς τις μεταφραστικές αστοχίες, είναι προφανές ότι ο Χιούστον έχει δίκιο όταν λέει ότι ο Τράβεν δεν είναι στιλίστας της γραφής. Και κάτι ακόμη περισσότερο: Ο

2. Στα ελληνικά έχουν μεταφραστεί και κυκλοφορήσει τα εξής: Β. Traven, *Το πλοίο του θανάτου*, εκδ. Bibliothéque, 2021. Β. Traven, *Το λευκό ρόδο*, εκδ. Αλεξάνδρεια, 2020 (α' έκδοση 1990). Β. Traven, *Ο μεγαλοβιομήχανος*, εκδ. Πανοπτικών, 2008. Μπ. Τρέιβεν, *Η εξέγερση των κρεμασμένων*, εκδ. Άρδην 2006. Β. Traven, *Το πλοίο των νεκρών*, εκδ. Αλεξάνδρεια, 1993. Μπ. Τράβεν, *Το γεφύρι στη ζούγκλα*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, 1990. Μπ. Τρέιβεν, *Ο θησαυρός της Σιέρρα Μάδρε*, εκδ. Πατάκης, 1989. Μπ. Τρέιβεν, *Ο θησαυρός της Σιέρα Μάδρε*, εκδ. Γράμματα, 1986. Ο *Θησαυρός της Σιέρρα Μάντρε*, το *Πλοίο των νεκρών* και η *Επανάσταση των κρεμασμένων* είχαν κυκλοφορήσει και σε μορφή «βίπερ» από τις εκδόσεις Πάπυρος στις αρχές της δεκαετίας του 1970.

Τράβεν στην πραγματικότητα δεν είχε πάντοτε την ικανότητα να μετουσιώνει σε μυθοπλασία τις ιδέες του και την κατάσταση που επιθυμούσε να απεικονίσει, ενώ το πάθος του πολύ συχνά καταντούσε σκέτος διδακτισμός. Υπάρχουν μεγάλα αποσπάσματα όπου ρητορεύει και εξηγεί αντί να υπαινίσσεται. Ποτέ δεν σταματά να διδάσκει και να κηρύττει.

Στα περισσότερα από τα μυθιστορήματα του Τράβεν παραμένει κανείς συγκλονισμένος παρατηρητής και ακροατής παρά μέτοχος της πλοκής που συμπάσχει με τα δρώντα πρόσωπα. Ένα δείγμα τούτης της γραφής μπορεί να βρεθεί στο πρώτο άρθρο στο πρώτο τεύχος του *Ziegelbrenner* του Μάρουτ, που παραθέτει ο Μάικλ Μπάουμαν στο βιβλίο του Μπ. Τράβεν: *Μια εισαγωγή*:

*Όλες οι πράξεις του ανθρώπου, καλές και κακές, ξεκινούν από τη σκέψη.
Σκέψου το καλό και είσαι καλός.
Σκέψου το κακό και είσαι κακός.
Σκέψου τον πόλεμο και υπάρχει πόλεμος.*

Απλουστευτικά ο Μάρουτ αφήνει στην άκρη το συναίσθημα: μιλάει ως διανοούμενος. Και ίσως αυτό είναι το σημαντικότερο ελάττωμα των μυθιστορημάτων του. Ο μυθιστοριογράφος πάντοτε σκέφτεται και αφηγείται κι έτσι η αγανάκτησή του διοχετεύεται σε έναν διαξιφισμό. Οι κακοί χαρακτήρες είναι πάντα υπολογιστικοί και μοχθηροί, αλλά ποτέ δεν ξέρουμε τι νιώθουν. Τα θύματα έχουν πάντοτε περίσσειμα αντοχής. Θαυμάζουμε την αντοχή τους και όταν επαναστατούν είμαστε στο πλευρό τους, αλλά δεν μας βάζουν ποτέ στην καρδιά τους, δεν βιώνουμε ποτέ τα συναισθήματά τους – παρακολουθούμε μόνο τις αντιδράσεις τους.

Τα μυθιστορήματα του Τράβεν αποτελούν φόρο τιμής στην αντοχή, στο θάρρος και στη διαμαρτυρία ενάντια στην ανθρώπινη κακία. Είναι εξαιρετικά κοινωνικά ντοκουμέντα. Και ό,τι κι αν πιστεύουμε για τη βιογραφική πλάνη, η σύνδεσή τους με το μυστήριο του Τράβεν θα τους δίνει πάντα μια σταθερή θέση στην ιστορία της λογοτεχνίας. Αποτελούν όμως έργα ενός μεγάλου συγγραφέα; Νομίζω πως όχι. Η θέση του Τράβεν είναι πιθανώς αυτή που ο Somerset Maugham διεκδίκησε για τον εαυτό του: μια θέση στην πρώτη σειρά της β' κατηγορίας.

(Δημοσιεύτηκε στο *London Review of Books*, τόμ. 2, τεύχος 13,
3 Ιουλίου 1980, μετάφραση για τις ΣτΣ: Λεωνίδας Χαλκίδης)

Η Rosa Nera και ο Μαρκ Τομσίν, ενωμένοι για πάντα στην ελευθεριακή εξέγερση δίχως τέλος

Δύο γεγονότα σημάδεψαν το Σάββατο 5 Ιουνίου 2021 στο ημερολόγιο των ελευθεριακών αγώνων, γεγονότα που συνδέονται αλλά προκαλούν τα αντίθετα συναισθήματα. Από τη μια, η απελευθέρωση του αυτοδιαχειριζόμενου χώρου της Rosa Nera στο νησί της Κρήτης και από την άλλη, ο θάνατος από ατύχημα του Μαρκ Τομσίν που βρέθηκε σε εκείνη τη δράση. Και τα δύο γεγονότα έχουν ιδιαίτερη σημασία, η πρώτη λόγω της εμβληματικής διάστασης της Rosa Nera, η δεύτερη λόγω της εντυπωσιακής ελευθεριακής διαδρομής του Μαρκ Τομσίν.

Στα Χανιά, μια πανέμορφη πόλη στην Κρήτη, η ευφορία που είχε προκληθεί στο Σάββατο 5 Ιουνίου 2021 μετά από μια υπέροχη νίκη ενάντια στην καταστολή, ξαφνικά σκεπάστηκε από πικρά δάκρυα. Εκείνη την ημέρα, στις 2:30 το μεσημέρι, είχα λάβει από τον —πανευτυχή— σύντροφό μου Μαρκ Τομσίν το ακόλουθο email: «Αγαπητέ Τομάς, μόλις πριν από μία ώρα ξανακατάλαβαμε τη Rosa Nera. Ήμασταν πολλοί και οι μπάτσοι έχουν υποχωρήσει προσωρινά. Οργανώνεται η ανακατάληψη και η άμυνα. Επιστρέφω εκεί. Μεγάλη συνέλευση προγραμματισμένη για τις 5. Μια μεγάλη αγκαλιά, Μαρκ».

Λίγο μετά τη συνέλευση, γύρω στις 7:40 μ.μ., ο Μαρκ έστειλε νέο μήνυμα, ότι: «Αυτή τη στιγμή συνεχίζεται η ανακατάληψη και έχει καταληφθεί και ένα διπλανό κτίριο... Η Rosa Nera ανήκει πλέον σε αυτούς που την απελευθέρωσαν... Για απόψε ετοιμάζεται ένα συλλογικό γεύμα και άλλο ένα αύριο, για τους μετανάστες... το μέλλον είναι αβέβαιο, αλλά μια όμορφη νίκη έχει ήδη επιτευχθεί...». Τρεις ώρες αργότερα, πρόσθεσε: «Έγινε νυχτερινή διαδήλωση και θα ακολουθήσει γιορτή. Όλοι είναι χαρούμενοι. Πόσο θα κρατήσει;».

Λίγες ώρες αργότερα μάθαμε ότι ο Μαρκ, αφού τραγούδησε και χόρεψε μαζί με όλους τους συντρόφους του, είχε ένα σοβαρό ατύχημα πέφτοντας από τις σκάλες και υπήρχαν ελάχιστες πιθανότητες να ζήσει. Δύο μέρες αργότερα, η μητέρα του, μια εξαιρετική 95χρονη γυναίκα που ταξίδεψε αμέσως από το Παρίσι στα Χανιά, διαπίστωσε ότι η μόνη επιλογή ήταν να επιτρέψει την αποσύνδεση από τα μηχανήματα που τον κρατούσαν στη ζωή και έτσι, την Τρίτη 8 Ιουνίου, ο Μαρκ Τομσίν μας άφησε για πάντα. Στην κηδεία του, που έγινε κοντά στη Rosa Nera, τραγουδούσαν με πάθος το *A las Barricadas* και το *Bella Ciao*.

Γιατί όμως τόση χαρά για την ανάκτηση ενός ελεύθερου χώρου στο νησί της Κρήτης; Και γιατί τέτοια ταραχή για τον θάνατο του συντρόφου; Είναι σημαντικό να αφηγηθούμε κάποια πράγματα και για τα δύο.

Το τεράστιο κτίριο που είχε καταληφθεί από τη συλλογικότητα Rosa Nera είναι μια έπαυλη που χτίστηκε το 1880 από τους Τούρκους, χρησιμοποιήθηκε το 1940 από τους ναζί ως «Κομαντατούρ» και τελικά, το 1985, πέρασε στο Πολυτεχνείο Κρήτης, που παραμέλησε το κτίριο για περίπου είκοσι χρόνια παραδίδοντάς το στην ερείπωση και τη φθορά, μέχρις ότου, τον Ιούνιο του 2004, μερικές δεκάδες συντρόφισσες και σύντροφοι αποφάσισαν να το καταλάβουν ανακηρύσσοντάς το *έναν απελευθερωμένο και αυτοδιαχειριζόμενο χώρο*. Μέσα από το κατειλημμένο κτίριο ανέπτυξαν πρακτικές αγώνα και κοινής ζωής που δεν άργησαν να προσελκύσουν τον πληθυσμό της περιοχής. Από την αρχή, το απόλυτο άνοιγμα της συλλογικότητας στην πόλη και η εμπλοκή της στα προβλήματα που αφορούσαν τον πληθυσμό κατάφεραν να δημιουργήσουν ένα κύμα συμπάθειας και λαϊκής υποστήριξης που ποτέ δεν μειώθηκε. Ταυτόχρονα, η έντονη δραστηριότητα της ομάδας ακτινοβολούσε πέρα από το νησί, και η *Rosa Nera* έγινε ένα πραγματικό σύμβολο, ένα ισχυρό σημείο αναφοράς για ελευθεριακές ομάδες σε όλη την Ελλάδα, ακόμη και πέρα από τα σύνορα της χώρας.

Οι στόχοι και οι δράσεις της Rosa Nera παρουσιάζονται σύντομα αλλά ξεκάθαρα στην ανακοίνωση που δημοσιοποίησε η συλλογικότητα τον Απρίλιο του 2017, μετά από μια αποτυχημένη απόπειρα εκκένωσης:

Η Rosa Nera δεκατρία χρόνια αξιοποιείται κοινωνικά, λειτουργώντας με διαδικασίες οριζόντιες και αδιαμεσολάβητες. Στο κτίριο της κατάληψης έχουν λάβει χώρα αμέτρητες πολιτικές εκδηλώσεις, έχουν φιλοξενηθεί πρόσφυγες, πολιτικές διαδικασίες μεταναστών/ριών, φεμινιστικών και ΛΟΑΤ συλλογικοτήτων, εργατικές πρωτοβουλίες, πολιτιστικές ομάδες, εργαστήρια και αντιεμπορευματικές καλλιτεχνικές παραγωγές.

Η Rosa Nera δεκατρία χρόνια αντιμάχεται κάθε έκφανση του φασισμού, του ρατσισμού και του σεξισμού, την εργοδοτική τρομοκρατία, την καταστροφή του περιβάλλοντος, κάθε δεξιό ή αριστερό διαχειριστή της εξουσίας. Προτάσσει την αυτοοργάνωση και έμπρακτα προτείνει την κοινωνική αυτοθέσμιση και αυτοδιαχείριση απέναντι στις κρατικές ή ιδιωτικές επιταγές.

13 χρόνια αυτοοργάνωσης και αγώνων είναι πολλά για να χωρέσουν στις κλίνες σας.

πολιτευτές-πρυτάνεις, μανατζαράιοι, ξενοδόχοι και μπάτσοι

ΚΑΤΩ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ROSA NERA

Στην πράξη, όπως συμβαίνει με όλους τους απελευθερωμένους χώρους, η δαμόκλειος σπάθη μιας αστυνομικής επέμβασης επικρεμόταν πάνω από τη Rosa Nera από την αρχή της ύπαρξής της, αλλά η απειλή γινόταν οξύτερη καθώς ο τουρισμός στο νησί αυξανόταν. Η αλήθεια είναι ότι η τοποθεσία του κτηρίου στην κορυφή του λόφου Καστέλι, με εντυπωσιακή θέα στο παλιό λιμάνι των Χανίων, ήταν το πιο επιθυμητό μέρος για την κατασκευή ενός μεγάλου και πολυτελούς ξενοδοχειακού συγκροτήματος.

Ήταν θαύμα ότι η εκκένωση είχε καθυστερήσει τόσο, αλλά, μετά από πολλές αποτυχημένες απόπειρες, όπου η επέμβαση της αστυνομίας είχε ματαιωθεί από την αντίσταση των καταληψιών και την αλληλεγγύη του λαού των Χανίων, τελικά η κατάληψη εκκενώθηκε το Σάββατο 5 Σεπτεμβρίου 2020, με την επέμβαση μεγάλου αριθμού δυνάμεων των ΜΑΤ που μεταφέρθηκαν από άλλες πόλεις.

Ακολούθησε διαδήλωση αλληλεγγύης που πλημμύρισε τους δρόμους των Χανίων, καθώς συμμετείχαν περίπου 2.000 άτομα, και κατέδειξε τις βαθιές ρίζες της Ρόζας στη μικρή πόλη των Χανίων. Δεν στάθηκε όμως ικανή να ανατρέψει την εκκένωση και όλα έδειχναν ότι, μετά από 16 χρόνια έντονης δράσης, η εμπειρία της Rosa Nera είχε οριστικά τελειώσει, αφήνοντας βεβαίως, και αυτό δεν μπορούσε να αμφισβητηθεί, σπόρους που, χωρίς αμφιβολία, θα φύτρωναν σε άλλα μέρη.

Όμως δεν ήταν έτσι! Εννέα μήνες μετά την εκκένωση, η Rosa Nera επέστρεψε στη ζωή στις περασμένες 5 Ιουνίου, ενώ ο Μαρκ Τομσίν, που την είχε ερωτευτεί όσο λίγοι, έχασε τη ζωή του.

Δεν μπορούσαμε να πιστέψουμε τι είχε γίνει, αλλά ο Μαρκ είχε σφυρηλατήσει τόσους δεσμούς με τόσους πολλούς συντρόφους και συντρόφισσες που μπορούσες να νιώσεις, σχεδόν σωματικά, το ρίγος που διαπέρασε αμέσως πολλές γωνιές του πλανήτη, γεννώντας ένα κύμα μηνυμάτων. Αμέτρητα και συναισθηματικά, όπως το ακόλουθο απόσπασμα από τον εγκάρδιο φόρο τιμής που του απέδωσε ο Φρέντι Γκόμεζ, με τίτλο «Ο άνθρωπος με τα πέλματα του ανέμου», που παρέπεμπε στα αδιάκοπα ταξίδια του Μαρκ προς όποιο μέρος της Γης ξεσπούσαν οι σπίθες της εξέγερσης:

Ο θάνατος χτυπάει πάντα απροσδόκητα, αλλά αυτός μας έκοψε την ανάσα. Αυτό το «μας» αφορά όλους τους φίλους του, όλες εκείνες κι εκείνους που τον αγάπησαν για όλα αυτά που έδωσε: χρόνο, προσοχή, νέα από τη Μάνα-Γη, χαμόγελα, ενδιαφέρον... Δεν υπάρχει αμφιβολία, είμαστε λυπημένοι, λυπημένοι πέρα από κάθε μέτρο, χαμένοι, δεν μπορούμε να το πιστέψουμε...

Σύντομα σχηματίστηκε ένα αδελφικό δίκτυο αλληλεγγύης, με στόχο να εργαστεί για να διατηρήσει την κληρονομιά του και, στο μέτρο του δυνατού, να συνεχίσει το έργο του. Δεν είχε περάσει ούτε ένας μήνας από τον θάνατό του, όταν μια πεννηταριά φίλες και φίλοι του μαζευτήκαμε στο Παρίσι για να φάμε,

Ο Μαρκ
με τους Jérôme
Baschet και
Guillaume Goutte
στο Φεστιβάλ
αντιστάσεων
και εξεγέρσεων
έναντια στον
καπιταλισμό,
Μεξικό,
Δεκέμβριος 2014

να πιούμε και να τραγουδήσουμε, στην ανάμνηση της χαράς που ήξερε να εκπέμπει. Ακολούθησε, την επόμενη μέρα, μια εκδήλωση στη αγαπημένη του γειτονιά — την *Place des Fêtes*— κατά την οποία τιμήθηκαν από κοινού ο Μαρκ και η άφιξη στην Ευρώπη της αντιπροσωπείας των ζαπατίστας.

Φυσικά, δεν ήταν τυχαία η κοινή αυτή εκδήλωση. Τον Ιανουάριο του 1994 ο Μαρκ ήταν ένας από τους ιδρυτές της CSPCL (*Επιτροπή Αλληλεγγύης στους Αγωνιζόμενους Λαούς της Τσιάπας*) και από τότε έκανε δώδεκα ταξίδια, μερικά παρατεταμένα, επισκεπτόμενος αυτήν την εστία των αγώνων και παρέχοντας συνεχώς υποστήριξη, καθώς μετέφερε εκτός του Μεξικού την αλληλεγγύη στον EZLN και διέδιδε τις ανακοινώσεις και τα κείμενα των ζαπατίστας σε όλη τη Γαλλία.

Ούτε ήταν τυχαίο το γεγονός ότι ο Μαρκ ενεπλάκη στον αγώνα στην Τσιάπας, αλλά και στην Οαχάκα, καθώς ποτέ δεν δίστασε να φύγει από όποιον τόπο ζούσε προκειμένου να μετακινηθεί οπουδήποτε έπνεαν άνεμοι ελευθεριακοί ή που σχετιζόνταν με το ελευθεριακό.

Γεννήθηκε στο Παρίσι το 1950, ο Μάης του '68 τον βρήκε μαθητή λυκείου και, πώς θα μπορούσε αλλιώς, βγήκε στους δρόμους κι εντάχθηκε στον αναρχικό τόμα των CAL (*Επιτροπές Δράσης Λυκείων*). Στη συνέχεια, το 1977, μόλις η ελευθεριακή φλόγα αναζωπυρώθηκε σε όλη την Ισπανία, μετακόμισε στη Βαρκελώνη, συμμετέχοντας ενεργά στην αναζωπύρωση του κινήματος. Μετά από λίγα χρόνια επέστρεψε στο Παρίσι, όπου αγωνίστηκε στις τάξεις του συνδικάτου των διανομητών, μιας οργάνωσης ως επί το πλείστον ελευθεριακής, αν και ενταγμένης στη μεγάλη γαλλική φιλοκομμουνιστική CGT (Γενική Εργατική Συνομοσπονδία).

Πάνω: Μαρκ και George Caffentzis στο ελευθεριακό φεστιβάλ βιβλίου Θεσσαλονίκης (2014). Δεξιά: ο Μαρκ στην ανακατάληψη της Rosa Nera.

Έχω ήδη αναφέρει τους δεσμούς του με την Τσιάπας από το 1995 και στο εξής. Όταν, το 2008, το αναρχικό κίνημα εκδήλωσε έντονα τη δυναμική του στην Ελλάδα, ο Μαρκ άρχισε να μοιράζεται την αφοσίωσή του στην Τσιάπας με τις αλληπάλληλες επισκέψεις του στην Αθήνα, όπου τελικά μετακόμισε το 2017, για να ζήσει στην αναρχική γειτονιά των Εξαρχείων. Έτσι, το περιεργό θα ήταν αν στην περασμένη 5η Ιουνίου δεν είχε βρεθεί στην ανακατάληψη της Rosa Nera.

Πρέπει επίσης να προστεθεί ότι ο Μαρκ έκανε εξαιρετική δουλειά ως επιμελητής, επαναφέροντας την παράδοση της μαστοριάς των ελευθεριακών τεχνιτών του βιβλίου. Το 1985 ίδρυσε τις εκδόσεις *Ludd* και αργότερα, το 2007, τις εκδόσεις *Rue des Cascades*, δίνοντάς τους το όνομα του δρόμου όπου ζούσε στην αγαπημένη γειτονιά Menilmontant.

Λίγα χρόνια αργότερα πήρε την πρωτοβουλία της δημιουργίας (και ήταν μέχρι το τέλος του η κινητήριος δύναμη) του επιδραστικού ιστολόγιου *La voie du jaguar*, με υπότιτλο: *δίκτυο πληροφοριών και αλληλογραφίας για την ατομική και συλλογική αυτονομία* (<https://lavoiedujaguar.net/>), όπου παρουσίαζε ό,τι αφορούσε την Τσιάπας και την Ελλάδα, αλλά και τη Ροζάβα, καθώς και κείμενα από όποια πηγή έκρινε ότι θα προωθούσε τους ελευθεριακούς αγώνες.

Αυτή η διαδρομή θα αρκούσε για να εξηγήσει το σοκ που μας προκάλεσε ο θάνατός του, αλλά η αλήθεια είναι ότι αυτά που μας κάνουν να νιώθουμε πιο οδυνηρή την απουσία του είναι πάνω απ' όλα ο *τρόπος ζωής του*, η προσωπικότητά του, η σεμνότητά του, η καλοσύνη του, η αδελφική προσοχή που έδινε πάντα σε κάθε σύντροφο, σε κάθε συντρόφισσα.

Καθώς σχεδιάζονται οι δράσεις για τη διαφύλαξη του έργου και της μνήμης του, δεν βλέπω καλύτερο τρόπο για να ολοκληρώσω αυτή τη σύντομη αναφορά από το να παραθέσω τον συναισθηματικό φόρο τιμής που του απέτισε ο φίλος του Ραούλ Βανεγκέμ και μετέφρασε στα ισπανικά ο Μιγκέλ Αμορός¹:

Αγαπημένε Μαρκ,

Δεν ήσουν ποτέ κομμάτι, δεν θα γίνεις ποτέ κομμάτι των ζωντανών νεκρών που διαιωνίζουν την μακρά αγωνία του παλιού κόσμου. Γι' αυτό σου απευθύνομαι στο όνομα αυτής της ζωντάνιας που ποτέ δεν σε εγκατέλειψε και που θα συνεχίσει να είναι παρούσα ανάμεσά μας. Γιατί, ως κληρονόμοι των εξεγερμένων του παρελθόντος, βάζουμε τα θεμέλια μιας αληθινής διεθνούς του ανθρώπινου γένους. Το να επιλέγουμε απόλυτα και αμετακίνητα τη ζωή, είναι από δω και πέρα η μόνη διέξοδος ενάντια σ' αυτούς που σπέρνουν το θάνατο σ' ολόκληρη τη γη. Ο αγώνας που επέλεξες να κάνεις και η ακτινοβολούσα φιλία σου ήταν συχνά πολύ πιο αποτελεσματικά από κάθε επιθετική κριτική. Η ευρυμάθεια και η επαγρύπνηση του εκδότη μάς χάρισε σπάνια και συγκλονιστικά γραπτά. Ο ακούραστος υπεύθυνος του Δρόμου του Ιαγουάρου (la voie du jaguar) προετοίμασε τον επικείμενο ερχομό των Ζαπατίστας ως φορέων ενός νέου κόσμου, οι οποίοι αποβιβάζονται στη γηραιά Ευρώπη που γεμάτη λύσσα θέλει να τους υποδουλώσει. Σ' όλες τις γιορτές που θα 'ρθουν θα υπάρχει η σκιά του απόντα. Αλλά δεν θέλω να γράψω επικήδειο.

Ο Μαρκ ήταν πάνω απ' όλα φίλος. Αυτή η μαγική οικειότητα των εκλεκτικών συγγενειών μάς έφερε κοντά. Αν και ο θάνατος σε πήρε μέσα στην έξαψη της απελευθέρωσης της Rosa Nera, είμαι πεπεισμένος ότι κανένας θάνατος δεν είναι ευτυχισμένος.

Όστόσο, συνομιλούσαμε κατά κάποιον τρόπο τη στιγμή που σε χτύπησε αυτός ο σπινθηροβόλος ενθουσιασμός. Μου αρέσει να βλέπω σ' αυτή τη λάμψη —πένθιμη για μας, χαρούμενη για σένα— ένα κάλεσμα να μην απελπιζόμαστε ποτέ, ούτε για την ίδια μας την ύπαρξη ούτε για τον κόσμο, όσο σαθρός κι αν μας φαίνεται.

Πάντα κατείχες την τέχνη να πείθεις χωρίς να δίνεις μαθήματα.

Ευχαριστώ Μαρκ

Τα οδοφράγματα του Μάη του 1968, η λάμψη του Ρόδου της Φωτιάς μετά τον θάνατο του δικτάτορα, η εξέγερση στην Τσιάπας, οι αγώνες στα Εξάρχεια και η επιμονή της Rosa Nera υφαίνονται σε ένα μακρύ μαύρο νήμα, αναδύοντας το ελευθεριακό πάθος του Μαρκ Τομσίν.

Δημοσιεύτηκε στην ισπανόφωνη ελευθεριακή επιθεώρηση
Libre Pensamiento #108, φθινόπωρο 2021

1. Μετάφραση από το γαλλικό πρωτότυπο της Δήμητρας Μακρυγιαννάκη

Από τις εκδόσεις των ξένων έχουν κυκλοφορήσει:

CRITICAL ART ENSEMBLE

Η μηχανή της σάρκας

ANDRÉA DORIA

Η εξαιρετική περίπτωση μιας συνηθισμένης ιστορίας

ANSELM JAPPE

Το τέλος της τέχνης στον Αντόρνο και τον Ντεμπόρ

Ομάδα RETORT

(IAIN BOAL, T J. CLARK, JOSEPH MATTHEWS, MICHAEL WATTS)

Καταπονημένες δυνάμεις.

Κεφάλαιο και θέαμα στη νέα εποχή του πολέμου

ΕΞΕΓΕΡΜΕΝΟΣ ΥΠΟΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΜΑΡΚΟΣ

Ιστορίες για τους ανθρώπους του καλαμποκιού

GRUPPE KRISIS, NORBERT TRENKLE, ANSELM JAPPE

Κείμενα για την εργασία και την κρίση

SILVIA FEDERICI

Ο Κάλιμπαν και η μάγισσα.

Γυναίκες, σώμα και πρωταρχική συσσώρευση

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΕΠΙΑΣ #1

κρίσεις για την εποχή

ΚΩΣΤΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ο ΙΧ άνθρωπος και οι υποθαλάσσιες αρτηρίες του

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΕΠΙΑΣ #2

τέλος του καπιταλισμού ή κατάσταση εκτάκτου ανάγκης;

MASSIMO DE ANGELIS

Κοινά, περιφράξεις και κρίσεις

RAOUL VANEIGEM

Γράμμα στα παιδιά μου και στα παιδιά του κόσμου που έρχεται

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΕΠΙΑΣ #3

φασισμός και καθημερινή ζωή

ΛΟΥΚΗΣ ΧΑΣΙΩΤΗΣ (επιμ.)

Η κολεκτιβοποίηση στην Ισπανία, 1936-1939

E.Z.L.N.

(SUBCOMANDANTE MARCOS, SUBCOMANDANTE MOISÉS)

Οι λέξεις της σιωπής

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΕΠΙΑΣ #4

καπιταλισμός – πόλεμος – αντιμilitarισμός

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΩΤΣΑΚΗΣ

Η δυναμική του κοινού.

Ταξικές αντιθέσεις και ηγεμονία στον κοινωνικό χώρο

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

Μικροί πόλεμοι σε μεγάλες πόλεις.

Θεωρίες, τεχνολογίες και γεωγραφίες αντιεξέγερσης

SILVIA FEDERICI

Το κυνήγι των μαγισσών

χθες και σήμερα

ΤΙΤΑΝΙΑ ΜΑΤΙΝΑ

Ένα ολόγραμμα

ζωγραφίζοντας κείμενα του *Subcomandante Marcos*

KRISTIN ROSS

Κοινοτική πολυτέλεια:

Το πολιτικό φαντασιακό της Παρισινής Κομμούνας

ΑΡΕΤΗ ΜΟΥΣΟΥΛΙΩΤΗ

Στο σπίτι με τις λεύκες, ή ζωή κρυμμένη μέσα στη ζωή

ΠΙΚΡΑΛΙΔΕΣ (επιμ.)

Συναντήσεις στην αυλή της Rosa Nera.

Αποσπάσματα από τη σπορά της κατάληψης

«Μαύρο Ρόδο»

ΜΠΙΕΝΑΖΙΡ ΧΟΣΣΑΪΝΙ

Η καινούργια μου ζωή

[τρίγλωσσο: ελληνικά, αγγλικά, φαρσί]

ANSELM JAPPE

Ο ναρκισσισμός – ψυχικό θεμέλιο του καπιταλισμού

(και σε ηλεκτρονική μορφή στον δικτυακό τόπο hotel.espinblogs.net)

